

ISSN 1813-8489
Categoria C

Administrarea Publică

*Revistă metodică-științifică
trimestrială*

**EDIȚIE JUBILIARĂ
CONSACRATĂ ANIVERSĂRII DE 20 DE
ANI DE LA FONDAREA ACADEMIEI**

***aprilie - iunie 2013
nr. 2 (78)***

**Chișinău,
2013**

Administrarea Publică

Revistă metodică-științifică trimestrială

Fondată în noiembrie 1993 de Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova.

Revista este înregistrată la Ministerul Justiției al Republicii Moldova cu nr. 172 din 15 septembrie 2004.

Acreditată științific la profilul: *administrare publică, științe politice, drept.* (Hotărârea C.S.Ș.D.T. al A.Ș.M. și C.N.A.A. nr. 61 din 30 aprilie 2009 cu modificările și completările ulterioare)

Nr. 2 (78), aprilie - iunie 2013

COLEGIUL REDACȚIONAL

MARINA Vasile, rector al Academiei, redactor-șef, doctor habilitat în științe fizico-matematice, profesor universitar

BALAN Oleg, vicerector al Academiei, redactor-șef adjunct, doctor habilitat în drept, profesor universitar

COJOCARU Svetlana, șef Catedră economie și management public, doctor în economie, conferențiar universitar

GOREA Ana, doctor în filologie, conferențiar universitar

GUCEAC Ion, membru-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, secretar științific general al Academiei de Științe a Moldovei

MANOLE Tatiana, doctor habilitat în economie, profesor universitar

POPESCU Teodor, doctor în istorie, conferențiar universitar

POPA Victor, doctor habilitat în drept, profesor universitar, judecător al Curții Constituționale a Republicii Moldova

PUZYNA Wlodzimiers, rector al Școlii de Administrare Publică din Szczecin (Polonia)

STOICA Virgil, șef Catedră științe politice, doctor, conferențiar universitar, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași (România)

SÎMBOTEANU Aurel, doctor în științe politice, conferențiar universitar, șef Catedră științe administrative, Universitatea de Stat din Moldova

ȘAPTEFRAȚI Tatiana, doctor în biologie, conferențiar universitar, director Departament organizarea instruirii

VELICIKA Alfonsas, profesor, directorul Institutului Lituanian de Administrare (LIVADIS) (Vilnius)

SUMAR

ADMINISTRAREA PUBLICĂ: TEORIE ȘI PRACTICĂ

Vasile MARINA

Știința modernă și societatea (II).....11

Ion DULSCHI

Unele aspecte ale controlului parlamentar asupra administrației publice.

I. Instituția Președintelui Republicii Moldova.....17

Pantelimon VARZARI

Conceptualizarea politică a birocrăției ca grup de interese restrânse.....23

SOCIETATEA CIVILĂ ȘI STATUL DE DREPT

Oleg BALAN, Diana SÂRCU

Interzicerea armei nucleare – o sarcină primordială a lumii contemporane.....32

Nicolae ROMANDAȘ, Eduard BOIȘTEANU

Dreptul de negociere colectivă prin prisma instrumentelor

internaționale și a legislației naționale a Republicii Moldova.....42

Eufemia VIERIU

Încetarea raporturilor de muncă în contractul individual de muncă.....49

ECONOMIE ȘI FINANȚE PUBLICE

Andrei BLANOVSCI

Creșterea și ciclicitatea economică.....59

Nadejda NAZAR

Rolul investițiilor și sistematizarea lor în economia Republicii Moldova.....66

INSTRUIREA FUNCȚIONARILOR PUBLICI: STRATEGII ȘI TEHNOLOGII NOI

Tatiana TOFAN, Angelica ȘABAN

Specificul politicii de dezvoltare a resurselor umane în cadrul

Ministerului Apărării al Republicii Moldova.....73

RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI INTEGRARE EUROPEANĂ

Gheorghe CĂLDARE, Tatiana NAIZAMBAEV

Relațiile Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză:
realități și perspective.....79

Victor JUC, Maria DIACON

Opțiuni strategice și tactice de realizare a prevederilor programatice
de politică externă de către partidele politice.....89

Stela SPÎNU

Integrarea Republicii Moldova în spațiul cultural european.....101

TRIBUNA TÂNĂRULUI CERCETĂTOR

Tatiana CASTRAȘAN

Funcționarea autonomiei locale în Republica Moldova.....107

Natalia SAITARLÎ

Ordinea de investiție în funcție ca factor determinant al statutului juridic
al alesului local.....112

Валентина БАБИНА

Рекламные технологии формирования имиджа политического лидера.....119

Claudia GONCEAR

Methodes et procedes utilises dans l'enseignement du francais,
langue etrangere.....124

Наталья АЛЕКСЕЕВА

Преступления против правосудия, которые совершаются свидетелями,
экспертами, переводчиками или по отношению к ним: определение
понятия в уголовном праве.....130

Оксана РУДЕНКО

Электронное правительство как средство повышения эффективного
государственного обслуживания в контексте развития электронной
демократии.....135

SUMMARY

PUBLIC ADMINISTRATION: THEORY AND PRACTICE

Vasile MARINA

Modern Science and Society (II).....11

Ion DULSCHI

Some Aspects of Parliamentary Control over the Public Administration.

I. The Institution of the President.....17

Pantelimon VARZARI

Political Conceptualization of Bureaucracy as Group with Limited Interests.....23

CIVIL SOCIETY AND THE STATE OF LAW

Oleg BALAN, Diana SÂRCU

Banning Nuclear Weapons – a Primary Task of the Contemporary World.....32

Nicolae ROMANDAŞ, Eduard BOIŞTEANU

The Right to Collective Negotiation through the International Instruments

and National Laws of the Republic of Moldova.....42

Eufemia VIERIU

Termination of Employment in the Individual Employment Contract.....49

ECONOMICS AND PUBLIC FINANCES

Andrei BLANOVSCI

Economic Growth and Cyclicity.....59

Nadejda NAZAR

The Role of Investments and their Systematization in the Economy

of the Republic of Moldova.....66

TRAINING OF PUBLIC SERVANTS: NEW TECHNOLOGIES AND STRATEGIES

Tatiana TOFAN, Angelica ŞABAN

The Peculiarities of the Policy of Human Resources Development

within the Ministry of Defence of the Republic of Moldova.....73

INTERNATIONAL RELATIONS AND EUROPEAN INTEGRATION

Gheorghe CĂLDARE, Tatiana NAIZAMBAEV

The Relations of the Republic of Moldova with the Chinese Popular Republic: Realities and Perspectives.....79

Victor JUC, Maria DIACON

Strategic and Tactical Options for Achieving the Program Provisions of External Policy by the Political Parties.....89

Stela SPÎNU

The Integration of the Republic of Moldova into the European Cultural Realities..... 101

THE TRIBUNE OF THE YOUNG RESEARCHER

Tatiana CASTRAȘAN

The Functioning of Local Autonomy in the Republic of Moldova.....107

Natalia SAITARLÎ

The Procedure of Swearing In as a Determining Factor of the Legal Status of the Locally Elected Civil Servant.....112

Valentina BABINA

Advertising Technology Forming the Image of the Political Leader.....119

Claudia GONCEAR

Methods and Techniques Used in Learning French as a Foreign Language.....124

Natalia ALEKSEEVA

Offences against the Administration of Justice Committed by Witnesses, Experts, Translators or in Relation to them: Defining the Concept of Criminal Law.....130

Oksana RUDENKO

E-Government as a Means of Increasing the Efficiency of Public Services in the Context of Developing E-Democracy.....135

ОГЛАВЛЕНИЕ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Василе МАРИНА

Современная наука и общество (II).....9

Ион ДУЛЬСКИ

Вопросы парламентского контроля в области государственного управления I. Институт Президента Республики Молдова.....17

Пантелеймон ВАРЗАРЬ

Политическая концептуализация бюрократии как ограниченной группы интересов.....23

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО И ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО

Олег БАЛАН, Диана СЫРКУ

Запрещение ядерного оружия – важнейшая задача современного мира.....32

Николае РОМАНДАШ, Эдуард БОИШТЯНУ

Право ведения коллективных переговоров в свете международных инструментов и национального законодательства Республики Молдова.....42

Еуфемия ВИЕРИУ

Прекращение трудовых отношений по индивидуальному трудовому договору.....49

ЭКОНОМИКА И ПУБЛИЧНЫЕ ФИНАНСЫ

Андрей БЛАНОВСКИ

Рост и цикличность экономики.....59

Надежда НАЗАР

Роль инвестиций и их систематизация в экономике Республики Молдова.....66

ОБУЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ: НОВЫЕ СТРАТЕГИИ И ТЕХНОЛОГИИ

Татьяна ТОФАН, Анжелика ШАБАН

Специфика политики развития человеческих ресурсов в Министерстве обороны Республики Молдова.....73

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ЕВРОПЕЙСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ

Георге КЭЛДАРЕ, Татьяна НАЙЗАМБАЕВ

Отношения Республики Молдова с Китайской Народной Республикой:
реальности и перспективы.....79

Виктор ЖУК, Мария ДЬЯКОН

Стратегические и тактические способы реализации программных
положений внешней политики политическими партиями.....89

Стелла СПЫНУ

Интеграция Республики Молдова в европейское
культурное пространство.....101

Трибуна Молодого Исследователя

Татьяна КАСТРАШАН

Функционирование местной автономии в Республике Молдова.....107

Наталья САЙТАРЛЫ

Порядок назначения на должность как решающий фактор правового
статуса местного избранника.....112

Валентина БАБИНА

Рекламные технологии формирования имиджа политического лидера.....119

Клавдия ГОНЧАР

Используемые методы и способы в изучении французского языка как
иностранного.....124

Наталья АЛЕКСЕЕВА

Преступления против правосудия, которые совершаются свидетелями,
экспертами, переводчиками или по отношению к ним: определение
понятия в уголовном праве.....130

Оксана РУДЕНКО

Электронное правительство как средство повышения эффективного
государственного обслуживания в контексте развития электронной
демократии.....135

A

ministrarea publică:
teorie și practică

Știința modernă și societatea (II)

Vasile MARINA,
rector al Academiei de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova,
doctor habilitat în științe fizico-matematice,
profesor universitar

SUMMARY

The paper reveals some facts related to science and society, whose knowledge allows a better understanding of the phenomena that occur in nature and society. The less natural evolution of society imposes a non-triumphant treatment of reality. It also exposes some causes that contributed to affecting man's superior qualities, his distancing from nature, tradition and the deformation of the human spirit in general. The gap created between the natural and socio-human sciences, on the one hand, and the exaggerated differentiation of others, on the other hand, are among the more specific causes.

It is shown that the way in which the social and scientific events evolved has led to the appearance of many negative phenomena. For example, people have become more concerned with personal problems rather than collective ones. In the case of an imbalance between individual and collective interests, such qualities as honour, dignity, honesty lose their value and essence.

(Sfârșit. Început în nr. 4/2012)

4. Cu privire la raportul optimal între ordine și dezordine. Probabil, cea mai potrivită ilustrare a unicității științelor naturi cu științele umanistice poate fi demonstrată prin intermediul relației obiective, stabilite la început în fizică, între raportul optimal între ordine și dezordine. După cum este cunoscut, științele naturii pornesc de la măsurare. Felul în care s-a procedat pentru a ajunge la modalitatea de estimare cantitativă a dezordinii unui sistem este foarte instructiv, dar nu ne vom referi la acesta, deoarece parcurgerea unui drum extrem de „spinos” nu poate fi explicat în termeni, care, la rândul lor, nu ar cere o mulțime de alte explicații. Vom menționa doar că problema a pornit de la examinarea transformărilor energiei termice în energie mecanică. Rezultatul fundamental obținut poate fi formulat în modul următor: natura nu poate fi mințită cu ajutorul unor mecanisme, care ar fi acestea. Pentru orice tip de „comoditate” trebuie de „plătit”; fiecare transformare de energie produce în sistem o dezordine. Mărima cu ajutorul căreia poate fi măsurată dezordinea, numită entropie, a fost definită

de către fizicianul german **Rudolf Clausius** (1822-1888). Cu ajutorul măsurii gradului de dezordine a unui sistem, adică a entropiei, Clausius a formulat cel de-al doilea principiu al termodinamicii (primul principiu a fost formulat de către medicul german **J. R. Mayer** în 1842 și completat de fizicianul englez **James Prescott Joule** în anul 1847, el reflectând legea conservării energiei): *în desfășurarea spontană a tuturor fenomenelor, există tendința de trecere de la ordine către dezordine, de la complexitate structurală spre uniformitate.*

Noțiunea de entropie a devenit mai accesibilă, din punctul de vedere al gradului de înțelegere, atunci când **Ludwig Boltzmann** a corelat-o cu alcătuirea moleculară a sistemului. El a arătat, că dacă o stare a unui sistem este realizată din W dispuneri diferite a microcomponentelor care alcătuiesc sistemul, entropia sistemului în starea respectivă va fi:

$$S = -k \sum_{i=1}^n p_i \ln p_i, \quad (1)$$

în care: k – constanta lui Boltzmann; p_i – probabilitatea nivelurilor energetice ale atomilor sau ale moleculelor din componența sistemului examinat.

Preîntâmpinăm cititorul, care suferă de anumite incomodități privind simbolurile matematice: în cele ce urmează sensul profund al acestei formule poate deveni clar și pentru persoanele care au uitat de noțiunile de sumă și algoritmi imediat după absolvirea liceului. Lipsa cunoștințelor în domeniul legităților care guvernează relația dintre ordine și dezordine în orice sistem fizic, biologic, social, lingvistic etc. continuă să provoace probleme enorme în relațiile Om – Natură, Om – Societate. Anume acestei formule i-a fost sortit rolul de punte între toate ramurile științei, fără nicio excepție. Marele scriitor englez **C. P. Snow** menționa, în celebra sa operă „Două culturi”: „De multe ori, am avut ocazia să mă aflu în societatea oamenilor de cultură, care se considerau că dispun de studii înalte. Adesea, ei se indignau cu mare îngâmfare de nivelul literar redus al oamenilor de știință. Odată m-am revoltat și i-am întrebant: cine dintre voi cunoaște legea a doua a termodinamicii? Răspunsul a fost dat sub formă de tăcere. Iese că cunoștințele privind formele și legitățile de organizare și funcționare ale Naturii, care ne permit să înțelegem tot ce se produce în jurul nostru, să elaborăm scopuri și să stabilim mijloacele prin care să le atingem nu sunt importante.”

Datorită teoriei informației, cu ajutorul entropiei au început să fie studiate nu numai procesele invizibile care se produc la scară microscopică, dar și fenomenele accesibile pentru observații cum ar fi textul unui roman sau ecranul televizorului. Lui Boltzmann i-a fost inimaginabil de greu să „vadă” cum se comportă măsura dezordinii/entropia în lumea microscopică. Analiza legităților de variație a entropiei se simplifică și devine mai perceptibilă dacă trecem de la studiul comportării unui sistem de atomi sau molecule la studiul unor „nereguli” care apar într-un text. Este interesant să menționăm că măsura dezordinii a început să fie sesizată prin reflectare nemijlocită, doar după ce gândirea matematică și-a făcut treptat intrarea și în lingvistică. Până la apariția ciberneticii, lingviștii nici nu bănuiau că domeniul lor de studii este guvernat de o serie de legi matematice. De exemplu, s-a stabilit că în fiecare limbă literele apar în text cu

frecvențe diferite, dar fixe. S-a demonstrat că transmiterea unei informații utile, prin intermediul limbii se datorează anume variației frecvențelor (neomogenității aparițiilor în texte). O limbă se deosebește de alta prin diferența spectrelor frecvențelor literelor. Cunoașterea legilor matematice din lingvistică ne permite să soluționăm o serie de probleme nu numai din domeniul respectiv, cum ar fi, de exemplu, traducerea unui text dintr-o limbă în alta cu ajutorul calculatorului, dar și de natură politică. Să admitem că un observator familiarizat cu legile matematice din domeniul lingvisticii determină spectrele frecvențelor literelor în baza textelor care se conțin în două cărți, una, de exemplu, editată la București, iar alta – la Chișinău (din perioada sovietică). Dacă după compararea celor două spectre se constată că ele coincid (experiența confirmă suprapunerea spectrelor menționate), atunci observatorul, care poate nici n-a auzit de denumirea limbilor examinate, va concluziona că cele două cărți sunt scrise în una și aceeași limbă, dar cu caractere diferite. Astfel, problema inventată din considerente politice, poate fi transferată în spațiul realităților obiective, unde nu există loc pentru aventurieri.

L. Boltzmann a sesizat că dezordinea crește considerabil dacă diferențele vitezelor atomilor sau ale moleculelor tind înspre zero. Rezultă că cea mai nepotrivită situație are loc în cazul unor stări uniforme a sistemelor de orice natură; egalitatea absolută între diferite categorii de animale, plante, arte, limbi etc. ar echivala cu dispariția lor. De exemplu, într-un sistem social alcătuit din indivizi cu aceleași trăsături și însușiri, dezordinea ar fi maximă, iar sistemul nefuncțional. Concluzia care rezultă din cea mai universală formulă (1) este în mare discordanță cu intuiția și modul de gândire a specialiștilor din domeniile umanistice. Dacă V. I. Lenin și alți aventurieri ar fi fost familiarizați cu legea creșterii entropiei, aceștia nu puneau la bătaie soarta a sute de milioane de oameni. Menționăm că nepriceperea esenței lucrurilor în raportul dintre ordine și dezordine, în orice sferă de activitate, a contribuit și continuă să contribuie la afectarea calității mediului ambiant și al vieții. Nu

poate să existe problemă mai importantă decât cunoașterea relației dintre calitățile/proprietățile individuale și cele globale (la nivel de sistem). Astfel, se impune formularea unor principii în baza cărora se pot stabili relații constitutive între procesele care se produc la nivel local cu cele care se obțin la nivel global. Evident, unul din principii rămâne principiul evoluției dezordinii într-un sistem social, exprimat sub formă analitică prin formula (1). Modalitățile de operare cu acest principiu în diferite domenii ale științelor naturii, precum și în domenii mai specifice printre care se numără și lingvistica, sunt deja cunoscute. Încercări de aplicare a relației (1) pentru sisteme sociale încă n-au fost întreprinse. Un astfel de salt ar însemna ceva mai mult decât aterizarea **omului pe lună**. Odată ce principiul afirmă că dezordinea care apare într-un sistem poate numai să crească, se impune problema de a evita apariția sa. Pericolul provine de la faptul că apariția dezordinii nu este vizibilă; mai mult, aparent se creează impresia că sistemul este predominant de ordine. Vom menționa o realitate principială: între ordine și dezordine nu există niciun tip de simetrie; dezordinea are proprietatea de a crește de la sine, fără consum de energie sau efort fizic, în timp ce ordinea poate fi restabilită numai prin eforturi pronunțate. Caracterul dezordinii de a se „strecura” pe neobservate, adică pe furiș, a provocat și continuă să provoace omenirii probleme enorme.

Faptul că inteligența umană se află în **declin**, este deja recunoscut de mulți oameni de știință. În pofida progreselor făcute de omenire de-a lungul ultimilor zeci sau chiar sute de ani, oamenii își pierd capacitățile cognitive și devin mai instabili emoțional. **Gerald Crabtree**, genetician la Universitatea Stanford, este de părere că declinul nostru intelectual este strâns legat de mutațiile genetice negative. Potrivit lui Crabtree, capacitățile noastre cognitive și emoționale sunt alimentate și determinate de efortul combinat al mii de gene, ceea ce face ca, în cazul foarte probabil al apariției unei mutații în oricare dintre aceste gene, inteligența sau stabilitatea emoțională să fie afectate negativ. „Pariez că, dacă un cetățean obișnuit din

Atena anului 1000 î. H. ar apărea dintr-odată în mijlocul nostru, el (ea) ar fi printre cei mai străluciți și mai activi intelectuali colegi sau prieteni de-ai noștri, cu o memorie bună, o gamă largă de idei și o idee clară despre problemele importante. În plus, mi-aș dori să cred că ar fi printre cei mai stabili emoțional prieteni sau colegi de-ai noștri,” afirmă geneticianul Crabtree.

În plus, geneticianul explică faptul că persoanele cu anumite mutații genetice nefaste beneficiază, ca niciodată, de o șansă mai mare de a supraviețui și de a trăi printre cei „puternici.”

Această realitate contravine teoriei evoluției lui Darwin și, prin urmare, cei cu gene bune nu vor domina în societate. Prin urmare, romanul lui Pierre Boulle „Planeta maimuțelor” nu este chiar atât de fantastic.

Dacă oamenii le lipsește inteligența într-o măsură mai mare decât în trecut, identificarea cauzelor afectării ordinii naturale este extrem de importantă. Una dintre cauze provine de la regimul nostru alimentar. Un grup de cercetători de la Universitatea Harvard a descoperit că o substanță prezentă în mod agresiv în apă, fluorura, contribuie la scăderea IQ-ului. De asemenea, este demonstrat că pesticidele sunt responsabile pentru schimbările de durată în structura genetică a creierului – modificări legate de niveluri mai reduse de informație și de scăderea funcțiilor cognitive.

Mai sofisticată este influența mass-mediei. Dacă e să ne referim la realitățile din Republica Moldova, mass-media „savurează” politicul, care mustește de prostie și ipocrie, frizând orice urmă de bun-simț ce mai avem prin desagă. Politicul, devenind peste noapte simulacru comod, asigură tuturor loc de muncă și distracții lângă televizor. *Talk-show*-urile au devenit și ele subterfugii lesnicioase de resuscitare a conștiinței care – potrivit unora – e musai să facă abstracție de problemele reale cu care se confruntă zi de zi și să degradeze în modul programat de arhitecți de culori roșie, verde... Astfel, cei care ne reglementează timpul liber în mod televizat insistă că cetățeanul trebuie să facă diferența dintre culorile politice; trebuie să recunoască sonoritățile pulmonare ale ex-

ponenților unui partid de cele ale purtătorilor stindardului altui partid. Patronii televiziunilor și ale altor surse de informare în masă consideră că oamenii sunt simpli receptori care, dacă nu sunt convinși din prima de justetea unui mesaj, vor lua act de acesta a doua oară sau a treia, a patra... Probabil, aventurierii politici nu sunt familiarizați cu relația (1), din care rezultă că metodele lor de inducere în eroare a oamenilor creează un dezechilibru între lumea reală și cea imaginată. Ca urmare, încercările virtuale de a fereci cetățenii prin intermediul televizorului pot da numai un efect temporar.

Este adevărat că dezvoltarea tehnologiilor informaționale au condus la rezolvarea multor probleme la care înainte omul nici nu putea să viseze. În același timp, acest progres este utilizat și în scopuri de dezinformare și îndepărtării omului de la lumea reală. Ca urmare, s-a produs o dezordine suplimentară în sistemul de cunoștințe, care a devenit mai confuz. Probabil, ponderea personalităților capabile să se orienteze liber în fluxul confuz de informații ce dispun de gândire critică și pot deosebi informația utilă de cea inutilă, pe cea creativă de cea distructivă este în scădere.

Indiferent de natura domeniului examinat, se poate formula concepția: *în natură și societate nu pot să existe lucruri care au numai părți pozitive/dorite*. Ordine absolută poate să existe numai acolo unde nu este mișcare. Problema poate fi formulată numai în termeni de raporturi optime între ordine și dezordine. În baza relației (1), cel mai simplu se calculează raportul menționat la analiza „neregulilor” care apar în orice text; s-a demonstrat că în lingvistică ponderea ordinii este de 97%, iar a dezordinii – de 3%. Un astfel de raport a fost constatat și în cazul unor fenomene fizice. Abaterea de la raportul optimal, în orice direcție, între ordine și dezordine, conduce la înrăutățirea proprietăților sistemului. Este evident că sistemele sociale sunt departe de un astfel de raport.

5. Estimarea rolului defectelor. Principiul legăturilor medii. În acest capitol vom lua în discuție aspectele pozitive ale rolului diferitelor tipuri de defecte, existente în orice sistem fizic sau social. Prin defect vom în-

țelege orice imperfecțiune materială, fizică sau morală. În orice sisteme reale compuse din multe elemente există diferite defecte. Apariția lor se datorează nu numai entropiei, dar și altor fenomene fizice/sociale. Prezența defectelor în diferite sisteme conduce la o modificare radicală a comportării lor. Toate procesele ireversibile se datorează defectelor de structură. Datorită lor, orice material poate suporta o sarcină exterioară numai pe o perioadă finită de timp. Durata de exploatare a unei construcții depinde în mod direct de ponderea defectelor de structură. Durata de viață a unui Om este determinată de defectele înnăscute (genetice), precum și de cele acumulate pe parcursul vieții. Încă în sec. al XIX-lea a fost descoperit fenomenul de „oboseală” a materialelor: experiența a arătat că oțelurile și alte materiale manifestă la solicitări ciclice rezistență mai redusă în comparație cu solicitările constante. Acest efect se manifestă și la biomateriale: inima, vasele sangvine suportă la toate tipurile de vieți solicitări ciclice. Din experiență este cunoscut că numărul de cicluri ale inimii diferă puțin pe parcursul vieții de la o specie la alta; variațiile duratei de viață a speciilor se datorează diferenței frecvențelor bătăilor inimii.

Pentru o mai bună înțelegere a modalității de cercetare în domeniul științelor naturii, numită de **I. Newton** „analiză și sinteză,” vom formula o problemă ce ține de domeniul menționat. Dacă durata de viață depinde de numărul de solicitări ciclice și de intensitatea lor, cum se manifestă influența istoriei asupra acțiunii exterioare? Din experiența asupra metalelor, supuse solicitărilor ciclice cu amplitudini variabile, s-a constatat că în funcție de regimurile de solicitare alese durata de viață a materialului poate fi redusă sau majorată. Acest rezultat poate fi extrapolat și asupra influenței exercițiilor fizice ale persoanelor care practică sportul, asupra duratei de viață. În acest context, vom menționa că rezultate valoroase în știință pot fi obținute atunci, când reușești să înțelegi că unele fenomene, aparent diferite, au la bază aceleași cauze. Dacă rămânem în cadrul analizei influenței regimurilor de solicitare (istoriei acțiunii exterioare) asupra duratei de viață a materialelor de orice structură, se

pot urmări pașii care trebuie făcuți pentru a obține un rezultat științific de valoare. Primul pas ține de stabilirea legităților de acumulare a defectelor în funcție de istoria acțiunii exterioare. Printre problemele cele mai complicate care intervin la această etapă menționăm următoarele: stabilirea mecanismelor care guvernează fenomenul menționat; elaborarea modelului matematic cu ajutorul căruia reușim să trecem de la analize calitative la analize cantitative; analiza comportării modelului matematic în funcție de istoria acțiunii exterioare; stabilirea pe cale teoretică a unor efecte noi, necunoscute din experiență. Al doilea pas se referă la studiul ce ține de coalizarea defectelor, care finalizează cu pierderea capacității sistemului de a funcționa. Problemele care apar la aceasta etapă poartă o serie de trăsături care pot fi observate și la nivel de sistem social. Vom menționa fenomenul de trecere de la comportamente individuale a defectelor la comportamente colective. În procesul de coalizare, interacțiunile care intervin conduc la pierderea unor calități individuale și apariția unor proprietăți noi care lipsesc totalmente la nivel individual. În cazul materialelor tradiționale la baza modelului matematic, prin intermediul căruia poate fi reflectat fenomenul de „cedare” a unor calități individuale și înzestrarea unor calități colective, a fost pus principiul legăturilor medii formulat în modul următor [10]: interacțiunile reale dintre subelementele sistemului se formează numai sub influența legăturilor medii. Cu toate că rezultatele teoretice obținute în baza acestui principiu sunt în bună concordanță cu experiența, partea metodologică continuă să stârnească îndoieli la mai mulți cercetători. Analiza mai profundă a principiului legăturilor medii conține în sine un element foarte principal: interacțiunile care au loc între subelementele unui sistem sunt nu numai de natură energetică, recunoscută de majoritatea specialiștilor, dar și informațională.

Interacțiunile de tip informațional sunt mai perceptibile în cazul sistemelor sociale, dar stârnesc îndoieli pentru sistemele fizice. Este bine cunoscut faptul că comportamentul unui individ este influențat de mediul so-

cial în care activează. Pornind de la convingerea că principiile fundamentale poartă un caracter universal și, prin urmare, sunt aplicabile pentru orice tip de sistem (fizic, biologic, social...) în lucrarea [1] am formulat problema: cristalele în materialele policristaline se comportă în același mod ca în stare liberă? Discordanța dintre rezultate teoretice obținute în cadrul modelelor matematice care nu fac distincție între proprietățile particulelor materiale în interiorul conglomeratului și starea liberă cu cele experimentale, a condus la concluzia: proprietățile particulelor materiale în conglomerate policristaline diferă de proprietățile analoage în stare liberă. Pentru a realiza o descriere cantitativă, a fost formulat următorul principiu: interacțiunile reale dintre particule în interiorul unui sistem se formează numai sub influența legăturilor medii. Din punctul de vedere al concepțiilor fizicii moderne, mecanismele interacțiunilor informaționale încă nu pot fi explicate, însă conform metodologiei newtoniene, de la natură trebuie de cerut numai ceea ce ne permite să descriem corect fenomenul. Deoarece pentru materialele policristaline acest principiu este verificat, vom admite că poartă un caracter general.

Aplicațiile principiului legăturilor medii la analiza fenomenelor care se produc în societate pot fi multiple. Ne vom referi la influența realităților sociale și economice asupra modificării comportamentului unei persoane care ocupă un post de conducere. Pe acest segment, din experiență, sunt cunoscute multe lucruri. De exemplu, fața adevărată a unui om devine cunoscută numai după ce ocupă un post important de conducere. Conform principiului legăturilor medii, un conducător nu poate evita interacțiunea cu persoanele care diferă nu numai după nivelul de pregătire, calitățile morale, modul de gândire etc. În astfel de condiții este impus să-și pună concomitent în evidență mai multe caracteristici. Esența principiului constă în faptul că defectele activității colective ies la suprafață, deoarece nu mai poartă un caracter individual. Implementarea principiilor universale, aprobate în diverse domenii ale științelor naturii, ne va oferi posibilități să evităm cazurile care pot pune în pericol

bunăstarea oamenilor.

Din cele expuse se poate crea impresia că defectele de diferită natură joacă numai un rol negativ. În realitate defectele, în anumite proporții, sunt necesare. Vom menționa doar că materialele pot fi prelucrate, adică folosite, numai datorită faptului că în ele se conține un anumit număr de defecte. O societate poate să progreseze în cazul în care calitățile și capacitățile individuale diferă de

la un individ la altul. Funcționarea oricărui sistem se datorează, în primul rând, fluctuațiilor calităților și capacităților. Pentru orice tip de mișcare se impune o diferență, numită în matematică gradient. Problema constă în mărimea gradientului: dacă acesta va fi în jurul lui zero, vom fi martori ai stagnării, iar dacă valorile vor fi mari, poate să apară o serie de fenomene negative, care pot provoca turbulențe și instabilitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Duca Gh. *Contribuții la societatea bazată pe cunoaștere*. Chișinău: Editura „Știința,” 2007.
2. Ильинский И. М. *Ассиметричный человек*. Москва: «Философия и культура», №5, 2008.
3. Седов Е. *Одна формула и весь мир*. Москва: Издательство «Знание», 1982.
4. Frans B. M. de Waal. *Chimpanzee Politics: Power and Sex among Apes*, 1989.
5. Fukuyama F. *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution: Farrar, Straus and Giroux*. New York, 2002.
6. Hobsbawm Eric. *Era Capitalului. Trad. din engleză: Condruc Andreea, Sicoie Florin*, Chișinău: Editura „Cartier” S.R.L., 2002, 400 pag.
7. *Maxime și cugetări, vol. 1*. Chișinău: Editura „Epigraf,” 2010, 472 pag.
8. *Maxime și cugetări, vol. 2*. Chișinău: Editura „Epigraf,” 2008, 576 pag.
9. Marina Vasile. *Societatea unidimensională și consecințele ei*. Chișinău: „Administrarea Publică,” revistă metodico-științifică, nr. 4, 2010.
10. Marina Vasile. *State Equation under Proportional Nonisothermal Loading*. New York: International Applied Mechanics, nr. 2, 1997.

Prezentat: 17 aprilie 2013.

E-mail: rector@aap.gov.md

Unele aspecte ale controlului parlamentar asupra administrației publice

I. Instituția Președintelui Republicii Moldova

Ion DULSCHI,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The control's institution has a key in the functioning of social systems. For government the control comes to check opportunity and correct functioning of public authorities in terms of their effectiveness. A special role in exercising the control over function of public administration lies with Parliament. In this article it is address some aspects of parliamentary control exercised over the institution of the presidency. The President, in his capacity as head of state and guarantor of the Constitution hold office in strict accordance with the law and the function of control compliance thereof as a representative and legislative powers of the supreme court of the country - Parliament of Moldova.

Principiul separării și colaborării puterilor în stat servește de circa trei secole bunei funcționări a democrației în societățile moderne. Acest principiu asigură funcționalitatea instituțiilor statului care reprezintă cele trei ramuri ale puterii, în vederea îndeplinirii scopului său, exercită anumite funcții sau prerogative: funcții politice, funcții juridice și funcții general sociale. În calitatea sa de putere executivă, Guvernul concentrează instrumente de ordin social și material care au menirea de a asigura realizarea programului de guvernare în baza mandatului de încredere acordat de Parlament.

Separarea puterilor nu rezidă în stabilirea unui regim politic în care Executivul și Legislativul sunt mai mult sau mai puțin separate, chiar antagoniste, ci în existența și valoarea a două idei fundamentale: pe de o parte, puterea politică nu trebuie să se afle în mâinile aceleiași autorități, iar pe de altă parte, dezechilibrul unui echilibru necesar între organele statului se naște în urma repartizării puterii între aceste organe. Funcția legislativă are ca obiect adoptarea de către Parlament a normelor general-obligatorii, impersonale

și care au un caracter primar. Aceasta se deosebește de celelalte funcții ale statului și prin faptul că are un caracter original, adică regulile generale adoptate prin lege exprimă voința suverană a organului reprezentativ la nivel național, format din membrii desemnați de corpul electoral.

Funcția executivă, denumită uneori și funcție administrativă, are ca obiect organizarea aplicării și aplicarea concretă a legilor, asigurarea bunei funcționări a serviciilor publice instituite în acest scop, precum și emiterea de acte normative și individuale sau efectuarea de operații materiale prin care, pe baza legii, se intervine în viața particularilor pentru a le integra activitatea sau a le face anumite prestații.

Principala caracteristică a funcției executive constă în faptul că ea are un rol consecutiv în raport cu funcția legislativă, având drept consecință imperativă conformitatea actelor puterii executive cu legea, nefăcând excepție de la aceasta, nici actele normative emise de Guvern, ca urmare a abilitării legislative – care trebuie să fie conforme, nu numai cu legea prin care Guvernul a fost autori-

zat să legifereze, dar și cu toate celelalte legi în vigoare – deși conțin, ca și acestea, norme cu putere de lege.

Din întreaga experiență social-istorică rezultă că activitatea de control, în general, este o constantă a spiritului pragmatic și rațional, care își propune prin operațiuni specifice să verifice și să valorifice efectele manifestărilor acțiunii umane la nivelul societății organizate. Însă noțiunea de control parlamentar a fost fundamentată, ca și concept juridic, mult mai târziu, respectiv odată cu apariția teoriei organizării și a științei conducerii. Unul dintre cei care s-au consacrat studierii fenomenului social al organizării și controlului este **Henry Fayol**. În concepția acestui autor, controlul reprezintă o componentă a procesului de conducere, alături de previziune, organizare, comandă și coordonare.

Într-o altă opinie, cea a lui **Luther Gulick**, care a elaborat cunoscuta formulă conceptuală „Posdcorb” (în cadrul căreia fiecare literă semnifică un element component al procesului de conducere: planificare, organizare, personal, dirijare, coordonare, raportare și buget), categoria de control nu mai apare ca un element distinct al conducerii, ci se constituie într-o entitate care vizează toate elementele organizării în procesul conducerii, fiind o componentă intrinsecă a acestuia.

În Republica Moldova, pornindu-se de la modelele constituționale tradiționale și de la prevederile Legii supreme, se admite că distribuția competenței Parlamentului se împarte între funcția de legiferare, cea de alegere, formare, avizare a formării, numire sau revocare a unor autorități publice, funcția de control și funcția de conducere în politica externă.

În principiu, funcția de control se referă la întreaga activitate statală și la toate autoritățile publice, concretizându-se prin mijloace și procedee adecvate.

Controlul parlamentar privește îndeosebi activitatea Executivului, realizându-se în forme specifice, pe calea întrebărilor, interpelărilor, anchetei parlamentare și moțiunii de cenzură, dar și pe calea competenței legislative a Parlamentului, ipoteză în care poate obliga Guvernul să se pronunțe asupra politicii pe care vrea s-o promoveze printr-un

proiect de lege și asupra soluțiilor pe care le preconizează.

Așadar, fundamentul funcției de control îl constituie în mod cumulativ exigențele principiului separației puterilor în stat, caracterul de autoritate reprezentativă al Parlamentului, dispozițiile Legii supreme, precum și contractul de guvernare care presupune platforma politică a Executivului și principiul responsabilității guvernamentale, element parlamentar definitoriu.

Vom menționa din start că și controlul parlamentar este un control politic și aici vom mai constata o trăsătură caracteristică acestei forme de control, aceea a prevalării raționamentelor de ordin politic asupra celor de ordin managerial.

Pentru început, urmează să specificăm modul de exercitare a controlului politic asupra administrației publice. Este cunoscut faptul că această formă de control se manifestă, în primul rând, prin intermediul factorului uman, mai simplu fiind spus, prin conducătorii instituțiilor administrative care, în majoritatea cazurilor, au acces la aceste funcții printr-un scrutin electoral, or, implicarea mecanismului de alegere ține de domeniul politic. Mai mult ca atât, persoanele ce candidează la o funcție publică sunt, de regulă, propuse sau susținute de către partidele politice.

Odată instalată, persoana care a câștigat alegerile pentru funcția publică va controla sistemul administrativ subordonat mai înainte și din punct de vedere politic.

Precum am menționat deja, controlul este, mai întâi, unul politic și numai după aceea unul de natură managerială, profesională. Acest control politic este mai prezent dacă luăm în considerare și faptul că – mai ales în cazul administrațiilor publice – persoanele publice alese în funcții de conducere se subordonează unor foruri deliberative. Acest for deliberativ, în cazul administrației centrale, este Parlamentul. Hotărârile acestui for deliberativ sunt obligatorii în execuție pentru persoanele publice executive aflate în fruntea unor administrații. Hotărârile Parlamentului sunt luate pe bază de vot, votul fiind precedat de către dezbateri de natură politică.

Prin urmare, controlul parlamentar asu-

pra Executivului și administrației publice reprezintă o funcție parlamentară importantă, justificată de esența acestui organ, de a fi forul reprezentativ suprem al poporului. *Stricto sensu*, însă acesta reprezintă operațiunea politico-juridică cea mai complexă și expresivă de aplicare a principiului funcțional al separației puterilor în stat. Potrivit Legii supreme a țării, Parlamentul „exercită controlul parlamentar asupra puterii executive, sub formele și în limitele prevăzute de Constituție.”

Acestea fiind spuse, vom examina modul în care organul reprezentativ și legislativ suprem exercită competențele sale de control asupra Executivului. Pornind de la caracterul bicefal al puterii executive în Republica Moldova, este și firesc să examinăm modul de exercitare a funcției de control asupra unei instituții centrale a statului – cea de Președinte al Republicii Moldova. Potrivit Legii supreme a țării, art. 77, alin. (1), *Președintele Republicii Moldova este șeful statului*, aceasta însă nu înseamnă deloc că prerogativele lui sunt nelimitate sau nu pot fi supuse unui control din partea altor instituții ale statului. Atribuțiile șefului statului sunt strict reglementate de Constituție, la fel ca și atribuțiile altor autorități publice. Prin urmare, Parlamentul, în raport cu Executivul, dispune de pârghii și mecanisme care au menirea de a asigura echilibrul puterilor în stat.

Raporturile Parlamentului cu Președintele cunosc mai multe faze care, în funcție de activitatea acestor două instituții, produc efecte privind începerea și încetarea mandatelor sale. Astfel, Președintele Republicii Moldova dispune de dreptul de dizolvare înainte de termen a Parlamentului și anunțarea alegerilor parlamentare anticipate, potrivit art. 85 al Constituției, precum și convocarea în prima ședință a legislativului nou ales conform art. 63 al Legii supreme. La rândul său, Parlamentul este organul care alege Președintele țării, conform unei proceduri stabilite de Constituție și de legea cu privire la alegerea Președintelui Republicii Moldova – *alege și numește persoane oficiale de stat, în cazurile prevăzute de lege*.

Prin dispunerea de acest drept, Parlamentul deja își realizează prerogativa de control asupra instituției prezidențiale. Pornind de

la ideea și de la principiul continuității puterii, constatăm că instituția prezidențială nu dispune odată cu încetarea mandatului unui președinte concret. Indiferent de motivele suspendării sau încetării mandatului unui președinte, instituția prezidențială se regăsește, cu titlu de interimat, în atribuțiile Președintelui Parlamentului sau ale Primului-Ministru al Republicii Moldova, potrivit art. 91 al Constituției. Din acest motiv, Parlamentul realizează funcția de control asupra instituției prezidențiale, implicit și în cadrul procedurii de alegere a unui nou Președinte al țării. Prin realizarea exercițiului de alegere a Președintelui Republicii Moldova, Parlamentul își asumă responsabilitatea de întrunire a condițiilor stipulate în lege de către persoanele, care intenționează să fie înregistrate în calitate de candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova. Pentru aceasta Parlamentul formează Comisia de alegere a Președintelui Republicii Moldova. La faza de alegere a Președintelui încă nu putem vorbi despre existența unor raporturi Parlament-Președinte, cu referire la persoanele care candidează la înalta funcție de șef al statului, dat fiind faptul că acestea dispun doar de statutul de candidat și relațiile lor cu legislativul sunt doar cele de candidat la funcția de Președinte și nicidecum nu produc efecte cu caracter de putere de stat, din partea candidatului. La fel și prerogativele Parlamentului față de candidații la funcția de șef al statului nu merg mai departe de verificare a respectării cerințelor față de candidați, înregistrarea cererilor candidaților și includerea în buletinele de vot. Parlamentul, în calitatea sa de organ abilitat cu dreptul de alegere a șefului statului, realizează această prerogativă prin convocarea unei ședințe speciale a Parlamentului în care, cu respectarea principiilor votului democratic... se produce alegerea Președintelui Republicii Moldova. Acordarea votului a 3/5 din numărul deputaților aleși pentru unul dintre candidații incluși în buletinele de vot poate fi calificată ca și mandat de încredere, exprimat de către Parlament noului șef al statului. Prin acest exercițiu de alegere a șefului statului și investirea în funcție, putem afirma cu certitudine că raportul Parlament-Președinte a trecut într-o nouă fază.

Instituția jurământului depus de către Președintele nou-ales în fața Parlamentului și a Curții Constituționale, potrivit art. 79 al Legii Supreme, vine să consfințească statutul de șef al statului și să se pornească mecanismul de exercitare a unui nou mandat al instituției președinției. Depunerea jurământului, în esența sa, este mai mult decât o chestiune de protocol sau un ritual, care se datorează obiceiului. Prin pronunțarea jurământului, Președintele nou-ales oficial intră în funcția de șef al statului, de reprezentant, de comandant suprem al forțelor armate, iar vechiul Președinte încetează de a dispune de aceste atribuții. Odată intrat în funcție, Președintele Republicii Moldova preia responsabilitățile de a fi un apărător al democrației, al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, al suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale a țării Republica Moldova. Depunerea jurământului în fața Parlamentului confirmă înaltul statut al Legislativului de organ reprezentativ suprem al statului.

În exercitarea atribuțiilor de șef al statului, Președintele Republicii Moldova este într-o măsură și mai mare expus exercițiului controlului parlamentar. Controlul exercitat de către Legislativ asupra Președintelui este stipulat în Legea supremă atât în art. 66 cu privire la atribuțiile de bază ale Parlamentului, cât și în art. 86 și 87 privind atribuțiile Președintelui. Pentru a identifica responsabilitățile Președintelui și ale Parlamentului în materie de politică externă și a scoate în relevanță funcția de control a Parlamentului, în acest sens, vom confrunta normele constituționale, prin care Parlamentului îi aparține atribuția de aprobare a direcțiilor principale ale politicii interne și externe a statului. ..., acesta ratifică, denunță, suspendă și anulează acțiunea tratatelor internaționale încheiate de Republica Moldova, iar potrivit art. 86, alin. (1) al Constituției privind atribuțiile în domeniul politicii externe, *Președintele Republicii Moldova poartă tratative și ia parte la negocieri, încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul și în termenul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului.*

Astfel, în sistemul relațiilor Parlament-Președinte, pe dimensiunea atribuțiilor, în

domeniul de politică externă, intervine instituția ratificării. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, noțiunea de ratificare are semnificațiile: *1. (jur.) act prin care organul competent al unui stat declară că își însușește un tratat semnat de reprezentantul său cu un alt stat sau cu mai multe state. • instrument de ~ = document în care se consemnează însușirea unui tratat internațional de către un stat.*

2. aprobare a unui act săvârșit de un alt organ. (<ratifica). (http://dexonline.ro/)

Definiția de mai sus, aplicată la relațiile Parlament-Președinte, relevă o deplasare spre Parlament a prerogativei de aprobare, sau, după caz, de respingere a unui act, a unui tratat, semnat de Președinte. Prin extrapolarea fenomenului și abordarea lui prin optica controlului parlamentar, constatăm elementele proprii instituției controlului Legislativului asupra puterii executive.

Un domeniu, la fel de important, ce derivă din atribuțiile șefului statului și care, la fel, este supus controlului parlamentar, este cel ce ține de domeniul apărării. Potrivit art. 87 al *Constituției Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova este comandantul suprem al forțelor armate. Cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, Președintele Republicii Moldova poate declara mobilizarea parțială sau generală, iar în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului.*

Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii. Președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii. Și în pasajul citat din Constituție constatăm că Parlamentul își menține prerogativele de exercitare a controlului asupra acțiunilor șefului statului. Cu toate că din perspectiva analizei subiectului controlului parlamentar, mențiunea ce va urma ar însemna o mică deviere de la temă, dar n-o putem trece cu vederea din simplul motiv că aplicarea în practică a unor norme constituționale, ce reglementează atribuțiile șefului statului și ale Legislativului într-un subiect atât de sensibil precum este cel de declarare

a mobilizării parțiale sau generale, precum și declararea stării de urgență, de asediu și de război, lasă loc pentru interpretare, dat fiind faptul că ele se regăsesc în art. 66, lit. l) și m), al Constituției Republicii Moldova, la atribuțiile de bază ale Parlamentului. Nu-i suficient de clar care va fi actul juridic, prin care se va declara mobilizarea parțială sau generală. Aceeași situație o identificăm și în norma legală privind declararea stării de urgență, de asediu și de război. În viziunea noastră, Parlamentul, în exercitarea atribuției sale de control asupra acțiunilor Președintelui, urmează să aprobe sau, după caz, să respingă sau să anuleze actele Președintelui de declarare a mobilizării sau a stărilor de urgență, de asediu și de război.

O formă de control indirect al Parlamentului asupra Președintelui, care rezultă din contrasemnarea unora dintre decretelor acestuia de către Prim-Ministru, care, alături de Guvern, răspunde politic în fața Parlamentului pentru întreaga sa activitate, inclusiv pentru decretelor Președintelui pe care le-a contrasemnat, se regăsește în art. 94 al Legii supreme.

Pornind de la caracterul universal al normei legale și acțiunea acesteia asupra tuturor membrilor societății, constatăm că prin art. 81, alin. (3) al Constituției Republicii Moldova, Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova, cu votul a, cel puțin, două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul în care săvârșește o infracțiune. Competența de judecată aparține Curții Supreme de Justiție, în condițiile legii. Președintele este demis de drept la data rămânerii definitive a sentinței de condamnare, iar în cazul săvârșirii unor fapte prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi demis de către Parlament cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși. Propunerea de demitere poate fi inițiată de, cel puțin, o treime din deputați și se aduce neîntârziat la cunoștința Președintelui Republicii Moldova. Președintele poate da Parlamentului și Curții Constituționale explicații cu privire la faptele ce i se impută.

Un alt aspect important al raporturilor dintre instituția Legislativului și cea a Preșe-

dinției este cel ce ține de vacanța funcției, reglementat în art. 90 al Legii supreme. Conform prevederilor constituționale, vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova intervine în caz de expirare a mandatului, de demisie, de demitere, de imposibilitate definitivă a exercitării atribuțiilor sau de deces.

În materie de procedură, în calitate de subiect al raporturilor juridice privind demisia Președintelui Republicii Moldova, observăm că acesta, conform alin. (2) din articolul menționat, prezintă cererea de demisie Parlamentului, care se pronunță asupra ei. Din punct de vedere ierarhic, în situația respectivă, legea oferă statut superior Legislativului ca și în situația, în care Președintele Republicii Moldova este în imposibilitatea exercitării atribuțiilor mai mult de 60 de zile, confirmată de Curtea Constituțională în 30 de zile de la sesizare. Cu toate că în Constituție nu este stipulat expres care autoritate publică are calitatea de subiect de sesizare a Curții Constituționale în privința imposibilității exercitării atribuțiilor de către Președintele Republicii Moldova, Codul jurisdicției constituționale specifică în art. 38, alin. (2), lit. c) precum că sesizarea „privind constatarea circumstanțelor ce justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova, care poate fi făcută în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, semnate de Președintele Parlamentului.”

Un alt aspect privind exercitarea atribuțiilor de control al instituției Președinției de către Legislativ este cel financiar și de asigurare a funcționalității acesteia. În activitatea sa, Președintele Republicii Moldova este asistat de un aparat. Resursele financiare ale aparatului Președintelui sunt aprobate de către Parlament și incluse în bugetul de stat.

În concluzie, constatăm că Parlamentul Republicii Moldova dispune de suficiente prerogative pentru realizarea atribuțiilor sale stabilite de Constituție, în raport cu Președintele Republicii Moldova, dispune de instrumente necesare pentru asigurarea funcționării principiilor suveranității, legalității, separării și conlucrării puterilor în stat.

(Va urma)

BIBLIOGRAFIE

1. Constituția Republicii Moldova. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.
2. Codul jurisdicției constituționale. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 53-54/597 din 28.09.1995.
3. Alexandru Ioan. *Administrația publică*. București: Editura Lumina lex, 1999.
4. Iorgovan Antonie. *Tratat de drept administrativ. Vol. 1, ediția a IV-a*. București: Editura All Beck, 2005.
5. Deleanu Ion. *Instituții și proceduri constituționale*. București: Editura All Beck, 2006.
6. Petrescu Rodica Narcisa. *Drept administrativ*. Cluj Napoca: Editura Accent, 2004.
7. <<http://dexonline.ro/>>

Prezentat: 1 aprilie 2013.

E-mail: dulschi@mail.ru

Conceptualizarea politică a birocrăției ca grup de interese restrânse

Pantelimon VARZARI,
doctor în filosofie, conferențiar universitar,
Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al
Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

The article examines one of the less discussed issues in the literature of the Republic Moldova, those concerning the approach of bureaucracy as an interest group. Most authors focus mainly on the Weberian approach as a particular type of social organization, another part of authors put the center of gravity on the approach of bureaucracy as elite and only some authors try to interpret bureaucracy as a restricted interest group.

It is stressed the idea that tackling bureaucracy as an interest group assures not only an economic interpretation of the issue (the analysis of bureaucracy as an interest groups outside the government decision process), but also a political conceptualization (the analysis of bureaucracy as an interest group within the government decision process). A particular attention it is paid to the analysis of the group of interest in the scientific literature, to its nature and characteristics, to the relationship between the interest groups and the pressure groups etc. The study concludes that the groups within the government structures that influence their activities, and the continued growth of public sector activity, are bureaucracy groups which act as a restricted interest group.

În literatura de specialitate pot fi identificate mai multe modele (tipuri) de analiză asupra birocrăției (birocrăția ca tip special de organizare socială, birocrăția ca elită politică, birocrăția ca grup de interese etc.). Abordarea, pe care dorim s-o luăm în dezbatere, imprimă nu numai o conceptualizare politică (analiza birocrăției ca grup de interese din interiorul actului guvernamental), dar și o interpretare economică (analiza birocrăției ca grup de interese din exteriorul actului guvernamental). Aceasta pentru că birocrăția, fiind poziționată în sistemul relațiilor de putere, posedă destule informații utile pentru eventualii beneficiari. Fiind o verigă de legătură dintre agenții guvernamentali și business, syndicate și alte grupuri sociale interesate, birocrăția poate construi cele mai puternice asociații, iar în unele cazuri chiar să joace un rol decisiv în conturarea anumitor politici. În acest sens, astăzi se vorbește tot mai frecvent despre anumite „rețele politice” care se caracterizează printr-o relație complexă dintre veriga

superioară a birocrăției și reprezentanții grupurilor organizate, acestea fiind interesate în consolidarea acestor relații. În acest fel, unii autori apelează la teoria alegerii libere (birocratul este un actor rațional care va adopta o strategie de maximalizare a propriei utilități, ceea ce determină anumite strategii de comportament al agentului guvernamental). [1, p. 136-144] Deci reieșind din perspectiva raportării la modul de acțiune specific grupurilor de interese restrânse, birocrăția poate fi analizată atât din interiorul, cât și din exteriorul actului guvernamental, așa încât birocrăția manifestă diverse strategii de comportament.

În cele ce urmează vom lua în discuție activitatea birocrăției ca grup de interese care influențează structurile guvernamentale, în sensul că birocrăția influențează direct procesul elaborării, adoptării și aplicării politicilor publice. Însă, în contextul celor spuse, vom face o remarcă. Privite din perspectiva teoriei elitei, politicile publice pot fi considerate ca reflectând valorile și preferințele eli-

tei guvernamentale. Principalul argument al elitismului este acela că o politică publică nu este determinată de cererile și deci de cerințele elitei conducătoare, ale cărei preferințe sunt concretizate de către oficialii publici și agențiile guvernamentale. Politicile publice nu reflectă cererile maselor, ci, mai curând, valorile elitei. Schimbările în politicile publice vor fi mai degrabă incrementale, treptate, decât revoluționare. Astfel prezentat, menționează politologul român Virgil Stoica, elitismul reprezintă o teorie provocatoare asupra formării politicilor publice. [2, p. 88-89] Politicile sunt produsul elitelor, reflectând valorile lor și servind scopurilor acestora, unele dintre aceste politici putând să asigure o stare bună a maselor. Teoria elitei concentrează atenția asupra rolului conducerii în formarea politicilor și asupra realității. Totuși este destul de greu de demonstrat că doar elitele determină politicile publice, fiind puțin influențate de către mase. În același timp, putem afirma că aceste politici sunt elaborate și promovate de birocrație ca grup de interese.

Studiul grupurilor de interese a reprezentat un demers vast în literatura de specialitate, numeroși autori (**Jack L.** și **Walker Jr.** în „Mobilizing Interest Groups in America. Patrons, Professions, and Social Movements,” 1991; **Alexander L. George** și **Andrew Bennett** în „Case Studies and Theory Development in the Social Sciences”, 2004; **David B. Truman** în „The Governmental Process,” 2010 etc.) încercând să identifice influența acestor grupuri asupra puterii publice. Optica privind sfera puterilor publice ce se regăsește în literatura științifică este diferită și a vizat ansamblul organizațiilor de stat susceptibile de a lua decizii politice; instituțiile politice superioare, create prin Constituție, al căror statut este fixat prin legi. Pe cale de consecință, puterile publice nu trebuie să ia decizii care ar afecta comunitățile umane, mai mult sau mai puțin extinse, conform gradului puterilor publice respective. Spre deosebire de acestea, administrația publică servește la implementarea politicilor guvernamentale, incluzând, de asemenea, o anumită responsabilitate pentru determinarea politicilor și programelor publice. În mod specific, administrația publică include planificarea, organizarea, conducerea, coordonarea

și controlul operațiunilor guvernamentale. [3, p. 180]

Alți cercetători contemporani (**A. Downs** în *Inside bureaucracy*; **D. Beetham** în *Bureaucracy*, 1987; **W. Niskanen** în *Bureaucracy and representative government*, 1971; **Ludwig von Mises** în *Bureaucracy*, 1944; **Jacques E.** în *A general Theory of Bureaucracy*, 1976; **Charles T. Goodsell** în *The Case for Bureaucracy* etc.) atrag atenția asupra unor probleme referitoare la funcționalitatea/disfuncționalitatea birocrației în societățile democratice și în condițiile economiei de piață. Astfel, Anthony Downs, bazându-se pe concepția weberiană a birocrației ca sistem ierarhic (fiecare funcționar are superiori și subordonați), dezvoltă o teorie utilă de luare a deciziilor birocratice în cadrul unei mari organizații. În acest sens, el distinge obiectivele (patru) urmărite de birocrați, tipurile (cinci) de funcționari publici, factorii determinanți în activitatea unui funcționar, precum și tipurile de comportament al acestora în anumite circumstanțe create. David Beetham, la rândul său, este atașat de analiza problemei eficacității conducerii birocratice în societatea contemporană (S.U.A., Marea Britanie etc.), a relației dintre oamenii politici și funcționari din perspectiva deținerii de către birocrați a unor cunoștințe și experiență profesională utile politicienilor la un anumit moment, a unor teorii (trei modele) care ar explica influența funcționarului asupra decidentului politic (numite de autor „explicații teoretice ale politicii birocratice”) etc. În final, el ajunge la concluzia că, dacă dorim să avem o înțelegere adecvată a birocrației, ar trebui să se ia în considerare interacțiunea complexă dintre rolul său în formularea politicilor și punerea în aplicare a directivelor sale politice.

Primul analist contemporan care a utilizat noțiunea de grup de interese în sensul cel mai apropiat cercetării noastre este cunoscutul sociolog și politolog american **Arthur Bentley** (1870-1957). De aceea, pentru o înțelegere mai profundă a abordării supuse analizei, vom apela mai întâi de toate la teoria grupurilor interesate. În lucrarea sa de căpătâi „Procesul guvernării: studierea presiunilor sociale” (1908) [4] el a evaluat noțiunile de „activitate”, de „grupuri interesate” (sinonim cu cel de „grup de influență”) și „grupuri de presiune”,

examinând politica ca o interacțiune a instituțiilor și grupurilor sociale. [5, p. 272-274] Interacțiunea acestora din urmă se află la baza vieții politice, respingând orice abstracțiuni etatiste. A. Bentley a susținut necesitatea investigării comportamentului politic pe calea descrierii interacțiunii dintre grupurile sociale. În acest sens, el a sprijinit importanța operațiilor de măsurare în știința politică. [6, p. 23-25]

În teoria clasică a lui A. Bentley se reia subiectul cu privire la interes prin descrierea procesului democratic efectiv de luare a deciziei și evaluarea calităților acestuia, comparativ cu cel specific alegerii democratice abstracte. El consideră că un grup reprezintă o fracțiune distinctă din societate și orice individ poate fi membru al mai multor grupuri. De asemenea, Bentley susține că nu există grup fără interes, ele fiind inseparabile. În accepțiunea sa, avantajul grupurilor constă în posibilitatea manifestării intensității preferințelor, spre deosebire de cazul democrației „pure.” [3, p. 182]

În baza studiului procesului politic din S.U.A., A. Bentley a demonstrat că pentru realizarea intereselor proprii oamenii sunt forțați să se întrunească în grupuri organizate cu anumite interese sau să se alătore grupurilor formate care devin subiecții principali ai politicii. Acțiunile organizate și interesate ale acestor grupuri poartă un caracter de masă. Ele exercită o mulțime de presiuni asupra agenților guvernamentali și de stat, dar și asupra altor grupuri similare, creând, astfel, un echilibru al forțelor politice în societate. Totalitatea grupurilor interesate existente în societate formează un mediu specific, în cadrul căruia activează structurile oficiale ale puterii (grupuri oficiale interesate): parlamentul, guvernul, justiția, administrația, poliția, armata.

A. Bentley a studiat detaliat grupurile de interes în termenii scopurilor, organizării și ai funcțiilor îndeplinite în societate. La baza teoriei grupurilor de interes, conform autorului, se află activitatea oamenilor determinată de interesele lor. Doar activitatea oamenilor, în scopul realizării obiectivelor propuse, se înfăptuiește nu la nivelul personal, individual, dar prin asocierea lor în grupuri în baza comunității lor de interese. Astfel, el ajunge la concluzia că procesul guvernării, inclusiv cel politic, este determinat de interesele grupuri-

lor influente, care adesea nu coincid. Potrivit lui Bentley, „toate fenomenele guvernării de stat sunt fenomenele grupurilor care exercită presiuni unul asupra altuia și care evidențiază grupuri noi și reprezentanți ai grupurilor pentru medierea acordurilor comune.” [5, p. 273-275]

Grupurile de interes se deosebesc de partidele politice, fiindcă primele nu participă ca partidele la alegeri și deci nu tind de a participa la exercitarea puterii. Sarcina acestor grupuri constă, întâi de toate, în informarea societății și puterii despre necesitățile și viziunile grupurilor sociale, utilizând diverse modalități de acțiune (convingerea, îndrumarea, consultarea ș. a.). Conform opiniei lui A. Bentley, toate instituțiile de stat sunt o parte a activității grupurilor și exprimă interesele acestor grupuri. Deosebirile în regimurile politice prezintă deosebiri în tipurile de activități ale grupurilor. Administrația americană, în viziunea politologului, prezintă un mare număr de grupuri și subgrupuri, care se combină și se desfac în funcție de sarcinile pe care acestea le rezolvă. Teoria politologului american a influențat alte grupuri de cercetare, cum ar fi *Școala de la Chicago* (de altfel, **R. Dahl**, **G. Sartori** și **A. Lijphart** devin nume de referință, fiind fondatorii teoriei democrației) care, de asemenea, a încercat să dezvolte analize obiective în câmpul politic american.

Apariția teoriei grupurilor interesate era dictată de tendința de a depăși cadrul restrâns al abordării instituționale, doctrină dezvoltată în continuare de **David Truman** (1913-2003) în lucrarea „Procesul guvernării” (1951). [7] El considera că politica este o luptă a grupurilor pentru putere, a posibilităților de împărțire a resurselor. D. Truman este considerat teoreticianul grupurilor care a încercat să extrapoleze teoria, verificându-i validitatea în spațiul nonamerican. [8, p. 85]

Procesul politic, subliniază autorul american, poate fi înțeles dacă rolul grupurilor de interese sunt recunoscute în societate. Esența politicii constă în acele discuții și conflicte care apar drept rezultat al grupurilor de interese, iar concurența dintre acestea joacă un rol important în crearea condițiilor pentru activitatea grupurilor organizate, rol ce-i revine Guvernului. El arată că grupul de interese de-

semnează orice grup care, pe baza uneia sau mai multor atitudini împărtășite, acționează pentru stabilirea, menținerea sau ameliorarea unor forme de comportament. Grupurile se pot constitui dacă ele interacționează și se bazează pe anumite caracteristici comune. Dacă cerințele sunt înaintate de anumite grupuri unor instituții ale puterii de stat, ele devin grupuri de interese politice.

În acest context, D. Truman, în baza experienței americane de activitate a grupurilor de interese, inclusiv a *lobby*-urilor (au fost oficializate în S.U.A. în anul 1946), mai accentuează și ideea că aceste grupuri pot deveni politizate și, astfel, sunt o parte a instituțiilor de stat. Aceasta pentru că ele joacă un rol strategic în societate (determinat de poziția lor de grup cu statut oficializat și prestigiu în societate, de situația lor vizavi de regulile jocului, de prezența în grup a unor persoane influente, de utilitatea lor în calitate de izvor de informații pentru cei interesați), posedă caracteristici proprii (nivelul organizării, deprinderi de a conduce, existența resurselor necesare pentru activitate, specializarea grupului) și relațiile permanente cu instituțiile guvernamentale (cu structuri operaționale) și alte ramuri ale puterii de stat. În așa fel, activitatea grupurilor de interese poate influența chiar deciziile adoptate de către decidenții politici în favoarea unui sau altui grup. Structura politică a guvernului american (federalism, libertate, drepturi etc.) permite grupurilor de interese potențiale să crească și să joace, prin urmare, un rol de prezentare a intereselor.

Fenomenul intervenției grupurilor de interese, fiind tipic democrațiilor contemporane, a cunoscut o dezvoltare importantă în Statele Unite, unde s-au bucurat chiar de o cvasiinstituționalizare prin așa-numitul *lobby* (în S.U.A., în 1946, a fost adoptat primul act juridic privind funcționarea *lobby*-urilor „Federal Regulation of Lobbying Act”). Ulterior, în cadrul sistemelor politic și legislativ ale Statelor Unite, au fost introduse și alte reglementări, ca, de exemplu, „Lobbying Disclosure Act” din anul 1993. [9]

În țara noastră preocupările manifeste de tematica *lobby*-smului se află doar în faza sa de discuții. [10; 11] Fără o detaliere amănunțită, vom remarca doar că în categoria grupu-

rilor de presiune latente, în afară de grupurile *lobby*, mai fac parte și alte instituții de presiune latentă – mafia și masoneria, care utilizează diferite metode de activitate și tactici de penetrare în structurile puterii de stat, în business etc. [12; 13] De regulă, nu toate grupurile de presiune preferă să mențină legături directe cu factorii de decizie, de exemplu, cu miniștrii, parlamentarii sau funcționarii publici. Însă este dificil a aprecia profunzimea relațiilor directe ale grupurilor de influență cu factorii de decizie, deoarece unele dintre aceste grupuri civice activează adesea în semiumbra informațională și evită să facă cunoscute astfel de contacte. Din numărul celor mai puternice grupuri de presiune fac parte, de obicei, acelea care susțin unul dintre partidele politice importante. Ele contribuie la formarea fondurilor financiare ale partidului. În consecință, aceste organizații au o mare putere de influențare a deciziilor politicianilor.

Așa cum arată unii autori, grupurile care sunt, în general, organizate în legătură cu un anumit interes se numesc grupuri de interese. Cele care exercită presiune asupra centrelor de putere se numesc grupuri de presiune. [3, p. 182] Grupurile de interese sunt organizate ierarhic și diferențiate pe sectoare economice; ele sunt recunoscute, uneori chiar create de către stat, care le acordă un monopol de reprezentare în sectorul lor specific, în schimbul unui oarecare control în procesele de selecție a conducătorilor și de formulare a cerințelor politice. De altfel, în acest domeniu se poate constata o atitudine extrem de ezitantă în ceea ce privește chiar obiectul cercetării. Unii autori arată că, nefiind alese și nefiind democratice, grupurile de interese sunt considerate mai mult o amenințare pentru democrație decât niște actori legitimi care joacă un rol central în procesele decizionale. [14, p. 143-148]

Specificul acțiunii grupurilor este elementul determinant pentru explicarea diferenței sensurilor acestor noțiuni (grup de interese și grup de presiune). Astfel, în opinia unor cercetători, grupul de presiune este o organizație ce exercită efectiv influență asupra factorului de decizie și prin aceasta asigură interacțiunea dintre societatea civilă și cea politică. Grupurile de interese sunt formațiuni în cadrul cărora se elaborează baza ideologică a unei

eventuale acțiuni de presiune. Orice grup de presiune poate fi și grup de interese (dacă nu promovează interesele altora), iar orice grup de interese este un potențial grup de presiune (dacă își valorifică interesele sale în raport cu puterea politică). Prin urmare, fiecare grup de presiune, pornind de la interesele sale, întreprinde acțiuni de influență asupra factorilor de decizie în vederea realizării acestor interese.

Grupul de presiune, menționează pe bună dreptate unii autori, este o categorie de analiză a științei politice care creează un instrument de interpretare și explicare a vieții politice. [15, p. 9] Unii autori folosesc alternativ termenii „grup de interes” (*Interest Group*) și „grup de presiune” (*Pressure Group*), alții îl preferă pe primul, dar există și încercări de delimitare. Spre deosebire de partidele politice care își propun cucerirea și exercitarea puterii etatice, grupurile de presiune acționează doar asupra puterii, influențând-o din exterior sau exercitând presiuni, după cum indică și denumirea, asupra centrului de decizie. Autoarea franceză **Sabine Saurugger** observa că, într-o accepție mai restrânsă, grupul de interese este definit ca o organizație constituită care încearcă să influențeze autoritățile politice într-un sens favorabil interesului său. În timp ce prima definiție permite conceperea grupului de interese ca un actor care caută să influențeze nu numai autoritățile politice, ci și alte grupuri sau opinia publică în general, a doua definiție insistă mai mult pe legătura care există între autoritățile politice și grup, de unde și noțiunea de grupuri de presiune. [14, p. 143]

Cunoscutul politolog italian **Domenico Fisichella** subliniază că determinant în delimitarea acestor două concepte (grupurile de interes și grupurile de presiune) devine criteriul metodologico-acțional, aplicat comportamentului grupurilor în contextul luptei politice. [16, p. 171-177] Specificul acțiunii grupurilor este elementul determinant pentru explicarea diferenței sensurilor acestor noțiuni. Astfel, în opinia unor cercetători, grupul de presiune este o organizație ce exercită efectiv influență asupra factorului de decizie și prin aceasta asigură interacțiunea dintre societatea civilă și cea politică. Grupurile de interese sunt formațiuni în cadrul cărora se elaborează

baza ideologică a unei eventuale acțiuni de presiune. Orice grup de presiune poate fi și grup de interese (dacă nu promovează interesele altora), iar orice grup de interese este un potențial grup de presiune (dacă își valorifică interesele sale în raport cu puterea politică). Prin urmare, fiecare grup de presiune, pornind de la interesele sale, întreprinde acțiuni de influență asupra factorilor de decizie în vederea realizării acestor interese.

Chiar dacă viziunile teoretice nu sunt unitare, ele converg către aceeași finalitate: grupurile de interese, indiferent de natura acțiunilor, de modul cum acționează și prin ce mijloace, au ca scop imediat, pe termen mediu sau lung, influențarea politicilor guvernamentale. Nu este singurul scop, iar rolurile pe care le îndeplinesc sunt foarte diverse într-o societate, fie ea democratică sau nedemocratică. [17, p. 34]

Unii autori încearcă, nu fără succes, să acrediteze ideea că teoria grupurilor interesate a lui Arthur Bentrley se învecinează cu teoria democrației consociaționale a cunoscutului politolog Arendt Lijphart, teorie bazată pe autonomie, cooperare, dreptul de veto reciproc, precum și participarea proporțională a elitelor la guvernare. Într-o democrație consociațională, afirmă Arend Lijphart, tendințele centrifuge inerente ale unei societăți pluraliste sunt neutralizare de atitudinile și comportamentul cooperant al liderilor diferitelor segmente de populație. Cooperarea între elite este trăsătura distinctivă principală a democrației consociaționale. [18, p. 17] Din punctul de vedere al abordării pluraliste a societății, există o multitudine de elite, „oficiale și neoficiale,” care concurează și cooperează reciproc. Practic, fiecare clasă, pătură, grup socioprofesional și teritorial, precum și comunități etnice pot avea fracțiunile lor în componența elitei puterii, aceștia fiind, în fapt, cei mai autoritari reprezentanți ai săi și având dreptul din numele lor pentru a le proteja interesele în sfera puterii de stat. La rândul lor, grupurile sociale de bază pot influența activitățile politice ale elitei sale prin intermediul diverselor instituții ale democrației directe: alegeri, referendumuri, demonstrații, petiții, pichetări etc.

În opinia noastră, teoria grupurilor interesate a lui Arthur Bentrley este învecinată și

mai mult cu teoria poliarhică, care a devenit ulterior elementul constitutiv al teoriei democratice a lui Rober Dahl, teorie care presupune existența în societate a mai multor centre de putere. Potrivit politologului american, poliarhie poate fi numit un sistem al democrației reprezentative bazate pe persoane eligibile; alegeri libere, corecte și frecvent realizate; libertatea de exprimare; accesul la surse alternative de informație; asociații autonome și drepturi civile universale. [19, p. 33, 85-86, 90-91] Acest sistem al democrației reprezentative asigură un control civil eficient și competent al activității puterilor în stat.

Teoria poliarhiei elaborată de R. Dahl este o punere în valoare a rolului grupurilor în democrația pluralistă. Poliarhia este regimul politic în care cetățenii pot exercita un control relativ sporit asupra guvernanților. Un regim politic este o poliarhie în măsura în care sunt îndeplinite anumite oportunități: formularea și semnalarea preferințelor, precum și luarea lor în calcul în actul de guvernare. Toate acestea dovedesc rolul important al grupurilor în realizarea unor politici cu adevărat democratice. Democrațiile sunt de neconceput fără recurgerea la reprezentarea parlamentară clasică, dar și la acțiunea grupurilor de presiune. Dacă partidele asigură, într-o bună măsură, reprezentativitatea și coeziunea socială, grupurile de presiune optimizează, la rândul lor, funcționarea sistemului democratic. Desigur, concepția poliarhică ar fi un model ideal pentru o societate democratică, însă autorul său pornește de la niște tendințe reale din viața politică contemporană care pot fi aplicate într-un viitor mai mult sau mai puțin previzibil.

Unii autori, pornind de la practica social-politică curentă a societăților occidentale, susțin ideea că în cadrul societăților democratice contemporane există o ierarhie a puterii, în vârful căreia se află centrele de putere, urmate de managerii publici din cadrul birocrăției, grupurile de interes, iar la bază se află cetățeanul, [3, p. 184] iar această asimetrie a relațiilor de putere, în opinia lui **Virgil Măgureanu**, cunoscut sociolog politic român, indică asupra faptului că resursele puterii sunt distribuite inegal, iar o relație de acest tip nu poate funcționa fără diviziunea conducători – conduși, indiferent de natura societății în cadrul căreia se manifestă.

[20, p. 62-68] Pe de altă parte, paradoxul puterii, afirmă politologul român **Vasile Nazare**, constă în aceea că puterea cea mai mare este deținută de acei indivizi sau grupuri care reușesc să rămână sursa nesiguranței altor unități sociale. Manipularea nesiguranței reprezintă miza primordială a luptei pentru putere și influență în cadrul unei comunități structurate. [21, p. 22-23] Conducătorii politici, comenta **Alvin Toffler**, se plâng mereu de greutatea pe care le întâmpină din partea birocrăției privind realizarea proiectelor lor. „Toți politicienii japonezi, remarca **Yoshi Tsurumi**, au devenit total dependenți de birocrății centrali pentru a elabora un proiect de lege (...) conform unor scenarii create de elita birocrățiilor fiecărui minister.” [22, p. 258-259]

La aceeași abordare a problematicii cu privire la paradoxul puterii birocratice ca grup de interese restrânse se referă și unii autori din Republica Moldova. Astfel, dacă **Tatiana Cas-trașan** se referă la unele varietăți de campanii de advocacy în sistemul de administrație publică (audierea publică, advocacy în domeniul politicilor de tineret etc.), propunând anumite recomandări în sporirea mecanismelor de advocacy în țara noastră, [23, p. 169-171] **Tatiana Mostovei** se axează pe problema conflictului de interese și reglementările naționale în acest domeniu [24, p. 135-139], **Dumitru Patrașcu** și **Tatiana Andrieș (Patrașcu)** desprind un paradox al manipulatorului din cadrul sistemului administrativ (cât el iubește mai mult să administreze, cu atât mai puternic îi apare necesitatea de a fi condus de cineva), [25, p. 27] **Vasile Cobișneanu** depistează unele conexiuni dintre fenomenul politic și sistemul administrației publice în statul de drept. [26, p. 7-11] Esența acestor conexiuni este determinată de principiile consfințite în normele constituționale. Indiferent de forma constituției sau de conținutul acesteia, important este faptul că puterea este încadrată în stat, că prin elaborarea legii fundamentale a statului a căpătat abilitarea juridică și că numai ea (puterea politică), are capacitatea de a se transforma dintr-o putere de fapt într-o putere de drept. Puterea politică, prin canalul aparatului etatic, conchide autorul, trebuie să decidă care norme vor fi editate, care drepturi vor fi acordate cetățenilor, care puteri vor fi confe-

rite corpurilor intermediare – colectivităților publice, întreprinderilor, asociațiilor etc.

Birocrația este un sistem de organizare încadrat în teoria statului de drept, care funcționează în mod specific și este structurat în mod ierarhic, având scopul de a administra un anumit volum de resurse prin intermediul unui personal specializat, sistem care, pe lângă responsabilități și atribuții, dispune și de o autoritate birocratică, limitată prin legi și regulamente. Însă sistemele administrative moderne în ascendență, adaugă **Ana Pasca-ru**, depind de disponibilitatea informației și cunoașterii, a expertizei și competenței profesioniștilor sau experților. Ei sunt producătorii și/sau utilizatorii celor mai noi informații și tehnologii, dispun de profesionalismul indispensabil pentru abordarea unor probleme complexe sau novatoare. În societatea contemporană, unde expertiza și informația sunt cele mai importante valori, cresc atât funcțiile experților profesioniști, cât și numărul beneficiarilor.

Dacă centrele de putere guvernamentale susțin înființarea și crearea grupurilor de interese, a grupurilor de presiune, inclusiv a *lobby-urilor* (prin finanțări directe, exceptări de la impozite etc.), nu putem spune același lucru despre însăși birocrația, care, după cum am demonstrat, este un grup specific de interese și deci nu poate fi inclus în „lista” grupurilor de interese care ar putea fi susținute oficial. Dimpotrivă, acest grup specific încearcă să-și realizeze adesea scopurile sale proprii în afara celor prescrise de regulamente, dispoziții și alte acte normative care țin de activitatea corpului funcționăresc. În același timp, centrele de putere, pentru a-și îndeplini promisiunile făcute alegătorilor și *lobby-urilor*, fac apel la

birocrație, în vederea realizării politicilor publice adoptate. Asupra birocrăției pot acționa și *lobby-urile*, pentru a urmări și accelera realizarea politicilor publice dorite. Birocrația este cea care satisface cererea de politici publice cerute de către votanți, iar centrele de putere influențează *lobby-urile* prin finanțarea lor. Cu alte cuvinte, birocrăția devine un grup de interese când oferă, de exemplu, informații pentru relevarea unei anumite cereri de bunuri și servicii ce vine din partea cetățenilor contribuabili către centrele de putere, de care acestea țin cont la prezentarea programelor lor (dacă este vorba, mai ales, de partide politice ca și centre de putere) către cetățenii contribuabili (votanți). Aceștia din urmă, în funcție de răspunsul primit în legătură cu cererea specifică de bunuri și servicii, acordă sau nu încrederea (votul) unui anumit centru de putere.

În concluzie menționăm că grupurile din interiorul structurilor guvernamentale care influențează activitatea acestora și direcția creșterii permanente a activității sectorului public sunt grupurile birocrăției. Este evident și faptul că nicio constituție din lume, ca lege fundamentală a unui stat contemporan, nu prevede în mod expres crearea și funcționarea grupurilor de interese, cu atât mai mult a grupurilor de presiune, deși în mai multe state democratice există norme legale vizând reglementarea relațiilor din acest domeniu. Însă, ca în cazul partidelor, acest tip de instituții politice se formează datorită unor puternice forțe politice și sociale, care se impun în viața politică și cu timpul obțin o formă instituțională datorită necesității societății de a valorifica și aplica anumite politici publice aprobate de elita politică.

BIBLIOGRAFIE

1. Cerkez Ș. *Grupurile de interese și politicile publice: modele de agregare a revendicărilor sociale*. Iași: Editura Polirom, 2010, 238 p.
2. Stoica V. *Politici publice*. În: Științe politice, vol. IV. Coord. P. Bejan. Iași: Editura Universității „A. I. Cuza,” 2010, p. 71-140.
3. Talpoș I., Mura P.-O., Barna F. *Probleme contemporane ale puterii și administrației publice*. În: Revista Transilvană de Științe Administrative, 2011, nr. 1 (28), p. 179-196.
4. Bentley A. F. *The Process of Government: A Study of Social Pressures*. Chicago: The University of Chicago Press, 1994, 501 p.
5. Varzari P. *Istoria gândirii politice (Note de curs)*. Chișinău: Editura Pontos, 2011, 286 p.

6. *Dicționarul marilor gânditori politici ai secolului XX*. Coord. R. Behewick și Ph. Green. București: Editura Artemis, 2002, 344 p.
7. Truman D. B. *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*. New York: Knopf, 1951, 568 p.
8. Zamfira A. *Contribuția teoretică a lui Arend Lijphart în studiul comparat al societăților multiculturală*. În: Revista „Sfera politicii,” 2009, nr. 137, p. 66-85.
9. Holman C. *Origins, Evolution and Structure of the Lobbying Disclosure Act*. <<http://www.citizen.org/documents/LDAorigins.pdf>> (vizitat 13.12.2010).
10. Chiriac L. *Campania de advocacy și activitatea de lobby*. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale. Chișinău: Editura TISH, 2003, 24 p.
11. Troșin P. *Perspectiva reglementării activității de lobby în Republica Moldova*. I.D.I.S. „Viitorul.” Chișinău: Tipografia „M.S. Logo” S.R.L., 2011, 48 p.
12. Martin Cr. *Clubul Bilderberg. Stăpânii lumii*. București, 2007. <<http://foaienationala.files.wordpress.com/2009/08/clubul-bilderberg-stapanii-lumii.pdf>> (vizitat 22.07.2012).
13. Marrs J. *Guvernarea secretă a lumii*. București, 2009. <http://www.librariabucuresti.com/Carti-Guvernarea_secreta_a_lumii-6505.htm> (vizitat 22.07.2012).
14. Saurugger S. *Grup de interese*. În: Dicționar de politici publice. Volum coord. de L. Bousaguet, S. Jacquot, P. Ravinet. Iași: Editura Polirom, 2009, 524 p.
15. Carpinshi A., Carpinschi G., Nedelcu M. *Partide și grupuri de presiune*. Iași: Editura Polirom, 2011, 84 p.
16. Fisichella D. *Știința politică. Probleme, concepte, teorii*. Iași: Editura Polirom, 2007, 406 p.
17. Dima C. *Cui îi este frică de grupurile de interese?* În: Revista „Sfera politicii,” 2010, nr. 144, p. 33-40.
18. Lijphart A. *Democrația în societățile plurale*. Iași: Editura Polirom, 2002, 296 p.
19. Dahl R. *Poliarhiile. Participare și opoziție*. Iași: Institutul European, 2000, 264 p.
20. Măgureanu V. *Studii de sociologie politică*. București: Editura Albatros, 2007, 416 p.
21. Nazare V. *Paradoxuri sociale și politice*. În: Revista „Sfera politicii,” 2007, nr. 128, p. 20-31.
22. Toffler A. *Powershift. Puterea în mișcare. Cunoașterea, bogăția și violența în pragul secolului XXI*. București: Editura Antet, 1995, 480 p.
23. Castrașan T. *Organizarea campaniilor de advocacy în sistemul administrației publice*. În: Revista metodico-științifică trimestrială „Administrarea Publică,” 2010, nr. 2-3 (66-67), p. 168-172.
24. Mostovei T. *Conflictul de interese: noțiune, conținut, reglementare*. Revista metodico-științifică trimestrială „Administrarea Publică,” 2011, nr. 2 (70), p. 135-140.
25. Patrașcu D., Andrieș (Patrașcu) T. *Manipulatori și activizatori în guvernare*. În: Revista metodico-științifică trimestrială „Administrarea Publică,” 2011, nr. 3 (71), p. 25-30.
26. Cobișneanu V. *Locul și rolul fenomenului politic în sistemul administrației publice*. Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Revistă științifică trimestrială, 2007, nr. 3 (XXXVIII), p. 7-11.

Prezentat: 25 martie 2013.

E-mail: pvarzari@yahoo.com; pamonv_ri@mail.ru

Societatea civilă și statul de drept

Interzicerea armei nucleare – o sarcină primordială a lumii contemporane

Oleg BALAN,
*vicerector al Academiei de Administrare Publică
 de pe lângă Președintele Republicii Moldova,
 doctor habilitat în drept, profesor universitar*

Diana SÂRCU,
*doctor în drept, conferențiar universitar,
 Universitatea de Stat din Moldova*

„Îmi pot imagina o lume fără arme nucleare, deci susțin eliminarea lor”

Dalai Lama

SUMMARY

The nuclear weapons ban represents a stringent task in the today world. There are still sufficient states which support the necessity of nuclear weapons possessing in order to guarantee and assure international peace and security, this fact not corresponding any more to the situation we presently face. In a world where nuclear energy is used also in non peaceful goal, there cannot be safety and peace, atomic arms being a continuing danger for the mere existence of the mankind. The nuclear weapons ban is a complex process characterized by specific periods of adopting of different international imperatives acts, they being more than 10, which for more than half of century eager to stop the nuclear proliferation and to edify a world with no nuclear weapons. Well, till there are states concerned in maintaining of their nuclear power, the nuclear arms ban is more fictive than real.

Key words: nuclear weapon, international treaty limiting proliferation, use of nuclear energy in exclusive peaceful scopes, nuclear tests, nuclear countries, warheads, international peace and security.

Astăzi, când destinul omenirii este periclitat de o multitudine de factori, interzicerea armei nucleare constituie chintesența conservării umanității și salvării vieții pe glob. Utilizarea armei nucleare sub orice formă finalizează cu consecințe iremediabile și ireversibile de distrugere, radiația eliminată în urma atacurilor nucleare continuând să producă efectul fatal asupra ființelor vii o perioadă îndelungată de timp.

Forța distructivă a armei nucleare e cu atât mai periculoasă, cu cât este necontrolabilă, indivizii nefiind capabili să limiteze efectele negative în timp și spațiu ale utilizării acesteia, armele existente constituind un continuu pericol pentru ființele vii, indiferent de frontiere și la cea mai largă scară.

Necesitatea posesiunii armelor nucleare,

iar de fapt – a instrumentelor de distrugere în masă, nu are nicio justificare militară sau strategică în vederea garantării păcii și securității omenirii și acestea sunt absolut nepotrivite pentru redresarea amenințărilor contemporane reale cu care se ciocnește societatea internațională, precum sunt terorismul, traficul de femei și copii, sărăcia, suprapopularea unor regiuni ale lumii, schimbările climatice și dezastrul ecologic, maladiile incurabile etc.

Într-un atare context cotidian real, armele nucleare nu au menirea în niciun fel să amelioreze situațiile existente, dar, dimpotrivă, ele devin mărul discordiei între diferite state, posesoare, amenințate și doritoare să posede armament atomic performant, cauzând, astfel, frică și neîncredere între popoare.

Este caracteristică în acest sens poziția ac-

tuală a Coreei de Nord care, fiind un stat nuclear, amenință în mod deschis vecinul său, Coreea de Sud, declarând despre retragerea din Tratatul de neagresiune încheiat între cele două Corei în 1953, precum și alte state ale lumii, cu pregătirea unui atac militar distrugător și utilizarea armelor nucleare în Pacific.

Deși multiple națiuni mai sunt guvernate de ideea „conservării nucleare” a păcii și securității internaționale, devine tot mai evident în lumina provocărilor actuale cu care se confruntă umanitatea, că arma atomică poate conduce doar spre tensiune și lipsă de securitate, chiar agravând starea dorită de pace între națiuni.

Există o serie de mituri, susținute aprig de promotorii utilizării armei nucleare, precum necesitatea posedării armei pentru a garanta pacea și a stopa eventualele atacuri ale unor state agresoare, utilizarea doar teoretică și nu practică a armei pentru viitor, existența unui nivel avansat de siguranță pentru statele-posesoare ale armei nucleare etc.¹, care nu sunt decât idei obstructive menite să distorsioneze opinia publică mondială de la riscurile existente și efectele vădit dezastruoase ale armei nucleare, simplul fapt al existenței acestora pe glob prezentând un radiant de frică, neliniște și pericol pentru viața și sănătatea umană.

Prima utilizare arhicunoscută a armei nucleare datează cu anii celui de al Doilea Război Mondial, când la 6 și 9 august 1945 S.U.A. au detonat câte o bombă (de uraniu și, respectiv, plutoniu) asupra orașelor japoneze Hiroshima și Nagasaki, detonări care s-au soldat cu moartea a peste 210 mii de persoane în următoarele câteva luni și consecințe ireversibile pentru sănătatea altor sute de mii de indivizi, pentru flora și fauna țării soarelui-răsare.

Istoricul experimentelor nucleare desfășurate de diverse state debutează cu primul test nuclear din 16 iulie 1945 din districtul New Mexic, efectuat de S.U.A. cu trei săptămâni înainte de atacul asupra orașelor japoneze; apoi urmează U.R.S.S., care a testat arma nucleară la 29 august 1949 în regiunea Semipalatinsk (Kazakhstan). La 3 octombrie 1952, Marea Britanie desfășoară primul său experiment nuclear în regiunea insulelor Montebello (Australia), iar la 13 februarie 1960, în deșertul Sahara, au loc experiențele nucleare

ale Franței. Pe continentul asiatic China testează bomba atomică la 16 octombrie 1964 în districtul Lop Nur (China de Nord-Vest); la 18 mai 1974, India conduce primul test nuclear în deșertul indian Rejasthan; la 22 septembrie 1979, în apele Oceanului Indian, Africa de Sud cu asistența Israelului organizează o explozie nucleară experimentală (este de menționat că în 1991 Republica Sud-Africană a renunțat la programul său nuclear și a demontat cele șase focoaie nucleare deținute).

În realitate, consecințele inimaginabile ale atacurilor nucleare din Japonia au condiționat ralierea opiniei publice internaționale, oficiale și neguvernamentale, la ideile interzicerii și eliminării totale a armei nucleare, ea constituind un pericol iminent pentru viața și bunăstarea populației de pe glob.

Astfel, chiar cea **dintâi Rezoluție² adoptată la 24 ianuarie 1946 de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite** s-a referit la necesitatea imperativă a eliminării armei nucleare și a armei de distrugere în masă, instituirea Comisia asupra reglementării chestiunilor legate de utilizarea energiei atomice, responsabilă de controlul și supravegherea utilizării energiei respective exclusiv în scopuri pașnice.

Deci începe o nouă eră în dezvoltarea relațiilor de pe arena internațională, fiind adoptate documente care încearcă să stopeze goana înarmărilor, tratate susținute dacă nu de toate, oricum – de majoritatea țărilor lumii.

Intenția este rapid instituționalizată în 1957, odată cu înființarea în cadrul sistemului O.N.U., a Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (A.I.E.A.), cu sediul la Viena, care conform **Statutului³** său, este responsabilă de asigurarea neproliferării armei nucleare și acordarea asistenței în vederea utilizării în scopuri exclusiv pașnice a energiei atomice, urmând a asigura că statele – neposesoare de arme nucleare nu vor utiliza energia atomică, având ca obiective crearea armamentului respectiv.

În activitatea sa, A.I.E.A. se conduce de o serie de acte normative și criterii elaborate în vederea controlului asupra utilizării energiei nucleare, precum Standardele securității nucleare, Sistemul rapoartelor incidente, Scara internațională a evenimentelor nucleare etc.

Printre primele acte internaționale din domeniul limitării utilizării armei nucleare se numără **Tratatul de la Washington asupra Antarcticii din 1 decembrie 1959**⁴, în vigoare din 23 iunie 1961, prin care se interzicea plasarea în teritoriu a oricăror tipuri de arme, efectuarea acțiunilor militare, organizarea testelor nucleare și depozitarea deșeurilor radioactive. În conformitate cu acest document și cu fiecare criteriu în parte, Antarcticii (definită ca tot uscatul, împreună cu banchizele sudice) i se acordă statutul de zonă demilitarizată și denuclearizată, obiect al cercetărilor științifice, conservându-se resursele de viață existente și fiind descurajate orice activități contrare prevederilor consacrate.

La foarte puțin timp, a urmat **Rezoluția Adunării Generale a O.N.U. nr. 1652 (XVI) din 24 noiembrie 1961**, prin care Africa a fost considerată zonă denuclearizată⁵. Meritul acestei rezoluții este de a cere statelor să se abțină de la efectuarea sau continuarea în Africa a experiențelor nucleare sub orice formă, de la utilizarea teritoriului, a apelor teritoriale sau a spațiului aerian al Africii pentru a experimenta, acumula sau transporta arme nucleare. Acest statut conferit Africii a fost confirmat și prin **Declarația asupra denuclearizării Africii**⁶, adoptată de Conferința șefilor de stat și de guvern ai Organizației Unității Africane, care a avut loc la Cairo în perioada 17-21 iulie 1964. La aceeași sesiune, a XVI-a, a Adunării Generale a O.N.U. a fost adoptată la aceeași dată **Declarația asupra interzicerii utilizării armelor nucleare și termonucleare**⁷, în care s-a consacrat expres că folosirea acestor tipuri de arme este contrară însuși spiritului și scopului menținerii păcii și securității internaționale, constituind o încălcare directă a Cartei O.N.U. și vizând nu un atac asupra unui careva inamic, dar un veritabil război contra întregii omeniri.

La 5 august 1963, la Moscova, a fost încheiat **Tratatul privind interzicerea experiențelor cu armă nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă**⁸. Documentul mai este cunoscut și sub denumirea de Tratatul de la Moscova cu privire la interzicerea experiențelor nucleare în trei spații și a fost semnat inițial de către U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie. El este deschis pentru semnare pentru toate statele și are forță juridică pe un termen neli-

mitat. Este compus din preambul și 5 articole, prin care se interzice efectuarea experiențelor nucleare în cele trei sfere și în oricare alt mediu, dacă aceasta poate avea ca rezultat depuneri radioactive dincolo de frontiera statului sub jurisdicția sau controlul căruia a fost efectuată explozia, precum și instituie prohibiția statelor semnatare de a participa sau promova asemenea experiențe. El a intrat în vigoare la 10 octombrie 1963, fără însă a reuși să pună piedici continuării experiențelor de acest fel.

Patru ani mai târziu, în 1967, la 27 ianuarie, a fost semnat și a intrat în vigoare la 10 octombrie **Tratatul privind principiile care guvernează activitatea statelor în exploatarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești**⁹. Accentul a fost pus nu atât pe spațiul terestru, cât, mai ales, pe cel extraterestru. El a interzis plasarea pe suprafața sau pe orbita corpurilor cerești a armelor de distrugere în masă, a introdus interdicții referitoare la amplasarea armelor nucleare în spațiul extraatmosferic. Suplimentar, tratatul conține clauze specifice de consultare, și anume dacă un stat are suspiciuni privind activitatea sau experimentele desfășurate de către un alt stat semnatar, el are dreptul să solicite consultări și informații cu referire la activitățile respective.

Pentru a continua ideea denuclearizării, în același an, a fost semnat **Tratatul cu privire la interzicerea armelor nucleare în America Latină din 14 februarie 1967**¹⁰, care în virtutea curentului foarte puternic al cerințelor obiective, impunea utilizarea materialelor și instalațiilor militare doar în scopuri pașnice, tot atunci interzicând fabricarea, dobândirea, încercarea, achiziționarea, primirea, stocarea, instalarea, dislocarea sau experimentarea armei nucleare în teritoriul nominalizat, concomitent autorizând folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice. Tratatul se mai întâlnește și sub denumirea de Tratatul de la Tlatelolco, după denumirea raionului din Mexico, unde a și fost deschis spre semnare. La acest document sunt anexate două Protocoale: primul se referă la obligațiunea statelor lumii de a recunoaște statutul de zonă denuclearizată a întregului teritoriu din America Latină, al doilea – presupune obligațiunea statelor nucleare de a respecta statutul specific al statelor din

America Latină. Potrivit articolului 7 din Tratat, a fost creat organul de control – Agenția cu privire la interzicerea armelor nucleare în America Latină (cu sediul la Mexico) – autoritate responsabilă de supravegherea respectării limitărilor instituite prin actul internațional. Conform art. 5 al Tratatului, „armă nucleară” este orice dispozitiv capabil de a elibera energie atomică într-un mod necontrolat și care posedă un set de caracteristici adecvate utilizării în scopuri militare.

Urmează **Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare**¹¹, care interzice transmiterea de arme nucleare către statele nenucleare sau ajutorarea acestora din urmă în vederea fabricării acestui tip de arme, precum și achiziționarea de arme atomice de către statele unde acestea sunt lipsă. Tratatul a fost elaborat în cadrul Comitetului pentru Dezarmare al O.N.U., fiind deschis spre semnare la 1 iulie 1968 la Moscova, Washington și Londra. A intrat în vigoare la 5 martie 1970. El recunoaște dreptul tuturor statelor lumii de a folosi energia nucleară doar în scopuri pașnice. În fapt, conform prevederilor Tratatului, neproliferarea armelor nucleare se bazează pe trei piloni: nerăspândirea armei, dezarmarea și utilizarea pașnică a energiei atomice. Nerăspândirea incumbă obligațiunea statelor-posesoare de a nu transmite direct sau indirect oricărui recipient armele nucleare, precum și informația privind posibilitatea creării unor astfel de arme, obligația corelativă a țărilor nenucleare de a nu accepta transferul de armament și de a nu iniția producerea acestuia. Conceptul dezarmării conform tratatului se referă la întreținerea negocierilor de bună-credință între statele semnatare în scopul promovării și adoptării unor măsuri eficiente de încetare a cursului înarmării și dezarmării treptate, dar și ordonării raporturilor interguvernamentale în vederea aprobării unui act internațional de dezarmare generală. Utilizarea pașnică a energiei atomice privește facilitarea schimbului de tehnologii, materiale, instrumente, informații pentru a promova cooperarea interstatală în domeniul folosirii în scopuri de neagresiune a energiei nucleare. Este marcant că, potrivit tratatului menționat, A.I.E.A. este instituția principală responsabilă de controlul respectării prevederilor și executării corespunzătoare a

obligațiunilor asumate de către statele-părți.

Printre altele, tratatul respectiv a fost supus unei critici vehemente din partea societății civile și statelor-adepte ale interzicerii armei nucleare, în special din cauza autorizării retragerii de către părțile semnatare cu un preaviz de trei luni, condițiile respectivei retrageri fiind vagi și susceptibile unei interpretări largi de rea-credință.

Pentru aceleași finalități, a fost deschis spre semnare, la 11 februarie 1971, la Moscova, Washington și Londra **Tratatul cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și de alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor, oceanelor și în subsolul lor**¹², în vigoare din 18 mai 1972, conform căruia statele participante își asumau obligația de a nu plasa în locurile indicate expres în document, peste linia exterioară de 12 mile maritime, niciun fel de arme nucleare sau orice alte tipuri de arme de nimicire în masă, precum și structuri, instalații de lansare sau orice alte instalații destinate, în mod special, stocării, experimentării sau folosirii unor asemenea arme. De asemenea, tratatul a autorizat oricare stat semnat să monitorizeze activitatea altor state, în caz de suspiciuni verosimile pe marginea activităților unei părți desfășurate în zona marcată de 12 mile maritime, statele fiind ținute să coopereze pentru a clarifica situația existentă. În caz de continuă suspiciune privind încălcarea normelor și exigențelor tratatului, este consacrată instituția adresării directe de statul afectat către Consiliul de Securitate al O.N.U.

Remarcăm că documentul respectiv a fost unul de principiu și prezenta interes particular, el a putut stopa, cel puțin, un sfert din totalul acțiunilor statelor cu consecințe negative și iremediabile.

Vom sublinia în mod special că perioada „războiului rece” a fost marcată de o serie de acorduri specifice bilaterale încheiate între S.U.A. și U.R.S.S. în vederea reducerii semnificative a arsenalului nuclear strategic și evitarea unui potențial război nuclear, ridicat la rangul celui de-al treilea război mondial, mai ales în urma ascensiunii confruntării bilaterale în timpul Crizei Caraibilor din octombrie 1962.

Pentru aceste scopuri nobile, la 30 septembrie 1971, la Washington a fost semnat **Acor-**

dul cu privire la măsurile referitoare la reducerea riscului unui război nuclear¹³. La 26 mai 1972, a urmat **Tratatul cu privire la limitarea sistemelor rachetelor antibalistice**¹⁴, semnat la Moscova, numit Tratatul A.B.M. și amendat printr-un Protocol din 3 iulie 1974. Acest tratat permitea părților să posede un sistem A.B.M. cu 100 dispozitive de lansare A.B.M. și 100 rachete A.B.M., amplasate pe un singur loc de pe teritoriul său. După dizolvarea U.R.S.S., S.U.A. au demarat în 1993 negocieri pentru rezolvarea chestiunii de succesiune la tratat și pentru a se opera o distincție între sistemele A.B.M. și sistemele de apărare contra rachetelor nucleare (T.M.D.). În septembrie 1997, S.U.A. au semnat acorduri cu Rusia, Belarus, Kazahstan și Ucraina, care prevedeau că aceste 4 state sunt succesoarele Tratatului A.B.M. și care precizau distincția între A.B.M., vizate prin acorduri, și T.M.D., nevizate prin acorduri. Este curios și surprinzător faptul că la 13 decembrie 2001, Președintele S.U.A., George W. Bush a anunțat retragerea S.U.A. din Tratatul A.B.M. pentru a putea experimenta un lanț antibalistic după 2004-2005 pe teritoriul american. Retragerea a devenit efectivă la 13 iunie 2002.

La 26 mai 1972, la Moscova, a fost semnată **Convenția bilaterală provizorie asupra unor măsuri de limitare a armelor strategice ofensive (S.A.L.T. I)**¹⁵. Aceasta a fost urmată de **Tratatul cu privire la limitarea armelor strategice ofensive semnat la Viena la 18 iunie 1979 (S.A.L.T. II)**¹⁶. Este semnificativ faptul semnării la 22 iunie 1973, la Washington, a **Acordului asupra prevenirii unui război nuclear**¹⁷, conform căruia a fost accentuată proeminența conduitei părților contractante pentru evitarea unui război nuclear, inclusiv prin întreținerea de consultații bilaterale urgente în cazul unei potențiale confruntări nucleare între țere state. Acordul a intrat în vigoare la aceeași dată și este de durată nedeterminată, fiind pus în aplicare continuă cu Rusia prin succesiune în urma destrămării U.R.S.S.

Dacă e să revenim la cooperarea internațională multilaterală instituționalizată, vom menționa că la cea de-a XXXIV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. din 11 decembrie 1979 au fost adoptate **2 rezoluții de denuclearizare a unor spații de pe Terra**. E vorba

de Orientul Mijlociu¹⁸ și Asia de Sud¹⁹. Peste 2 ani, la 9 decembrie 1981, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat în cadrul sesiunii a XXXVI-a **Declarația cu privire la evitarea unei catastrofe nucleare**²⁰ cu indicația că statele care vor aplica primele arme nucleare în conflictele militare vor săvârși cele mai grave crime contra umanității. Șirul urmează cu evenimentele din 1983, când la cea de-a XXXVIII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. a fost constatată necesitatea urgentă de a încheia un tratat de interzicere completă a experiențelor nucleare²¹, a fost condamnat războiul nuclear²² și a fost luată decizia de înghețare a armamentelor nucleare²³.

La 6 august 1986, prin **Tratatul cu privire la denuclearizarea Pacificului de Sud** (denumit și Tratatul de la Rarotonga, după locul semnării)²⁴, în vigoare de la 11 decembrie 1986, a fost instituită o nouă zonă denuclearizată de pe globul pământesc. Obiectivul acestui document este de a interzice folosirea armelor nucleare, efectuarea experiențelor de acest fel, inclusiv testarea și deversarea deșeurilor radioactive, staționarea explozivilor nucleari etc. în regiunea respectivă. De asemenea, actul internațional instituie un mecanism de supraveghere și control, împuternicind două organe – Directorul Biroului pentru Cooperare Economică al Pacificului de Sud și Comitetul consultativ – să vegheze respectarea și executarea conformă a clauzelor specifice. Suplimentar, tratatul instituie prohibiția de a amenința cu utilizarea armelor nucleare asupra oricărui stat semnatar din zona denuclearizată. Actul internațional respectiv conține 4 anexe și 3 Protocele adiționale. Potrivit art. 2 din tratat, „dispozitiv nuclear exploziv” este orice armă nucleară sau oricare alt dispozitiv exploziv capabil să emită energie atomică, indiferent de scopul în care el poate fi utilizat.

Ideea denuclearizării Asiei este urmată cu perseverență prin **Tratatul cu privire la crearea unei zone denuclearizate în Asia de Sud-Est**²⁵, adoptat la Bangkok la 15 decembrie 1995, în vigoare din 28 martie 1997. Articolul 3 din Tratat prevede obligațiuni fundamentale ale statelor de a nu dezvolta, fabrica, achiziționa, poseda, staționa, controla, testa sau utiliza arme nucleare pe teritoriul, platonul continental și zona economică exclusivă a

statelor-părți din zona de aplicabilitate. Tratatul obligă suplimentar statele semnatare să utilizeze energia atomică exclusiv în scopuri pașnice, să susțină și să promoveze mecanismul de neproliferare a armamentului nuclear. Tratatul mai conține o anexă și un protocol adițional din aceeași dată. Conform art. 1 din tratat, „armă nucleară” prezintă orice explozibil sau alt dispozitiv capabil să elibereze energie nucleară într-un mod necontrolat.

În consecință, denuclearizarea Africii ca și finalitate juridică, se materializează prin **Tratatul de la Pelindaba²⁶ din 11 aprilie 1996**, în vigoare din 15 iulie 2009. Potrivit articolului 1 al acestuia, efectele tratatului se extind asupra teritoriului continentului african și asupra statelor insulare care fac parte din Uniunea Africană (U.A.) Prin tratat se renunță la staționarea oricărui dispozitiv exploziv nuclear și se interzice experimentarea oricărui dispozitiv exploziv nuclear, inclusiv desfășurate de alte state decât cele semnatare pe teritoriul vizat. Tratatul instituie două mecanisme particulare de control și anume – calea plângerilor statale (în cazul existenței unei suspiciuni verosimile de încălcare a clauzelor tratatului) adresate către statul bănuit și plângerile individuale sau colective adresate Comisiei speciale formate. Tratatul are patru anexe și trei protocoale adiționale.

Anul 1996 marchează rezultatul eforturilor degajate de comunitatea internațională, după aproape 40 de ani de negocieri diplomatice complexe, prin semnarea, la 24 septembrie, la New-York, a **Tratatului de interzicere totală a experiențelor nucleare²⁷**, neintrat în vigoare, fiind necesară pentru aceasta ratificarea de către China, Coreea de Nord, Egipt, India, Iran, Israel, Pakistan și S.U.A. Tratatul impune principiul interzicerii totale a exploziilor experimentale a armelor nucleare și a oricărei alte explozii nucleare. Actul internațional prevede un set de sancțiuni specifice pentru nerespectare, precum suspendarea și restrângerea drepturilor statelor conform Tratatului, măsuri colective de ripostă, sesizarea organismelor O.N.U.

Conștienți de pericolul iminent al unei catastrofe nucleare, la 24 mai 2002 Președintele american, George W. Bush, și Președintele rus, Vladimir Putin, au semnat la Moscova **Tratatul de dezarmare nucleară²⁸** (denumit și Tratatul

de reducere a potențialului ofensiv strategic). Acesta obligă cele două state să reducă cu 2/3 arsenalul lor de arme nucleare de la 6 000 de focoase nucleare la cca 1700/2200 fiecare până în anul 2012. Tratatul rezervă fiecărei țări dreptul de a decide modul de distrugere a arsenalului său. Tratatul respectiv și-a încetat activitatea la 5 februarie 2011, fiind intrat în vigoare **Acordul privind continua reducere și limitare a potențialului ofensiv strategic²⁹**, încheiat între Președintele S.U.A., Barak Obama, și Președintele Rusiei, Dmitry Medvedev, la 8 aprilie 2010 la Praga. Acordul în cauză prevede obligația celor două state semnatare să reducă arsenalul militar de arme nucleare până la 1550 de unități, precum și a rachetelor balistice până la 700 de unități. El este în vigoare până la data de 5 februarie 2021 și poate fi prelungit cu cinci ani până la 5 februarie 2026. Este notoriu faptul că acordul a fost semnat în urma purtării a 8 runde de negocieri interstatale bilaterale.

A fost interesantă poziția Curții Internaționale de Justiție (C.I.J.), care în **Avizul consultativ din 8 iulie 1996 cu privire la legalitatea amenințării sau utilizării armelor nucleare³⁰**, a stabilit că „în principiu, utilizarea armelor nucleare este ilegală, dar situația actuală a dreptului internațional nu permite Curții să concluzioneze asupra legalității aplicării armei nucleare în situații excepționale de auto-apărare, când este amenințată însăși existența statului”. Deși C.I.J. a specificat că armele nucleare dispun de potențialul real de a distruge întreaga civilizație și ecosistemul planetar, ea a concluzionat că în dreptul internațional cutumiar sau convențional nu există o prohibiție absolută și universală de amenințare cu utilizarea și utilizarea armelor nucleare *per se*. Totuși Curtea a notat existența obligației subiecților în cadrul relațiilor internaționale de a purta cu buna-credință și de a finaliza rezultativ negocierile pentru dezarmarea nucleară.

Actualmente, 9 state ale lumii dispun de armament nuclear, în total arsenalul atomic de pe glob fiind de peste 19 mii de focoase, și anume: Rusia (10 mii), S.U.A. (8 mii), Franța (300), China (240), Marea Britanie (225), Pakistan (90-110), India (80-100), Israel (80), Coreea de Nord (10).³¹ Este interesant cazul Israelului, care promovează o politică particulară de

nonconformare și neînfirmare a deținerii armamentului nuclear.

Deci, atât timp cât vor exista state interesa-

te să mențină propriul statut de putere nucleară, interzicerea armei nucleare va fi mai mult o doleanță iluzorie, decât o realitate împlinită.

NOTE

¹ Miturile necesității posesiei armei nucleare, argumentele neproliferării acesteia în opinia Mișcării Internaționale de eliminare a armelor nucleare (ICANW), informație publicată pe <http://www.icanw.org/why-a-ban/arguments-for-a-ban/#.UVf-sRfwlc1> (vizitat la 31.03.2013).

² Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 1 (I) din 24 ianuarie 1946, publicată pe [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1\(I\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1(I)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (vizitat la 31.03.2013).

³ Statutul Agenției Internaționale pentru Energia Atomică din 23 octombrie 1956, ultimele amendamente din 23 februarie 1989, publicat pe <http://www.iaea.org/About/statute.pdf> (vizitat la 31.03.2013).

⁴ Tratatul de la Washington asupra Antarcticii din 1 decembrie 1959, publicat pe http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_2_AT_Antarctic_Treaty_e.pdf (vizitat la 31.03.2013).

⁵ Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 1652 (XVI) din 24 noiembrie 1961, publicată pe [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1652\(XVI\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1652(XVI)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (vizitat la 31.03.2013).

⁶ Declarația O.U.A. asupra denuclearizării Africii din 21 iulie 1964, publicată pe http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Decisions/com/dCoM_1964b.pdf (vizitat la 31.03.2013).

⁷ Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 1653 (XVI) din 24 noiembrie 1961, publicată pe [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1653\(XVI\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1653(XVI)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (vizitat la 31.03.2013).

⁸ Tratatul privind interzicerea experiențelor cu armă nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă din 5 august 1963, publicat în Niciu M., Culegere de documente de drept internațional public, Vol. II. București: Lumina Lex, 1997, pp.301-303.

⁹ Tratatul privind principiile care guvernează activitatea statelor în exploatarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești din 27 ianuarie 1967, publicat în Niciu M., Culegere de documente de drept internațional public, Vol. I. București: Lumina Lex, 1997, pp. 127-132. 392 p.

¹⁰ Tratatul cu privire la interzicerea armelor nucleare în America Latină din 14 februarie 1967, publicat pe <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Treaties/tlatelolco.html> (vizitat la 31.03.2013).

¹¹ Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare din 1 iulie 1970, publicat pe <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc140.pdf> (vizitat la 31.03.2013).

¹² Tratatul cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și de alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor, oceanelor și în subsolul lor la 11 februarie 1971, publicat pe <http://www.un-documents.net/seabed.htm> (vizitat la 31.03.2013).

¹³ Acordul cu privire la măsurile referitoare la reducerea riscului unui război nuclear din 30 septembrie 1971, publicat pe http://www.nuclearfiles.org/menu/library/treaties/usa-ussr/trty_us-ussr_agreement-risk_1971-09-30.htm (vizitat la 31.03.2013).

¹⁴ Tratatul cu privire la limitarea sistemelor rachetelor antibalistice din 26 mai 1972, publicat pe http://www.nti.org/media/pdfs/aptabm.pdf?_=1316631917&_=1316631917 (vizitat la 31.03.2013).

¹⁵ Convenția bilaterală provizorie asupra unor măsuri de limitare a armelor strategice ofensive (S.A.L.T. I) din 26 mai 1974, publicată pe <http://www.fas.org/nuke/control/salt1/text/salt1.htm> (vizitat la 31.03.2013).

¹⁶ Tratatul cu privire la limitarea armelor strategice ofensive din 18 iunie 1979 (S.A.L.T. II), publicat pe <http://www.fas.org/nuke/control/salt2/text/salt2-2.htm> (vizitat la 31.03.2013).

¹⁷ Acordul asupra prevenirii unui război nuclear din 22 iunie 1973, publicat pe <http://www.iaea.org/About/Press/PressReleases/1973/pr730201.pdf> (vizitat la 31.03.2013).

state.gov/www/global/arms/treaties/prevent1.html#1 (vizitat la 31.03.2013).

¹⁸ Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 34/77 (XXXIV) din 11 decembrie 1979, publicată pe *http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/34/77&Lang=E&Area=RESOLUTION* (vizitat la 31.03.2013).

¹⁹ Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 34/78 (XXXIV) din 11 decembrie 1979, publicată pe *http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/34/76&Lang=E&Area=RESOLUTION* (vizitat la 31.03.2013).

²⁰ Adoptată prin Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 36/100 (XXXVI) din 9 decembrie 1981, publicată pe *http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/36/100&Lang=E&Area=RESOLUTION* (vizitat la 31.03.2013).

²¹ Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 38/63 din 15 decembrie 1983, publicată pe *http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/446/95/IMG/NR044695.pdf?OpenElement*

²² Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 38/75 din 15 decembrie 1983, publicată pe *http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/38/63&Lang=E&Area=RESOLUTION* (vizitat la 31.03.2013).

²³ Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 38/76 din 15 decembrie 1983, publicată pe *http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/38/76&Lang=E&Area=RESOLUTION* (vizitat la 31.03.2013).

²⁴ Tratatul cu privire la denuclearizarea Pacificului de Sud din 6 august 1986, publicat pe *http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/aptspnfz.pdf* (vizitat la 31.03.2013).

²⁵ Tratatul cu privire la crearea unei zone denuclearizate în Asia de Sud-Est din 15 decembrie 1995, publicat pe *http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/aptbang.pdf* (vizitat la 31.03.2013).

²⁶ Tratatul de la Pelindaba din 11 aprilie 1996, publicat pe *http://www.nti.org/media/pdfs/aptanwzf.pdf?_=1316624116&_=1316624116* (vizitat la 31.03.2013).

²⁷ Tratatul de interzicere totală a experiențelor nucleare din 24 septembrie 1996, publicat pe *http://www.ctbto.org/fileadmin/content/treaty/treaty_text.pdf* (vizitat la 31.03.2013).

²⁸ Tratatul de dezarmare nucleară din 24 mai 2002, publicat pe *http://www.state.gov/t/isn/10527.htm* (vizitat la 31.03.2013).

²⁹ Acordul privind continua reducere și limitare a potențialului ofensiv strategic din 8 aprilie 2010, publicat pe *http://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf* (vizitat la 31.03.2013).

³⁰ Avizul consultativ al C.I.J. cu privire la legalitatea amenințării cu utilizarea sau utilizării armelor nucleare din 8 iulie 1996, publicat pe *http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf* (vizitat la 31.03.2013).

³¹ Lista statelor lumii, membre ale Clubului nuclear, publicată pe *http://www.icanw.org/the-facts/nuclear-arsenals/#.UVhLRxfwlc0* (vizitat la 31.03.2013).

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul asupra prevenirii unui război nuclear din 22 iunie 1973, publicat pe *http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/prevent1.html#1* (vizitat la 31.03.2013).

2. Acordul cu privire la măsurile referitoare la reducerea riscului unui război nuclear din 30 septembrie 1971, publicat pe *http://www.nuclearfiles.org/menu/library/treaties/usa-ussr/trty_us-ussr_agreement-risk_1971-09-30.htm* (vizitat la 31.03.2013).

3. Acordul privind continua reducere și limitare a potențialului ofensiv strategic din 8 aprilie 2010, publicat pe *http://www.state.gov/documents/organization/140035.pdf* (vizitat la 31.03.2013).

4. Adoptată prin Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 36/100 (XXXVI) din 9 decembrie 1981, publicată pe *http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/36/100&Lang=E&Area=RESOLUTION* (vizitat la 31.03.2013).

5. Avizul consultativ al C.I.J. cu privire la legalitatea amenințării cu utilizarea sau utilizării armelor nucleare din 8 iulie 1996, publicat pe *http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf* (vizitat la 31.03.2013).

6. Convenția bilaterală provizorie asupra unor măsuri de limitare a armelor strategice ofensive (S.A.L.T. I) din 26 mai 1974, publicată pe <http://www.fas.org/nuke/control/salt1/text/salt1.htm> (vizitat la 31.03.2013).

7. Declarația O.U.A. asupra denuclearizării Africii din 21 iulie 1964, publicată pe http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Decisions/com/dCoM_1964b.pdf (vizitat la 31.03.2013).

8. Lista statelor lumii, membre ale Clubului nuclear, publicată pe <http://www.icanw.org/the-facts/nuclear-arsenals/#.UVhLRxflwlc0> (vizitat la 31.03.2013).

9. Miturile necesității posesiei armelor nucleare, argumentele neproliferării armelor în opinia Mișcării Internaționale de eliminare a armelor nucleare (I.C.A.N.W.), informație publicată pe <http://www.icanw.org/why-a-ban/arguments-for-a-ban/#.UVf-sRfwlc1> (vizitat la 31.03.2013).

10. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 1 (I) din 24 ianuarie 1946, publicată pe [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1\(I\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1(I)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (vizitat la 31.03.2013).

11. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 1652 (XVI) din 24 noiembrie 1961, publicată pe [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1652\(XVI\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1652(XVI)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (vizitat la 31.03.2013).

12. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 1653 (XVI) din 24 noiembrie 1961, publicată pe [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1653\(XVI\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/1653(XVI)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (vizitat la 31.03.2013).

13. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 34/77 (XXXIV) din 11 decembrie 1979, publicată pe http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/34/77&Lang=E&Area=RESOLUTION (vizitat la 31.03.2013).

14. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 34/78 (XXXIV) din 11 decembrie 1979, publicată pe http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/34/76&Lang=E&Area=RESOLUTION (vizitat la 31.03.2013).

15. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 38/63 din 15 decembrie 1983, publicată pe <http://daccess-dds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/446/95/IMG/NR044695.pdf?OpenElement> (vizitat la 31.03.2013).

16. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 38/76 din 15 decembrie 1983, publicată pe http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/38/76&Lang=E&Area=RESOLUTION (vizitat la 31.03.2013).

17. Rezoluția A.G. O.N.U. nr. 38/75 din 15 decembrie 1983, publicată pe http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/38/63&Lang=E&Area=RESOLUTION (vizitat la 31.03.2013).

18. Statutul Agenției Internaționale pentru Energia Atomică din 23 octombrie 1956, ultimele amendamente din 23 februarie 1989, publicat pe <http://www.iaea.org/About/statute.pdf> (vizitat la 31.03.2013).

19. Tratatul cu privire la crearea unei zone denuclearizate în Asia de Sud-Est din 15 decembrie 1995, publicat pe <http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/aptbang.pdf> (vizitat la 31.03.2013).

20. Tratatul cu privire la denuclearizarea Pacificului de Sud din 6 august 1986, publicat pe <http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/aptpnfz.pdf> (vizitat la 31.03.2013).

21. Tratatul cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și de alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor, oceanelor și în subsolul lor la 11 februarie 1979, publicat pe <http://www.un-documents.net/seabed.htm> (vizitat la 31.03.2013).

22. Tratatul cu privire la interzicerea armelor nucleare în America Latină din 14 februarie 1967, publicat pe <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Treaties/tlatelolco.html> (vizitat la 31.03.2013).

23. Tratatul cu privire la limitarea armelor strategice ofensive din 18 iunie 1979 (S.A.L.T. II), publicat pe <http://www.fas.org/nuke/control/salt2/text/salt2-2.htm> (vizitat la 31.03.2013).

24. Tratatul cu privire la limitarea sistemelor rachetelor antibalistice din 26 mai 1972, publicat pe http://www.nti.org/media/pdfs/aptA.B.M..pdf?_=1316631917&_=1316631917 (vizitat la 31.03.2013).

25. Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare din 1 iulie 1970, publicat pe <http://www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/Others/infcirc140.pdf> (vizitat la 31.03.2013).

26. Tratatul de dezarmare nucleară din 24 mai 2002, publicat pe <http://www.state.gov/t/isn/10527.htm> (vizitat la 31.03.2013).

27. Tratatul de interzicere totală a experiențelor nucleare din 24 septembrie 1996, publicat pe http://www.ctbto.org/fileadmin/content/treaty/treaty_text.pdf (vizitat la 31.03.2013).

28. Tratatul de la Pelindaba din 11 aprilie 1996, publicat pe http://www.nti.org/media/pdfs/aptanwzf.pdf?_=1316624116&_=13166241i6 (vizitat la 31.03.2013).

29. Tratatul de la Washington asupra Antarcticii din 1 decembrie 1959, publicat pe http://www.ats.aq/documents/keydocs/vol_1/vol1_2_AT_Antarctic_Treaty_e.pdf (vizitat la 31.03.2013).

30. Tratatul privind interzicerea experiențelor cu armă nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă din 5 august 1963, publicat în Niciu M., Culegere de documente de drept internațional public, Vol. II. București: Lumina Lex, 1997, 351 p.

31. Tratatul privind principiile care guvernează activitatea statelor în exploatarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești din 27 ianuarie 1967, publicat în: Niciu M., Culegere de documente de drept internațional public, vol. I. București: Lumina Lex, 1997, 392 p.

Prezentat: 03 aprilie 2013.

E-mail: vicerector@aap.gov.md

Dreptul de negociere colectivă prin prisma instrumentelor internaționale și a legislației naționale a Republicii Moldova

Nicolae ROMANDAȘ,
doctor în drept, profesor universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

Eduard BOIȘTEANU,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

SUMMARY

The right of workers to bargain collectively is a fundamental right, which is recognized in the Constitution of the International Labour Organisation (ILO) and the Declaration of Philadelphia annexed to the ILO Constitution.

The legal protection of the right to collective bargaining is the key to the representation of collective interests. It builds on freedom of association and renders collective representation meaningful. Collective bargaining can play an important role in enhancing enterprise performance, managing change and building harmonious industrial relations.

In this connection, the author of the given research paper has elucidated the legal institute of the collective bargaining according to the ILO Conventions and the labour legislation of Republic Moldova.

După ce de-al Doilea Război Mondial îndeosebi, Organizația Internațională a Muncii (în continuare – O.I.M.) a adoptat un număr important de convenții ce au ca obiect de reglementare drepturile și libertățile fundamentale ale omului. În acest context, printre convențiile considerate esențiale, se înscriu și cele ce privesc libertatea sindicală (*Convenția O.I.M. nr. 87/1948 privind libertatea asocierii și protecția dreptului la organizație*)¹ și dreptul de negociere colectivă (*Convenția O.I.M. nr. 98/1949 privind aplicarea principiilor dreptului la organizație și de purtare a tratativelor colective*).² Astfel, Convenția O.I.M. nr. 87/1948 privind libertatea asocierii și protecția dreptului la organizație prevede că „muncitorii și patronii, fără nicio deosebire, au dreptul, fără autorizație prealabilă, să constituie organizații la alegerea lor, precum și să se afliere la aceste organizații, cu singura condiție de a se conforma statutelor acestora din urmă.” Convenția O.I.M. nr. 98/1949 privind aplicarea principiilor

lor dreptului la organizație și de purtare a tratativelor colective, dispune luarea de măsuri pentru a încuraja și promova dezvoltarea și folosirea largă a procedurilor de negociere voluntară de convenții colective.

Cele două convenții O.I.M. par a fi complementare, prima reglementând expres raporturile dintre angajatori, lucrători și organizațiile lor cu autoritățile publice, iar cea de-a doua – relațiile între patroni, lucrători și asociațiile acestora.

Atât negocierea colectivă, cât și încheierea contractelor colective de muncă își au rădăcinile în necesitatea elaborării și aplicării unor reguli care să stea la baza regimului juridic al raporturilor de muncă și care să guverneze, în special, încheierea, executarea și încetarea contractelor individuale de muncă.

Contractul colectiv de muncă și convenția colectivă se încheie ca urmare a negocierilor purtate între partenerii sociali – patronii, salariații și, în cazurile prevăzute de legislație,

organele administrației publice locale (sau centrale). Prin intermediul acestei negocieri este stabilit conținutul raportului juridic de muncă, sunt fundamentate drepturile și obligațiile părților parteneriatului social în procesul muncii.³

Dreptul partenerilor sociali la negocieri colective este consfințit în textele constituționale. Astfel, conform prevederilor art. 43, alin. (4) din *Constituția Republicii Moldova*,⁴ dreptul la negocieri în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.

Conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, a negocia înseamnă a trata cu cineva încheierea unei convenții economice, politice, culturale etc.⁵

În opinia autorului **Dan Voiculescu**, „în sens larg, prin negociere se înțelege o tranzacție ale cărei condiții nu au fost fixate, ci urmează să fie fixate. Ea presupune o suită de discuții și tratative, o comunicare verbală între doi parteneri egali în drepturi și obligații. Prin această comunicare sunt realizate o serie de operațiuni, cum ar fi: obținerea de informații, transmiterea de informații, elaborarea unor propuneri, exprimarea unor opinii; stabilirea dezacordului, cu efectele sale de blocare a negocierilor sau de amânare a acestora etc.”⁶

Însăși noțiunea de „negociere colectivă” este specifică relațiilor colective de muncă. Termenul de „negocieri colective” a fost utilizat pentru prima dată în Anglia (în limba engleză – „*collective bargaining*”) de **Sidney** și **Beatrice Webb**, cu referire la negocierile purtate în industria britanică în anul 1881.⁷

Potrivit *Convenției O.I.M. nr. 154/1981 privind promovarea negocierilor colective*,⁸ termenul de *negociere colectivă* se aplică „pentru toate negocierile care au loc între o persoană care angajează, un grup de persoane care angajează, pe de o parte, și una sau mai multe organizații de muncitori, de cealaltă parte, în vederea: a) fixării condițiilor de muncă, de angajare; b) reglării relațiilor între cei care angajează muncitorii; c) reglării relațiilor între cei care angajează și cei angajați, organizați în una sau mai multe organizații de muncă.”

În doctrină a fost expusă opinia, la care ne raliem, conform căreia *negocierea colectivă* reprezintă un prim demers de înțelegere a par-

tenerilor sociali, de preîntâmpinare a conflictelor posibile, din rațiuni ce țin de raporturile de muncă; negocierea contractului colectiv de muncă se constituie într-un demers spre realizarea unui pact posibil între patroni și salariați și poartă în ea însăși germeii păcii sociale.⁹

Așadar, în cursul negocierilor colective, între angajator și colectivul de salariați se constituie o relație de egalitate juridică, în timp ce, în cazul contractelor individuale de muncă, această egalitate se manifestă exclusiv cu ocazia încheierii și, ca regulă, a modificării sale. Altfel, salariatul este subordonat din punct de vedere juridic angajatorului său.

Importanța negocierii colective este relevată de funcțiile pe care aceasta le îndeplinește, și anume:¹⁰ instrument de democratizare a relațiilor profesionale, prin coborârea deciziei normative la nivelul partenerilor sociali; mijloc de stabilire a statutului juridic al salariaților, deoarece majoritatea drepturilor și obligațiilor acestora sunt determinate de contractele colective de muncă; formă de adaptare a relațiilor profesionale la tendințele ce se manifestă pe piața muncii și la stadiile de dezvoltare economică a societății; garanție a protejării salariaților împotriva arbitrariului patronal.

În Republica Moldova nu sunt consfințite reglementări detaliate ale procedurii formale pentru pregătirea și desfășurarea negocierilor în vederea încheierii contractului colectiv de muncă și a convenției colective.

Există totuși unele precizări în *Codul muncii al Republicii Moldova* (în continuare – C.M. al R.M.)¹¹ cu privire la inițiativa negocierilor, convocarea părților, obligația angajatorilor de a pune la dispoziție informația necesară pentru negocieri colective, garanțiile și compensațiile reprezentanților părților pe timpul negocierilor colective. O astfel de atitudine este pe deplin justificată, deoarece condiția ca negocierea colectivă să fie liberă și voluntară este aceea ca autonomia partenerilor de negociere să fie respectată și garantată. Acest lucru, în opinia lui **Jean-Marie Standaert**, presupune ca partenerii să fie de acord asupra elementelor esențiale ale negocierii proprii, inclusiv:¹²

- procedurile referitoare la procesul de negociere, inclusiv prevederile pentru arbitraj și/sau conciliere;

- sincronizarea negocierilor, perioada de

încheiere a unui acord, durata discuțiilor, termene limită etc.;

- nivelul negocierii;
- conținutul negocierii;
- proiectarea unui text al unui acord final.

Așadar, nici o autoritate sau lege nu poate impune obligații sau interveni în procesul de negociere desfășurat de către partenerii de negociere.

În cele din urmă, vom menționa că, ținând cont de cuprinsul Convenției O.I.M. nr. 154/1981 privind promovarea negocierilor colective, trebuie luate măsuri adaptate circumstanțelor naționale, în vederea promovării negocierii colective, măsuri care să aibă următoarele obiective:

- negocierea colectivă să fie posibilă pentru toți cei care angajează și pentru toate categoriile de lucrători din ramurile de activitate vizate de convenție;

- negocierea colectivă să fie progresiv extinsă la toate domeniile la care face referire convenția (fixarea condițiilor de muncă și angajare, reglementarea relațiilor dintre cei care angajează lucrători, reglementarea relațiilor dintre cei ce angajează sau organizațiile lor și una sau mai multe organizații ale lucrătorilor);

- încurajarea dezvoltării regulilor de procedură convenite între organizațiile celor ce angajează și organizațiile lucrătorilor;

- negocierea colectivă să nu fie împiedicată de inexistența unor reguli care să reglementeze desfășurarea sa sau de insuficiența ori de caracterul impropriu al acestor reguli;

- organele și procedurile de reglementare a conflictelor de muncă să fie concepute de o asemenea manieră încât să contribuie la promovarea negocierii colective.¹³

Legislația muncii Republicii Moldova prevede că reprezentanții salariaților și ai angajatorilor au dreptul de a iniția și de a participa la negocierile colective pentru elaborarea, încheierea, modificarea sau completarea contractului colectiv de muncă sau a convențiilor colective (art. 26, alin. (1) din C.M. al R.M.) Așadar, C.M. al R.M. nu instituie obligativitatea negocierii colective a contractului colectiv de muncă și a convenției colective. În această situație, observăm doar faptul că reprezentanții părților cărora li s-a transmis propunerea în formă scrisă de începere a negocierilor colec-

tive sunt obligați să porceadă la acestea în decurs de 7 zile calendaristice de la data avizării (art. 26, alin. (2) din C.M. al R.M.)

Faptul eschivării reprezentanților angajatorului de la negocieri colective în vederea încheierii contractului colectiv de muncă conduce la antrenarea răspunderii contravenționale pentru persoanele culpabile, conform art. 59 din Codul contravențional al Republicii Moldova.

Poziția legiuitorului moldovean *vis-à-vis* de caracterul *facultativ* al negocierii colective este conformă întru totul cu normele internaționale în materia negocierilor colective. Astfel, din cuprinsul Convențiilor O.I.M. nr. 98/1949, nr. 151/1978 și nr. 154/1981 se desprinde concluzia potrivit căreia *negocierea colectivă trebuie să fie liberă, iar nu obligatorie*.

Spre deosebire de Republica Moldova, în România, negocierea colectivă este obligatorie la nivel de unitate, cu excepția cazului în care unitatea are mai puțin de 21 de angajați (art. 129, alin. (1) din *Legea nr. 62/2011 a dialogului social*).¹⁴ Observăm că legiuitorul român a preluat asemenea reglementări din *Legea nr. 130/1996 privind contractul colectiv de muncă (abrogată)*. După cum menționează autorul român **Alexandru Cornescu**,¹⁵ legiuitorul, acționând în favoarea salariaților, a statornicit la nivel de unitate obligația angajatorului de a negocia, ceea ce a stârnit reacții adverse, inclusiv sesizarea de către organizațiile patronale ale Organizației Internaționale a Muncii. Ulterior, au intervenit clarificările adecvate, constatându-se că, în fond, nu este lezat caracterul liber al negocierii colective, întrucât legea nu statuează, în cazul dat, și obligativitatea încheierii contractului colectiv de muncă.

În acest sens, vom reitera propunerea noastră *de lege ferenda* de a statua în legislația muncii Republicii Moldova obligativitatea negocierii colective a contractelor colective de muncă. Sigur că această obligativitate va viza doar inițierea negocierilor colective, nu și încheierea contractului colectiv de muncă.

Revenind la cadrul legal al negocierilor colective din Republica Moldova, observăm că, pentru asigurarea deplinei autonomii a partenerilor sociali, legislația muncii nu stabilește condiții cu privire la componența reprezen-

tanților părților implicate în negocieri colective, rămânând ca părțile să convină asupra tuturor aspectelor organizatorice.

O asemenea poziție a legiuitorului moldovean se întemeiază pe dispozițiile art. 17 din C.M. al R.M., care consfințește *principiul egalității în drepturi a părților în cadrul realizării parteneriatului social*, negocieri colective fiind considerate drept una din formele principale ale parteneriatului social, și pe dispozițiile art. 27, alin. (8) din C.M. al R.M., care stipulează că termenele, locul și modul de desfășurare a negocierilor colective se stabilesc de reprezentanții părților care participă la negocierile respective.

Părțile participante la negocierile colective sunt angajatorul și salariații. Cele două părți sunt reprezentate după cum urmează: a) *angajatorul*, la nivel de unitate, de către organul de conducere al acesteia, stabilit prin lege, statut sau prin alt act de constituire; la nivel teritorial, de ramură de activitate și la nivel național, de către asociațiile (federațiile sau confederațiile) patronale legal constituite și reprezentative potrivit legii; b) *salariații*, la nivel de unitate, de către organizațiile sindicale primare legal constituite și reprezentative, iar în unitățile în care nu sunt organizate sindicate sau în care, deși sunt organizate, nu toți salariații sunt membri ai sindicatului sau ai aceluiași sindicat, reprezentanții salariaților sunt aleși de aceștia prin vot secret, pe liste; la nivelul teritorial și al ramurilor de activitate, de către organizațiile sindicale de ramură, legal constituite și reprezentative; la nivel național, de către organizațiile sindicale de tip federație (confederație).¹⁶

În conformitate cu art. 27, alin. (4) din C.M. al R.M., dreptul de a participa la negocierile colective, de a semna convențiile colective în numele salariaților la nivel național, ramural sau teritorial aparține sindicatelor (asociațiilor sindicale) corespunzătoare. În cazul în care, la nivel național, ramural sau teritorial, există mai multe organe sindicale, se creează un organ reprezentativ unic pentru desfășurarea negocierilor colective, elaborarea proiectului convenției colective și încheierea acesteia.

Constituirea organului reprezentativ se efectuează în baza *principiului reprezentării proporționale a organelor sindicale, în funcție*

de numărul membrilor de sindicat. În lipsa unui acord privind crearea organului reprezentativ unic pentru organizarea negocierilor colective, dreptul de a le desfășura va reveni sindicatului (asociației sindicale) care întrunește cel mai mare număr de membri.

Din analiza prevederilor art. 27, alin. (4) din C.M. al R.M., observăm că legiuitorul tratează în mod simplist problema reprezentării intereselor salariaților, în cursul negocierilor colective, în cazul în care, la nivel național, ramural sau teritorial, există mai multe organe sindicale. În opinia noastră, textul citat poate, eventual, să conducă la lezarea unor interese legitime ale unor sindicate mai puțin reprezentative, în sensul că sindicatul, care întrunește cel mai mare număr de membri, va putea să adopte din start o strategie „agresivă” la tratative cu alte sindicate mai puțin reprezentative, știind bine că, în rezultatul lipsei unui acord între sindicatele vizate, anume el și va purta negocierile colective cu structurile patronale.

Pentru a preveni abuzul de drept din partea unor organizații sindicale, optăm pentru transpunerea în C.M. al R.M. a condițiilor de reprezentativitate și a dovezii de reprezentativitate, statuate pentru organizații sindicale în Legea română nr. 62/2011 a dialogului social.

Art. 51, alin. (1) din Legea nr. 62/2011 a dialogului social specifică condițiile de reprezentativitate impuse pentru organizațiile sindicale. Așadar, sunt reprezentative la nivel național, de sector de activitate, de grup de unități și de unitate organizațiile sindicale care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții:

A. La nivel național:

- a) au statut legal de confederație sindicală;
- b) au independență organizatorică și patrimonială;
- c) organizațiile sindicale componente cumulează un număr de membri de, cel puțin, 5% din efectivul angajaților din economia națională;
- d) au structuri teritoriale în, cel puțin, jumătate plus unu dintre județele României, inclusiv municipiul București.

B. La nivel de sector de activitate sau grup de unități:

- a) au statut legal de federație sindicală;
- b) au independență organizatorică și patrimonială;

c) organizațiile sindicale componente cumulează un număr de membri de, cel puțin, 7% din efectivul angajaților din sectorul de activitate sau grupul de unități respectiv.

C. La nivel de unitate:

a) au statut legal de sindicat;

b) au independență organizatorică și patrimonială;

c) numărul de membri ai sindicatului reprezintă, cel puțin, jumătate plus unu din numărul angajaților unității.

Îndeplinirea de către organizațiile sindicale a condițiilor de reprezentativitate se constată, la cererea acestora, de către instanța care le-a acordat personalitate juridică, prin depunerea la instanță a documentației prevăzute la art. 52 din Legea nr. 62/2011 a dialogului social.

Anterior depunerii dosarului pentru obținerea reprezentativității la Tribunalul Municipiului București, confederațiile și federațiile sindicale urmează să depună o copie scrisă și una în format electronic a respectivului dosar la Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, care o va înregistra și va emite dovadă în acest sens. Iar în ceea ce privește sindicatele, acestea vor depune o copie scrisă și una în format electronic a dosarului pentru obținerea reprezentativității la inspectoratul teritorial de muncă, care o va înregistra și va emite dovadă în acest sens.

Autorul Alexandru Cornescu consideră că reprezentativitatea organizațiilor sindicale constituie un principiu al activității integrale a acestora, pentru următoarele motive:¹⁷

- ca regulă, calitatea de partener social revine organizațiilor sindicale reprezentative;

- legiuitorul a înțeles să instituie condiția reprezentativității pentru organizațiile sindicale în legătură cu exercitarea celor mai importante atribuții recunoscute acestora (informarea și consultarea salariaților, negocierea și încheierea contractelor colective de muncă, reprezentarea salariaților în cadrul organismelor de dialog social la nivel național și internațional);

- numai sindicatele reprezentative au posibilitatea de a beneficia de măsurile de protecție și de încurajare a activității instituite legal (cu privire la utilizarea mijloacelor puse la dispoziție de către angajator pentru desfășurarea activităților specifice).

În C.M. al R.M. este consfințită, în mod expres, o gamă largă de garanții și compensații pentru participanții la negocierile colective. Astfel, conform art. 29, alin. (1) din C.M. al R.M., persoanele care participă la negocierile colective, la elaborarea proiectului contractului colectiv de muncă sau al convenției colective se eliberează de la munca de bază, cu menținerea salariului mediu pe termenul stabilit prin acordul părților, de, cel mult, 3 luni.

Toate cheltuielile legate de participarea la negocierile colective se compensează în modul stabilit de legislația în vigoare, de contractul colectiv de muncă sau de convenția colectivă. Munca experților, specialiștilor și mediatorilor este retribuită de partea care invită, dacă contractul colectiv de muncă sau convenția colectivă nu prevede altfel.

Reprezentanții salariaților, care participă la negocierile colective, în perioada desfășurării acestora, nu pot fi supuși sancțiunilor disciplinare, transferați la altă muncă sau concediați fără acordul prealabil al organului care i-a împuternicit, cu excepția cazurilor de concediere prevăzute de C.M. al R.M. pentru comiterea unor abateri disciplinare.

Protecția reprezentanților salariaților se înfăptuiește nu numai prin reglementări naționale, ci și prin instrumente internaționale. Astfel, *Convenția O.I.M. nr. 135/1971 privind protecția reprezentanților în întreprinderi și înlesnirile ce se acordă acestora*¹⁸ prevede că: „Reprezentanții lucrătorilor din întreprindere trebuie să beneficieze de o protecție eficace împotriva oricăror măsuri care i-ar putea prejudicia, inclusiv desfacerea contractului de muncă, și care ar avea drept cauză calitatea sau activitățile lor de reprezentanți ai lucrătorilor, apartenența sindicală sau participarea la activități sindicale, în măsura în care acționează potrivit legilor, convențiilor colective sau altor aranjamente convenționale în vigoare.”

Art. 26, alin. (2) din C.M. al R.M. prevede că reprezentanții părților cărora li s-a transmis propunerea în formă scrisă de începere a negocierilor colective sunt obligați să purceadă la acestea în decurs de 7 zile calendaristice de la data avizării.

O astfel de procedură este valabilă atât în cazul în care la unitate se elaborează contrac-

tul colectiv de muncă pentru prima dată, cât și în cazul în care părțile recurg la renegocierea contractului colectiv de muncă.¹⁹

Participanții la negocierile colective sunt liberi în alegerea chestiunilor ce vor constitui obiectul de reglementare a contractelor colective de muncă și a convențiilor colective. Dar, înainte de a determina aceste chestiuni, părțile, având în vedere prevederile art. 27, alin. (6) din C.M. al R.M., sunt obligate să-și furnizeze reciproc informațiile necesare pentru desfășurarea negocierilor colective, cel târziu, peste 2 săptămâni din ziua solicitării. Participanții la negocierile colective și alte persoane implicate în negocierile colective nu au dreptul de a destăinui informația, care reprezintă un secret de stat sau comercial și poartă răspundere pentru aceasta conform legislației în vigoare.

Totodată, apreciem că legiuitorul moldovean nu a reglementat explicit modul în care angajatorul (reprezentanții acestuia) trebuie să pună la dispoziția sindicatelor informații necesare pentru desfășurarea negocierilor colective. În opinia noastră, art. 27 din C.M. al R.M. urmează să fie completat cu următoarele prevederi:

„Art. 27, alin. (6) - La prima ședință de negociere se stabilesc informațiile publice și cu caracter confidențial (cele care constituie secret de stat și comercial) pe care angajatorul le va pune la dispoziția reprezentanților salariaților, conform legii, și data până la care urmează a îndeplini această obligație.

Informațiile pe care angajatorul sau organizația patronală le va pune la dispoziția reprezentanților salariaților vor cuprinde, cel puțin, date referitoare la:

- a) situația economico-financiară la zi;
- b) situația ocupării forței de muncă.”

Negocierile colective în numele părților le efectuează comisia împuternicită de părți, formată dintr-un număr egal de reprezentanți ai acestora (pe baze paritare). Astfel, dacă vom

pune în discuție negocierea și încheierea contractului colectiv de muncă într-o oarecare unitate, atunci vom constata că, potrivit prevederilor art. 25, alin. (1) din C.M. al R.M., negocierile respective se vor desfășura în cadrul comisiei pentru dialog social „angajator-salariați.”

La prima ședință a acestei comisii, părțile vor stabili, pe de o parte, informațiile pe care angajatorul trebuie să le furnizeze reprezentanților salariaților, iar pe de altă parte, locul și calendarul următoarelor ședințe, necesare desfășurării negocierilor colective în vederea încheierii contractului colectiv de muncă.

Putem observa că durata negocierilor colective nu trebuie să depășească 3 luni, întrucât: a) persoanelor care participă la negocierile colective, la elaborarea proiectului contractului colectiv de muncă sau al convenției colective li se păstrează locul de muncă și salariul mediu pe termenul stabilit prin acordul părților, dar nu mai mult decât pentru 3 luni; b) dacă, în decurs de 3 luni din ziua derulării negocierilor, nu s-a ajuns la o înțelegere asupra unor prevederi ale proiectului contractului colectiv de muncă, părțile sunt obligate să semneze contractul doar pentru clauzele coordonate, întocmind, concomitent, un proces-verbal asupra divergențelor existente (art. 32, alin. (2) din C.M. al R.M.)

Practica negocierilor a demonstrat că succesul negocierilor este influențat, de regulă, de următoarele aspecte:²⁰ coordonarea și conducerea ședințelor de către o persoană competentă, cu autoritate, echilibrată și flexibilă; stabilirea listei problemelor de negociat și clasificarea acestora în raport cu importanța și complexitatea lor; formularea de către partenerii sociali a unor variante de soluții cu limite variabile; evitarea revendicărilor maxime care nu au niciun suport real în parametrii economico-sociali existenți; participarea unui mediator neutru.

NOTE

¹ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 593-XIII din 26.09.1995 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 59-60 din 26.10.1995; în vigoare pentru Republica Moldova – 12.08.1997.

² Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 593-XIII din 26.09.1995 //

Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 59-60 din 26.10.1995; în vigoare pentru Republica Moldova – 12.08.1997.

³ Ghimpu Sanda, Țiclea Alexandru. *Dreptul muncii*. București, Editura All Beck, 2000, p. 683.

⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 18.08.1994.

⁵ Publicat la Editura *Universul Enciclopedic*, București, 1998, p. 681.

⁶ Voiculescu Dan. *Negocierea – formă de comunicare în relațiile interumane*. București: Editura Științifică, 1991, p. 24.

⁷ Boișteanu Eduard, Romandaș Nicolae. *Dreptul muncii. Partea generală. Manual*. Chișinău: C.E.P. al U.S.M., 2012, p. 142.

⁸ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 994-XIII din 15.10.1996 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 75 din 21.11.1996; în vigoare pentru Republica Moldova – 14.02.1998.

⁹ Volonciu Magda. *Negocierea contractului colectiv de muncă*. Brașov: Editura Omnia-UNI-S.A.S.D., 1999, p. 17.

¹⁰ Ghimpu Sanda, Țiclea Alexandru. *Dreptul muncii*. București: Editura All Beck, 2000, p. 684.

¹¹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 159-162 din 29.07.03.

¹² Standaert Jean-Marie. *Negocierea colectivă realizată de către organizațiile patronale*, ILO, p. 37 // <http://www.acpr.ro/files/publicatii/Negocierea_colectiva.pdf> (accesat la 10 septembrie 2011).

¹³ Voicu Marin, Popoacă Mihaela. *Dreptul muncii. Convenții internaționale, vol. II*. București: Editura Lumina Lex, 2001, p. 111.

¹⁴ *Codul muncii. Codul dialogului social și 5 legi uzuale*. București: Editura Hamangiu, 2011.

¹⁵ Cornescu Alexandru. *Dreptul sindical*. București: Editura Hamangiu, 2010, p. 102.

¹⁶ Romandaș Nicolae, Boișteanu Eduard. *Dreptul muncii. Manual*. Chișinău, Editura Reclama, 2007, p. 119-120.

¹⁷ Cornescu Alexandru. *Dreptul sindical*. București: Editura Hamangiu, 2010, p. 90-91.

¹⁸ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 593-XIII din 26.09.1995 // *Tratate internaționale*, 1999, vol. 10, p. 73.

¹⁹ Romandaș Nicolae, Boișteanu Eduard. *Dreptul muncii. Manual*. Chișinău: Editura Reclama, 2007, p. 120.

²⁰ Dorneanu Valer. *Introducere în dreptul muncii. Dreptul colectiv al muncii*. București: Editura Fundației „România de mâine,” 2000, p. 204.

Prezentat: 12 martie 2013.

E-mail: catedra.drept.aap@gmail.com

Încetarea raporturilor de muncă în contractul individual de muncă

Eufemia VIERIU,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea Petrol-Gaze Ploiești, România

SUMMARY

The principle of freedom of labour does not refer to the obligation of the State to provide jobs for all citizens, but to respect the freedom of choice of employment. As the principle of the freedom of labour law, labour has several components. Thus, freedom of work implies the person to exercise their right to work or not, to decide where, whom and under what circumstances will work, freedom of choice of profession, the freedom to decide on termination by virtue of resignation, the right to participate in negotiations of collective and individual, in fixing the conditions of employment.

Dreptul muncii, ca ramură a sistemului dreptului, este strâns legat de muncă, noțiune inseparabilă de existența omului. Fără nicio îndoială, munca reprezintă condiția naturală permanentă a vieții omenești; nimic nu este posibil fără muncă și toate bunurile folosite omului sunt produsul muncii sale. Munca manuală sau intelectuală este o necesitate, un comandament moral al umanității; ea constituie sursa conștiinței de sine, de mulțumire, de inspirație intelectuală și de contacte sociale, un mijloc pentru afirmarea individului în societate.

Așa cum se prezintă în Codul muncii, principiile fundamentale ce guvernează acest aspect al vieții individului, sunt reprezentate de: libertatea muncii, interzicerea muncii forțate, egalitatea de tratament, protecția salariaților, libertatea de asociere, consensualismul, buna-credință, informarea, consultarea și libertatea muncii în străinătate.¹ Trebuie clarificat faptul că principiul libertății muncii nu se referă la obligația statului de a asigura locuri de muncă tuturor cetățenilor, ci de a le respecta libertatea alegerii locului de muncă. „Ca principiu al dreptului muncii, libertatea muncii are mai multe componente. Astfel, libertatea muncii implică libertatea persoanei de a-și exercita sau nu dreptul la muncă, de a hotărî unde, pentru cine și în

ce condiții va munci, libertatea alegerii profesiei, libertatea de a decide încetarea raporturilor de muncă prin demisie, dreptul de a participa, cu ocazia negocierilor colective și individuale, la fixarea condițiilor de muncă.”²

Raportul juridic despre care vorbește Codul muncii are următoarele caracteristici:

- poate exista numai între două persoane, spre deosebire de alte tipuri de raporturi juridice;

- se stabilește între o persoană juridică și o persoană fizică sau între două persoane fizice, fiind exclusă existența raportului juridic de muncă între două persoane juridice, deoarece persoana care prestează munca nu poate fi, prin ipoteză, decât o persoană fizică;

- raportul juridic de muncă are caracter personal, munca fiind prestată de persoana fizică, în considerarea pregătirii, aptitudinilor și calităților proprii. Reprezentarea – care este posibilă în raporturile juridice civile – este inadmisibilă în raporturile de muncă;

- trăsătura proprie, fundamentală și determinantă a raportului de muncă este constituită de *relația de subordonare*, existentă între subiectele acestui raport, în sensul că persoana care prestează munca este subordonată celui alt subiect al raportului respectiv.³

Între angajator și angajat există un contract individual de muncă. Cu unele excepții, între angajați, pe de o parte, și angajatori, pe de altă parte, se încheie și un contract colectiv de muncă, ce constituie un izvor specific al dreptului muncii. Ca urmare, contractul individual de muncă trebuie să respecte normele legale, dar și clauzele contractului colectiv de muncă. Legislația muncii este formată din ansamblul normelor juridice prin care sunt reglementate relațiile colective și individuale dintre angajatori și salariații lor. Sursa existenței raportului juridic de muncă, integrat în dreptul muncii, o constituie încheierea și executarea contractului individual de muncă. În consecință, dreptul muncii este, în principal, dreptul contractelor (colectiv și individual) de muncă. Această corelație strânsă dintre lege, contractul colectiv și contractul individual de muncă guvernează raportul juridic de muncă al salariaților. Pornind de la obiectul dreptului muncii ca știință a dreptului, Codul muncii precizează în art. 1, alin. (1) faptul că reglementează totalitatea raporturilor individuale și colective de muncă, modul în care se efectuează controlul aplicării reglementărilor din domeniul raporturilor de muncă, precum și jurisdicția muncii. Art. 2 conturează complet domeniul aplicării Codului muncii și stabilește că reglementările sale vizează:

- pe de o parte, toate categoriile de persoane fizice care pot avea calitatea de salariat, adică de încadrat în baza unui contract individual de muncă. Din această categorie fac parte cetățenii români încadrați în muncă în România sau în străinătate, cetățenii străini și apatrizii încadrați în România, refugiații încadrați în muncă în România. Condiția *sine qua non* pe care o instituie art. 2 din Cod este aceea a existenței unui contract de muncă;

- pe de altă parte, toți angajatorii, persoane fizice sau juridice;

- organizațiile sindicale și patronale.

Contractul individual de muncă reprezintă „principala instituție a dreptului muncii, căreia îi este consacrată aproximativ o treime din totalul reglementării,”⁴ fiind definit în Codul muncii drept „contractul în temeiul căruia o persoană fizică, denumită salariat, se obligă să presteze munca pentru și sub

autoritatea unui angajator, persoană fizică sau juridică, în schimbul unei remunerații denumite salariu.”⁵ Din aceasta rezultă că elementele esențiale ale contractului de muncă, așa cum apar ele stipulate în Codul muncii, sunt prestarea muncii, salariul și subordonarea față de angajator.⁶

În ceea ce privește relația de subordona-re, aceasta este vitală pentru existența unui contract de muncă și este „atât juridică, manifestată prin puterea angajatorului de a da ordine și directive salariatului, de a controla îndeplinirea sarcinilor de serviciu și de a sancționa abaterile de la disciplina muncii, cât și economică, prin plata succesivă a salariatului.”⁷

Contractul individual de muncă are următoarele caracteristici: este un act juridic bilateral (manifestare de voință care poate avea loc doar între doi subiecți), un contract sinalgamatic (induce drepturi și obligații pentru ambele părți), este un contract consensual (nu are nevoie de o anumită formă pentru a fi încheiat), oneros și comutativ (ambele părți urmăresc un folos, prestațiile lor fiind cunoscute de la început), personal (*intuitu personae*), cu executare succesivă (este supus rezilierii, producând efecte *ex nunc*, pentru viitor), numit (reglementat amănunțit de normele dreptului muncii), un contract prin care angajatul își asumă obligația de „a face.” Mai mult, contractul de muncă nu poate fi încheiat sub condiție suspensivă (nu poate fi afectat de un eveniment viitor și incert) și nici sub condiție rezolutorie (desființarea obligației la un eveniment viitor și necert).⁸ Clauzele contractului individual de muncă nu pot conține prevederi contrare sau drepturi sub nivelul minim stabilit prin acte normative ori prin contracte colective de muncă. Astfel, se stipulează faptul că „părțile contractului individual de muncă nu pot deroga de la structura-cadru a acestuia, astfel cum a fost stabilită prin Ordinul ministrului muncii și solidarității sociale nr. 64/2003 pentru aprobarea modelului-cadru al contractului individual de muncă, decât în favoarea salariatului și numai pentru detalierea unor elemente ale contractului.”

Potrivit art. 12 din Codul muncii, contractul individual de muncă se încheie pe durată

nedeterminată sau pe durată determinată, prin excepție, în condițiile expres prevăzute de lege. În ceea ce privește contractul pe durată determinată, nerespectarea prevederilor Codului muncii, și anume încheierea acestuia în alte condiții, decât cele expres prevăzute în lege, „nu atrage nulitatea totală a acestuia, ci doar nulitatea clauzei referitoare la durata determinată. Întrucât contractul individual de muncă este un contract cu executare succesivă, din momentul constatării nulității, devine aplicabilă prevederea legală privitoare la durata nedeterminată a contractului de muncă.”⁹ Acest contract se încheie în baza consimțământului părților, în formă scrisă, în limba română, iar obligația încheierii acestuia în formă scrisă revine angajatorului. În situația în care contractul individual de muncă nu a fost încheiat în formă scrisă, se prezumă că a fost încheiat pe o durată nedeterminată, iar părțile pot face dovada prevederilor contractuale și a prestațiilor efectuate prin orice alt mijloc de probă. În ceea ce privește încetarea contractului individual de muncă, există trei modalități prin care se poate realiza acest lucru, conform art. 55, capitolul V din Codul muncii:

- a) de drept;
- b) ca urmare a acordului părților, la data convenită de acestea;
- c) ca urmare a voinței unilaterale a unei dintre părți, în cazurile și în condițiile limitativ prevăzute de lege.¹⁰

Așa cum apare în dreptul muncii, termenul de „încetare” a contractului de muncă apare alături de alți termeni, precum „concediere”, „desfacere a contractului de muncă”, „demisie”, fără însă a fi precizată vreo egalitate completă a acestor termeni. Din cele trei condiții de încetare a contractului individual de muncă precizate în art. 55 din Codul muncii se deduce ideea conform căreia termenul de concediere presupune încetarea contractului de muncă din inițiativa uneia dintre părțile contractante. Mai mult, în literatura de specialitate, termenul de concediere este înlocuit cu cel de „desfacere a contractului.” Astfel, reies două modalități de încetare a contractului de muncă din inițiativa angajatorului, și anume – concedierea și desfacerea. Pe de altă parte, atunci când salariatul

este cel care dorește încetarea raporturilor de muncă, inițiativa acestuia este denumită „demisie,” termen consacrat pentru prima dată în actualul Cod al muncii.

În afara acestor situații de încetare a contractului de muncă, mai există excepții de la regulile impuse în Codul muncii, aplicabile în situații speciale, precum perioada de probă, anularea judecătorească a deciziei de concediere sau transferul întreprinderii.¹¹

Încetarea de drept a contractului individual de muncă. Această prevedere a Codului muncii se referă la situațiile în care contractul individual de muncă poate înceta fără ca vreuna dintre părțile contractante să intervină direct. Contractul încetează *de drept*, adică în puterea și prin efectul legii, atunci când a intervenit o anumită cauză (un fapt, un act juridic) stabilită expres de normele de drept care face imposibilă, în mod permanent, producerea în continuare a efectelor contractului respectiv.

Astfel, pot avea loc situații de fapt, pot exista prevederi legale, incompatibilități sau natura contractului ori voința terților pot cauza încetarea contractului. În aceste cazuri, niciuna dintre părțile contractante nu poate interveni pentru schimbarea situației, exceptând încetarea contractelor încheiate pe durată determinată, când părțile pot decide prelungirea contractului sau transformarea perioadei acestuia într-una nedeterminată.

Codul muncii menționează zece situații în care are loc încetarea de drept a contractului individual de muncă, după cum urmează:

- „a) la data decesului salariatului;
- b) la data rămânerii irevocabile a hotărârii judecătorești de declarare a morții sau a punerii sub interdicție a salariatului;
- c) abrogat;
- d) la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare;
- e) ca urmare a constatării nulității absolute a contractului individual de muncă, de la data la care nulitatea a fost constatată prin acordul părților sau prin hotărâre judecătorească definitivă;
- f) ca urmare a admiterii cererii de reintegrare în funcția ocupată de salariat a unei persoane concediate nelegal sau pentru

motive neîntemeiate, de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de reintegrare;

g) ca urmare a condamnării la executarea unei pedepse privative de libertate, de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești;

h) de la data retragerii de către autoritățile sau organismele competente a avizelor, autorizațiilor ori atestărilor necesare pentru exercitarea profesiei;

i) ca urmare a interzicerii exercitării unei profesii sau a unei funcții, ca măsură de siguranță ori pedeapsă complementară, de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care s-a dispus interdicția;

j) la data expirării termenului contractului individual de muncă încheiat pe durată determinată;

k) retragerea acordului părinților sau al reprezentanților legali, în cazul salariaților cu vârsta cuprinsă între 15 și 16 ani.¹²

În ceea ce privește constatarea existenței uneia dintre situațiile prezentate la literele d)-k), aceasta trebuie să aibă loc în termen de 5 zile lucrătoare de la intervenirea acestuia, prin decizia angajatorului, iar persoanele aflate în respectivele situații trebuie să fie informate de decizie în termen de 5 zile lucrătoare.

În cazul precizat la lit. a), dispariția uneia dintre părțile contractante duce la încetarea contractului de muncă pe baza certificatului de deces, la data menționată ca dată a decesului. Cu toate acestea, există o situație care nu este acoperită de Codul muncii, și anume – cazul în care angajatorul persoană fizică decedează. În această situație, „salariatul își continuă munca și după data decesului, necunoscând acest fapt sau, pur și simplu, deoarece activitatea nu poate fi oprită. Codul muncii nu precizează ce se întâmplă în acest caz, dar salariatul care și-a continuat activitatea după data încetării de drept a contractului de muncă, trebuie să beneficieze de toate drepturile prevăzute de Codul muncii, inclusiv vechime în muncă și stagiul de cotizare pentru asigurări sociale.”¹³

Lit. e) menționează nulitatea absolută a contractului individual de muncă ca o condiție a încetării de drept. Nulitatea are loc

atunci când nu se respectă oricare dintre condițiile legate pentru încheierea valabilă a contractului individual de muncă. Chiar dacă contractul încetează de drept, efectele nulității se produc pentru viitor, salariatul având dreptul la remunerarea activității prestate, corespunzător modului în care și-a îndeplinit atribuțiile de serviciu.¹⁴ Trebuie menționat faptul că nulitatea uneia sau mai multor clauze ale contractului nu atrage după sine nulitatea întregului contract, deoarece acestea prevăd anumite drepturi sau obligații pentru salariați care nu sunt în concordanță cu prevederile legale specifice sau contravin prevederilor existente în contractele colective de muncă. Prin urmare, se înlocuiește numai clauza care este în situația de nulitate, urmând ca salariatul să primească despăgubiri.

Încetarea ca urmare a acordului părților, la data convenită de acestea. A doua situație în care poate avea loc încetarea contractului de muncă este cea în care părțile contractante hotărăsc, de comun acord, încetarea contractului la o dată stabilită. Această procedură, chiar dacă are loc în baza art. 55, lit. b) din Codul muncii, corespunde și prevederilor art. 969 din Codul civil, potrivit cărora convențiile legal făcute se pot revoca prin consimțământul mutual, reprezentând o aplicare a principiului simetriei actelor juridice.¹⁵ În ceea ce privește persoana care poate iniția această formalitate, ea poate să fie ori angajatul, ori angajatorul, condiția fiind ca cele două părți să stabilească de comun acord data la care va avea loc încetarea contractului. Data convenită poate să fie concomitentă cu acordul sau ulterioară datei acordului.

Actul doveditor al acestei proceduri poate fi constituit „dintr-o decizie comună a angajatorului și angajatului, o cerere a salariatului aprobată de angajator sau o propunere scrisă a patronului acceptată explicit de salariat. Indiferent de forma aleasă pentru această procedură, documentul trebuie să conțină exprimarea neechivocă a voinței ambelor părți pentru încetarea contractului individual de muncă la o dată precisă.”¹⁶

Astfel, există trei condiții majore care trebuie îndeplinite pentru încetarea contrac-

tului, și anume: „manifestarea de voință să emane de la părțile contractului individual de muncă, să fie cu intenția de a produce efecte juridice și să fie serioasă, nealterată de vreun viciu de consimțământ, să fie exprimată expres și explicit.”¹⁷ Nu în ultimul rând, încetarea contractului individual de muncă prin acordul părților poate fi utilizată atât pentru contractele cu durată nedeterminată, cât și pentru cele cu durată determinată, atunci când se dorește încetarea înainte de data sau evenimentul stabilit inițial.

Încetarea contractului de muncă ca urmare a voinței unilaterale a uneia dintre părți, în cazurile și în condițiile limitativ prevăzute de lege. Ultima modalitate prin care se poate realiza încetarea contractului individual de muncă este cea care are loc atunci când una dintre părțile contractante decide că nu mai dorește să beneficieze de pe urma acestuia. Oricare dintre părțile semnatare ale contractului poate să inițieze această acțiune, procedura de încetare fiind însă denumită diferit și având caracteristici diferite. Astfel, atunci când inițiativa aparține angajatorului, încetarea contractului de muncă se poate realiza prin concedierea sau desfacerea contractului salariatului. Dacă inițiativa aparține angajatului, procedura este denumită demisie.

a. Concedierea. Concedierea este definită în Codul muncii, art. 58, drept încetarea contractului individual de muncă din inițiativa angajatorului. Tot în art. 58, alin. (2) se precizează că angajatorul poate decide concedierea salariaților în două situații:

- motive care țin de persoana salariatului [art. 61, lit. a)-e)];
- motive care nu țin de persoana salariatului [art. 65, alin. (1)].

Aceasta din urmă poate fi de două feluri:

- individuală;
- colectivă.

Cu toate acestea, tot Codul muncii stipulează și criteriile sau motivele pentru care nu este permisă concedierea angajaților, precum în cazul unei discriminări pe criterii de sex, orientare sexuală, caracteristici genetice, vârstă, apartenența națională, rasă, culoare, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, handicap, situație sau responsa-

bilitate familială, apartenența ori activitatea sindicală.¹⁸ Totuși conform art. 60, alin. (2), prevederile menționate „nu se aplică în cazul concedierii pentru motive ce intervin ca urmare a reorganizării judiciare sau a falimentului angajatorului, în condițiile legii.”¹⁹

a.1. Concedierea pe motive care țin de persoana salariatului. Angajatorul poate decide concedierea salariatului în următoarele cazuri: „a) în cazul în care salariatul a săvârșit o abatere gravă sau abateri repetate de la regulile de disciplină a muncii ori de la cele stabilite prin contractul individual de muncă, contractul colectiv de muncă aplicabil sau regulamentul intern, ca sancțiune disciplinară; b) în cazul în care salariatul este arestat preventiv pentru o perioadă mai mare de 30 de zile, în condițiile Codului de procedură penală (O.U.G. nr. 65/2005); c) în cazul în care, prin decizia organelor competente de expertiză medicală, se constată inaptitudinea fizică și/sau psihică a salariatului, fapt ce nu permite acestuia să-și îndeplinească atribuțiile corespunzătoare locului de muncă ocupat; d) în cazul în care salariatul nu corespunde profesional locului de muncă în care este încadrat; e) în cazul în care salariatul îndeplinește condițiile de vârstă standard și stagiul de cotizare și nu a solicitat pensioarea în condițiile legii (Legea nr. 371/2005).”

Regulamentele disciplinare pe baza cărora angajatorul dorește concedierea salariatului trebuie să fie în concordanță cu cerințele standard de comportament al angajaților, forma și conținutul acestora putând varia în funcție de numărul de angajați și natura angajatorului. „Regulamentul stabilit de angajator trebuie să creeze certitudine și consistență în aplicarea disciplinei. Acest regulament care stabilește cerințele standard de comportament trebuie să fie clar și să fie adus la cunoștință angajaților într-o manieră ușor de înțeles. Anumite reguli sau cerințe standard pot fi atât de bine stabilite și cunoscute încât să nu mai fie necesară comunicarea acestora angajaților.”²⁰ Conform normelor generale, angajatorul nu ar trebui să concedieze un salariat de la prima abatere, excepție făcând cazul în care această abatere este serioasă și face imposibilă continuarea relațiilor de muncă. Situațiile în care salaria-

tul a dat dovadă de o conduită necorespunzătoare gravă, trebuie totuși judecate fiecare în parte, în funcție de valoarea angajatului, circumstanțele specifice angajatului (vechimea la locul de muncă, abaterile anterioare sau situația personală), natura slujbei și contextul în care s-a petrecut abaterea. Câteva exemple de astfel de comportament sunt:

- a) necinste gravă;
- b) aducerea unui prejudiciu premeditat proprietății angajatorului;
- c) punerea în primejdie premeditată a altor persoane;
- d) atac fizic asupra angajatorului, colegilor, clienților ori cumpărătorilor;
- e) insubordonare gravă.²¹

Înainte de a pronunța concedierea disciplinară, angajatorul are obligația de a efectua o cercetare prealabilă, convocând în scris salariatul cu precizarea orei, datei și locului întrevederii. „Cu această ocazie, salariatul are dreptul să formuleze și să susțină toate apărările în favoarea sa și să ofere persoanei împuternicite să realizeze cercetarea tuturor probelor și motivațiilor pe care le consideră necesare, având dreptul să fie asistat de un reprezentant al sindicatului din care face parte.”²² Dacă angajatul a fost informat și nu se prezintă la întrevedere, sau se prezintă, dar refuză să-și justifice abaterile săvârșite ori dovezile și justificările prezentate nu sunt de natură să-l dezincrimineze, angajatorul este împuternicit să recurgă la desfacerea disciplinară a contractului de muncă.

În cazurile de abatere disciplinară gravă, atunci când salariatul nu corespunde profesional, a fost concediat nelegal sau pentru motive neîntemeiate, de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de reintegrare, angajatorului îi revine obligația de a-i propune acestuia alte locuri de muncă vacante în unitate, compatibile cu pregătirea sa profesională sau cu capacitatea de muncă stabilită de medicul de medicină a muncii. Atunci când nu poate realiza aceste măsuri deoarece nu dispune de locuri de muncă vacante, angajatorul trebuie să ceară sprijinul agenției teritoriale de ocupare a forței de muncă pentru a găsi soluții de redistribuire a salariatului. Angajatul are la dispoziție trei zile lucrătoare pentru a-și manifesta

consimțământul în legătură cu noul loc de muncă oferit. Dacă nu face acest lucru sau dacă agenția teritorială de ocupare a forței de muncă nu-și poate îndeplini obligația, angajatorul poate dispune concedierea salariatului.²³

În ceea ce privește concedierea disciplinară, aceasta trebuie emisă în formă scrisă în termen de 30 de zile calendaristice de la data la care angajatorul a luat cunoștința de săvârșirea abaterii, fără a depăși 6 luni de la producerea faptei. Decizia de concediere disciplinară trebuie comunicată personal salariatului, cu semnătură de primire sau, atunci când acesta refuză să semneze, prin scrisoare recomandată la domiciliu, în termen de 5 zile calendaristice de la emitere. În această decizie trebuie să existe în mod obligatoriu „descrierea faptei care constituie abatere disciplinară, precizarea prevederilor din statutul personal, regulamentul intern sau contractul colectiv de muncă aplicabil, care au fost încălcate, motivele pentru care au fost înlăturate apărările formulate de salariat în timpul cercetării disciplinare prealabile sau motivele pentru care nu a fost efectuată cercetarea prealabilă, în temeiul de drept în baza căruia sancțiunea disciplinară se aplică (art. 264, alin. (1), lit. f) din Codul muncii) și temeiul de drept în baza căruia se desface contractul individual de muncă (art. 61, lit. a) din Codul muncii), termenul în care sancțiunea poate fi contestată (30 de zile calendaristice de la comunicare) în instanța competentă (tribunalul din județul în care salariatul își are domiciliul).”²⁴

a. 2. *Concedierea pe motive care nu țin de persoana salariatului.* Conform art. 65, alin. (1), „concedierea pentru motive care nu țin de persoana salariatului reprezintă încetarea contractului individual de muncă determinată de desființarea locului de muncă ocupat de salariat, din unul sau mai multe motive fără legătură cu persoana acestuia.”²⁵ Aceasta poate fi determinată de dificultățile economice, de transformările tehnologice sau de reorganizarea activității. Oricare ar fi situația, desființarea locului de muncă trebuie să fie efectivă și să aibă o cauză reală și serioasă. Dacă au fost concediați pentru motive care nu țin de persoana lor, salariații

au dreptul să beneficieze de măsuri active de combatere a șomajului și pot beneficia, de asemenea, de compensații în condițiile prevăzute de lege și stipulate în contractul colectiv de muncă aplicabil.

În ceea ce privește termenul de preaviz, acesta nu poate fi mai mic de 15 zile lucrătoare și se acordă în cazul desfacerii unilaterale a contractului de către angajator, în cazurile concedierii pentru motive care nu țin de persoana salariatului și în cele două dintre cele patru cazuri în care se face concedierea pentru motive, care țin de persoana salariatului, și anume în cazul în care, prin decizia organelor competente se constată inaptitudinea fizică și/sau psihică a salariatului, fapt care nu-i mai permite să-și îndeplinească atribuțiile corespunzătoare locului de muncă ocupat, precum și în cazul în care salariatul nu corespunde profesional locului de muncă în care este încadrat. Există, astfel, trei cazuri în care termenul de preaviz nu se acordă: atunci când contractul încetează de drept, atunci când salariatul este concediat datorită faptului că a încălcat regulile de disciplină a muncii sau când este arestat preventiv pentru mai mult de 60 de zile și atunci când persoanele concediate pentru necorespondere profesională se află în perioada de probă.

Decizia de concediere se comunică salariatului în scris și trebuie să conțină „motivele care determină concedierea, durata preavizului, criteriile de stabilire a ordinii de prioritate, lista tuturor locurilor de muncă disponibile în unitate și termenul în care salariații urmează să opteze pentru ocuparea unui loc de muncă vacant.”²⁶ Concedierea pentru motive care nu țin de salariat poate fi de două feluri:

- individuală;
- colectivă.

Concedierea colectivă este regulată în secțiunea 5 a capitolului 5, Titlul II, privind încetarea raporturilor de muncă și reprezentă concedierea, într-o perioadă de 30 zile calendaristice, a unui număr de:

- a) cel puțin, 10 salariați, dacă angajatorul care disponibilizează are încadrați mai mult de 20 de salariați și mai puțin de 100 de salariați;
- b) cel puțin, 10% din salariați, dacă an-

gajatorul care disponibilizează are încadrați, cel puțin, 100 de salariați, dar mai puțin de 300 de salariați;

c) cel puțin, 30 de salariați, dacă angajatorul care disponibilizează are încadrați, cel puțin, 300 de salariați.

Art. 69, alin. (1) precizează obligația angajatorului de a efectua consultări cu sindicatul sau cu reprezentanții salariaților înainte de efectuarea concedierilor colective, în timp util și cu scopul de a ajunge la o înțelegere, în condițiile prevăzute de lege. În cadrul acestor consultări, trebuie să se aibă în vedere metodele și mijloacele de evitare a concedierilor colective sau de reducere a numărului de salariați concediați, precum și atenuarea consecințelor concedierii prin utilizarea unor măsuri sociale menite a genera sprijin pentru recalificarea sau conversiunea profesională a salariaților concediați.

Totodată, pentru a permite documentarea și formularea unor propuneri de soluționare a problemelor, angajatorul are obligația de a furniza sindicatelor sau reprezentanților salariaților toate informațiile relevante, precum numărul total și categoriile de salariați, motivele care determină concedierea, numărul și categoriile de salariați care vor fi afectați de concediere, conform căror criterii, măsurile vizate pentru a limita numărul concedierilor, precum și data sau perioada în care vor avea loc concedierile.²⁷ Mai mult, după o concediere colectivă, angajatorul nu mai are voie să facă noi angajări pe locurile de muncă ale salariaților concediați timp de nouă luni de la data concedierii acestora. În caz contrar, salariații care au fost concediați au dreptul de a reveni pe postul de pe care au fost dați afară, fără susținerea vreunui examen sau probe. Dacă salariații care beneficiază de acest drept nu formulează în termen de 10 zile lucrătoare de la data la care li s-a comunicat existența postului vacant o cerere scrisă în care își manifestă consimțământul de a fi reangajați, angajatorul poate face noi angajări pe locurile de muncă rămase vacante. Concedierea poate fi anulată în cazul în care se constată că a fost făcută în mod netemeinic sau nelegal, obligând, totodată, angajatorul să plătească o despăgubire egală cu salariile indexate, majorate și reac-

tualizate și cu celelalte drepturi de care ar fi beneficiat salariatul, iar la cererea acestuia va dispune reintegrarea pe postul avut anterior. Mai mult, atunci când salariatul solicită instanței reluarea situației anterioare concedierii, instanța poate dispune repunerea părților în contextul dinainte de emiterea actului de concediere. Conform art. 77, angajatorul nu poate invoca în fața instanței alte motive de fapt sau de drept decât cele menționate în decizia de concediere comunicată angajatului.

b. Demisia. Demisia este definită drept „actul unilateral de voință a salariatului care, printr-o notificare scrisă, comunică angajatorului încetarea contractului individual de muncă, după împlinirea unui termen de preaviz.”²⁸ În cazul în care angajatorul refuză înregistrarea demisiei, salariatul poate dovedi existența acesteia prin orice mijloace de probă. Spre deosebire de angajator, salariatul poate decide încetarea contractului individual de muncă, fără a fi obligat să-și motiveze gestul. Cu toate acestea, salariatul are obligația de a notifica în scris angajatorul cu

15 zile calendaristice înainte de încetarea activității pentru salariații cu funcții de execuție și cu 30 de zile calendaristice înainte pentru salariații cu funcții de conducere, atunci când în contractul individual de muncă sau în contractul colectiv de muncă nu se prevăd alte termene mai scurte. Condițiile esențiale pentru validitatea demisiei sunt forma scrisă a acesteia și efectuarea preavizului.

Pe întreaga durată a preavizului, prevederile menționate în contractul individual de muncă rămân valabile, iar contractul continuă să-și producă toate efectele. Atunci când contractul individual de muncă este suspendat în perioada de preaviz, termenul va fi suspendat corespunzător, salariatul urmând să-și reia preavizul după încetarea suspendării. Având în vedere faptul că preavizul este acordat în favoarea angajatorului, acesta poate renunța total sau parțial la el, contractul încetând mai devreme. Pe de altă parte, în cazul în care angajatorul nu-și îndeplinește obligațiile asumate în contractul individual de muncă, salariatul are dreptul să nu mai acorde preaviz.

NOTE

¹ Codul muncii, Titlul I, capitolul II, art. 3-9.

² Athanasiu Alexandru, Dima Luminița. *Dreptul muncii*. București: Editura All Beck, 2005, p. 17.

³ Țiclea Alexandru, Popescu Andrei, Tufan Constantin, Tichindelean Mărioara, Tinca Ovidiu. *Dreptul muncii*. București: Editura Rosetti, 2004.

⁴ Țiclea Alexandru. *Acte normative noi. Codul muncii*. În: „Revista română de dreptul muncii” nr. 1/2003, p. 8.

⁵ Codul muncii, Titlul II, capitolul I, art. 10.

⁶ Roșu Ioan. *Discriminarea în cadrul raportului de muncă*. În: „Revista română de dreptul muncii” nr. 3/2007, p. 89.

⁷ Voiculescu Nicolae. *Dreptul muncii. Reglementări interne și comunitare*. Wolters-Kluwer, România, 2007, p. 10.

⁸ Voiculescu Nicolae, *op. cit.*, p. 11-12.

⁹ Athanasiu Alexandru, Dima Luminița. *Regimul juridic al raporturilor de muncă în reglementarea noului Cod al muncii, partea I*. În: „Pandectele române” nr. 4/2003, p. 269.

¹⁰ Codul muncii, Titlul II, capitolul I, art. 55.

¹¹ <<http://www.inspectiamuncii.ro/ghid/>>

¹² Codul muncii, Titlul II, capitolul V, art. 56.

¹³ <<http://www.inspectiamuncii.ro/ghid/>>

¹⁴ *Idem*.

¹⁵ Societatea pentru Excelență în Administrația Publică (S.E.A.P.), <<http://www.seap.ro/articole/35022/Incetarea-Contractului-individual-de-munca-prin-acordul-partilor>>

¹⁶ <<http://www.inspectiamuncii.ro/ghid/>>

¹⁷ S.E.A.P., *site cit.*

¹⁸ Codul muncii, Titlul II, capitolul V, art. 59.

¹⁹ Codul muncii, Titlul II, capitolul V, art. 60.

²⁰ Stoicescu Lulia. *Încetarea contractului individual de muncă*. <<http://www.121.ro/articole/art2669-inctetarea-contractului-individual-de-munca-i-p2.html>>, publicat la 28.02.2005.

²¹ Stoicescu Lulia, *op. cit.*

²² <<http://www.inspectiamuncii.ro/ghid/>>

²³ Stoicescu Lulia, *op. cit.*

²⁴ <<http://www.inspectiamuncii.ro/ghid/>>

²⁵ Codul muncii, Titlul II, capitolul V, art. 65.

²⁶ Stoicescu Lulia, *op. cit.*

²⁷ Codul muncii, Titlul II, capitolul V, art. 69, alin. (2).

²⁸ Codul muncii, Titlul II, capitolul V, art. 79.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul muncii al României.
2. Athanasiu Alexandru, Dima Luminița. *Dreptul muncii*. București: Editura All Beck, 2005.
3. Țiclea Alexandru, Popescu Andrei, Tufan Constantin, Tichindelean Mărioara, Tinca Ovidiu. *Dreptul Muncii*. București: Editura Rosetti, 2004.
4. Țiclea Alexandru. *Acte normative noi – Codul muncii*. În: „Revista română de dreptul muncii” nr. 1/2003.
5. Roșu Ioan. *Discriminarea în cadrul raportului de muncă*. În: „Revista română de dreptul muncii” nr. 3/2007.
6. Athanasiu Alexandru, Dima Luminița. *Regimul juridic al raporturilor de muncă în reglementarea noului Cod al muncii, partea I*. În: „Pandectele române” nr. 4/2003.
7. Societatea pentru Excelență în Administrația Publică (S.E.A.P.), <<http://www.seap.ro/article/35022/Inctetarea-Contractului-individual-de-munca-prin-acordul-partilor>>.
8. Stoicescu Lulia. *Încetarea contractului individual de muncă*. <<http://www.121.ro/articole/art2669-inctetarea-contractului-individual-de-munca-i-p2.html>>, publicat la 28.02.2005.
9. <<http://www.inspectiamuncii.ro/ghid/>>.
10. Vieriu Eufemia, Vieriu Dumitru. *Dreptul muncii*. București: Editura Pro Universitaria, 2010.

Prezentat: 28 martie 2012.

E-mail: bajenaru@rambler.ru

Economie și finanțe publice

Creșterea și ciclicitatea economică

Andrei BLANOVSCI,
doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The present article examines the conceptual approaches regarding the definition of the economic growth and cyclicity, its types and ways of economic growth, the content and the phases of the economic cycle and the peculiarities of the economic crisis in the Republic of Moldova.

Abordări conceptuale. Teoria creșterii economice își are începuturile în secolul al XVIII-lea. Operele „*Tabloul economic*” (1759) și „*Analiza tabloului economic*” (1766) elaborate de fondatorul doctrinei economice fiziocrate **Francois Quesnay** (1694-1776) constituie investigații geniale în acest domeniu. Dar, aceasta devine o concepție încheată odată cu declanșarea crizei economice mondiale din 1929-1931, care a evidențiat interdependențele complexe și dinamice între agenții vieții economice nu numai la nivelul întreprinderilor, ci și la nivelul economiei naționale în ansamblu.

Primul care a cercetat cu prioritate fenomenele și procesele economice la nivelul economiei naționale a fost fondatorul doctrinei dirijismului economic **John M. Keynes** (1883-1946). El a elaborat în lucrarea sa „*Teoria generală a folosirii mâinii de lucru, a dobânzii și a banilor*” (1936) cunoscuta teorie cu privire la egalitatea dintre venitul național (y) și mărimea dintre consum (c) și investiții (i), precum și modelul agregat corespunzător: $y = c + i$.

Teoria keynesiană și modelul agregat elaborat s-au fundamentat pe o concepție statică. Mutațiile survenite ulterior au determinat abordarea proceselor economice în dinamica lor, generând, astfel, teoria și modelele creșterii economice.

Printre economiștii cu preocupări deosebite în acest domeniu pot fi enumerați **B. Harrod** și **W. A. Lewis** în Anglia; **E. Domar**, **S. Kuznets** și **P. Samuelson** în S.U.A.; **M. A. Al-lais** și **Fr. Pecroux** în Franța și a.

Problemele creșterii economice au polarizat preocupările economiștilor, constituindu-se diferite viziuni cu privire la creșterea economică.

Astfel, în abordarea lui S. Kuznets, creșterea economică a unei țări „reprezintă sporirea capacității sale de a furniza în măsură tot mai mare diferite bunuri economice, această capacitate fiind bazată pe tehnologii avansate, precum și pe adaptările instituționale pe care le necesită.” H. W. Arndt consideră că „prin creșterea economică vom înțelege creșterea venitului național ca medie sau pe locuitor.”

În concepția economistului francez Fr. Pecroux, „creșterea economică este sporirea dimensiunii unei unități, cel mai adesea unei țări, exprimată în produsul total brut obținut în decursul unei perioade de timp.” După părerea sa însă numai sporul cantitativ pe termen lung constituie creșterea economică, cel pe termen scurt constituind o expansiune.

Sintetizând multiplele puncte de vedere cu privire la conținutul creșterii economice, aceasta poate fi definită ca un *proces de sporire continuă a cantităților de bunuri materiale și servicii create la nivel de întreprindere, ramură, economie națională sau economie mondială, exprimate prin volumul produsului intern brut (PIB) ca medie sau pe cap de locuitor.*

Tipurile și factorii creșterii economice. Creșterea economică poate fi de mai multe tipuri (genuri) și anume:

- creșterea economică pozitivă;
- creșterea economică negativă;
- creșterea economică nulă.

Creșterea economică pozitivă are loc

atunci, când cantitatea de bunuri materiale și serviciile sporește atât ca volum total, cât și pe cap de locuitor.

Creșterea economică negativă se exprimă prin reducerea cantității de bunuri materiale și servicii atât ca volum total, cât și pe cap de locuitor.

Creșterea economică nulă („zero”) are loc în cazul în care produsul intern brut (PIB) nu sporește nici ca volum total, nici pe cap de locuitor.

În viața reală se mai întâlnește și *creșterea economică nominală*, ce are loc atunci, când sporește doar mărimea valorică a PIB-ului, fără o creștere a acestuia în expresie material-naturală. Acest tip de creștere economică se datorează majorării prețurilor și remitențelor emigranților plecați la muncă peste hotare (este caracteristic pentru Republica Moldova, unde circa 30% din PIB revin remitențelor).

Fiecare tip de creștere economică este „alimentat” de un șir întreg de factori. Printre acești factori principali putem enumera:

- a) volumul forței de muncă;
- b) bogățiile naturale;
- c) mărimea capitalului fix și circulant;
- d) rata investițiilor;
- e) volumul de cunoștințe obținute;
- f) organizarea producției și a muncii;
- g) progresul tehnico-științific;
- h) capacitatea de absorbție a pieței interne;
- i) schimburile economice internaționale;
- j) stocul de informație ș. a.

Factorii creșterii economice pot fi grupați după mai multe criterii. După modul de influențare a creșterii economice, aceștia se împart în *factori direcți* și *factori indirecti*.

Factorii cu o acțiune directă asupra creșterii economice sunt:

- a) forța de muncă;
- b) resursele naturale;
- c) mijloacele de producție fixe și circulante;
- d) progresul tehnic;
- e) resursele informaționale.

Factorii care au o acțiune indirectă, adică mijlocită, asupra creșterii economice sunt mai numeroși, cei mai importanți dintre aceștia fiind:

- a) cererea globală (agregată);
- b) mărimea economiilor și investițiilor;
- c) rata dobânzii;
- d) capacitatea de absorbție a pieței interne;
- e) schimburile economice internaționale;
- f) raporturile statului cu economia;
- g) climatul investițional ș. a.

Căile de creștere economică. Teoria și practica economică cunosc două căi de creștere economică:

- a) creșterea economică *extensivă*;
- b) creșterea economică *intensivă*.

La baza acestei tipologie se află modul în care factorii direcți și indirecti contribuie la realizarea creșterii economice.

Calea extensivă de creștere economică are loc în condițiile în care sporul de producție se obține pe baza folosirii unui volum suplimentar de forță de muncă, de mașini, de materie primă, de terenuri agricole etc.

Calea intensivă de creștere economică presupune mărirea sporului de producție pe baza utilizării mai eficiente a factorilor de producție existenți, a implementării noilor mașini și tehnologii, perfecționării profesionale a forței de muncă și, ca urmare, a creșterii productivității muncii. Rezultatul căii intensive de creștere economică este nu doar obținerea unui spor de bunuri materiale sau servicii, ci și îmbunătățirea calității acestora.

Creșterea economică extensivă este caracteristică, în principal, țărilor slab dezvoltate, pe când cea intensivă este proprie, mai cu seamă, țărilor industriale avansate, capabile să aplice în activitatea economică ultimele realizări ale progresului tehnico-științific.

Evoluția activității economice nu cunoaște cazuri în care o cale sau alta de creștere economică să fi fost aplicată în mod ideal. Are loc, de obicei, o îmbinare a elementelor extensive cu cele intensive. La etapa contemporană, pentru majoritatea economiilor naționale este caracteristic, în viziunea noastră, un proces mixt de creștere economică.

Măsurarea creșterii economice. Creșterea economică se măsoară, în principal, cu ajutorul indicatorilor macroeconomici. De regulă, cel mai des utilizat este produsul intern brut calculat pe ansamblul economiei naționale, precum și pe cap de locuitor.

Măsurarea se face prin compararea mărimii PIB-ului la începutul și la sfârșitul anului calendaristic. Astfel, se determină rata anuală de creștere economică.

$Rata\ creșterii\ economice = (PIB_1 - PIB_2) / PIB \times 100\% = (20 - 19) / 19 \times 100\% = 1,9\%$.

Unde, de exemplu:

PIB_1 – produsul intern brut în anul 2010 = 19 mlrd. lei;

PIB_2 – produsul intern brut în anul 2011 = 20 mlrd. lei.

$Rata\ creșterii\ economice = 1,9\%$.

Ca atare, rata creșterii economice trebuie calculată în prețuri comparabile, fapt care elimină influența exercitată de inflație asupra mărimii valorice a PIB-ului.

Ciclicitatea creșterii economice. Creșterea economică are un caracter neliniar, neuniform. Aceasta se datorează faptului că fiecare dintre factorii creșterii economice are un timp istoric specific de reproducție și utilizare eficientă a factorilor de producție. Împrejurările extraeconomice (calamitățile naturale, conflictele diverse, războaiele ș. a.) acționează în mod diferit asupra creșterii economice – de la o perioadă la alta și deci asupra rezultatelor activității economice în ansamblu. Nu trebuie scăpate din vedere nici influențele, diferite ca sens și ca intensitate, pe care factorii economici externi le au asupra evoluției oricărei economii naționale.

De aceea, creșterea economică, după cum s-a menționat, nu este neliniară și neuniformă în timp și de la o țară la alta. Mai mult, periodic, economiile naționale în ansamblu sau unele ramuri cunosc stări de expansiune urmate, apoi, de perioade de descreștere și stagnare. Unele evoluții și modificări sunt întâmplătoare, altele se reproduc într-o manieră regulată, se încadrează într-o mișcare ciclică. Astfel, ciclicitatea poate fi definită ca *expresia unei forme specifice de evoluție a fenomenelor și proceselor economice, capacitatea acestora de a se manifesta periodic prin succesiunea fazelor de progres și expansiune cu cele de regres și recesiune*.

În caracterizarea ciclicității ca formă de mișcare a reproducției și creșterii economice trebuie avute în vedere două aspecte:

1. Succesiunea și repetabilitatea în timp a unor stări ale economiei, cum ar fi: perfor-

manțele tehnice și tehnologice, ritmurile de creștere a venitului național, a producției industriale și agricole, gradul de ocupare a forței de muncă, dinamica nivelului de trai al populației ș. a. Aceste stări au anumite caracteristici și înregistrează schimbări semnificative de la o perioadă la alta și de la o țară la alta.

2. În ansamblul lor, schimbările menționate pregătesc premisele care conduc la schimbări calitative în condițiile creșterii economice.

După caracterul desfășurării lor, se disting trei tipuri de schimbări sau fluctuații economice:

- a) sezoniere;
- b) întâmplătoare (sau accidentale);
- c) ciclice.

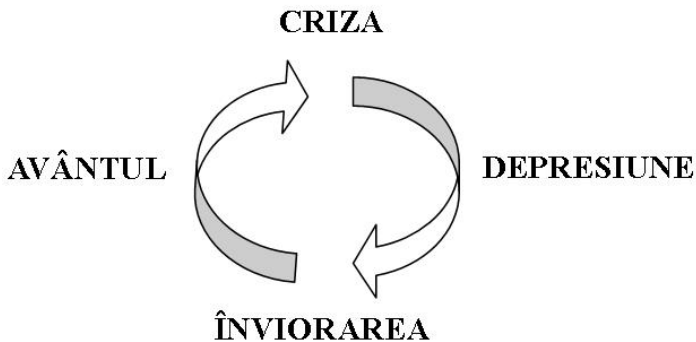
Fluctuațiile sezoniere, determinate de factori naturali sau sociali (tradiții, obiceiuri ș. a.), se derulează pe parcursul unui an calendaristic. Acest tip de fluctuații este propriu, îndeosebi, unor asemenea domenii de activitate, cum ar fi agricultura, construcțiile, turismul. Vara, parțial toamna și primăvara, activitatea în aceste ramuri este deosebit de intensă, pe când iarna aceasta poate înceta cu totul. Un alt exemplu: în ajunul sărbătorilor de iarnă oamenii fac diverse cumpărături. Apoi urmează o perioadă când sunt solicitate doar produsele alimentare.

Fluctuațiile întâmplătoare (accidentale) sunt provocate de fenomene neașteptate cum ar fi cataclismele naturale, războaiele ș. a.

Fluctuațiile ciclice reprezintă schimbări la nivelul activității economice care apar independent de celelalte tipuri de fluctuații menționate. Acestea sunt cauzate, de regulă, de factori care își au sorginea în interiorul economiei însăși. Fluctuațiile ciclice se deosebesc de celelalte fluctuații prin faptul că nu pot fi încadrate în termeni fixați. În același timp, fluctuațiile ciclice se deosebesc de cele întâmplătoare prin faptul că sunt *repetabile*. Fluctuațiile ciclice sunt fluctuații ale activității economice în ansamblu, caracterizate prin creșterea cumulativă a producției, a veniturilor, prin evoluția ocupării și folosirii forței de muncă și a altor factori rezultativi, urmată de stagnările sau descreșterea cumulativă a acestora.

Fluctuațiile ciclice pot fi examinate (măsurate) cu ajutorul unui instrument care exprimă însăși esența acestor fluctuații, numit *ciclu economic*.

Ciclu economic și fazele lui. Ciclu economic reprezintă forma de mișcare a economiei caracterizată printr-un ansamblu de fenomene și procese organizate în patru faze:

1. Criza.
2. Depresiunea.
3. Înviorarea.
4. Avântul.

În cadrul ciclului economic este cuprinsă succesiunea în timp și schimbarea periodică a condițiilor și rezultatelor reproducției și creșterii economice.

Pe baza analizei datelor statistice, specialiștii în domeniu au identificat mai multe tipuri de cicluri economice, care se suprapun și se interpătrund. După durata acestora, ciclurile economice se împart în trei categorii:

a) cicluri lungi, de 50-60 de ani, numite *seculare* sau *Kondratiev* (de la numele economistului rus care le-a studiat pentru prima dată);

b) cicluri pe termen mediu, 10-12 ani, numite *decenale* sau *Juglar* (de la numele economistului francez **Clement Juglar**, care le-a cercetat în mod special);

c) cicluri scurte, cu o durată de 3-5 ani, numite *conjuncturale* sau *Kietchen* (de la numele economistului american care le-a observat și caracterizat pentru întâia dată).

Fiecărui ciclu economic îi sunt caracteristice anumite trăsături specifice. În continuare, vom examina mai detaliat **ciclu economic decenal**.

În cea mai largă accepțiune ciclu economic decenal este definit ca fiind perioada de

timp de la începutul unei crize până la începutul altei crize, cuprinzând fazele menționate mai sus.

Schematic, ciclul economic poate fi prezentat sub forma următoarei spirale:

Criza reprezintă faza de cotitură a ciclului economic. Aceasta urmează după punctul maxim de creștere și se exprimă prin reduce-

rea producției, creșterea galopantă a prețurilor, devalorizarea monedei naționale, încetarea funcționării numeroaselor întreprinderi, creșterii șomajului și inflației. Băncile restrâng creditul acordat întreprinderilor industriale și celor comerciale, se reduce volumul investițiilor și nivelul de trai al populației cu venituri fixe. În cele mai dese cazuri perioada de criză durează 3-4 ani.

Depresiunea constituie faza ciclului economic care urmează după criză și se caracterizează prin stagnarea activității economice. Procesul de producție bate pasul pe loc sau chiar scade, șomajul crește, întreprinderile mai slabe falimentează, creditul rămâne restrictiv, are loc o reducere a ratei profitului și a nivelului de trai. Durata acestei faze este de 2-3 ani și diferă de la o țară la alta.

Înviorarea este faza în care, pe baza restructurării capacităților de producție, implementării tehnologiilor performante, atragerii șomerilor în câmpul muncii, majorării volumului de investiții autohtone și străine, are loc reluarea procesului reproducției largite, creșterii veniturilor populației și a întreprinderilor. Înviorarea cuprinde un interval de 2-3 ani.

Avântul se caracterizează prin creșterea substanțială a producției și a veniturilor, sporirea volumului investițiilor capitale, gradului de ocupare a forței de muncă, creșterea nivelului de trai al populației etc. În această fază

se realizează aspirațiile de progres ale individului și societății în ansamblu. În partea finală a fazei de avânt apar fenomene ce inversează conjunctura economică, se creează premise pentru izbucnirea unei noi crize economice, pentru începutul unui nou ciclu economic. Durata avântului depinde de diverse condiții și durează o perioadă de 5-6 ani.

Trecerea de la o fază a ciclului economic la alta are loc de la sine, fără intervenții din exterior. Premisele trecerii la faza următoare se acumulează în cadrul fazei precedente. Oricum, această trecere de la o fază la alta are o influență pozitivă asupra dezvoltării economice care, în pofida fluctuațiilor ciclice, își menține o tendință de avansare.

Particularitățile ciclului economic în Republica Moldova. Au trecut 22 de ani de la proclamarea independenței și suveranității Republicii Moldova, perioadă de timp care coincide cu două cicluri economice decenale. Pe parcursul acestor ani, țara noastră n-a depășit însă nici măcar faza de criză a unuia din asemenea cicluri. Oare de cât timp va fi nevoie pentru ca ea să treacă și prin celelalte faze? Întrebarea rămâne fără răspuns. Un lucru este clar: criza din Republica Moldova nu este doar una economică, ci o criză generală, atotcuprinzătoare care include criza politică, criza economică, criza socială, criza demografică, criza spirituală ș. a.

Criza politică se manifestă prin instabilitatea funcționării Președinției, Parlamentului, Guvernului și altor instituții statale; prin divergențele pronunțate între partidele de guvernare și opoziție; prin intensificarea îndepărtării între puterea politică și cetățeni. Politicienii trăiesc cu interesele lor de grup, iar cetățenii – cu grijile și nevoile lor cotidiene. Mai mult, această criză, cu efecte negative în lanț, diminuează considerabil încrederea populației în instituțiile statului.

Criza economică se caracterizează prin ruina bazei tehnico-materiale de producție care are un impact extrem de negativ asupra activității economice în toate ramurile economiei naționale. În Republica Moldova a dispărut, practic, industria producătoare de mașini și aparate de producție, industria ușoară. Cu capacități reduse activează întreprinderile din industria prelucrătoare și cea alimentară. O si-

tuație asemănătoare se înregistrează și în sfera construcțiilor și altor domenii de activitate economică.

Continuă declinul în sectorul agrar. În ultimii 22 de ani suprafețele însămânțate cu culturi agricole în gospodăriile de toate categoriile s-au redus cu 253 mii ha; producția cerealelor și leguminoaselor – cu 1 650 mii tone; roada medie la hectar a grâului de toamnă – cu 17 chintale; a porumbului pentru boabe – de 1,4 ori; a florii-soarelui – de 1,5 ori; a sfeclei de zahăr – de 1,7 ori; a strugurilor – de 1,9 ori; a fructelor – de 3 ori. Peste 200 mii ha de pământ arabil este neprelucrat. În sectorul zootehnic numărul bovinelor s-a micșorat de 4,4 ori, inclusiv al vacilor mulgătoare – de 2,4 ori. În prezent, la 4-5 gospodării din mediul rural revine doar o vacă mulgătoare.

Aceste și multe alte fenomene și procese negative reflectă nivelul insuficient de guvernare a economiei naționale, de organizare a producției și a muncii. În prezent, este greu de precizat numărul lucrătorilor ocupați în sfera producției bunurilor materiale. Se creează impresia că partea majoritară a populației ocupate este implicată într-o interminabilă „horă” de conferințe, simpozioane, mese rotunde, seminare, întâlniri și petreceri pompoase a numeroșilor emisari din instituțiile Uniunii Europene ș. a.

Numeroase sunt și persoanele încadrate în elaborarea diverselor concepții, strategii, programe, proiecte ș. a., care, după finalizare, neavând suport financiar, rămân neimplementate, devenind, astfel, doar pradă pentru șobolani.

Toate aceste activități au loc în situația reducerii de la an la an a volumului fizic de bunuri materiale. Datele statistice atestă că ponderea bunurilor materiale în structura PIB-ului Republicii Moldova s-a redus de la 41,7%, în anul 2000, la 25,2%, în 2010, sau cu 16,5 puncte procentuale. În același an, produsul intern brut pe cap de locuitor a constituit doar 1 650 dolari americani, pe când în Republica Belarus – 3 900, Ucraina – 2 500, Polonia – 8 970, Republica Cehă – 13 900, Finlanda – 39 870, Lituania – 9 400, Elveția – 53 280, Olanda – 72 100 ș. a. m. d.

Comparând cifrele menționate, se poate răspunde la întrebarea de ce Republica Mol-

dova a devenit una dintre cele mai sărace țări din Europa.

Criza socială se manifestă, înainte de toate, prin adâncirea diferențierii între veniturile diferitelor categorii de populație, salariile mizerabile ale lucrătorilor din sfera bugetară, reducerea continuă a nivelului de trai al majorității populației și aprofundarea sărăciei. Astfel, *consumul mediu anual pe cap de locuitor al cărnii și produselor din carne s-a redus de la 58 kg, în anul 1990, la 30 kg, în 2010, sau cu 28 de kg; laptelui și produselor lactate, corespunzător, de la 303 kg, în 1990, la 169 în 2010 sau cu 134 kg; ouălor – de la 203 bucăți la 141 sau cu 62 de bucăți; peștelui – de la 12 kg la 7,4 sau cu 4,6 kg; zahărului – de la 48 kg la 18 kg sau cu 30 kg; legumelor și bostănoaselor – de la 112 kg la 85 kg sau cu 27 kg; fructelor și pomuşoarelor – de la 79 kg la 41 kg sau cu 38 kg.*

Un fenomen extrem de negativ îl constituie reducerea consumului de pâine și produsele de panificație – cu 62 de kg. Atunci, când are loc micșorarea consumului de carne, ouă, lapte ș. a., această reducere se compensează prin creșterea consumului de pâine și cartofi. În cazul nostru, a scăzut și consumul acestor produse de importanță vitală, ceea ce demonstrează în plus aprofundarea sărăciei în Republica Moldova.

O altă situație se atestă în țările vecine și cele situate în vecinătatea apropiată. Conform statisticii internaționale, consumul mediu anual de carne pe cap de locuitor constituie: în Republica Belarus – 67 kg, în Ucraina – 52 kg, în Finlanda – 72 kg, în Polonia – 67 kg, în Republica Cehă – 85 kg ș. a. O situație similară putem observa și în privința consumului mediu de lapte pe cap de locuitor: în Republica Belarus – 254 kg, în Ucraina – 235 kg, în Federația Rusă – 240 kg, în Polonia – 274 kg, în Republica Cehă – 337 kg ș. a. Este substanțială și diferența la capitolul consumului de ouă și de fructe și legume.

Criza socială se manifestă și prin astfel de fenomene negative, cum sunt: reducerea conținutului real al veniturilor disponibile ale populației; nivelul insuficient de asistență și protecție socială; starea de sănătate deplorabilă a numeroaselor categorii de populație ca urmare a deservirii medicale nesatisfăcătoare ș. a.

Criza demografică se caracterizează, în primul rând, prin reducerea numărului populației. În Republica Moldova numărul populației s-a micșorat, în ultimii 20 de ani, cu circa 900 de mii, inclusiv al bărbaților – cu 430 de mii și al femeilor – cu 470 de mii. Coeficientul îmbătrânirii populației (numărul persoanelor în vârstă de 60 de ani și peste la 100 de locuitori) a crescut, în același interval de timp, de la 12,8, la 14,4. Populația aptă de muncă s-a redus cu 366 de mii, iar cea ocupată – cu 372 de mii.

O altă trăsătură a crizei demografice o constituie scăderea sporului natural al populației. Dacă în anul 1990 la 1 000 de locuitori ai Republicii Moldova au fost înregistrați 17,7 născuți vii și 9,7 decedați, sporul natural fiind de +8,0 persoane, apoi, în 2011, acest spor a fost unul negativ: de -1,8 persoane. Aici putem adăuga că în 80 de sate ale țării noastre nu s-a născut niciun copil. Crește numărul divorțurilor în comparație cu cel al căsătoriilor; numai în anul 2011, din cele 26 260 de căsătorii, 11 520 s-au destrămat. În mediul urban numărul divorțurilor constituie 77 la sută din numărul căsătoriilor.

Când se examinează criza demografică, trebuie luat în calcul și raportul dintre populația activă și cea inactivă. În prezent, în Republica Moldova populația economic activă constituie 44,6%, iar cea inactivă, respectiv, 55,4%. La o persoană economic activă revin 1,7 persoane inactivă. O astfel de situație are un impact negativ asupra sporirii numărului populației apte de muncă, cât și celei ocupate în diverse activități economice.

Criza spirituală se exprimă prin accentuarea degradării morale a persoanelor de diferite vârste; sporirea consumului de droguri, de băuturi spirtoase și de țigări; formarea și acționarea grupărilor criminale; săvârșirea omorurilor la comandă și nu numai; răspândirea corupției; jafurilor; furturilor; violurilor și a altor fenomene negative.

Ținând cont de caracterul ciclic al activității economice ca fiind un proces obiectiv și ofensiv, sperăm totuși că faza crizei va fi înlocuită cu faza de învioreare, urmată, apoi, de faza de avânt a ciclului economic, în care se va manifesta creșterea și dezvoltarea economică.

După cum s-a menționat mai sus, crește-

rea economică se soldează cu sporirea cantitativă a rezultatelor activității economice, fără schimbări calitative esențiale. Astfel de schimbări au loc în procesul *dezvoltării economice*.

Dezvoltarea economică exprimă ansamblul transformărilor cantitative în procese calitative ce au loc atât în activitatea economică, cât și în cercetarea științifică și tehnologiile de producție; în mecanismele de funcționare a economiei; în modul de gândire și în comportamentul oamenilor. Creșterea economică poate avea loc fără dezvoltarea economică, aceasta constituind temelia dezvoltării economice. În totalitatea lor, creșterea și dezvoltarea

economică contribuie la desfășurarea *progresului economic și social*.

Progresul economic reprezintă efectul în timp al creșterii și dezvoltării economice. Pe baza progresului tehnico-științific, precum și a eficienței activității economice are loc trecerea activităților economice de ansamblu de la trepte inferioare spre altele, superioare. Esența progresului economic constă în sporirea productivității muncii, creșterea nivelului de trai, îmbunătățirea condițiilor de viață a populației.

În esență, acesta trebuie să fie scopul final al activității economice în Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. *Dicționar de economie*. București: Editura Economică, 2005.
2. Cicur D., Popescu D., Gavrilă I. *Economie*. București: Editura Economică, 1999.
3. Samuelson P., Nordhaus W. *Economie politică*. București: Editura Teora, 2000.
4. Blanovschi A. *Economie națională*. Chișinău, 2012.
5. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova*. Chișinău, 2005; 2008; 2011.

Prezentat: 15 februarie 2013.

E-mail: bajenaru@rambler.ru

Rolul investițiilor și sistematizarea lor în economia Republicii Moldova

Nadejda NAZAR,
doctor în economie, conferențiar universitar interimar,
Universitatea Agrară de Stat din Moldova

SUMMARY

The concept the investment is investigated in the economic theory, besides that different definitions which has are considered a latin origin. Studying of volume and economic efficiency of investments at macrolevel and microlevel gives the chance to investigate methodological and theoretical problems on ordering of investments.

Key words: investiție, investiții productive, investiții autohtone, investiții străine.

Conceptul de „investiție” a fost și este examinat în teoria economică, fiind expuse mai multe opinii cu privire la conținutul și sfera de cuprindere a acestuia.

Noțiunea de „investiție” stipulată în literatura economică publicată în limbile de circulație internațională (în franceză – *investissement*, în engleză și americană – *investment*, în germană – *investition*, în rusă – *инвестиция* etc.) este de origine latină (investire – a îmbrăca, a acoperi) și a fost, inițial, un termen militar cu sensul de a încercui o cetate, evident – pentru a o cucerii, apoi a pătruns în terminologia financiar-economică pentru a defini, în esență, un efort bănesc făcut pentru atingerea unor anumite scopuri. [4]

Investiția este definită de către economiștii români sub trei aspecte: contabil, economic și financiar. **În aspect contabil**, investiția se confruntă cu imobilizările din activul unui bilanț, și anume toate bunurile mobile sau imobile, corporale sau necorporale, achiziționate sau create de întreprindere, destinate a rămâne în mod durabil în întreprindere și care permit realizarea activităților pentru care a fost creată firma. Altfel spus, soldurile pozițiilor de bilanț în activ reprezintă în acel moment ceea ce este investit în întreprindere. Se au în vedere achizițiile de terenuri, imobil, mașini, echipamente destinate producției, dar și cele cu caracter social. [5]

Investiția **în sens economic** corespunde concepției manageriale; acest lucru se traduce printr-un sacrificiu de resurse care se

efectuează astăzi pentru venituri viitoare superioare cheltuielilor inițiale (productivitatea investiției sub aspectul randamentului și cel al eficienței exploatarei sau operării). În această abordare sunt considerate investiții: bunuri din dotare; alte cheltuieli ca programe de publicitate, de formare a personalului, de studii și cercetări, care nu apar în totalitate în bilanț, iar efectul lor asupra lichidităților întreprinderii este greu de estimat și continuă mulți ani.

Investiția **în sens financiar** corespunde tuturor cheltuielilor de numerar care vor genera profituri sau economii pe o lungă perioadă și care, în consecință, se vor rambursa într-o perioadă de mai mulți ani. Acest fenomen este analogic cu folosirea unei finanțări pe termen lung, inclusiv folosirea unei datorii exigibile, o lungă perioadă de timp. Financiar, investiția este reprezentată de întregul capital cu care se lucrează. Definiția financiară a investiției include atât noțiunea contabilă, cât și noțiunea economică, având în plus dimensiunea legată de necesarul de fond de rulment de exploatare.

Fundamentarea volumului și a eficienței economice a investițiilor la nivel macro- și microeconomic necesită cunoașterea problemelor metodologice și teoretice privind sistematizarea investițiilor, deoarece în esență investițiile sunt *cheltuieli* destinate efectuării unei mari varietăți de lucrări și activități. Cheltuielile de investiții pot fi sistematizate și ordonate în funcție de anumite criterii de

ordin teoretic și de natură practică, fiecare asemenea sistematizare punând în evidență structurări prin prisma creșterii eficienței investițiilor.

Sistematizarea investițiilor după structura tehnologică grupează cheltuielile de investiții în următoarele lucrări întâlnite la orice investiție: cheltuieli pentru lucrări de construcție-montaj; cheltuieli de investiții pentru utilaje tehnologice și instrumente; cheltuieli pentru lucrări geologice; cheltuieli pentru studii, cercetări și proiectări; cheltuieli pentru achiziționarea de obiecte de inventar; cheltuieli pentru pregătirea personalului; alte cheltuieli de investiții – pentru amenajarea terenului, organizarea șantierului de execuție a investiției; licitații pentru utilaje, tehnologii etc. [3]

Sistematizarea investițiilor după tipul de lucrări grupează cheltuielile de investiții în două direcții: în primul rând - realizarea de obiective sau întreprinderi noi și în al doilea rând, amenajări sau îmbunătățiri ale unor obiective deja existente:

- *investiții pentru noi întreprinderi* sau unități economico-sociale în diferite domenii, cu o anumită mărime a capitalului fix și circulant;

- *investiții pentru modernizarea* întreprinderilor, dotate cu utilaje, instalații, mașini, tehnologii etc., caracterizate printr-un grad de uzură fizică și morală relativ redus;

- *investiții de reutilare sau reinnoire* care înlătură uzura fizică și morală prin înlocuirea parțială sau totală a unor utilaje, fără a-i modifica vechiul profil de producție;

- *investiții pentru reconstrucția unei întreprinderi* înseamnă refacerea parțială sau totală a clădirilor, liniilor telefonice etc., pentru adaptarea la cerințele pieței prin reprofilarea capacităților de producție;

- *investiții de dezvoltare* înseamnă, practic, sporirea capitalului fix și circulant prin adăugarea sau construirea de noi spații și aplicarea la o unitate existentă;

- *investiții pentru menținerea capacităților de producție* cuprind cheltuieli pentru reparații capitale și nu pot fi departajate de anumite investiții de modernizare sau reutilare. [2; 3]

Sistematizarea investițiilor pe sfere ale

producției sociale și pe ramuri ale economiei naționale. Cea mai solicitată sistematizare a investițiilor pe sfere de activitate este aceea în investiții productive și neproductive, pe care literatura occidentală le numește investiții cu caracter comercial (care obțin profit) și investiții cu caracter necomercial:

- *investiții productive* sunt considerate în toate țările ca fiind primordiale și ele sunt destinate industriei, agriculturii, construcțiilor etc. Aceste investiții cu caracter productiv se materializează în capitalul fix și circulant, care sunt incluse direct și activ la procesul de producție;

- *investițiile din sfera neproductivă* sunt realizate în învățământ, cultură și artă, știință, sănătate și asistență socială, alte servicii și sunt considerate la fel de importante ca și investițiile din sfera productivă. [1]

Pentru a pune mai bine în evidență rolul unor activități, economiștii occidentali sistematizează investițiile astfel: *investiții strategice* care sunt destinate unor domenii vitale ale economiei, într-o anumită perioadă și în care pot fi incluse și unele activități cum ar fi învățământul; *investiții de infrastructură* care le deservește pe primele prin realizarea unor dotări și utilități.

Tratarea acestei sistematizări a investițiilor depinde deci de strategia și programul politic promovat în țară pe o anumită perioadă.

Sistematizarea investițiilor după natura încorporării lor în capitalul fix și circulant al viitorului agent economic. În procesul de realizare a unei investiții se întâlnesc două categorii de cheltuieli:

- *investiții care se materializează* și se regăsesc în capitalul fix și circulant contabilizat de agentul economic care beneficiază de investiția respectivă. Prin urmare, aceste cheltuieli de investiții se regăsesc în valoarea clădirilor, utilajelor, instalațiilor etc.;

- *investiții care nu se regăsesc și nu măsoară valoarea* capitalului fix și circulant, deoarece în urma cheltuielilor de investiții nu se creează bunuri materiale de natura clădirilor, utilajelor etc.

Sistematizarea investițiilor după sursa de finanțare și forma de proprietate. Investitorul poate fi individual – o societate, o cor-

porație sau o întreprindere cu capital particular, public sau mixt. Sursele de finanțare sunt mult mai diversificate și incluse într-un mecanism complex, specific economiei de piață și anume: resurse proprii ale unei întreprinderi sau ale unui agent economic care se obțin fie prin capitalizarea profiturilor, fie prin atragerea economiilor altor persoane; resurse împrumutate prin intermediul unor credite interne sau externe; resurse de la bugetul statului sau al unor unități adminis-

O altă sistematizare a investițiilor pe care le poate face o firmă sunt:

- *investiții interne*, ce constau în alocarea capitalurilor pentru achiziția de active materiale (mașini, echipament, construcții) și active nemateriale (licențe). Scopul lor poate fi reducerea costurilor unitare, creșterea volumului producției, sporirea calității și, ca urmare, a cotei de piață sau a prețului etc.;

- *investițiile externe* constau în plasamente de capital: acțiuni sau părți statutare în alte

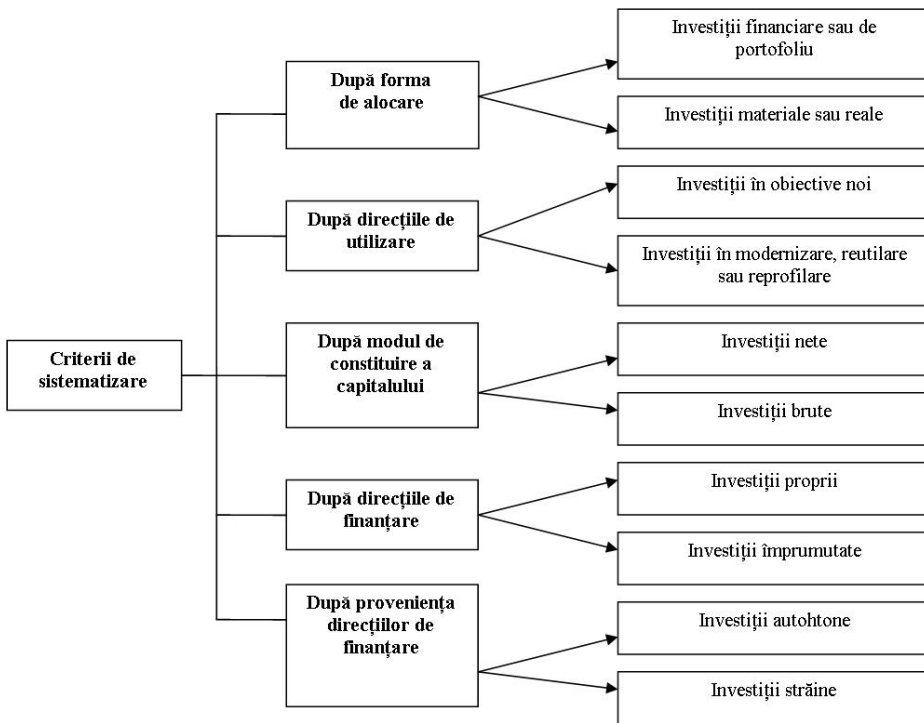

Figura 1. Sistematizarea investițiilor după forma de alocare, utilizare, finanțare, proveniență și constituire.

Sursa. Elaborată de către autor în baza materialelor [3; 6; 7].

trative (comune, municipii, raioane, județe, organisme internaționale) și care pot avea caracter restituibil sau sunt alocate în regim de sponsorizare.

Investițiile reprezintă plasament de capital în diferite sfere de activitate în scopul obținerii profitului sau a altui rezultat util. Investițiile pot fi active financiare și active reale, brute și nete, de modernizare și noi, autohtone și străine etc. (Figura 1).

întreprinderi. Investițiile externe, care se mai numesc și investiții financiare, au ca scop creșterea valorii întreprinderii și diversificarea activității. [3; 6]

În teoria economică, există foarte multe criterii de sistematizare a investițiilor, dar câteva dintre acestea sunt recunoscute ca esențiale, fiind larg utilizate de economiști. Conform acestor criterii, în opinia noastră, investițiile se sistematizează după cum urmează (Figura 2).

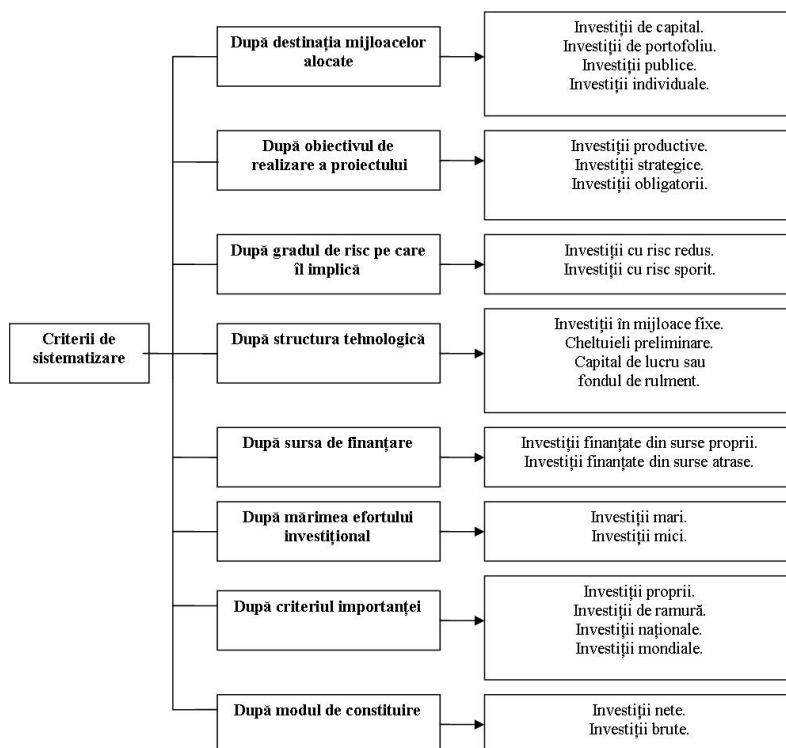

Figura 2. Sistematizarea investițiilor după destinație, grad de risc, structura tehnologică, mărimea efortului, gradul de importanță și modul de constituire.
Sursa. Elaborată de către autor în baza materialelor [2; 6].

Investițiile în agricultură permit reînnoirea capitalului productiv, sporirea capitalului pus în funcțiune și îmbunătățirea structurii de producție și pot fi sistematizate în:

- *investiții directe* – reînnoirea efectivelor de animale de prăsilă, dotarea cu mașini și utilaje și *investiții indirecte* – drumuri, conservarea mediului etc.;

- *investiții individuale* – realizate de un singur agricultor și *investiții colective* – realizate de mai mulți agricultori;

- *investiții economice* – adăposturi pentru animale, silozuri și *investiții sociale* – canale de apă, habitat rural etc. [5]

Aprecierea rezultatelor obținute în baza aplicării actelor normative referitor la politica investițională în Republica Moldova poate fi efectuată prin analiza mai multor indicatori economici pe o perioadă mai îndelungată de timp. În studiu pot fi incluse toate aspectele legate de activitatea investițională: volumul investițiilor, modalitatea de finanțare și formele de proprietate; concomitent cu aceasta, considerăm că este necesar de a se ține cont și de dinamica volumului PIB-ului pe această perioadă și de cota investițiilor din mărimea totală acestui indicator.

Tabelul 1. Dinamica PIB-ului și a investițiilor în capitalul fix în economia Republicii Moldova în anii 2001-2011

Indicatorii	Anii										
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PIB, mln. lei	19052	22556	27619	32032	37652	44754	53430	62922	60430	71885	82349

Ritmul de creștere a PIB											
față de a. 2001*	100	118,39	144,97	168,13	197,63	234,90	280,44	330,26	317,18	377,31	432,23
față de anul precedent*	100	118,39	122,45	115,98	117,54	118,86	119,39	117,77	96,04	118,96	114,56
Investiții în capitalul fix, mln. lei	2315	2804	3622	5140	7797	11012	15336	18225	11124	13805	16338
Ritmul de creștere a investițiilor în capitalul fix											
față de a. 2001*	100	121,12	156,46	222,03	336,80	475,68	662,46	787,23	480,52	596,33	705,75
față de anul precedent*	100	121,12	129,17	141,91	151,69	141,23	139,27	118,84	61,04	124,10	118,35
Cota investițiilor în PIB, %*	12,15	12,43	13,11	16,05	20,71	24,61	28,70	28,96	18,41	19,2	19,84

Notă. *Indicatorii sunt calculați de către autor.

Sursa. Elaborată de către autor pe baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

În decursul a 11 ani (anii 2001-2011) PIB-ul obținut în economia națională s-a majorat de cca 4,3 ori sau cu 63,3 miliarde lei. În aceeași perioadă se observă o majorare esențială și la volumul de investiții alocate în economia Republicii Moldova de cca 7 ori sau cu 14 miliarde lei. Această majorare de investiții alocate în economia Republicii Moldova ne permite să specificăm faptul că în ultimii 10 ani a crescut volumul de investiții străine alocate în economia țării noastre, care în perioada respectivă s-au majorat de cca 3,2 ori sau cu 996 mln. lei (de la 450 mln. lei în a. 2001 până la 1 446 mln. lei în a. 2011). Cota investițiilor în PIB pe economia națională în anii 2001-2011 a variat de la 12,15% până la 28,96%, totodată, aceasta a constituit în perioada analizată în medie 19,47%.

În linii generale, se poate menționa că majorarea cotei investițiilor în PIB în ultimii ani denotă o învioreare a activității investițio-

nale în economia republicii. În opinia noastră, această creștere se explică prin crearea unui climat investițional mai favorabil în anul 2004, prin accesul întreprinderilor la credite.

Pentru Republica Moldova este foarte importantă înviorearea acestui proces în sectorul agroalimentar, deoarece acesta constituie un factor vital pentru economia națională în întregime. Concomitent cu aceasta, se cere nu numai sporirea volumului investițiilor, dar și folosirea lor mai eficientă în direcțiile prioritare ce determină ritmul de dezvoltare a acestui sector în întregime.

Nivelul de dezvoltare mai adecvat a diferitelor ramuri ale economiei naționale poate fi caracterizat prin locul acestora în structura PIB-ului pe economie în întregime. Aceasta se referă și la sectorul agroalimentar al republicii, care include atât agricultura care produce bunurile agricole, cât și sectorul de prelucrare a lor – industria alimentară.

Tabelul 2. Dinamica PIB-ului și a investițiilor în capitalul fix din sectorul agroalimentar al Republicii Moldova în anii 2001-2011

Indicatorii	Anii										
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PIB, mln. lei	6094	6842	7692	8410	9071	9219	8278	9173	8370	12595	14747
Investiții în capitalul fix, mln. lei	490	619	900	995	1410	1322	1865	2315	1472	1685	2915
Cota investițiilor în PIB, %*	8,04	9,05	11,7	11,83	15,54	14,34	22,53	25,24	17,59	13,38	19,75

Notă. *Indicatorii sunt calculați de către autor.

Sursa. Elaborată de către autor pe baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Valoarea PIB-ului în sectorul agroalimentar a sporit de cca 2,4 ori sau cu 8653 mln. lei. În ce privește volumul de investiții alocate în sectorul agroalimentar se observă o creștere de cca 6 ori sau cu 2,4 miliarde lei. Cota investițiilor în PIB în sectorul agroalimentar în perioada analizată a variat de la 8,04% până la 25,24%, sau a constituit în medie 15,36%. Această majorare a volumului de investiții a influențat pozitiv activitatea întreprinderilor din sectorul agroalimentar al Republicii Moldova.

În cele ce urmează se pot face următoarele **concluzii**:

Noțiunea de investiții este utilizată destul de larg în literatura economică din domeniu. Sunt utilizate diferite metode de sistematizare a folosirii investițiilor. În opinia noastră, corespunde mai adecvat cerințelor și particularităților speci-

fic sistematizarea investițiilor după destinație, grad de risc, structura tehnologică, mărimea efortului și importanței, modul de constituire.

Cota investițiilor în PIB a sectorului agroalimentar a constituit în medie pe ultimii 10 ani 15,36% sau cu 4,11% mai puțin decât media pe republică. Considerăm că cel mai oportun ar fi crearea condițiilor favorabile pentru atragerea mai multor investiții străine în economia națională, îndeosebi în sectorul agroalimentar, de asemenea și majorarea ponderii în creditarea sectorului agroalimentar și a altor bănci ale republicii, nu doar principalul creditor comercial autohton în sectorul respectiv *Moldova Agrobank*, aportul căreia constituie ½ din total; și a instituțiilor financiare nebancale pentru evitarea monopolului unei bănci în oferirea creditelor pentru acest sector.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător, nr. 81 din 18.03.2004. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 64-66, 2004, p. 8.
2. Caraganciu A., Domenti O., Ciobu S. *Bazele activității investiționale*. Chișinău: Editura A.S.E.M., 2004, 320 p.
3. Ciornîi N., Blaj I. *Economia firmelor contemporane*. Chișinău: Editura Prut Internațional, 2003, 311 p.
4. Stoian M. *Gestiunea investițiilor*. București: Editura A.S.E., 2003, 286 p.
5. Vintilă G. *Gestiunea financiară a întreprinderii*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2000, 433 p.
6. Игонина Л. Л. *Инвестиции*. Москва: Юристъ, 2002, 480 с.
7. Марголин А.М., Быстряков А. Я. *Экономическая оценка инвестиций*. Москва: Тандем, Экмос, 2001, 240 с.
8. <www.statistica.md>

Prezentat: 11 martie 2013.

E-mail: n.barbarosie@uasm.md

Specificul politicii de dezvoltare a resurselor umane în cadrul Ministerului Apărării al Republicii Moldova

Tatiana TOFAN,
doctor în economie, lector superior universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

Angelica ȘABAN,
master în științe economice

SUMMARY

The mission of the Ministry of Defense is to develop defense policy, conduct the building and development of the National Army, discover military risks and threats, as well as the needs of the national defense system to protect the security of state.

The Ministry of Defense exercises authority, direction and control over the main public defense sector through the Central Apparatus and executes political and military management of the National Army through the Main Staff.

At the moment, the main, objective of the National Army is to develop and maintain an credible, flexible, mobile, multifunctional and interoperable army, capable to ensure itself in caring out its missions.

Armata este o instituție importantă a statului de drept, cu misiuni complexe și de o largă diversitate într-o societate democratică. Cu alte cuvinte, armata, ca instrument specializat în apărarea teritoriului național, contribuie la asigurarea cadrului legal prielnic de manifestare a democrației constituționale prin însuși faptul că există ca instituție legitimă a statului, cu funcții definite riguros în Constituție și în alte legi ale țării. Astfel, armata va acționa întotdeauna prin metode adecvate stării mediului de securitate intern, regional și global, pentru asigurarea securității individuale, de grup și statale, ca element definitoriu al garantării democrației constituționale.

Prin urmare, între societate și armată, în contextul intern și internațional se stabilesc raporturi diverse, care au și vor avea efecte diferite asupra evoluției instituției militare și asupra atitudinii populației față de apărarea țării, de serviciul militar și profesia de militar.

Obiectivul principal al Armatei Naționale, la ora actuală, îl constituie dezvoltarea și menținerea permanentă a unor forțe armate credibile, flexibile, mobile, multifuncționale și interoperabile, capabile să asigure îndepli-

nirea misiunilor ce îi revin. Reieșind din acest obiectiv, se atestă necesitatea profesionalizării Armatei Naționale și reorganizării acesteia, pentru a răspunde cerințelor social-politice și militare, interne și internaționale, în conformitate cu evoluțiile mediului de securitate. Termenul *profesionalizare*, datorită sensului general al conceptului, nu este întotdeauna lipsit de ambiguități și confuzii. În viziunea acestui studiu, profesionalizarea este definită ca fiind „un proces complex, multidimensional, de lungă durată și cu efecte diferite sub aspectul naturii lor.” Acest proces presupune transformări profunde la nivelul organizării, dotării cu armament și tehnică de luptă moderne, instruirii și activității organismului militar, schimbări acompaniate de implicațiile corespunzătoare în raporturile dintre armată și societate; societatea politică, societatea civilă, instituții ale statului etc., precum și în diverse compartimente ale vieții sociale, și care presupune, totodată: ridicarea continuă a nivelului calificării profesionale; o înaltă specializare; respectarea legilor țării și a celorlalte acte normative, care reglementează activitatea militară desfășurată de către întregul efectiv etc.

Totodată, este de menționat, că vectorul major de politică externă al Republicii Moldova este integrarea în Uniunea Europeană, iar aceasta presupune că țara noastră își va asuma voluntar o serie de obligații și responsabilități. Una dintre obligații presupune participarea la constituirea forțelor armate ale UE, care vor fi formate exclusiv din militari profesioniști.

Pentru a face posibilă realizarea unei astfel de sarcini, este necesară dezvoltarea capacităților militare și civile, precum și perfecționarea pregătirii personalului, în vederea creșterii gradului de interoperabilitate cu structurile militare ale comunității europene.

Astfel, participarea eficientă a Armatei Naționale la misiunile internaționale impune, în mod obligatoriu, existența unei structuri militare formate exclusiv din militari profesioniști, pregătiți temeinic sub aspect teoretic, cu deprinderi și abilități care să-i facă compatibili cu militarii din țările partenere.

O cauză, care determină insuficiența capacităților totale, vizează resursele umane ale Armatei Naționale. În prezent, după modul de satisfacere a serviciului militar, Republica Moldova are o armată cu caracter mixt, formată din militari în termen și militari angajați prin contract. Referindu-ne la militarii în termen, aceștia sunt atrași în baza sistemului de recrutare și constituie circa 54% din efectivul militar al Armatei Naționale și circa 75% din efectivul total de sergenți și soldați. Una din deficiențele acestui tip de recrutare este că el *excepțează de la serviciul militar obligatoriu anumite categorii de persoane* și impune satisfacerea acestui serviciu persoanelor, care au atins vârsta de majorat, dar nu s-au regăsit în câmpul muncii sau în sistemul de învățământ. De regulă, aceste persoane au pregătire academică minimă (studii medii incomplete), ceea ce duce la completarea efectivului Armatei Naționale cu resurse umane ce posedă cunoștințe relativ inferioare nivelului mediu al întregii populații.

Procedurile suplimentare de încadrare în armată (catedra militară) sunt pur formale și nu asigură o pregătire militară calitativă, pe de o parte, iar, pe de alta, nu duce la completarea efectivului activ al armatei cu persoane cu studii superioare.

O altă cauză identificată este că sistemul

actual de recrutare a militarilor în termen, pe o perioadă de 12 luni, *nu garantează timpul necesar pentru pregătirea la un nivel minim profesionist* a acestora. La încheierea celor 12 luni de serviciu militar obligatoriu, marea majoritate a recruților părăsesc efectivul Armatei Naționale, iar acest fapt face ca investițiile efectuate în decursul unui an pentru a le dezvolta anumite abilități, din punctul de vedere al pregătirii militare, să fie nevalorificate după finalizarea serviciului militar. Procesul se reia apoi de la început cu noii militari recrutați pentru serviciul militar în termen.

Pornind de la cele expuse, vor fi realizate următoarele măsuri de îndeplinire a programului de guvernare în domeniul politicii de management al resurselor umane în cadrul Ministerului Apărării:

a) profesionalizarea graduală a Armatei Naționale, astfel încât aceasta să facă față noilor amenințări, care se manifestă pe plan global și regional și pot afecta securitatea națională;

b) dezvoltarea unui sistem performant de management al resurselor umane, învățământ și instruire a personalului Armatei Naționale, în corespundere cu necesitățile procesului de restructurare și operaționalizare a structurii militare, în scopul asigurării interoperabilității militare necesare pentru participarea în cadrul misiunilor internaționale asumate de Republica Moldova.

Suplimentar, structura de management al resurselor umane contribuie la realizarea următoarelor obiective ale programului menționat:

- efectuarea analizei strategice a sectorului de securitate și apărare a țării;

- formarea capacităților necesare și implementarea întregului arsenal de instrumente ce țin de exercitarea controlului civil și democratic asupra sectorului de securitate națională, inclusiv prin extinderea posibilităților de coparticipare a mass-mediei și societății civile;

- implementarea Planului Individual de Acțiuni ale Parteneriatului – I.P.A.P.

Ca finalitate vor fi atinse următoarele rezultate:

a) atragerea și generarea resurselor umane cu potențial ridicat pentru profesia militară și utilizarea eficientă a acestora;

b) implementarea sistemului de mana-

gement al carierei individuale a personalului militar;

c) reorganizarea învățământului militar potrivit standardelor naționale și occidentale;

d) dezvoltarea competențelor lingvistice ale personalului, cu prioritate ale celui preconizat pentru participare la misiuni internaționale sau la diferite forme de instruire peste hotare;

e) motivarea personalului armatei;

f) realizarea unei structuri a armatei pe categorii de personal, similară armatelor din cadrul PpP și UE;

g) selecția, pregătirea și trimiterea personalului Armatei Naționale în misiunile de menținere a păcii din țară și străinătate și în structurile internaționale în care activează reprezentanții Ministerului Apărării.

Obiectivele principale în domeniu sunt dezvoltarea unui sistem performant de management al resurselor umane, învățământ și instruire a personalului Armatei Naționale, în corespundere cu necesitățile procesului de restructurare și operaționalizare a structurii militare, în scopul asigurării interoperabilității militare necesare pentru participarea în cadrul misiunilor internaționale conform angajamentelor asumate de Republica Moldova, precum și profesionalizarea graduală a Armatei Naționale în vederea dezvoltării capacității de răspundere la amenințările în adresa securității naționale.

Pornind de la obiectivele menționate în domeniul managementului resurselor umane se va urmări îndeplinirea următoarelor acțiuni prioritare:

a) elaborarea, coordonarea și promovarea politicilor în domeniul managementului resurselor umane;

b) elaborarea politicilor/reglementărilor și coordonarea activității în domeniul învățământului militar și pregătirii cadrelor militare;

c) implementarea politicilor de management al funcției publice și funcționarilor publici;

d) planificarea instituțională a resurselor umane gestionate;

e) planificarea și realizarea pregătirii și perfecționării profesionale a personalului în cadrul instituțiilor de învățământ din țară și de peste hotare;

f) managementul eficient al resurselor umane gestionate;

g) reconversiunea profesională a militari-

lor în activitate și celor trecuți în rezervă.

În vederea dezvoltării sistemului de management al resurselor umane, învățământ și instruire, este necesar ca această activitate să se desfășoare concomitent cu modernizarea întregii structuri militare. La realizarea funcțiilor managementului resurselor umane este necesar de ținut cont de următoarele:

a) la structurarea forței (crearea/restructurarea unităților militare) să se țină cont de proiectarea funcțiilor și elaborarea din start a descrierii scopului și cerințelor funcției. Din practica țărilor occidentale reiese că anume proiectarea și descrierea corectă a funcțiilor este cheia succesului în îndeplinirea obiectivelor (misiunilor) unităților militare;

b) la recrutarea personalului este necesar de a identifica domeniile (beneficiile sociale, provocările etc.), care determină/motivează candidații pentru încadrare în serviciul militar prin contract, determinarea resurselor disponibile și atragerea acestora pentru dezvoltarea domeniilor identificate, astfel încât să fie facilitată atragerea numărului necesar de persoane pentru încadrare cu calitățile corespunzătoare. Un rol important în acest domeniu îi revine planificării resurselor umane, prin care se efectuează analiza resurselor umane existente, previziunea necesității viitoare de resurse umane și elaborarea programelor de asigurare și dezvoltare profesională a numărului necesar de categorii de personal la un moment dat și la locul potrivit;

c) la dezvoltarea instruirii și învățământului militar profesional este necesar ca acesta să corespundă standardelor naționale și internaționale, iar calificările obținute la absolvirea diferitelor forme de instruire să fie recunoscute de autoritățile naționale de profil;

d) la dezvoltarea sistemului de promovare și numire în funcții este necesar să fie respectate principiile de egalitate în drepturi a candidaților, indiferent de gen, transparență în acest proces, precum și bazat pe performanță, prin utilizarea sistemului de evaluare existent.

Întru atingerea eficienței în procesul de dezvoltare a sistemului de management al resurselor umane, pot fi utilizate diferite mecanisme și mijloace care urmează să se încadreze ulterior în limitele dimensiunilor stipulate în politica managementului resurselor umane.

Din arealul de mecanisme se sugerează a fi utilizate, fie separat, fie prin combinație, următoarele:

- a) strategii și politici în domeniul resurselor umane;
- b) planificarea resurselor umane;
- c) analiza și proiectarea funcțiilor (posturilor);
- d) recrutarea personalului;
- e) managementul carierei;
- f) evaluarea performanțelor și potențialului;
- g) instruirea, exercițiile și învățământul;
- j) programele de cooperare, bilaterală sau multilaterală.

Coordonarea acestui proces va fi realizată de către *Direcția management resurse umane*, care este o subdiviziune a aparatului central al Ministerului Apărării și este structura de specialitate cu competențe în domeniul elaborării, promovării, monitorizării politicilor și realizării managementului în domeniul resurselor umane. Direcția este structura de interfață a Ministerului Apărării cu structurile guvernamentale, organele administrației publice centrale și locale, precum și cu alte instituții de profil din țară și străinătate în probleme specifice managementului resurselor umane și învățământului militar din Armata Națională, activând în acest domeniu în limitele competențelor acordate de ministrul apărării.

Direcția are următoarele funcții de bază:

- a) elaborarea, coordonarea și promovarea politicilor în domeniul managementului resurselor umane în Armata Națională;
- b) elaborarea politicilor și coordonarea reglementărilor privind activitatea instituțiilor de învățământ militar și pregătirea cadrelor militare în cadrul acestor instituții;
- c) planificarea instituțională a resurselor umane gestionate din cadrul Armatei Naționale;
- d) managementul resurselor umane ale Armatei Naționale din categoriile gestionate.

Marele Stat Major al Armatei Naționale este structura responsabilă de implementarea politicilor în domeniul managementului resurselor umane. Pentru realizarea funcțiilor managementului resurselor umane, Marele Stat Major al Armatei Naționale este responsabil de structurarea forței, adică analiza și proiectarea funcțiilor unităților militare, recrutarea categoriilor de personal gestionate, elaborarea și implementarea doctrinei de instru-

ire a Armatei Naționale, precum și distribuirea personalului gestionat. Personalul gestionat de structura respectivă este efectivul de soldați, sergenți, subofițeri și corpul de ofițeri care dețin funcții, conform gradelor prevăzute de statele de organizare sunt stabilite pentru ofițerii cu grade inferioare ale corpului de ofițeri. La analiza și proiectarea funcțiilor, Marele Stat Major al Armatei Naționale, stabilește structura forței, inclusiv elaborează statele de personal, reieșind din misiunile ce-i revin, corelate la bugetul alocat pentru cheltuielile de personal cu programarea structurii de forțe.

În elementele de suport al funcțiilor de management resurse umane, Marele Stat Major al Armatei Naționale realizează planificarea resurselor umane gestionate și contribuie la dezvoltarea sistemului de date al resurselor umane. Pentru realizarea sarcinilor care le revin în domeniul indicat în prezenta strategie, Marele Stat Major al Armatei Naționale poate implica comandamentele structurilor de forțe și comandamentul logistic, precum și alte unități din subordinea acestuia.

Studiind problema dezvoltării resurselor umane în cadrul Ministerului Apărării al Republicii Moldova considerăm utile următoarele *propuneri*:

1. Dezvoltarea unui sistem performant de management al resurselor umane, învățământ și instruire a personalului Armatei Naționale, în corespundere cu necesitățile procesului de restructurare și operaționalizare a structurii militare, prin:

- a) elaborarea, coordonarea și promovarea politicilor în domeniul managementului resurselor umane;
- b) elaborarea politicilor și reglementărilor privind coordonarea activității în domeniul învățământului militar și pregătirii cadrelor militare;
- c) planificarea și realizarea pregătirii și perfecționării profesionale a personalului în cadrul instituțiilor de învățământ din țară și de peste hotare;

d) reconversiunea profesională a militariilor în activitate și celor trecuți în rezervă.

2. Dezvoltarea și menținerea permanentă a unor forțe armate credibile, flexibile, mobile, multifuncționale și interoperabile, capabile să asigure îndeplinirea misiunilor ce îi revin.

3. Profesionalizarea graduală a Armatei Naționale, prioritate care necesită a fi acordată unităților destinate pentru îndeplinirea misiunilor de menținere a păcii, precum și unităților și subunităților cu grad permanent de pregătire de luptă, pentru a răspunde cerințelor social-politice și militare, interne și internaționale, în conformitate cu evoluțiile mediului de securitate.

4. Menținerea serviciului militar mixt în Armata Națională, cu creșterea graduală a ponderii militarilor prin contract, în proporție de 100% din efectivul subunităților operaționale, precum și asigurarea instruirii acestora conform standardelor moderne. Această propunere presupune că va crește semnificativ ponderea militarilor prin contract, aceștia fiind mai instruiți, dotați și pregătiți din punct de vedere operațional și capabili să contribuie într-un mod eficient la menținerea păcii și securității internaționale. În cazul participării acestora la operațiunile internaționale de menținere a păcii, bugetul de stat va fi suplinit din rambursările efectuate de organizațiile internaționale sub mandatul cărora Republica Moldova va lua parte.

5. Trecerea graduală la îndeplinirea serviciului militar prin contract, în proporție de 100%

din efectivul Armatei Naționale, precum și asigurarea instruirii militarilor conform standardelor moderne. Aceasta conduce la efecte pozitive asupra percepției profesiei de militar de către persoanele din mediul civil. Acest lucru se va datora diferenței dintre modul de recrutare a tinerilor care sunt impuși să îndeplinească obligația militară și modul de formare militară și perfecționare a pregătirii profesionale, precum și perspectivele în carieră a militarilor ce se vor angaja în mod voluntar pentru îndeplinirea serviciului militar pe baza contractului.

6. Trecerea graduală la îndeplinirea serviciului militar în termen, în proporție de 100% din efectivul Armatei Naționale, cu extinderea duratei serviciului militar în termen, la 24 de luni, și asigurarea instruirii acestora conform standardelor moderne. Opțiunea respectivă presupune renunțarea la efectivul de militari angajați în mod voluntar pentru îndeplinirea serviciului militar, cu excepția corpului de ofițeri și creșterea gradului de profesionalizare a Armatei Naționale prin ridicarea nivelului de pregătire a recruților.

Implementarea măsurilor propuse ar putea contribui la o valorificare și dezvoltare mai riguroasă a resurselor umane din cadrul Ministerului Apărării al Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 153 din 15.07.2011 pentru aprobarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 170-175, 2011.

2. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 679 din 23.11.2001 pentru aprobarea structurii generale și efectivului Armatei Naționale și a instituțiilor Ministerului Apărării, art. 1. Publicat la 06.12.2001 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 147-149, art. nr. 1181.

3. Legea Republicii Moldova privind Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020.

4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 746 din 18.08.2010 cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 166-168, 2010.

5. <www.army.gov.md/Politica_publică/> Profesionalizarea Armatei Naționale a Republicii Moldova.

6. <www.recadd.ro/attachments/category/> Dezvoltarea durabila a resurselor umane – adaptabilitate și flexibilitate. *Sustenabilitatea dezvoltării resurselor umane*. Provoacări pentru România – selecție de studii și cercetări. Editura Universității „Petru Maior.” *Coordonatori:* Trion Avram, Vasile Valentina.

Prezentat: 20 februarie 2013.

E-mail: tatianatofan@yahoo.com

Relații internaționale și integrare europeană

Relațiile Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză: realități și perspective

Gheorghe CĂLDARE,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

Tatiana NAIZAMBAEV,
master în științe politice, Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

In this article, is made a short analysis of collaboration between the Republic of Moldova with the Peoples Republic of China is made. Political, economic and cultural-educational aspects of Moldovan-Chinese cooperation are highlighted. A number of proposals, which could contribute to the diversification and deepening of the cooperation between our countries in various fields are suggested.

Țările asiatice au uimit întotdeauna prin capacitatea lor de a „învia din propria lor cenușă” și de a-și croi destinul într-o manieră absolut impresionantă, pornind pe calea dezvoltării economice foarte rapid și sigur, valorificând la maximum potențialul lor economic și uman. Miracolul japonez din anii 1960-1970, care a plasat „țara soarelui-răsare” pe locul doi în lume după PIB, apoi ascensiunea „tigrilor” asiatici a demonstrat un alt exemplu de dezvoltare ascendentă a unor țări care nu păreau că dispun de potențialul necesar pentru a se lansa în rândurile economiilor prospere de pe glob.

Referitor la China, ritmurile de creștere economică amețitoare a acestei țări în ultimii 20 de ani fascinează și uimesc deopotrivă atât pe analiștii economici, cât și pe cei politici. Grație dezvoltării sale ascendente, China a devenit în prezent cea de-a doua putere economică mondială, iar ținând cont de potențialul său uman și economic, către anul 2017, conform pronosticurilor, va ajunge cea mai mare putere economică a lumii – S.U.A. În baza prevederilor Congresului XVIII al Partidului Comunist Chinez din noiembrie 2012, China își va dubla, peste 10 ani, P.I.B.-ul său, devenind lider mondial incontestabil. [1]

Așadar, în prezent China, sprijinindu-se

pe impresionantul său potențial economic și uman, a devenit unul dintre cei mai importanți actori ai relațiilor internaționale. Noii lideri de la Beijing continuă pe plan internațional cursul spre menținerea păcii și stabilității în întreaga lume și soluționarea pașnică a diferendelor. În aspect economic China se pronunță pentru dezvoltarea colaborării cu toate țările, inclusiv cu cele în curs de dezvoltare. Din aceste considerente, diversificarea și aprofundarea colaborării Republicii Moldova cu Republica Populară Chineză au devenit un obiectiv major al politicii externe a țării noastre. Experiența Chinei în edificarea unei economii eficiente este deosebit de importantă pentru Republica Moldova, aflată în deplin proces de reformare a economiei naționale. Totodată, având în vedere rolul Chinei pe arena mondială, sprijinul acordat de Beijing țării noastre consolidează pozițiile Chișinăului ca subiect al relațiilor internaționale.

Relațiile diplomatice dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză au fost stabilite în scurt timp după declararea independenței țării noastre. Deja la 30 ianuarie 1992, China a deschis ambasada sa la Chișinău, iar la 21 octombrie 1994, Excelența Sa, Ambasadorul Li Fengli a devenit primul ambasador acreditat al Chinei în Republica Moldova. Țara

noastră a deschis, cu o întârziere de aproximativ doi ani, ambasada la Beijing în martie 1996. Primul ambasador al Republicii Moldova în Republica Populară Chineză a fost Vasile Șova. Relațiile moldo-chineze vor evolua de acum înainte constant, fiind caracterizate printr-un dialog politic la cel mai înalt nivel, care a permis părților să elaboreze un cadru juridic destul de vast și mecanisme pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale în diverse domenii. Astfel, în timpul vizitei Președintelui Republicii Moldova, Mircea Snegur, din noiembrie 1992 în China, a fost semnat un *Comunicat Comun* prin care Republica Moldova și Republica Populară Chineză au decis să dezvolte relațiile bilaterale în conformitate cu prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite și pe baza principiilor coexistenței pașnice, cel al respectului reciproc pentru suveranitatea și integritatea teritorială a statelor, nonagresiune, egalitate și neinterferență în afacerile interne. [2, p. 326]

Vizita Președintelui Mircea Snegur în China a dat startul elaborării cadrului juridic de colaborare, în timpul vizitei fiind semnate 13 acorduri bilaterale, între care *Convenția Consulară*, consolidând, astfel, principiile de colaborare la nivel diplomatic. [3] Tot atunci s-a instituit o tradiție specifică în relațiile moldo-chineze și anume – oferirea de către partea chineză a creditelor nerambursabile pentru Republica Moldova. La această primă vizită, țării noastre i-a fost oferit un grant de 30 mln. yuani chinezi în scopul procurării produselor alimentare. [4, p. 158] În baza acordului de colaborare și consultanță între guvernele Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze din noiembrie 1992, au fost inițiate consultări sistematice la nivelul ministerelor de externe. Vicepremierul Consiliului de Stat (executivul statului chinez), ministrul afacerilor externe al Republicii Populare Chineze, dl Qian Qichen, pe lângă stabilirea unui plan de aplicare a acordului de schimburi culturale și acordării ajutorului material în valoare de 500 mii yuani, aduce în discuție pentru prima dată necesitatea de a lărgi relațiile dintre agenții economici chinezi și autohtoni prin organizarea măsurilor de creare a întreprinderilor mixte moldo-chineze. [5, p. 168] În această ordine de idei ministrul moldovean al afacerilor externe dl Mihai Popov va pune, în septembrie 1996, la Beijing bazele unei comisii

interguvernamentale mixte pentru cooperare economică, comercială și tehnico-științifică, constituită oficial prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1112 din 2 decembrie 1997. [6] Această comisie și-a început activitatea la 10-11 august 1999, când a fost convocată în prima sa ședință. Comisia interparlamentară mixtă moldo-chineză a constituit cel mai important mecanism de colaborare în cadrul căreia părțile discută și analizează evoluția relațiilor bilaterale și modalitățile de aprofundare a acestora.

Cu ocazia vizitei de stat a Președintelui Petru Lucinschi în China, a fost semnată la Beijing, la 7 iunie 2000, *Declarația Comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze cu privire la consolidarea în continuare a colaborării multilaterale în secolul al XXI-lea*, în care se menționează că „ambele Părți își confirmă fidelitatea față de Comunicatul Comun al Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze din 7 noiembrie 1992 fiind profund convinse de necesitatea de a dezvolta și aprofunda în continuare relațiile de prietenie între cele două țări și popoare în conformitate cu scopurile dreptului internațional pe baza respectului reciproc, suveranității și integrității teritoriale, neamestecului în afacerile interne.” [7, p. 116]

O mare importanță pentru dezvoltarea continuă a relațiilor moldo-chineze a avut vizita în Republica Moldova a Președintelui chinez, Jiang Zemin, care s-a realizat în perioada 19-20 iulie 2001. [8] Această vizită, încadrată în turneul diplomatic al Președintelui chinez în Estul Europei, a constituit un punct culminant în dezvoltarea relațiilor bilaterale moldo-chineze. Cu această ocazie a fost semnată Declarația comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze în care a fost reconfirmat atașamentul față de *Comunicatul Comun* de bază din 1992 și Declarația Comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze cu privire la consolidarea în continuare a colaborării multilaterale în secolul al XXI-lea din 7 iunie 2000. Ambele Părți au fost de părerea că menținerea și dezvoltarea continuă, pragmatică și constantă a relațiilor bilaterale corespund intereselor actuale și pe termen lung ale celor două țări și popoare și sunt în favoarea păcii și progresului regional și mondial.

O mare importanță pentru dezvoltarea

continuă a relațiilor moldo-chineze a avut includerea în Declarație a prevederii, conform căreia Republica Moldova și-a reafirmat poziția conform căreia recunoaște că în lume nu există decât o singură Chină, Guvernul Republicii Populare Chineze este unicul guvern legitim al Chinei, Taiwanul este o parte inalienabilă a teritoriului Chinei și sprijină China în realizarea cât mai rapidă a cauzei reunificării. Republica Moldova nu va stabili sub nicio formă relații oficiale și nu va avea schimburi oficiale cu Taiwanul, nu va sprijini aderarea Taiwanului la organizațiile internaționale din care fac parte numai state suverane (art. 5 al Declarației).

Republica Populară Chineză își reafirmă respectul față de independența, suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova, sprijină eforturile Republicii Moldova îndreptate spre soluționarea conflictului transnistrean, își exprimă speranța că părțile mediatore vor depune eforturi susținute în vederea soluționării cât mai rapide a acestei probleme, precum și pledează pentru realizarea cu bună-credință a deciziilor organizațiilor internaționale și regionale referitoare la Republica Moldova (art. 6 al Declarației). [9, p. 97 - 98] Prin semnarea acestei Declarații comune Republica Moldova și Republica Populară Chineză au consolidat baza politică a relațiilor bilaterale, fapt ce s-a răsfrânt pozitiv asupra relațiilor moldo-chineze.

În cadrul vizitei din iulie 2001, cele două țări au semnat *Memorandumul privind cooperarea în domeniul viticulturii și vinificației*, dar care așa și nu a fost realizat integral.

Însă după anul 2003, relațiile moldo-chineze au cunoscut pentru prima dată o scurtă răcire. Dintre cele peste 20 de proiecte puse pe tapet în timpul vizitelor de până atunci, doar câteva au fost duse la bun sfârșit. Nici comisia interguvernamentală mixtă moldo-chineză nu a fost convocată din 2002, pentru o perioadă de patru ani. Strălucirea vizitelor la nivel înalt și grandiozitatea planurilor de colaborare făcute păreau pierdute din atenția oficialilor celor două state. Această scădere în intensitatea relațiilor moldo-chineze nu poate fi caracterizată totuși drept o criză. Printre motivele care să fi provocat această situație poate fi menționată schimbarea vectorului proeuropean al Republicii Moldova și schimbarea conducerii chi-

neze, fapt pentru care părțile și-au luat răgaz pentru redefinirea priorităților. Însă în această perioadă nu au încetat schimburile de vizite, ele având loc doar că nu la aceleași niveluri. Republica Populară Chineză a avut grija să trimită ajutorul financiar nelipsit de câteva ori în această perioadă. În acest sens este semnificativă oferirea unui set de echipament de vot pentru Parlamentul Republicii Moldova în noiembrie 2004 în valoare de circa 100 mii dolari.

Un eveniment important l-a constituit ședința ordinară a comisiei interguvernamentale mixte, care a avut loc în decembrie 2006 la Beijing. Discuțiile din cadrul comisiei s-au concentrat asupra câtorva proiecte importante pentru dezvoltarea de viitor a relațiilor moldo-chineze. În primul rând, delegația chineză a ținut să ducă la bun sfârșit un proiect început cu câțiva ani în urmă, pentru care a acordat 500 mii dolari, de constituire a centrului de medicină tradițională chineză la Chișinău. Centrul a fost deja deschis, însă pentru o mai bună funcționare a acestuia, China urma să trimită experți locali în domeniul medicinei tradiționale chineze.

Evenimentele din primăvara-vara anului 2009 au fost tratate cu înțelegere de către China, partea chineză afirmând în continuare sprijinul și atașamentul pentru Republica Moldova. Acest lucru a fost menționat și de către Președintele interimar al Republicii Moldova, dl Mihai Ghimpu, în ziua de 26 august 2010, la prezentarea scrisorilor de acreditare a dlui Tong Mingtao în funcția de ambasador al Republicii Populare Chineze în Republica Moldova. [10]

Printre vizitele succesive ale oficialilor de la Chișinău în China din ultimii ani poate fi menționată cea din 11-14 septembrie 2010, când premierul Vlad Filat a participat la Expoziția World Expo Shanghai 2010. Expoziția a reprezentat o platformă grandioasă pentru extinderea ulterioară a relațiilor reciproc avantajoase și consolidarea relațiilor de prietenie deja existente dintre China și Republica Moldova, prin intermediul unui parteneriat de afaceri în diverse domenii din ambele țări. Pavilionul Republicii Moldova a fost vizitat de circa 1,6 milioane de persoane. Sloganul standului Republicii Moldova „Orașul meu este și orașul tău” a adus în prim-plan trăsăturile naționale ale

poporului nostru – ospitalitatea și bunăvoința, precum și deschiderea spre cooperare în toate domeniile: cultură, știință și economie. Expo-2010 a reprezentat și un simbol al viitorului, care indică direcția dezvoltării unei economii globale integrate. [11]

În perioada 11-13 septembrie 2011, a avut loc vizita oficială în Republica Moldova a dlui Sang Gouwei, vicepreședinte al Comitetului Permanent al Adunării Populare a Chinei. În cadrul acestei vizite, oficialul chinez a avut o întrevedere cu dl Marian Lupu, Președinte interimar al Republicii Moldova, Președinte al Parlamentului Republicii Moldova. În cadrul întrevederii au fost abordate subiecte ce țin de consolidarea și extinderea bunelor relații bilaterale dintre țările noastre; au fost discutate, de asemenea, perspectivele consolidării cooperării parlamentare și a cooperării în domeniul economic și umanitar. [12]

În anul 2011 a fost marcată cea de-a 20 aniversare a stabilirii relațiilor diplomatice dintre Republica Populară Chineză și Republica Moldova. Cu acest prilej, la Beijing a ieșit de sub tipar revista *LOOKWE* consacrată acestei aniversări. [13] În cei 20 de ani, cu eforturile comune depuse de guvernele și popoarele celor două țări, relațiile de colaborare prietenească dintre China și Moldova au cunoscut o dezvoltare considerabilă. China și Moldova se sprijină reciproc și colaborează în organizațiile internaționale și regionale, aducând propria contribuție la pacea și colaborarea globală. Practicile de 20 de ani au dovedit pe deplin că relațiile de colaborare dintre China și Moldova corespund intereselor de bază ale celor două țări și popoare, având un potențial mare de dezvoltare.

În perioada 10–15 septembrie 2012, în China s-a aflat o delegație a Ministerului Apărării în frunte cu ministrul Vitalie Marinuță. Vizita a inclus o întrevedere cu omologul său chinez Liang Guanglie și vicepreședintele Comisiei militare Centrale a Republicii Populare Chineze Guo Baxiang. În cadrul întrevederilor a fost trecut în revistă stadiul actual al relațiilor moldo-chineze în domeniul militar și, în special, a fost menționată colaborarea în domeniul învățământului militar și cel medical, precum și schimbul de experiență în sfera transmisiunilor, tehnologiilor informaționale. Miniștrii apărării din cele două țări au semnat Acordul

privind acordarea de către Republica Populară Chineză a unui ajutor nerambursabil Republicii Moldova în valoare de circa 15 milioane lei, care va fi folosit în procesul de reformare și modernizare a armatei Republicii Moldova. [14]

Numeroasele întrevederi bilaterale care au avut loc pe parcursul anului 2012 au contribuit substanțial la dezvoltarea relațiilor moldo-chineze. Astfel, în perioada 9-13 aprilie, o delegație a Grupului de prietenie cu Republica Populară Chineză din cadrul Parlamentului Republicii Moldova, condusă de vicepreședintele Legislativului, Liliana Palihovici, a efectuat o vizită în China. La Beijing parlamentarii moldoveni au avut o întrevedere cu Li Zaohing, președintele Comitetului Afacerilor Externe al Adunării Naționale a Reprezentanților Poporului din Întreaga Chină (A.N.R.P.Î.C.), președinte al Grupului de prietenie cu Republica Moldova din cadrul A.N.R.P.Î.C., și Ma Wenpu, vicepreședinte al acestui comitet. Membrii delegației au vizitat municipiile Shen Zhen și Shang Hai, au avut întâlniri cu conducerea comitetelor permanente ale Adunării Naționale a Reprezentanților Poporului din aceste municipii și au luat cunoștință de activitatea mai multor uniități economice din aceste orașe. [15]

Relațiile interparlamentare moldo-chineze se caracterizează printr-o dinamică pozitivă, în ultimii ani au avut loc mai multe schimburi de delegații ale parlamentarilor (în septembrie 2011 a efectuat o vizită oficială în Republica Moldova Sang Guowei, vicepreședintele Comitetului Permanent al Marii Adunări Naționale a Reprezentanților Poporului Chinez). Grupul de prietenie cu Republica Populară Chineză din cadrul Parlamentului Republicii Moldova este constituit din 32 de deputați.

În perioada 19-20 iunie 2012 a avut loc vizita la Chișinău a dlui Zhang Gaoli, vicepremier al Guvernului Republicii Populare Chineze, prim-secretar al Partidului Comunist Chinez al regiunii Tianjin. Dl Zhang Gaoli a avut o întrevedere cu Primul-Ministru al Republicii Moldova, dl Vlad Filat. În cadrul întrevederii s-a discutat despre starea relațiilor moldo-chineze și despre mai multe proiecte comune care sunt în derulare. Oficialul chinez a menționat că, în ultimii ani, a crescut vertiginos volumul schimburilor comerciale, dar că există un potențial enorm ce trebuie valorificat în promovarea culturilor

naționale și a turismului. El a subliniat că țara noastră trebuie să preia din experiența altor state care au implementat proiecte de succes, în special în domeniul economic, pentru a intensifica creșterea economică și a oferi cetățenilor moldoveni locuri de muncă și un trai mai bun. Vlad Filat a mulțumit pentru ajutorul oferit țării noastre pe parcursul anilor, menționând că, din anul 2001 până în 2011, China a acordat ajutor nerambursabil Republicii Moldova în valoare de circa 15,8 milioane dolari. [16]

La 26 octombrie 2012, președintele Parlamentului Republicii Moldova, Marian Lupu, a avut o întrevvedere cu delegația Conferinței Consultativ-Politice a Poporului Chinez (C.C.P.P.C.), condusă de Zhang Rongming, vicepreședinte al Comitetului Național al C.C.P.P.C., care, în perioada 26-28 octombrie 2012, a efectuat o vizită oficială în Republica Moldova. [17] Președintele Parlamentului a accentuat faptul că Republica Populară Chineză este un partener strategic și că acest parteneriat joacă un rol deosebit în ansamblul relațiilor internaționale ale Republicii Moldova.

La 4 ianuarie 2013, a avut loc ședința Comitetului Interministerial pentru Planificare Strategică (C.I.P.S.), prezidată de către Primul-Ministru Vlad Filat. În cadrul ședinței a fost discutat și programul de asistență al Guvernului Republicii Populare Chineze pentru Republica Moldova. Astfel, membrii C.I.P.S. au aprobat proiectele ce vor beneficia de asistență financiară în baza ultimului Acord financiar semnat cu Guvernul Republicii Populare Chineze, în decembrie 2011, în valoare de 9,5 milioane dolari. Respectiv, urmează a fi implementate următoarele proiecte:

- instalarea bateriilor solare de colectare a energiei (400-450 mii dolari pentru cca 48 de localități);
- dotarea serviciului poliției rutiere cu echipament modern (1 milion dolari);
- dotarea instituțiilor penitenciare cu echipament necesar realizării securității interne, managementul informației și asigurarea unui sistem de comunicații moderne (costul integral al proiectului urmează a fi calculat ulterior);
- dezvoltarea Centrului de Medicină Tradițională Chineză (1 milion dolari). [18]

Un rol important în cooperarea dintre Republica Moldova și Republica Populară Chine-

ză o constituie și sprijinirea reciprocă în cadrul O.N.U. și agențiilor specializate, care se caracterizează printr-o evoluție pozitivă. Astfel, pe parcursul anilor 2008-2011, Republica Moldova a sprijinit China la alegerile în mai multe organe electivale ale O.N.U., indicator care demonstrează o continuitate și durabilitate în relațiile dintre cele două state. Pe de altă parte, China reprezintă unul dintre cele mai active state ale O.N.U. atât în grupul regional asiatic, cât și în Adunarea Generală.

Colaborarea comercial-economică chinomoldovenească este o componentă importantă a relațiilor bilaterale. În scopul consolidării prieteniei și colaborării dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză și dezvoltarea relațiilor comerciale și economice bilaterale, la 18 ianuarie 1992 a fost semnat la Chișinău *Acordul comercial-economic dintre Guvernul Republicii Moldova și Republica Populară Chineză*. Acest acord a pus bazele dezvoltării unor relații economice și comerciale stabile și de lungă durată. Ambele state au decis să creeze condiții favorabile pentru dezvoltarea relațiilor comerciale, să-și acorde sprijin în organizarea târgurilor și expozițiilor cu profil tehnico-economic, să efectueze schimburi de delegații și grupuri comerciale. Se prevedea deschiderea pe teritoriul ambelor state a reprezentanțelor permanente ale companiilor, întreprinderilor și organizațiilor ce practică activitatea economică și comercială, a punctelor și stațiilor de deservire tehnică a mărfurilor de export. [19, p. 269]

La 19 ianuarie 1992, la Chișinău a fost semnat *Protocolul Tratativelor dintre delegația guvernamentală a Republicii Moldova și delegația guvernamentală comercial-economică a Republicii Populare Chineze* care a avut drept scop aprofundarea colaborării comercial-economice: elaborarea și semnarea documentelor privind problemele protecției investițiilor străine, evitarea impunerii duble, modul de efectuare a operațiilor bancare, organizarea transportului, organizarea comerțului reciproc avantajos, dezvoltarea relațiilor de cooperare, crearea unor societăți comune și întreprinderi mixte, organizarea expozițiilor și târgurilor industrial-comerciale. [20, p. 270]

Deosebit de important este și *Memorandumul în domeniul viticulturii și vinificației*, sem-

nat în anul 2000, care urmează să pună bazele colaborării în acest domeniu. Memorandumul includea un complex întreg de proiecte care prognoza o dezvoltare rapidă a colaborării în acest domeniu. [21, p. 167] În anul 2003, o delegație a Departamentului „Moldova-Vin” a semnat cu partea chineză un Protocol de colaborare cu primăria orașului Yantai în vederea creării unui centru tehnologic moldo-chinez și creării unei întreprinderi mixte de producere a butoaielor din stejar.

Problemele exportului vinurilor moldovenești în Republica Populară Chineză au fost discutate și în cadrul vizitei la Chișinău a dlui Wu Banggou, președintele Comitetului Permanent al Legislativului chinez, în perioada 20-22 mai 2006. Conducerea de la Chișinău a perceput această vizită drept un important sprijin moral din partea Republicii Populare Chineze. [22]

O contribuție considerabilă la promovarea relațiilor economice moldo-chineze aduce Organizația de Promovare a Exportului din Moldova (M.I.E.P.O.). La 23 octombrie 2010, în incinta C.I.E. „Moldexpo”, în comun cu Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare al Republicii Moldova și Ambasada Republicii Populare Chineze în Republica Moldova, a fost organizată, cu suportul M.I.E.P.O., masa rotundă „Exportul vinului în Republica Populară Chineză.” În cadrul ședinței la masa rotundă a fost prezentat sectorul vitivinicol al Republicii Moldova, companiile din țara noastră exprimându-și intențiile de colaborare concretă cu partea chineză. Totodată, a fost discutată și posibilitatea atragerii investițiilor din cele două țări în producerea și vânzarea vinului.

Promovarea vinurilor moldovenești pe piața chineză a fost efectuată și prin micșorarea tarifului vamal pentru vinul îmbuteliat la 14 % și la 20 % pentru cel turnat, de la tariful de 43 % existent până la 1 ianuarie 2006, indiferent de felul în care acesta este transportat. Vinul și cultura consumului de vin abia începe să se dezvolte în China, situație care avantajează mult exportatorii de vin din Republica Moldova, care au șansa de a acoperi importante nișe de piață și de a-și construi un nume în acest sens. În China există cca 500 de companii producătoare de vin, dar care nu acoperă necesitățile pieței interne. Din aceste considerente, pieței chineze i se acordă o atenție sporită, în special

în urma crizei în exporturile vinurilor pe piața rusă din anul 2006.

În ultimii ani, Moldova importă din China mașini, echipamente de construcție, medicamente, electrocasnice și utilaje pentru telecomunicații. Produsele industriei ușoare, precum confecțiile, care erau cândva mărfuri principale ale importurilor din China, ocupă acum o pondere relativ scăzută în totalul importurilor din această țară. Cât privește exporturile moldovenești pe piața Chinei, produsele agricole, mărfurile de vinificație au început să fie cumpărate tot mai mult în China. În anul 2010, exportul vinului moldovenesc către piața Chinei a crescut de 7 ori față de anul precedent. În anul 2011, exportul vinului moldovenesc către China a ajuns la 3,03 milioane dolari, o creștere de 2,28 ori față de anul 2010. La 20-21 aprilie 2012, 17 companii din Moldova au participat la Shanghai la un festival dedicat vinului și culturii autohtone. [25]

În perioada 24-27 martie 2012, ministrul agriculturii și industriei alimentare al Republicii Moldova, Vasile Bumacov, a efectuat o vizită de lucru în China. În cadrul vizitei a fost semnat contractul de cooperare între Combinatul de vinuri „Cricova” și Compania Chineză „Malul de Aur”, care deschide o nouă etapă a promovării vinului moldovenesc în China. Proiectul prevede livrarea de către combinatul „Cricova” a unui milion de sticle de vin anual în China și promovarea de către partea chineză a culturii consumului de vinuri în baza produselor „Cricova”. Pe parcursul vizitei ministrului Vasile Bumacov, au avut loc întrevederi la ministerul chinez al agriculturii și la o serie de companii, interesate de afaceri cu produse agricole din Republica Moldova. [26]

Un rol important în desfășurarea cooperării economice moldo-chineze este *Centrul moldo-chinez de cooperare social-economică*, fondat în luna noiembrie 2009 și înregistrat la Ministerul Justiției din Republica Moldova. *Centrul moldo-chinez de cooperare social-economică* este o organizație nonguvernamentală, având drept obiectiv intermedierea relațiilor de cooperare între oamenii de afaceri din Republica Moldova și Republica Populară Chineză. Din primăvara anului 2010, la Beijing funcționează filiala din China a *Centrul moldo-chinez de cooperare social-economică*.

Însă, în pofida eforturilor depuse de cele circa 30 de întreprinderi mixte moldo-chineze înregistrate în prezent în sfera comerțului, hotelieră și medicină, și mai puțin în sfera producției, ele nu acoperă potențialul de colaborare economică bilaterală, aceasta rămânând a fi una dintre prerogativele dialogului economic pentru viitor. Deși relațiile politice au cunoscut o dezvoltare ascendentă, cele economice și comerciale au rămas ceva în urmă. Mecanismele de colaborare create și implicarea ambelor guverne pentru stimularea acestor relații se pare că nu sunt chiar atât de efective.

Analizând datele statistice privind evoluția schimburilor comerciale moldo-chineze trebuie să evidențiem câteva elemente distincte. În primul rând, volumul comerțului dintre Republica Moldova și Republica Populară Chineză a început să crească în ritmuri ascendente după anul 2001, ele fiind incomparabil mai mari decât cele înregistrate cu alte țări. Astfel, dacă în anul 2000 volumul schimburilor comerciale bilaterale au înregistrat cifra de doar 4 milioane dolari, apoi în anul 2005 volumul comerțului bilateral s-a cifrat la suma de 74,6 milioane dolari, ca în anul 2010 să atingă cifra de 322,5 milioane dolari. În anul 2012 volumul schimburilor comerciale moldo-chineze a atins cifra de 424 milioane dolari, China situându-se pe locul șapte printre partenerii economici externi ai Republicii Moldova.

Alt element distinct al schimburilor comerciale moldo-chineze este cel al deficitului enorm al balanței comerciale pentru Republica Moldova. Astfel, conform datelor Biroului Național de Statistică, din totalul schimburilor comerciale bilaterale în anul 2012 de 424 milioane dolari, importul Republicii Moldova din China a constituit suma de 415,7 milioane dolari, iar exportul în această țară – doar circa 8,3 milioane dolari. În rezultat, balanța schimburilor comerciale moldo-chineze este de circa 407,5 milioane dolari, fiind a doua după Ucraina, deficit înregistrat de Republica Moldova în comerțul cu alte state. [23] Așadar, unul dintre obiectivele majore ale relațiilor comerciale moldo-chineze constă în reducerea pe cât este posibil a soldului negativ al balanței comerțului bilateral.

La 14 septembrie 2010, la Beijing a avut loc cea de-a V-a ședință a Comisiei interguverna-

mentale mixte moldo-chineze pentru cooperarea comercial-economică. Subiectele de pe ordinea de zi au vizat dezvoltarea cooperării bilaterale în domeniul comercial-economic și investițional, creării parcurilor industriale, agriculturii și vinificației, transporturilor și infrastructurii drumurilor, muncii și protecției sociale, construcției și dezvoltării regionale, comunicațiilor și tehnologiilor informaționale etc. Părțile au semnat un Protocol care asigură un cadru general propice pentru inițierea activităților de intensificare a cooperării în domeniile menționate. De asemenea, a fost semnat *Acordul de cooperare economică și tehnică între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze* privind acordarea unui ajutor nerambursabil în valoare de 20 milioane yuani, din care 500 mii dolari destinați pentru sprijinirea activității de reconstrucție a caselor distruse în urma inundațiilor care au avut loc în Republica Moldova. [24]

Relațiile culturale și educaționale moldo-chineze au cunoscut, de asemenea, o dezvoltare destul de variată. Acestor domenii li s-a acordat o atenție sporită și au fost reglementate de acorduri bilaterale încă din primii ani de stabilire a relațiilor oficiale. Relațiile moldo-chineze în domeniul educațional și cultural sunt reglementate de un cadru juridic bine elaborat, și anume Acordul privind colaborarea culturală dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze, semnat la Beijing, la 6 noiembrie 1992. Ținând cont de rolul important al culturii în apropierea popoarelor ambelor țări, Moldova și China au convenit că vor stimula și sprijini schimburile și colaborarea în domeniile cultură, învățământ, științe sociale, ocrotirea sănătății, sport, activitate editorială și presă, radio și TV, cinematografie. Părțile au convenit asupra următoarelor moduri de realizare a schimburilor și colaborării în domeniul cultural, artistic și învățământ:

- organizarea reciprocă a zilelor de cultură;
- schimburile reciproce de vizite și turnee ale grupurilor artistice de profesioniști și amatori și ale actorilor;
- schimburile reciproce de vizite dintre scriitori și artiști;
- schimburile reciproce de expoziții culturale și artistice;
- invitațiile reciproce la festivaluri artistice și

concursuri și la alte activități culturale internaționale pe teritoriul propriu;

- vor trimite reciproc profesori, savanți și specialiști în vizite, la studii, la ținerea unor cursuri, în funcție de necesități;

- în funcție de necesități și posibilități, se vor acorda reciproc burse de studii;

- vor stimula și sprijini instituțiile de învățământ superior ale celor două țări în stabilirea de legături de colaborare directă între ele;

- vor discuta posibilitatea semnării unui acord referitor la recunoașterea reciprocă a certificatelor, diplomelor, gradelor și titlurilor științifice, acordate de cealaltă Parte;

- vor stimula și sprijini colaborarea directă dintre instituțiile de învățământ în achiziționarea și schimburile de manuale și alte materiale didactice.

Bazându-se pe dorința de a dezvolta și a întări relațiile de prietenie și schimburile în domeniul cultural și educațional între Republica Moldova și Republica Populară Chineză, sunt semnate un șir de acorduri bilaterale, printre care vom menționa:

- Acordul de colaborare și prietenie între Ministerul Tineretului, Sportului și Turismului al Republicii Moldova și Federația Chineză a Tineretului semnat la Beijing, la 6 noiembrie 1992;

- Acordul de colaborare în domeniul Turismului încheiat între Ministerul Tineretului, Sportului și Turismului al Republicii Moldova și Administrația Națională de Turism a Republicii Populare Chineze, semnat la Beijing, la 6 noiembrie 1992 (în vigoare din 26 aprilie 1992);

- Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze referitor la desființarea regimului de vize privind călătoriile turistice în grup semnat la Beijing, la 7 noiembrie 1992 (în vigoare din 1 ianuarie 1993) etc. [27]

La 20 iulie 2001, la Chișinău a fost semnat un Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze cu privire la cooperarea în domeniul învățământului, iar în domeniul culturii au fost elaborate programe de colaborare pentru perioade de 1-2 ani. Guvernele ambelor țări, precum și ambasaderele lor se implică activ în îndeplinirea previziunilor actelor bilaterale semnate între părți, dar și în prelungirea programelor la expirarea acestora.

Cu un amplu turneu artistic de durată a evoluat în China Ansamblul Național Academic de Dansuri Populare „Joc.” La Beijing a fost organizată expoziția de fotografii și grafică „Patrimoniul natural și cultural al Republicii Moldova.” A beneficiat de un turneu în China, cu rezultate dintre cele mai bune, ansamblul de dans sportiv „Codreanca”, cunoscut pentru performanțele sale în toată Europa.

În cadrul Expoziției Mondiale Shanghai-2010, în perioada 10-14 septembrie, Ministerul Culturii a asigurat partea cultural-artistică a participării Republicii Moldova la acest eveniment, precum realizarea a 6 filme de promovare a Republicii Moldova și concertul „Folk and jazz inspiration from Moldova”, care a completat programul dedicat celebrării Zilei Naționale la Pavilionul Republicii Moldova, susținut în Red Hall-ul Centrului Expozițional, au evoluat ansamblul popular de muzică și dans „Fluieraș” și interpreta de muzică etno-jazz Geta Burlacu, acompaniată de trupa lui Alex Calancea. [28]

În baza Acordului interministerial de cooperare militară bilaterală, începând cu anul de studii 2003-2004, Republica Populară Chineză oferă Armatei Naționale câte o bursă în instituțiile militare de învățământ al Republicii Populare Chineze. Astfel în perioada 2004-2009, 4 reprezentanți ai Ministerului Apărării au finalizat studiile în China, cheltuielile fiind suportate de partea chineză. La cursul cu genericul „Curs de apărare și cercetare strategică”, septembrie 2010-iunie 2011, și la cursul „Apărarea Națională și Strategia de Apărare”, care s-a desfășurat în perioada septembrie 2011-iulie 2012, de asemenea, au fost detașate două persoane.

La 29 septembrie 2009, a fost inaugurat Institutul *Confucius* în incinta Universității Libere Internaționale din Moldova. Fondat cu sprijinul Ambasadei Republicii Populare Chineze la Chișinău și organizației Han Ban, în parteneriat cu U.L.I.M. și „Northwest Normal University”, Lanzhou din China, Institutul Confucius este o premieră pentru țara noastră, unul dintre obiectivele căruia fiind promovarea relațiilor educaționale, economice și culturale între Republica Moldova și Republica Populară Chineză. Grație lansării acestui proiect, Republica Moldova devine membru al rețelei internaționale „Confucius”, de rând cu astfel de țări ca Franța, Spania, Germania, Austria, Marea Britanie, Cehia,

Ungaria etc. În prezent, Institutul *Confucius* din cadrul U.L.I.M. este dotat cu două laboratoare lingfonice modern echipate, un birou performant, materiale didactice, toate sponsorizate de „Hanban Confucius Institute Headquarters” și „Northwest Normal University,” Lanzhou, China. Cadrele didactice sunt profesori chinezi cu o bogată experiență de predare: Xiang Jilin Reuben, Ma Linjuan și Zhao Huangai. Institutul Confucius tinde să devină parte componentă a Catedrei de Limbi Orientale pe lângă U.L.I.M., unde studenții vor avea posibilitatea să studieze nu doar limba chineză, ci și coreeană, japoneză, turcă, ebraică, arabă etc. În prezent, circa 70 de cetățeni moldoveni studiază limba chineză.

La 20 iunie 2011, la Chișinău, și-a început activitatea Centrul de Medicină Tradițională Chineză în Moldova, care a fost creat conform *Acordului de cooperare în domeniul economic și tehnic* între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Populare Chineze din 24 iulie 2002. Pentru deschiderea Centrului, Republica Moldova a beneficiat de asistență nerambursabilă în valoare de 5 milioane de yuani (cca 540 mii euro), grație căreia au fost efectuate lucrările de renovare a Centrului și dotarea acestuia cu echipament și cu plantele medicinale pentru proceduri. Centrul este conceput cu 3 direcții de activitate: acupunctură, terapie manuală, fitoterapie chineză și autohtonă. În cadrul Centrului vor activa, pentru o perioadă de doi ani, 3 medici – specialiști în medicina chineză și specialiști din Republica Moldova. La moment, în Centrul de medicină tradițională chineză, alături de cei trei medici chinezi, activează 4 medici autohtoni. [29] Deschiderea acestui Centru va permite diversificarea spectrului serviciilor medicale acordate populației și îmbunătățirea accesului la servicii de recuperare.

La etapa actuală, Republica Moldova și Republica Populară Chineză au asigurat un climat favorabil pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale, însă potențialul real de colaborare dintre

statele noastre este valorificat insuficient. Se impune necesitatea aprofundării colaborării moldo-chineze pe plan politic, comercial-economic, cultural-educational, tehnico-științific etc., care va contribui la avansarea acestora către o etapă calitativ nouă. În vederea realizării acestui deziderat major, urmează să fie realizate, în opinia noastră, următoarele propuneri:

- intensificarea dialogului politic bilateral pe dimensiunea organelor de stat, la nivel parlamentar și ministerial;

- sporirea eficienței activității Comisiei interguvernamentale mixte moldo-chineze de cooperare comercial-economică;

- având în vedere existența unui potențial important de colaborare comercial-economică moldo-chinez, este necesară suplینirea personalului scriptic al Ambasadei Republicii Moldova în China cu încă 2-3 unități, de preferat specialiști în domeniul comercial-economic;

- ținând seama de experiența acumulată de China în crearea și funcționarea Zonelor Economice Libere, se impune necesitatea valorificării plenare a modelului chinez în acest domeniu, care ar contribui substanțial la relansarea economiei Republicii Moldova;

- sporirea numărului de întreprinderi mixte moldo-chineze axate pe cooperarea de producție, crearea condițiilor optime pentru atragerea investițiilor de capital chinez în economia națională;

- organizarea expozițiilor de vinuri în diferite regiuni ale Chinei, cu concursul ambasadei Republicii Moldova la Beijing, precum și a unor agenți economici din domeniu interesați în exportul producției lor pe piața chineză. De asemenea, se impune necesitatea invitării și participării frecvente a agenților economici chinezi la expoziții de profil organizate în Republica Moldova;

- amplificarea contactelor cu diaspora moldovenilor din China care numără în prezent circa 1 500 de persoane și pot fi un factor important în impulsivarea colaborării dintre țările noastre în cele mai diverse domenii.

BIBLIOGRAFIE

1. <www.economist.com>, accesat la 30.11.2012.
2. Comunicatul comun al Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze. În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*, ediție oficială, vol. XVIII,

Ed. Moldpress, Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Chișinău, 1999, p. 326.

3. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.
4. Gargalic Andrei. *China la început de mileniu*, cap.VII //Republica Moldova și China la început de colaborare. Chișinău: Editura Elena-V.I. S.R.L., 2005, p. 158.
5. Gargalic Andrei, *op. cit.*, p. 167-168.
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1112 din 02 decembrie 1997.
7. *Tratate internaționale*, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 116.
8. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.
9. Declarația comună a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineze. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990 – 2002)*, vol. 29. Chișinău, 2002, p. 97-98.
10. <www.interlic.md>, accesat la 20.12.2012.
11. <www.chamber.md>, accesat la 15.12.2012.
12. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.
13. <www.china.mfa.md>, accesat la 19.10.2012.
14. <www.gov.md>, accesat la 05.01.2013.
15. <www.mfa.gov.md/politica-externa/cn/>, accesat la 10.10.2012.
16. *Tratate internaționale*, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 270.
17. <www.parlament.md>, accesat la 20.12.2012.
18. <www.gov.md>, accesat la 05.01.2013.
19. *Tratate internaționale*, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 269.
20. *Tratate internaționale*, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 270.
21. Gargalic Andrei, *op. cit.*, p. 167.
22. <www.parlament.md>, accesat la 20.12.2012.
23. <www.statistica.md>, accesat la 14.03.2013.
24. <www.moldovachina.md>, accesat la 11.01.2013.
25. <www.mec.gov.md>, accesat la 11.01.2013.
26. <www.maia.gov.md>, accesat la 17.12.2012.
27. *Tratate internaționale*, vol. 24. Chișinău, 2001, pag. 116.
28. <www.chamber.md>, accesat la 15.12.2012.
29. <www.medportal.md>, accesat la 30.11.2012.

Prezentat: 26 martie 2013.

E-mail: tanianai@mail.ru

Opțiuni strategice și tactice de realizare a prevederilor programatice de politică externă de către partidele politice

Victor JUC,
doctor habilitat în politologie, profesor cercetător,
Institutul Integrare Europeană și Științe Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

Maria DIACON,
doctorandă, Institutul Integrare Europeană și Științe Politice
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

In this article are investigated the foreign policy strategies and tactics that are developed and promoted by the political parties from the Republic of Moldova. Broadly the foreign policy options are focused on two strategic geopolitical directions – the European Union and the Customs Union from the Eastern area. The investigation of the foreign policy options is important, because in terms of representative democracy the political parties or accede to government or exist in opposition, but promotes a certain foreign policy course.

Create și dezvoltate în contextul realităților social-economice și politice ale orânduirilor în care acționează, partidele sunt atestate de experiența socială ca o categorie de bază a mișcării istorice a societății. Ele constituie principalii factori ai mișcărilor sociale și naționale, ai confruntărilor politico-ideologice, exprimând prin activitățile și manifestările lor dezvoltarea societății. Sistemele social-politice ale națiunilor, în desfășurarea lor, sunt marcate de diferite forme de organizare și de activitate, de funcționare și de instituționalizare a partidelor politice. Acestea, fiind factori ai sistemelor și acțiunilor politice, apar în ipostazele lor concrete sub înfățișări variate și originale. Ca urmare a determinărilor obiective și subiective, fiecare partid poartă sau ar trebui să poarte marca unei identități doctrinare distincte, individualizate prin factura și fizionomia organizatorică și ideologică, prin valoarea moral-politică și comportamentul social al membrilor săi, al liderilor, prin marca strategiilor și a opțiunilor tactice care pot fi diferite ca formă de acțiune, însă unice prin scopul reiterat. Se înțelege că, drept consecință, orice partid apare în fața opiniei publice ca un agent pozitiv sau negativ în existența social-istorică. [1]

Rațiunea de a fi a partidelor politice constă în accesul la guvernare sau în cucerirea puterii. Fără a minimaliza dimensiunea teleologică, care poate fi concepută, totodată, ca funcție unică sau ultimă, se poate totuși spune că ea este o sinteză care survine la capătul realizării altor funcții, deoarece înainte de toate, funcția curentă și permanentă a partidelor este aceea de a asigura medierea între cetățeni și stat, între societatea civilă și societatea politică. Aceasta este o funcție de mobilizare care se manifestă tot timpul, dar în chip plenar în timpul alegerilor, când se stabilește o corespondență reciprocă între societate, pe de o parte, și partidele politice, pe de altă parte. [2] În acest context, orice prevedere programatică din cadrul platformelor electorale, cu precădere, prevederi de politică externă, de factură socială, economică, integraționistă, geopolitică, sunt create, planificate și realizate pentru cetățeni, deoarece partidele care acționează în interesul personal al membrilor săi sunt lipsite de orice încredere din partea electoratului și se reduc la rangul de grupuri de presiune.

Orice partid prezintă obiectivele sale ca fiind expresia intereselor unei anumite părți a comunității și, totodată, ale intereselor ge-

nerale ale societății, iar programul său exprimă o anumită ideologie sau filozofie politică (liberală, social-democrată, conservatoare). Spre deosebire de alte organizații sociale, un partid se remarcă prin organizarea sa formală (statut, program, organisme de conducere), prin obiectivul său explicit de a lua în stăpânire „mașina de guvernare a societății”, adică structurile instituțional-statale și prin sistemul de acțiuni strategice și tactice pe care le desfășoară pentru a-și realiza setul de scopuri propuse inițial.

În politologie se utilizează și termenul de *mașină politică*, în accepția de structură pentru organizarea eficientă a campaniilor politice, dar și în aceea de organizație informală care controlează procesele formale ale guvernării, ale vieții interne ale unui partid, sub conducerea unui lider influent, a unui grup restrâns, de la care emană directive de comportament politic, concepții și aprecieri asupra unor evenimente sau manifestări politice concrete. *Mașina politică* este, în esență, un factor de control care își spune cuvântul asupra strategiilor și tacticilor de urmat, asupra numirilor în funcții politice, asupra listelor de candidați pentru alegeri, asupra utilizării fondurilor materiale licite și, nu de puține ori, ilicite ale partidului. În esență, partidele politice îndeplinesc, în cadrul sistemelor politice, funcții sau roluri între care se disting cele privind armonizarea politicii interne și externe a statului, [3] prin îmbinarea perfectă între strategia aleasă și tactica implementată în activitățile pe termen scurt, mediu și lung în programele și platformele electorale.

Oamenii și programele formează o unitate inseparabilă. Toate partidele se organizează și se mobilizează pentru a realiza un proiect politic global. Acest proiect este mai mult decât un simplu program, mai mult decât spun discursurile, mai mult decât chiar doctrina. Proiectul devine purtătorul unei anume idei despre interesul general, despre binele public, despre opțiunea de politică externă și vectorul acesteia promovat de stat, idee născută din conflictele social majore. Evident că, privite în concretețea lor, funcțiile partidelor se leagă în chip organic de acest proiect politic fondator (format inclusiv din multitudinea de strategii și tactici selectate pentru realizarea prevederilor programatice de politică externă) și de oamenii care sunt

purtătorii acestuia. Însă activitatea partidelor poate fi nu numai politică (activitate electorală, activitate de control și de presiune asupra autorităților, activitate de mobilizare etc.), dar și socială (asistență, ajutor, organizarea manifestărilor de diferit gen etc.), acestea din urmă sunt totuși de cele mai multe ori reducibile la cele politice, pentru că ele au o rațiune politică electorală, contând pentru imaginea partidului respectiv. Oricum, aceste funcții sociale nu sunt autentice și, în plus, nu sunt valabile pentru toate partidele. [4]

În realizarea astfel definitului „proiect politic global” de către **G. Voicu** în „*Pluripartitism. O teorie a democrației*”, considerăm oportună intervenția și utilizarea strategiei și tacticii alese de fiecare partid în parte pentru a-și realiza obiectivele, dar, în mod primordial, scopul bine definit, prin care, în baza principiului liberei participări, contribuie la conceperea, exprimarea și realizarea voinței lor politice. [5] **Al. Zăvatur** susține, în „*Partidele politice și organizațiile obștești*”, teza expusă încă la începutul anilor '90 ai sec. al XX-lea prin care partidul politic reprezintă o uniune benevolă legată printr-o ideologie comună, ce are scopul să dețină puterea sau să participe la exercitarea puterii de stat. Concomitent, pentru partid puterea este un instrument de realizare a programului politic în interesul unuia dintre grupurile sociale mari, prin strategiile oportune contextului social-politic și reieșind din opțiunea de realizare a politicii externe. [6]

Pentru a defini termenul de strategie, am apelat la „*Dicționarul politic. Instituțiile democrației și cultura civică*”, autor **S. Tămaș**, [7] prin care strategia (gr.: stratos – armată, agein – a conduce) reprezintă termenul provenit din tactica militară, dar folosit și în alte domenii (politică, economie, management etc.) pentru a denumi modul de acțiune astfel încât să se obțină reușita într-o competiție în care se confruntă două sau mai multe voințe, fiecare urmărind același țel, în condițiile în care nu pot câștiga toate părțile implicate. În acest sens, strategia este știința și arta utilizării forțelor politice, economice, psihologice și militare ale unui stat și grup de state pentru a oferi suportul maxim și a asigura reușita politicilor adoptate în timp de pace sau război. Orice strategie, subliniază **Andre Beaufre** în „*Introduction a la strategie*”,

[8] presupune un duel de voințe între adversari care folosesc forța pentru a rezolva conflictul dintre ei, fiecare urmărind să-l facă pe celălalt să accepte condițiile pe care vrea să i le impună. Strategia reprezintă întotdeauna un mijloc, scopurile fiind definite în domeniul politicii, operație ce pune în evidență filozofia forțelor ce dețin puterea. Reușita maximă se obține atunci când adversarul este convins să accepte condițiile fără să angajeze forțele armate.

Aceeași sursă definește și termenul de tactică [9] prin care relevă că aceasta reprezintă decizia privind acțiunile pe termen scurt (luate zi de zi) pentru conducerea activităților politice. În acest context, considerăm oportună intervenția prin care partidele politice recurg la tactici prezentate prin declarații de presă, ieșiri în teritoriu, manifestări pașnice pentru o problemă actuală, pentru a reuși realizarea prevederilor programatice de politică externă, expuse în cadrul programelor și a platformelor electorale.

În contextul evidențierii modalităților de organizare și punere în aplicare a strategiilor partidelor politice pentru realizarea prevederilor programului politic și a platformelor electorale ce conțin prevederi de politică externă a statului, considerăm oportun a prezenta principiile de funcționare și interacțiune ale partidelor. Astfel, politologul rus **V. Vinogradov** [10] a evidențiat unele principii ale funcționării sistemului de partide, ce reprezintă o reuniune interconexă de partide, care tind spre obținerea, menținerea și realizarea puterii, și care confirmă, în activitatea lor, reguli generale de interacțiune în limitele sistemului dat. În același context, Al. Zavtur preia aceste principii, considerându-le necesare deoarece contribuie la stabilitatea societății în ansamblul său. [11] Astfel, principiul interacțiunii contradictorii constă în gradul competiției pentru putere, în corelarea consensului și alternativelor, în determinarea direcțiilor evoluției societății. Pentru cazul Republicii Moldova, odată cu afirmarea sa ca stat independent, democratic și de drept, acest principiu a caracterizat pe deplin arealul de interacțiune politică a partidelor în toate domeniile, dar mai cu seamă, pe segmentul politicii externe. Dualitatea vectorului spre vestul sau estul geopolitic continuă să divizeze societatea până în prezent.

Principiul mobilizării ideologico-politice a maselor, ce presupune formarea unor coaliții reprezentative în timpul campaniilor electorale, caracterizează orice societate, indiferent de contextul politic și de sistemul de valori socio-economice promovat. Societatea caută să se definească, să se autodetermine din punct de vedere politic anume prin prisma prevederilor programatice ale partidelor politice în ansamblu, dar preponderent în timpul campaniilor electorale. În cazul Republicii Moldova, chiar dacă aceeași opțiune de politică externă o regăsim la mai multe partide, electoratul se autoidentifică prin locul partidului pe axa politică și prin capacitatea acestuia de a transforma prevederile programatice în prevederi realiste și viabile.

Principiul adaptării social-politice presupune acțiunea sistemului de partide în calitate de mecanism social, scopul căruia este interacțiunea reciprocă a elementelor sistemului politic al societății. În acest context, partidele autohtone, în diferite conjuncturi, au dat dovadă de capacitatea de a se ralia, prin opțiunile de politică externă, mai ales cele cu viziuni vest-integraționiste, necesităților și așteptărilor societății. Însă contextul geopolitic exterior, formulat de centrul est-integraționist, prin intervenții de natură economică, comercială, de securitate, adesea destabilizează și stagnează procesul propriu-zis de integrare în spațiul economic, politic și cultural vest-european.

Potrivit *Legii privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007*, [12] cele două principii stipulate expres, în baza cărora partidele își pot stabili setul de strategii și tactici pentru realizarea prevederilor programatice de politică externă sunt principiul liberei participări și principiul teritorial de organizare a partidelor politice. Aceasta denotă, în primul rând, simplitatea procedurală de acțiune a partidelor politice în mecanismul realizării puterii de stat, iar pe de altă parte, constrângerea prin care partidele politice devin agenți ai ideilor, dar mai puțin agenți ai acțiunilor.

Însă, contrar celor afirmate mai sus, în „*Modelul conceptual al partidului ca subiect al procesului politic*” [13] se atestă faptul că partidele politice manifestă drept o reflectare a activității politice a anumitor grupări sociale, reprezentând consecvent interesele lor. Partidul posedă

mijloace eficiente pentru realizarea activității politice și de influență asupra conștiinței de masă, inclusiv structuri organizaționale, resurse financiare și materiale, pârghiile puterii etc.

Sistemul politic contemporan devine imposibil fără activitatea partidelor politice care îndeplinesc funcții importante în organizarea și funcționarea vieții politice a societății. Până în secolul al XIX-lea, atitudinea societății față de partidele politice, în fond, era negativă. Aceeași opinie o împărtășeau și cunoscuții oameni politici ai timpului N. Machiavelli, Th. Hobbes, A. Toqueville, G. Washington ș. a. Partidele erau considerate ca un rău social, un izvor de discordie socială, de subminare a unității sociale, ca instrument de a atinge interesele de grup și de uzurpare a puterii etc. Mult mai târziu, mințile lucide ale epocii au menționat că activitatea partidelor aduce ceva nou în societate, scoate din amortire și anonimată noile forțe sociale, imprimă un impuls coerenței, inspiră oamenii la apărarea intereselor individuale, de grup, a celor naționale și conturează opțiunile de politică externă. [14] Astfel, pe parcurs, s-au schimbat opiniile cu privire la esența partidelor politice, reușind, ca la etapa actuală, să devină a doua forță în sistemul politic, după stat.

Pentru o bună experiență și credibilitate pe eșichierul politic, partidele trebuie să desfășoare anumite tactici valabile atât pe termen scurt, cât și pe termen nelimitat. Această abordare îi va conferi partidului credibilitate din partea cetățenilor și capacitate de a cuprinde în activitățile sale programatice întreg domeniul social, economic, politic, cultural, dar în mod obligatoriu – domeniul politicii externe. Tacticile despre care am amintit mai sus pot cuprinde următoarele aspecte definitorii: partidul există nu pentru a deveni lider, ci pentru a realiza prin poziția de lider valorile cele mai importante pentru societate. În Republica Moldova, fenomenul se prezintă prin situația în care multe partide se grupează în jurul unui lider (partide carismatice), deci sunt instrumentul politic al liderului și nu un reprezentant al interesului unui segment al societății civile. [15] De asemenea, partidul nu trebuie să permită ca interesele conducerii de vârf să predomină față de cele ale membrilor de rând. Procesul de distanțare a partidelor de mase, specific statelor postsovietice, a fost observat și în Republica

Moldova, unde aparatul de partid, grupat în jurul liderului, a înțeles utilizarea puterii ca o modalitate de satisfacere a intereselor personale și nu a reprezentării bazei lor sociale. [16] Un partid politic trebuie să dispună de capacitatea de a genera idei noi, fără idei noi – degenerază. Supraviețuirea partidului se datorează în acest caz următorilor factori: monopolul reprezentării „intereselor poporului” și deținerii puterii de stat. [17] Partidul trebuie să fie flexibil, în condițiile pluralismului să-și poată schimba structura, să se autoperfecționeze continuu. Dacă în Europa de Vest apăreau inițial grupurile sociale, apoi partidele care să le exprime interesele, în Republica Moldova fenomenul e invers: partidele sunt nevoite să-și caute grupurile sociale, segmentele ale căror interese să le exprime. [18] La fel, partidul trebuie să se folosească pe deplin de divergențele și discuțiile interne de partid pentru autoperfecționare. Însă, concentrarea resurselor în mâinile liderului de partid favorizează disciplina internă dură a partidelor din Republica Moldova, relații constituite pe verticală, în baza unor principii paternaliste. Ca efect avem frecvente sciziuni, părăsiri zgomotoase ale partidelor. [19] Partidul trebuie să fie capabil să simtă la timp momentul politic oportun. Dacă acceptă compromisul înainte de termen, pierde, dacă întârzie, de asemenea, pierde. O condiție de principiu în activitatea partidului e priceperea de a-i selecta, de a-i plămădi, de a-i evidenția din rândurile sale pe viitorii oameni de stat, personalități (președinți, premieri, parlamentari, lideri etc.). În ultimă instanță, izbuteste nu partidul care are un număr mai mare de organizații, ci acel, ai cărui membri sunt mai ingenioși, activi, prevăzători, deștepți, luptători pentru libertate și dreptate. O bună parte din partidele naționale nu țin cont de principiile doctrinare enunțate, iar activitatea și acțiunile lor politice sunt de multe ori contrarii titulaturii asumate. [20] S-a declarat de nenumărate ori că Partidul Comunistilor din Republica Moldova nu mai este un partid comunist, dar mai mult social-democrat, nici Partidul Popular Creștin-Democrat nu este pe de aproape de principiile democrației creștine europene, atât după conținutul programului, cât și după metodele de acțiune utilizate. [21]

În acest context, **Mihai M. Petrescu**, în „*Partide, clase, națiuni*,” [22] întemeiază o constata-

re potrivit căreia, „făcând un tur de orizont asupra vieții politice contemporane, suntem izbiți de gama variată, policromă sub care se prezintă partidele politice, atât sub aspect tipologic, cât și sub aspect rațional și funcțional, fiecare partid având un statut social-istoric, un rol și o valoare proprie, o pondere și un sens specific în ansamblul comunicării sociale și naționale în care este integrat.”

Același autor afirmă ca fiind incontestabil faptul că partidele politice, în esența lor, au reprezentat și reprezintă instituții politice bine conturate, că ele dispun de programe, platforme, statute bine motivate teoretic și practic, că programele cele mai multe care au rezistat examenului vieții politice sunt argumentate și convingătoare. Platformele noilor partide de tip liberal, social-democrat, democrat-creștin, s-au conturat, s-au substanțializat și ele au căpătat un drept de cetate în viață, în scena publică a societății. Același lucru se poate afirma, desigur, cu fireștile particularități de la un partid la altul despre statutele în baza cărora respectivele partide politice își desfășoară viața internă, își organizează întreaga activitate în funcție de strategiile și de doctrinele lor.

M. Voiculescu atestă în „*Tratat de politologie*” [23] că partidele politice, așa cum o atestă istoria de până acum, se delimitează între ele atât prin conținutul ideatic al doctrinelor pe care le urmează și le promovează, cât și prin programele lor strategice, practica pe care o desfășoară. Partidele politice sunt preocupate de continua perfecționare a statutului politic folosit, a modului de abordare a problemelor, a atragerii membrilor și simpatizanților lor, prin metoda persuasiunii, prin conștientizarea scopurilor și idealurilor pe care și le propun, prin evidențierea superiorității valorilor politice cărora își subordonează întreaga lor activitate.

Afirmarea, consolidarea și dănuirea mai tuturor partidelor care își propun să promoveze și să apere dorințele, interesele, idealurile unor cercuri, unor fragmente sau segmente din ce în ce mai mari de cetățeni, de grupuri, pături și categorii sociale, politice, culturale, religioase se datorează, în bună măsură, faptului că acestea, într-o formă sau alta, au militat pentru soluționarea marilor probleme care brăzdează viața politică, juridică, pluripartitismul, separația puterilor în stat, lupta pentru suveranitate și

independență, pentru păstrarea și conservarea unui echilibru firesc între societatea politică și societatea civilă. De asemenea, partidele politice devin responsabile de traiectoria politicii externe a statului prin prevederile stipulate atât în programele și platformele electorale, cât și prin setul de strategii și tactici alese pentru realizarea obiectivului menționat anterior.

Prezentând într-o formă practică cele afirmate mai sus, ținem să evidențiem tacticile întreprinse de primele partide democratice din Republica Moldova în traseul spre integrare în UE, ca obiectiv strategic prioritar al platformelor electorale. În acest context, după semnarea unui Acord de Parteneriat și Cooperare dintre UE și Republica Moldova în 1994, autoritățile Republicii Moldova încep să atragă tot mai multă atenție UE și să formuleze tot mai clar opțiunea europeană [24]. Astfel, în 1995, Parlamentul a adoptat o declarație de politică externă în care califica semnarea APC drept un prim pas spre integrarea europeană. În decembrie 1996, Președintele Petru Lucinschi adresează un mesaj oficial Președintelui Comisiei Europene, Jacques Santer, în care formulează dorința Republicii Moldova de a deveni membru asociat al UE până în 2000.

Așadar, partidele politice în general, prin locul și ponderea lor în societate, prin influența pe care ele o exercită asupra membrilor și simpatizanților – care în anumite cazuri pot fi destul de numeroși – au un impact asupra organizării politicii externe a statului. Ele influențează substanțial sistemele juridice și modalitățile de exercitare a puterii. Rămâne un argument incontestabil că, dintotdeauna, în spatele partidelor politice de relevanță politică, istorică, socială au stat și stau anumite doctrine politice, anumite orientări filozofice, sociologice care și-au justificat rațiunea lor suficientă în materie de organizare a vieții politice, de orientare a partidelor cărora le-au dat naștere spre idealuri, obiective, valori, fără de care nu se poate concepe viața societății moderne, fără de care nu se pot întrevădea direcțiile mari ale prevederilor de politică externă. [25] Concepțiile, doctrinele călăuzitoare, când acestea sunt, desigur, în concordanță cu dezvoltarea, cu progresul social-politic, juridic, moral constituie condiția *sine qua non* a afirmării și dănuirii partidelor politice.

Continuând pe segmentul tacticilor întreprinse pentru facilitarea realizării opțiunii programatice de integrare europeană, reiterăm ideea, potrivit căreia, odată cu victoria relativă a forțelor proeuropene în alegerile parlamentare din 1998, integrarea europeană începe să devină o temă dominantă a discursului politic autohton. [26] După criza financiară din Rusia, Alianța pentru Democrație și Reforme, majoritară în Parlament, votează în 1998 o hotărâre care stipula că orientarea spre integrarea europeană devine „obiectiv strategic major al țării.” În paralel, aderarea la UE este declarată obiectivul strategic al Moldovei în Concepția Politicii Externe pentru 1998 – 2002, adoptată de noul guvern.

Se cere să amintim că programele și strategiile corespund scopurilor și idealurilor și relevă obiectivele și sarcinile într-un moment istoric dat, prin angajarea efectivă a partidelor în lupta pentru realizarea scopurilor prestabilite. [27] Constituind sinteze elocvente de obiective, de idealuri, ca și metodologii fundamentale de organizare a vieții social-politice într-o societate, programele introduc rigoare în organizare, constituind, totodată, un factor de mobilizare a membrilor și simpatizanților lor. Acestea „oferă o cauză pentru participarea cetățenilor, iar pentru membrii partidelor – un obiectiv care-i unește și el stimulează energiile în lupta pentru susținere și realizarea obiectivelor preconizate de partid care elaborează programe și acționează în spiritul acestora.”

Acesta poate constitui și argumentul prin care partidele naționale continuă tacticile cuprinse în declarații, reuniuni la masa de discuții, crearea de organisme responsabile pentru perpetuarea procesului vest-integraționist. În perioada următoare intrării în vigoare a APC, are loc o activizare vădită a diplomației naționale pe segmentul vectorul european, în special în vederea aderării Republicii Moldova la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, eforturi încheiate cu succes în 2001, când Moldova aderă la această inițiativă. Participarea la Pact este văzută de autorități drept o posibilitate de a include statul în Procesul de Stabilizare și Asociere al UE pentru Balcanii de Vest, o „scurtătură” pentru procesul de aderare a Republicii Moldova la UE. În paralel, pe plan intern, se conturează tot mai mult opțiunea europeană

a statului, exprimată printr-un document-apel cu privire la integrarea europeană semnat de 25 de formațiuni politice, în mai 2000, și un Apel către Președintele țării, din iunie 2002, semnat de o serie de partide politice și organizații neguvernamentale care revendică crearea unei Comisii naționale pentru integrarea europeană și elaborarea unei strategii de integrare europeană a Republicii Moldova. [28] De la sfârșitul anului 2002, autoritățile Republicii Moldova purced la crearea cadrului instituțional intern pentru realizarea obiectivului de integrare europeană: Comisia Națională pentru Integrarea Europeană, Comisia Parlamentară pentru Integrare Europeană, Departamentul de Integrare Europeană din cadrul Ministerului Afacerilor Externe. În septembrie 2003, când Republica Moldova fusese deja invitată să participe la Politica Europeană de Vecinătate, C.N.I.E. elaborează și transmite Comisiei Europene o Concepție de integrare în UE. [29]

Unitatea și coeziunea partidelor prinse în platformele și programele lor se cer a fi îndeplinite efectiv, în acțiune, în munca lor dedicată acestor obiective. Astfel, ele rămân simple formule mai mult sau mai puțin demagogice. În acest sens ni se pare a fi de mare actualitate atenționarea că „numai când interesele specifice ale partidelor se încadrează într-un tot unitar, lupta politică nu duce la dezagregarea totală.” [30]

La 24 martie 2005, în prima ședință a Parlamentului ales în scrutinul din 6 martie 2005, acesta a adoptat unanim Declarația cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene. [31] „Noi pornim de la faptul că dezvoltarea de mai departe a Republicii Moldova nu poate fi asigurată decât prin promovarea consecventă și ireversibilă a cursului strategic spre integrarea europeană, spre soluționarea pașnică și democratică a problemei transnistrene, spre funcționarea eficientă a instituțiilor democratice și garantarea drepturilor minorităților naționale. Realizarea acestor sarcini este posibilă în condițiile unei cooperări responsabile a puterii și opoziției, ale stabilității vieții politice interne, ale unor garanții democratice pentru dezvoltarea liberă a mijloacelor de informare în masă și ale unei asigurări riguroase a independenței Republicii Moldova în relațiile ei reciproce cu statele ve-

cine,” se menționează în declarația adoptată.

Obiectivul strategic al integrării europene este reiterat și de către Vladimir Voronin în discursul său de învestitură din 7 aprilie 2005, care a chemat la consolidarea tuturor forțelor politice și a societății în vederea atingerii acestui scop. În plus, programul de activitate a Guvernului pentru anii 2005-2009 „Modernizarea țării – bunăstarea poporului” [32] proclamă integrarea europeană și realizarea Planului de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova drept priorități fundamentale ale activității noului Guvern, de rând cu dezvoltarea economică durabilă social orientată și reintegrarea țării. Prin decret prezidențial, Ministerul Afacerilor Externe este transformat în Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, iar funcția ministrului de externe este promovată la rangul de viceprim-ministru. [33]

Astfel, la ziua intrării în vigoare a Planului de Acțiuni, Republica Moldova devenea un stat care definește clar obiectivul de integrare europeană drept obiectiv național fundamental. Acest obiectiv era sprijinit printr-un consens politic intern fără precedent, existând un cadru instituțional intern cuprinzător pentru realizarea obiectivului în cauză, iar circa 65% din cetățeni se pronunțau în favoarea aderării Republicii Moldova la UE. [34] În aceste condiții, APC – acord semnat în 1994, care pune accentul pe relațiile economice și comerciale dintre UE și Republica Moldova, și care, important, nu recunoaște aspirațiile europene ale statului, este un acord care, în mare parte, nu corespunde actualei conjuncturi politice interne și regionale. În februarie 2005 acesta nu a fost înlocuit, ci suplimentat prin Planul individual de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova, care acoperă golurile reieșind din realitățile actuale și acordă mai multă substanță și urgență prevederilor din APC.

Având în vedere planul de acțiune comun al UE și al Republicii Moldova privind Politica europeană de vecinătate, se stabilesc obiectivele strategice bazate pe angajamentul față de valorile comune și implementarea eficientă a reformelor politice, economice și instituționale. Astfel, în cadrul P.E.V., Parteneriatul estic a creat un cadru politic semnificativ pentru intensificarea relațiilor, accelerarea asocierii la nivel politic și continuarea integrării pe plan econo-

mic dintre UE și Republica Moldova, între care există legături geografice, istorice și culturale puternice, prin sprijinirea reformelor politice, socioeconomice și facilitarea apropierei de UE. Iar cât privește domeniul structurilor democratice, se propune adoptarea măsurilor necesare pentru ca negocierile cu Republica Moldova să continue în ritmul constant actual și, în acest scop, să consolideze dialogul continuu cu toate partidele politice și să încurajeze dialogul dintre partide în această țară, având în vedere că stabilitatea politică în stat este esențială pentru continuarea procesului de reformă. [35] Iar din alt punct de vedere, partidele politice sunt generatori de opțiuni și prevederi de politică externă care, incluse în programele și platformele electorale, orientează societatea spre un model integraționist constant și oportun.

În general, programul unui partid cuprinde un mic sistem sociologic și etc. În funcție de metodele de concepere a programelor, se disting două modele de partide: de program integral și de acțiune imediată, cu alte cuvinte, partide principale și partide oportuniste. Propaganda este pregătirea luptei pe cale spirituală. Prin alegerea mijloacelor de propagandă se deosebesc esențial partidul de program de partidul oportunist. Partidul de program, prin definiție, se adresează judecății cetățenilor care sunt preocupați de problemele vitale ale națiunii și se impun prin persuasiune. Oportunismul recurge la o metodă sigură – arta de a corupe. Tot aici se vorbește de metoda electorală, aceasta înseamnă acordarea unor distincții onorifice și onoruri speciale, cumpărare de conștiințe și de funcții publice, acestea fiind câteva exemple elocvente din gama elastică a mijloacelor de a corupe. Oportuniștii, artiștii ai insinuării, ai corupției, ai calomniei, ai intrigii și ai terorii, sunt în opoziție cu oamenii care fac parte dintr-o altă clasă politică și anume – artiștii ai convingerii, ai luptei cinstite și loiale. [36]

Mijloacele descrise mai sus au, cel puțin, meritul de a fi practicate în activitatea cotidiană a partidelor, în văzul tuturor, oportunismul însă nu găsește margini în inventivitatea metodei care duce la succes sigur, el recurge la cea mai comodă, deși este cea mai perfidă, aceea de a intriga pe ascuns, în umbra și penumbra comitetelor, cluburilor, ziarelor și, mai ales, pe lângă conducătorii partidelor. [37] Situația

membrului unui partid oportunist este delicată deoarece el poate intra cu ușurință într-o situație conflictuală cu colegii săi de partid decât cu colegii săi politici, din alte partide, adversari firești. Acesta nu are decât o soluție, să conducă cu o abilitate mai mare decât ceilalți colegi de partid situația creată în societate la un moment dat. În sfârșit, când formele civilizate de acțiune nu dau rezultate, oportuniștii apelează la un mijloc extrem: terorizarea, adică întrebunțarea forței brutale în luptele politice până la exterminarea fizică a adversarului. Fizionomia partidului se schimbă în acest caz complet, partidul nu mai merită denumirea de partid, devenind o ficțiune.

În definitiv, partidul politic trebuie să fie pedagogul politic al națiunii și să devină una dintre cele mai importante instituții sociale pentru educația politică și socială a individului ca cetățean, trezind interesul fiecăruia pentru problemele sociale și politice ale timpului și conștiința răspunderii. [38]

Întreprinzând o adevărată anatomie a partidului politic în expunerea sa intitulată „*Partidul politic*,” ținută la Institutul Social Român, **D. Gusti** precizează că partidul este o parte dintr-un tot și că el, partidul, presupune existența unui partid opus fiindcă astfel el nu poate să se manifeste ca partid, deci el presupune neapărat opoziția din partea altui partid. Pentru autor [39] partidul, ca fenomen social, vizează următoarele probleme esențiale: ce este partidul politic, care sunt tipurile de manifestare, cum se afirmă și se menține, care sunt mijloacele de realizare a scopurilor partidului politic. Concluzia sa este aceea că „toate aceste chestiuni se află în cea mai strânsă legătură unele cu altele și formează la un loc sistemul partidului politic.”

La o atestare primară a partidelor din Republica Moldova, s-ar părea că acestea adoptă și promovează aceleași tendințe integraționiste pe plan extern, încorporate sub egida unui vector al politicii externe unic: integrare europeană complexă. Însă, chiar de la afirmarea sa ca stat independent, democratic și de drept, Republica Moldova a fost supusă dualității de opinii, acțiuni și strategii cu privire la conținutul și direcția politicii sale externe.

Fie din punctul de vedere al credibilității și publicității în fața electoratului, fie din punctul

de vedere al strategiei programatice sau al contextului social istoric, în care procesul integrării europene a devenit ireversibil și prioritar pentru statele terțe, dar fiecare partid politic din Republica Moldova prevede în programul său de activitate realizarea obiectivului de integrare europeană. Tactic însă partidele politice din Republica Moldova, cu precădere cele de stânga, optează tot mai încurajator pentru o integrare estică, după modelul integrării vestice, prin aderare la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan.

PCRM declară că Uniunea Vamală este un proiect nou, simpatic, cu perspectivă și de aceea nu trebuie să uităm de partenerii noștri strategici, deoarece aceste relații mai sunt viabile. Aderarea la Uniune este un lucru obligatoriu. Liderul comuniștilor moldoveni a declarat anterior că „aderarea la spațiul estic nu contravine aspirațiilor europene ale Moldovei, iar PCRM a văzut întotdeauna în integrarea europeană a Moldovei o cale de modernizare internă și niciodată nu a contrapus această modernizare posibilității de integrare în spațiul C.S.I.” [40] Anterior, mai mulți experți în economie și analiști politici au declarat că aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală va aduce atât beneficii economice, dar va fi și un imbold pentru soluționarea conflictului transnistrean. În același timp, persoane influente din UE susțin că procesul de integrare europeană a Moldovei nu trebuie să fie legat de soluționarea problemei transnistrene.

O opțiune radicală pentru politica externă a Republicii Moldova este atestată în declarația liderului Partidului Social-Democrat din Moldova prin care „ideea națională a cetățenilor Republicii Moldova este aderarea țării la Uniunea Vamală.” [41] O poziție mai echilibrată este împărtășită de Partidului Socialiștilor din Republica Moldova prin care este împărtășită ideea că, atâta timp cât nu există o majoritate parlamentară care ar susține ideea de a schimba vectorul politic și economic extern, toate acțiunile privind un eventual referendum în problema aderării Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan nu pot avea succes. În opinia socialiștilor, „Uniunea Vamală este un proiect interesant din punct de vedere economic pentru țara noastră, însă la această etapă mai mult de PR și declarații

politice nu se poate de făcut nimic. Suntem ferm convinși că și comuniștii, care au propus inițierea acestui referendum, dar și alții înțeleg foarte bine că această idee nu poate fi implementată atât timp, cât nu avem majoritate parlamentară.” [42]

Cu referire la o eventuală aderare la Uniunea Vamală Euroasiatică, președintele grupului Alianței Progresiste a Socialiștilor și Democraților din Parlamentul European, Hannes Swoboda, a precizat că Moldova trebuie să se gândească bine ce fel de alternativă este aderarea la respectiva structură. La rândul său, liderul PDM, Marian Lupu, a reiterat că Partidul Democrat rămâne în continuare pe poziția inițială de aderare a țării noastre la UE. [43] „Odată ce calea spre UE nu este în contradicție cu platforma C.S.I., de ce să nu avem o bună colaborare cu partenerii din Est? Platforma C.S.I. este una bună, care ne oferă multe oportunități pe cale politică, economică, comercială și umanitară.”

Referitor la Uniunea Vamală, Vlad Filat, președintele Partidului Liberal Democrat din Moldova, care deține și funcția de prim-ministru, a precizat că Republica Moldova este parte a C.S.I. și a semnat Acordul privind comerțul liber dintre aceste state, iar acțiunile de politică externă reflectă interesul statului. [44] Ținem să precizăm că PLDM este unul dintre cele mai influente partide de pe eșichierul politic la ora actuală, iar totalitatea declarațiilor și a acțiunilor întreprinse (semnarea acordurilor, vizitele oficiale de rang înalt) denotă că interesul statului este direcționat spre aderarea la structurile europene.

Partidul Liberal, de asemenea, împărtășește opinia prin care Uniunea Euroasiatică nu reprezintă cea mai bună opțiune a politicii externe a Republicii Moldova. Liderul partidului precizează că “în cazul în care nu vom accepta, ne vor șantaja: dacă nu vreți, vom accepta Transnistria ca parte componentă a acestei uniuni vamale.” [45]

În final, atestăm o altă opinie radicală promovată de PNL și contrară PSD prin care Vitalia Pavlicenco declară: „Nu cred că se va ajunge până acolo, pentru că există presiuni din partea societății civile. Nu cred că electoratul se vrea înapoi, în niște uniuni de la Răsărit.” [46]

În final, potrivit noilor concepții ale politicii externe și securității naționale, prioritar pentru

Republica Moldova trebuie să fie corespunderea proceselor interne criteriilor politice pentru integrarea europeană. Corespunderea criteriilor economice nu trebuie subestimată în niciun caz, însă faptul că populația Republicii Moldova reprezintă mai puțin de 1% din populația UE, iar economia care trebuie reformată reprezintă ~0,03% din economia UE, poate oferi Republicii Moldova să fie ajutată economic, dacă ar corespunde criteriilor politice. [47]

Partidele politice moderne, ca și cele actuale, conștiente de misiunea lor, caută să susțină și să stimuleze democrația reprezentativă, puternic inserată în viața politică, juridică, morală, culturală a societății. Pluralismul constituie stilul nutritiv al democrației reprezentative iar, la rândul lui, acesta substanțializează activitatea partidelor politice în prezența pluripartitismului.

Partidele dintr-o anumită societate formează în totalitatea lor un sistem, deoarece fiecare partid, prin opțiunile sale doctrinare și programice, prin raporturile în care intră în lupta pentru putere, pentru exercitarea sau influența acestora, își concepe și desfășoară acțiunile, ținând seama de particularitățile celorlalte partide, de necesitatea ca sistemul politic să funcționeze astfel încât să asigure echilibrul societății. În viața politică prezintă importanță nu numărul de partide, ci calitatea, capacitatea de a răspunde programatic nevoilor societății, intereselor naționale reale. Cu cât numărul de partide este mai mare, cu atât mai dezarticulată și incoerentă este viața politică. Unul din aspectele cele mai relevante în acest sens constă în faptul că scena politică națională a ajuns să fie supraaglomerată de un mare număr de partide și formațiuni politice. Potrivit datelor oficiale, la Ministerul Justiției sunt înregistrate 36 de formațiuni politice. [48] O simplă comparație atestă faptul că în România sunt 22 de partide. [49] În Ucraina activează un număr mare de partide politice, dintre care multe au foarte puțini membri și nu sunt de notorietate. Partidele mici se reunesc adesea în coaliții largi pentru a participa la alegerile parlamentare. [50]

În mod evident, acestea nu au putut și nu pot oferi tot atâtea variante credibile de soluții realiste a problemelor societății. Desigur, nu este vorba de a interveni pentru limitarea sau stoparea creșterii numărului de partide

sau formațiuni politice, dar, dimpotrivă, partidele, oricâte ar fi, trebuie să-și stabilească clar prioritățile pentru a servi interesele poporului și pentru a fi capabile de promovarea unei politici externe realiste, reieșind din condițiile social-istorice.

Sunt partide care pun în evidență mai mult interesele economice, altele – mai mult ideile politice, religioase, filozofice, în realitate însă ideea de a deține puterea este întotdeauna combinată cu un interes, iar interesul nu se poate satisface fără un ansamblu de idei cuprinse într-un program. Viața de partid înregistrează programe cu acțiuni mai modeste, sunt programe de constelații politice, de moment, programe de acțiune și atitudine într-o chestiune de actualitate politică și socială. Toate programele conțin două elemente: unul care le unifică și unul care le separă. Programele sunt produsul unor situații istorice comune tuturor partidelor, element care le unește și, în același timp, acestea sunt produsul intereselor economice și al ideilor politice diferite, elemente care le pun într-o lumină conflictuală. [51]

Așa cum definește D. Gusti programul pe termen scurt al partidului politic, acesta poate fi echivalat cu strategia politică pe care o adoptă un partid pentru buna realizare a prevederilor programatice prevăzute în programele și platformele electorale. În acest context, după „*Dicționarul politic. Instituțiile democrației și cultura civică*” de **S. Tămaș**, [52] strategia politică reprezintă planul de acțiuni elaborat pentru reușita în competiția cu forțele de opoziție, pe calea obținerii maximumului posibil de suporteri în campaniile electorale sau în alt gen de campanii politice. De regulă, un plan strategic se referă la următoarele aspecte: modul de acțiune, scopurile și obiectivele ce trebuie realizate, timpii de execuție, mijloacele și resursele ce se vor utiliza, principalele direcții de acțiune pe plan economic, tehnologic, social, legislativ. Orice strategie politică are în vedere folosirea

oportunităților și constrângerilor oferite de mediul politic, resursele disponibile și reacțiile posibile ale opoziției politice. Strategia politică majoră (marea strategie) constituie linia de acțiune elaborată de forța politică ce deține puterea în stat, menite să promoveze interesele majore ale națiunii pe plan intern și, mai ales, pe plan internațional. **L. Hart** subliniază că cea mai mare contribuție a „marii strategii” este corelarea scopurilor cu mijloacele într-un context mai amplu decât cel militar. [53] În această viziune, lupta militară este doar unul din instrumentele „marii strategii”, obiectivele fixate putând fi realizate recurgându-se la presiuni financiare, diplomatice, comerciale etc. pentru a slăbi voința oponentului. În acest mod, calea militară nu este necesară pentru atingerea rezultatelor urmărite în relația dintre națiuni.

Așadar, partidele politice din Republica Moldova se caracterizează printr-o incoerență a mesajului politic exprimat și printr-o criză identitară acută, cu precădere în domeniul politicii externe. Între strategiile propuse spre a fi dezvoltate și tacticile alese în activitățile politice cotidiene există o diferență majoră. Iar aceasta poate fi explicată prin faptul că partidele nu dispun de programe socioeconomice, elaborate de pe principii doctrinare. De asemenea, orientările în domeniul politicii externe nu pot servi decât tangențial drept criteriu de clasificare a partidelor. Majoritatea absolută a formațiunilor politice nu au un suport electoral sigur, de credibilitatea și susținerea populației beneficiind numai câteva. Nivelul scăzut al culturii politice din societate decide soarta alegerilor și deci a partidelor. Lipsa tradițiilor și a experienței, divizarea etnică, evidentă, mai ales, în timpul campaniilor electorale, se răsfrânge negativ asupra activității partidelor politice, [54] iar de aici reiese și caracterul prevederilor programatice de politică externă ce plasează statul într-o sferă geopolitică sau alta.

BIBLIOGRAFIE

1. Mitran I. *Politologia în fața secolului XXI*. București: Fundația „România de Măine”, 1997, p. 60.
2. Voicu G. *Pluripartitismul. O teorie a democrației*. București: All, 1998, p. 77.
3. Mitran I. *Op. cit.*, p.61.

4. Voicu G. *Op. cit.*, p. 80.
5. Legea privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 29.02.2008, nr. 42-44/119.
6. Zavtur Al. *Prelegeri la cursul universitar de politologie*. Chișinău, 1991, p. 156.
7. Tămaș S. *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică*. București: Șansa S.R.L., 1996, p. 240.
8. Beaufre A. *Introduction à la Stratégie*. Paris: Librairie Armand Colin, 1985, p. 74.
9. Tămaș S. *Op. cit.*, p.240.
10. Виноградов В. *Партия и власть*. În: Вестник Санкт-Петербургского Университета, 1992, Серия VI, p. 69.
11. Zavtur Al. *Op. cit.*, p. 155.
12. Legea privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 29.02.2008, nr. 42-44/119.
13. Концептуальная модель партии как субъекта политического процесса. În: Международная экономика и международные отношения, 1994, №2, p. 36.
14. Popescu T. *Politologie*. Chișinău: Î.S.F.E.P Tipografia Centrală, 2007, p. 115.
15. Tăbârță S. *Partidele politice și modificarea suportului lor social*. În: Moldoscopia (Probleme de analiză politică). Chișinău, U.S.M., XXV, 2004, nr. 1, p. 117.
16. Пшизова С. *От подражания к имитации: партийное строительство на постсоветском пространстве*. În: Власть. 2003, №12, с. 31.
17. Dancă I. *Tentația partitocrației numită „pedeserizare”*. În: Sfera politicii, 2001, nr. 90, p. 28.
18. Мошняга В. *Политические партии и партийная система Республики Молдова: трансформационный контекст*. În: Moldoscopia (Probleme de analiză politică). Chișinău, U.S.M., XXIII, 2003, с. 17.
19. Lazur D. *Oleg Serebrian. „Vă las... plec ambasador.”* Jurnal de Chișinău, 7 iunie 2005.
20. Solomon C. *Aspecte ale culturii politice în Republica Moldova în perioada de tranziție*. În: Moldoscopia (Probleme de analiză politică). Chișinău, USM, XXV, nr. 1, p. 112.
21. Țârdea B. *Politologie. Curs de prelegeri*. Chișinău: Elan-Poligraf, 2008, p. 140.
22. Petrescu M. M. *Partide, clase, națiuni*. București: Politica, 1977, p. 254.
23. Voiculescu M. *Tratat de politologie*. București: Universitară, 1998, p. 191.
24. Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova. Ghid. Chișinău: Gunivas, 2006.
25. Voiculescu M. *Op. cit.*, p. 192.
26. Ghid UE-RM. <www.e-democracy.md>. (vizitat 19.01.2013).
27. Cioabă A. *Democrația reprezentativă: concept juridic*. În: Societate și cultură, 1992, nr. 3, p. 84.
28. Planul de Acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova. Ghid. Chișinău: Gunivas, 2006.
29. Evoluții în relațiile RM-UE. <www.mfa.gov.md/din-istoria-rm-ue/>. (vizitat la 19.01.2013).
30. Neumann S. *Toward a Comparative Study of Political Parties*. În: *Modern Political Parties, Approaches to Comparative politics*, Chicago Press, Toronto, The University of Toronto Press, 1965, p. 305.
31. Declarația cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene. <old.parlament.md>. (vizitat la 18.01.2013).
32. Programul de activitate a Guvernului pentru 2005-2009 „Modernizarea țării – bunăstarea poporului.” <www.gov.md>. (vizitat 19.01.2013).
33. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 630 din 22.08.2011 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia. <www.mfa.gov.md>. (vizitat la 20.01.2013).
34. Dinamica opțiunii pro-UE a cetățenilor RM potrivit Barometrului de Opinie Publică, Da-

tele sondajului I.M.A.S. din februarie 2006. <www.ipp.md>. (vizitat la 16.01.2013).

35. Negocierile în vederea încheierii Acordului de asociere UE-Moldova. <www.mfa.gov.md>. (vizitat la 17.01.2013).

36. Voiculescu M. *Op. cit.*, p. 191.

37. Dan P. *Doctrinile partidelor politice*. București: Garamond, 2002, p. 32.

38. Voiculescu M. *Op. cit.*, p. 201.

39. Gusti D. *Partidul politic*. București: Cultura națională, 1923, p. 4.

40. Liderul PCRM: Procesul de aderare la Uniunea Vamală nu trebuie politizat. <www.pcrm.md>. (vizitat la 19.01.2013).

41. Noi nu ne ocupăm cu falsificarea semnăturilor și, prin urmare, vom lupta pentru fiecare semnătură. <www.selin.md>. (vizitat la 22.01.2013).

42. Ideea referendumului privind aderarea Moldovei la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazakhstan nu are sorți de izbândă. <www.tribuna.md>. (vizitat la 21.01.2013).

43. Moldova între integrarea în UE și aderarea la Uniunea Vamală. <www.publika.md>. (vizitat la 19.01.2013).

44. Prim-ministrul Republicii Moldova Vlad Filat a avut astăzi la Moscova o întrevedere cu Prim-ministrul Federației Ruse Dmitri Medvedev. <www.pldm.md>. (vizitat la 21.01.2013).

45. Mihai Ghimpu: Moscova a schimbat tancurile cu partidele politice. <www.dw.de>. (vizitat la 16.01.2013).

46. Interviu cu Vitalia Pavlicenco pentru <www.politik.md>, <www.pnl.md>. (vizitate la 19.01.2013).

47. Elaborarea noilor concepții ale politicii externe și securității naționale. <www.e-democracy.md>. (vizitat la 22.01.2013).

48. Lista partidelor politice înregistrate în Republica Moldova. <www.justice.gov.md>. (vizitat la 17.01.2013).

49. Partide politice din România. <ro.wikipedia.org>. (vizitat la 20.01.2013).

50. Hart L. *The strategy of indirect approach*. Washington, DC. National War College, 1941, p. 343.

51. Dan P. *Op. cit.*, p. 33.

52. Tămaș S. *Op. cit.*, p. 241.

53. Hart L. *Op. cit.*, p. 344.

54. Juc V. *De la partidul unic la pluripartitism*. În: „Arena politicii,” 1996, nr. 1, p. 10.

Prezentat: 9 aprilie 2013.

E-mail: juc.victor@gmail.com

The Integration of the Republic of Moldova into the European Cultural Realities

Stela SPÎNU,
doctor în filologie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

REZUMAT

Prezentul studiu ia în discuție probleme ce țin de evoluția politicii culturale a Republicii Moldova în contextul relațiilor internaționale, cooperarea țării noastre cu UE în domeniul culturii, participarea la programe culturale europene, semnalarea noilor tendințe și perspective în activitatea instituțiilor culturale din țară.

***There are many things in the world that separate us,
but one approaches us: culture!***

(Eugen Ionesco)

In the course of the last decades, our country has gone through a number of political events; some have been beneficial for its future, and others have harmed its cultural identity. Radical changes in the society have occurred since 1989, when according to N. Dabija's affirmations "the national revival movement led to the awakening of the national consciousness and the organization of cultural events in the society". Subsequently, on August 1991, the Republic of Moldova declared its independence, a historical event that was preceded by a large number of rallies, protest marches, strikes, the protesters' claims regarding the official recognition of the Romanian linguistic and cultural identity, the return to the Latin alphabet, and the decreeing of the Romanian language as state language.

With the adoption of the Constitution of the Republic of Moldova, in the process of culture democratization, a new phase began. As stated in the Constitution, citizens are granted the right to creation (Art. 33). We quote: "(1) The freedom of artistic and scientific creation is guaranteed. Creation is not subject to censorship. (2) The right of citizens to their intellectual property, their material and moral interests arising in relation to various forms of intellectual creation are protected by law. (3) The State shall contribute to the preservation, development and propagation of the achievements of

the national and world culture and science"[1].

There followed a series of events of major importance for the European future of the country, and namely: the admission of the Republic of Moldova to the Council of Europe (1995), the entry into force of the Partnership and Cooperation Agreement with the EU (1998), the offering of full membership to the World Trade Organization (2001), the adherence to the Stability Pact for South Eastern Europe (2001), the signing of dozens of treaties and intergovernmental agreements in the field of politics, economy and culture.

The new cultural policies of the Republic of Moldova, which followed to be developed, were based on international principles and objectives adopted at the Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development in Stockholm (1998). In this context, the "Law on Culture" was adopted in 1999. This law, consisting of seven chapters, covers to the majority of the areas of the population's cultural activity and regulates the development of the entire cultural process [2].

In order to promote the new cultural policies in the Republic of Moldova, the following programs were developed and implemented: the State Programme on the development of culture and social protection of people of culture for the years 1993-2000 (GD No. 343 of 03/06/1993), the State Programme "Deve-

lopment and Protection of Culture and Art in the Republic of Moldova for the years 1997-1998" (GD No. 672 of 18/07/97), the Sectorial Programme on the development of libraries in the Republic of Moldova (1997-2000)", the National Programme "Moldovan Village" (2005-2015), the National Programme on information of the cultural sphere for 2012-2020 (Government Decision No. 478 of 04/04/2012).

Currently, the Ministry of Culture is being focused on the implementation of the priority objectives of the Programme of the Government of the Republic of Moldova "European Integration: Freedom, Democracy, Welfare for 2011-2015", which include:

- to develop contemporary art as a means of promotion and affirmation of national culture, both domestically and internationally;
- to rehabilitate the cultural activity and infrastructure, especially in rural areas;
- to finance the cultural activity in accordance with the established priorities and based on projects;
- to promote culture as a key factor in the preservation and development of the national identity;
- to promote the national cultural values as a component part of the European cultural heritage.

At the end of 2012, the Ministry of Culture launched the public debate on the project „Strategies on the Development of Culture for the period 2013-2020 "Culture XXI/20", whose purpose is to ensure a sustainable cultural environment in the Republic of Moldova through the creation of a modern conservation and enhancement system of the cultural heritage, the promotion of contemporary artistic creativity and cultural industries, of cultural diversity and dialogue, the modernization of cultural institutions and cultural management, the establishment of a transparent and participatory system of management and monitoring of the cultural process. Because the European integration implies a balance between shared values and principles on the one hand, and national and local specificity, on the other hand, Moldova's cultural policy should find ways to remain open to the exchange of values in the context of the European integrated market, and at the same time, to support the wealth,

the vitality and the diversity of its own cultures [3].

Currently, a decisive role in the evolution of the culture and spirituality of the Republic of Moldova is held by the bilateral and multi-lateral cultural cooperation, conducted by the Department on External Relations and European Integration of the Ministry of Culture. In the context of bilateral cultural cooperation between Moldova and EU countries, special attention is given to the established cultural relations with Romania, France, and Italy.

The cultural cooperation between the Republic of Moldova and Romania is marked by the activity in the field of literature, theatre, music, fine arts, architecture, cinema, radio / television, photography, circus, folk art, archives and libraries, books publication, scientific research, cultural tourism. Notable is the fact that on September 29, 2010, the Romanian Cultural Institute "Mihai Eminescu" was inaugurated, which aims at the creation of new spiritual bridges between the two banks of the Prut, and also to rediscover and to consolidate the common language, culture and traditions. The most important events in 2012 included: the launching of the first programme of research scholarships ("Alexandru S. Sturdza" scholarships), the organization of a novel exhibition of Bessarabian carpets (October 14), the coordination of the International Animation Film Festival in Chisinau (November 1-4), the organization of the conference "Medieval and Modern Romanian Culture" (January 15, 2013), the inauguration of the exhibition "Bessarabia 1812-1947. People, Places, Borders", etc.

Referring to the Moldovan-French cultural relations, it should be mentioned that they are based on: the creation of the French Alliance in Moldova (1992), the Treaty of Friendship, Understanding and Cooperation (January 29, 1993), the Agreement on Cultural, Scientific and Technical Cooperation (November 24, 1994), the Convention on creating bilingual classes in the Republic of Moldova (September 4, 1998), the French-Moldovan Framework Programme on Cooperation and Cultural Action (July 2000), the creation of the Francophone International Organization (January 2006), the International Francophone Day (March 20). At present, the French Alliance supports seven

resource and information centres on contemporary rural France in Balti, Bobeica, Cahul, Tiraspol, Nisporeni, Calarasi and Ungheni. As a result of bilateral cooperation, some cultural institutions from Moldova introduced the experience of French cities, ensuring the participation of those interested in "Nuit des Musées", which encourages young people to visit museums without entrance fee. One Saturday in May, some museums from Chisinau, as well as over 2000 other museums from 39 countries, keep their doors wide open for a night, from sunset until morning. They become scenes for shows, performances, reciting and singing. The link between all the Alliances in the world is the International Journal of the French Alliance Foundation "Le Fil d'Alliances", which in October 2012 devoted the front page of its Information Bulletin to the celebration of the 20th anniversary of the French Alliance in Moldova and to the opening of the new *Médias Tech* Centre. Better mutual knowledge of Moldovan and French citizens is possible due to TV5 Monde television and the Radio France International. The year 2012 and the beginning of 2013 have been rich in events, among which the following were organized:

- two major events: the International Conference dedicated to "Issues of General and Romance Linguistics" in memoriam of Grigore Cincilei, and the National Symposium dedicated to Professor Anatol Lenta "Maitre du verbe français et chanteur de la francophonie moldave" (December 2012);

- the exceptional show with the participation of Nelly Cozaru "Edith Piaf: the woman who loved" (January 18, 2013);

- the running of the film "Europe Europe" on January 27 (in Odeon cinema);

- the 3rd edition of the photo contest on January 30, initially launched in 2010;

- the EduFly salon on the topic "Developmental Opportunities for Pupils" on January 24;

- the 3rd edition of the Online French Festival from January 17 to February 17, 2013;

- a Parisian quarter with many boutiques and restaurants was opened on the premises of MallDova shopping centre on December 12; here free of charge introductory courses of French are being offered [4].

In accordance with the priority directions,

reflected in the Concept of Foreign Policy of the Republic of Moldova, Italy is among the countries with which Moldova desires to develop constructive relations of cooperation, their character being determined by Italy's share in the international community and the Latino community, by the cultural and language affinities, and by the numerous presence of Moldovan citizens in this country. Currently, Moldovan cultural associations, such as Italian-Moldovan Cultural Association, "The Star of Moldova", the Cultural Association Moldova, the Socio-Cultural Association "Mihai Eminescu", the Institute for Development and Cooperation "Italy-Moldova", the cultural promotional Association "Dacia", the Association "Gazeta Basarabiei", the Association for socio-cultural promotion "Doina", the Italian-Moldovan Economic and Cultural Institute, the socio-cultural Association "Speranza-Onlus", the Italian-Moldovan Cultural Association "Plai", the Moldovan Cultural Association "Basarabia", the Moldovan-Italian Association for Cooperation and Integration "A.M.I.C.I.", etc. are registered on the territory of Italy. Referring to the Italian cultural cooperation with Moldova in 2012, we mention the organization of several events, such as: the poetry contest, "In Memoriam of Grigore Vieru and Mihai Eminescu" (Turin, 17/01/12), the celebration "Martisor 2012", the inauguration of the Moldovan Culture Week in Marrucino theatre from Chieti (June 1), the implementation of the project "Art and Culture of Eastern Europe" (June 2), the organization of the national holiday "Our Language" in Rome (September 9), the coordination of the event "Santa Claus ... exists!" for the Moldovan children in Italy (December 23, 2012, in Rome), etc. [5]. In this context, the fact that on May 25, 2010, Mihai Ghimpu was appointed honorary member of the European Academy for Economic and Cultural Relations of Rome is worth attention.

Like in the cases of Romania, France and Italy, the Moldovan-German cultural relations are characterized by steady growth. The Cultural Society of Moldova operates in Germany aiming at promoting our cultural and spiritual values. The Association of Moldovans from Germany was founded in September 2004. It brings together the members of the Moldovan diaspora in the Federal Republic of Germany.

An active role is also played by the *Union of Bessarabian Germans*, whose representatives are ethnic Germans of Bessarabian origin, who returned to Germany in the years 1939-1940. They frequently visit our country and offer significant support especially for the localities of their origin. Bilateral contacts in science and education are promoted in accordance with the Protocol of 1998, which favours direct collaboration between the German Academic Exchange Service (DAAD) and the Ministry of Education of the Republic of Moldova, as well as the Rectors' Conference of Higher Educational Institutions (HRK) and the Rectors' Council from the Republic of Moldova. Germany also offers substantial support by providing scholarships for studies and scientific research to students, scientists and Moldovan officials. An important achievement in this field is the opening of the Cultural Institute Moldova, based in Leipzig on March 1, 2006. The purpose of this Institute, unique in the German and European space, is to promote dialogue and contacts with the institutions from Moldova, to support scientific research, scientific conferences and the implementation of various projects in the fields of science and culture [6].

At European level, the bilateral cultural cooperation is promoted through ethno-cultural organizations, which include the Moldovans' Community in Austria, the Association "*Euro-Moldova*" (the Czech Republic), the Cultural Association of Moldovans in Estonia "*Lucefăru*" (the Republic of Estonia), the Moldovans' Association in France, the Association of Moldovans "*Assomoldave*" (Italy), the Association Moldova di Trento (Italy), the Association of Moldovans' United Community ACUM (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland), the charity organization "Moldova Vision", the Community of Bessarabians from Ireland, the Moldovan Cultural Centre (the Portuguese Republic), the Association of the Bessarabian Initiative Group from Cluj-Napoca (Romania), the League of Bessarabian Students in Romania.

Besides the fact that the Republic of Moldova collaborates closely with many member states of the EU, it also participates in several European cultural programmes. Thus, on June 12, 2012, within the Programme on Eastern Partnership and Culture, 15 regional projects

worth 8.2 million euros, financed by the EU were launched. These are implemented in the Eastern Partnership countries, namely Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine, in order to strengthen the role of culture as a driving force for sustainable economic, social and human development. The projects cover a wide range of topics, from fields related to film and photography to cultural education, crafts and publishing activities. The Programme on Eastern Partnership and Culture aims to help partner countries in reforming their cultural policy at government level, as well as to improve the professional capacities of the cultural operators in the region. It aims to strengthen the regional cultural links and dialogue within the Eastern Partnership region and between the EU and ENP cultural networks from Eastern countries and actors.

Obviously, the Republic of Moldova is part of third countries which participate in the Culture Programme (2007-2013), funded by the European Union and managed by the Executive Agency on Education, Audio-visual and Culture and by the European Commission - Directorate General for Education and Culture. The duration of this program is seven years (2007-2013) and is a continuation of the Programme "Culture 2000" completed in 2006. Our country is part of this program by participating in the Programme "Traditions and customs of peoples alike" in collaboration with the Ministry of Culture of the Republic of Italy.

What concerns education, the Republic of Moldova belongs to the *Tempus* Programme (whose overall objective is to facilitate the cooperation in higher education between the EU Member States and partner countries in the neighbourhood) and to the *Erasmus Mundus* Programme (which aims to promote European higher education and global intercultural communication).

Under the aegis of the Council of Europe and the European Commission, the Republic of Moldova implements the Pilot Project "The rehabilitation of cultural heritage in historic towns" (PP2). This involves assisting national, regional and local authorities in implementing a Strategic Intervention Plan to support the social and economic revitalization and development of small and medium-sized historic

towns, as well as of the environment through the rehabilitation and refurbishment of monuments and settlements. The project on cultural heritage rehabilitation "Historic Chisinau 2030" is aimed at all those interested in the protection of the historic city and urban planning (architects, designers, artists, writers, journalists, sociologists and futurologists, students of different profiles, etc.).

The project "The Black Book of Chisinau Municipality Cultural Heritage", financed by the European Union is focused on cases of demolition, unlawful degrading interferences on heritage objects and monuments that are getting ruined day by day. The volume "The Black Book of Chisinau Municipality Cultural Heritage" coordinated by Ion Stefanita, direc-

tor of the Agency for inspection and restoration of monuments of the Ministry of Culture, was published with the financial support of UNESCO Office and the Italian Ministry of Foreign Affairs, Cooperazione Italiana. [7]

Thus, culture is the one that renders "European bond and can preserve a sustainable unity in such a vast diversity". In this context, the role that culture has in the spiritual development of each nation, and of the Moldovan citizens in particular, is obvious. On a diachronic dimension, our country's cultural cooperation with the EU has known both stagnation periods and periods of progress. We believe that the future will be eventful and productive for society because spiritually we are much closer to this area.

REFERENCES

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iunie 1994. Chișinău, 2008.
2. Legea culturii nr. 413-XIV din 27.05.99. În: Monitorul Oficial, nr.83-86/401 din 05.08.1999.
3. Proiectul "Strategia dezvoltării culturii Republicii Moldova: 2013-2020". Chișinău, 2012 <<http://particip.gov.md>> (vizitat 01.02.2013).
4. <<http://www.alf.md>> (accessed on 20.11.2012).
5. <<http://www.italia.mfa.md>> (accessed on 22.12.2012).
6. <<http://www.germania.mfa.md>> (accessed on 15.01.2013).
7. Cartea neagră a patrimoniului cultural al municipiului Chișinău. Coordonator: Ion Ștefăniță. Chișinău: S. n., 2010, 88p.

Prezentat: 15 aprilie 2013

E-mail: stela_s73@mail.ru

Tribuna tânărului cercetător

Func ionarea autonomiei locale în Republica Moldova

Tatiana CASTRAȘAN,
doctorandă, lector universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe l ng  Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

Local autonomy as form of public administration is a complex of specific powers of local authorities needed to manage a substantial share of public affairs under their responsibility provided by law. Further development of local autonomy in Moldova is an important part of the democratic transformation of local government, one of the cornerstones of democracy, but also an important condition for economic and social development of the country.

Dezvoltarea în continuare a autonomiei locale în Moldova este o parte importantă a transformării democratice a administrației publice locale, unul din elementele de bază ale democrației, dar și o condiție importantă a dezvoltării economice și sociale a țării. Reforma în acest domeniu de activitate al societății și statului transformă întregul sistem al relațiilor cu puterea și poate servi drept sursă solidă pentru schimbările democratice. Printre indicatorii formali ai nivelului de democratizare a sistemului politic, nivelul de dezvoltare al autonomiei locale ocupă unul din locurile-cheie. Autonomia locală s-a  ncet tenit în Republica Moldova ca normă constitu ional  a organizării statale a țării.  n condițiile consolidării de mai departe a acestei instituții poate fi dezvoltată o democra ie adevărată, o guvernare stabilă și un sistem politic democratic constant. La etapa actuală, cea a reformelor, dezvoltarea pe scară largă a instituțiilor locale și a autonomiei locale va crea premise pentru depășirea prăpastiei existente între stat și societate.

Autonomia locală ca formă pe care o îmbracă administrația publică reprezintă un complex de atribuții specifice autorităților administrației publice locale, necesare pentru administrarea unei părți substanțiale din treburile publice transmise sub responsabilitatea lor prin lege. Parlamentul Republicii Moldova a utilizat ca surse de inspira ie pentru consacrarea principiilor ce stau la baza organizării și funcționării administrației publice locale următoarele componente: experiența dob ndit ; elemente de drept comparat și legisla-

 iile din Italia, Franța, Spania, Anglia și Belgia referitoare la organizarea și funcționarea colectivităților locale; principiile Cartei europene privind exerci iul autonom al puterii locale, adoptate la Strasbourg în anul 1985 și Declarația Universală cu privire la autonomia locală adoptată în 1985 la Rio de Janeiro.

Potrivit art. 109 din Constituția Republicii Moldova, „administrația publică din unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților administrației publice locale și consultării cet șenilor în problemele locale de interes deosebit. Autonomia locală are în vedere atât organizarea și funcționarea administrației publice locale, c t și gestiunea comunităților pe care le reprezintă. Limitele aplicării principiilor de funcționare a autorităților administrației publice locale sunt reprezentate de prevederile constituționale în care se precizează că nu se poate aduce atingere caracterului unitar al statului.” [3]

 n conformitate cu art. 1 din Legea privind descentralizarea administrativă, competențele APL sunt ansamblul de drepturi și obligații ale autorităților publice locale în domeniile de activitate care le sunt stabilite. Pentru realizarea competențelor sale, autoritățile locale au la  ndem n  resurse financiare, instituționale, patrimoniale și umane. [5] Toate acestea determină capacitatea administrativă a fiecărei autorități în parte. Prin art. 4 din Carta Europeană a Autonomiei Locale, se instituie principiul subsidiarității, stipulându-se că colectivi-

tățile locale dispun, în cadrul legii, de întreaga competență de a lua inițiativa pentru orice chestiune care nu este exclusă din domeniul competențelor lor sau care nu este atribuită unei alte autorități. [1]

Cadrul normativ care reglementează competențele autorităților administrației publice locale în Republica Moldova include un spectru larg de acte normative, printre care se poate de nominalizat Legea privind administrația publică locală, Legea privind descentralizarea administrativă și alte legi care atribuie autorităților locale competențe în diferite domenii de activitate, în funcție de sfera de reglementare a actului normativ dat. Totodată, autoritățile administrației publice locale, în activitatea de exercitare a competențelor, se conduc de statutul satului (comunei), orașului (municipiului) și de regulamentul consiliului respectiv, elaborat în baza unui statut-cadru și regulament-cadru, adoptat de către organul legislativ.

Prin prisma celor relevate, se constată că legislația existentă în domeniul competențelor APL este destul de impunătoare și reglementează un vast spectru de probleme, care au completat funcțiile organelor de administrație publică locală cu noi competențe și responsabilități. Totuși este necesar de evidențiat faptul că multe din actele legislative și normative sunt confuze, necorelate, contradictorii și depășite de timp. Scopul principal al actelor normative care reglementează competențele autorităților administrației publice locale ar trebui să urmărească crearea instrumentelor administrative necesare autorităților locale pentru îndeplinirea atribuțiilor ce revin acestora și asigurarea condițiilor pentru asumarea responsabilităților privind dezvoltarea locală. Cu părere de rău, este evident că la ora actuală majoritatea autorităților locale nici nu-și cunosc în totalitate competențele atribuite prin actele normative și, totodată, nici nu au capacitatea de a-și asuma noile responsabilități și de a le face față atât din punct de vedere financiar, managerial, cât și instituțional. Astfel, conform Legii privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006, sunt stipulate competențele autorităților publice locale de nivelul I și II. [4] Menționăm că autoritățile administrației publice locale exercită compe-

tențe proprii, competențe delegate și competențe de cooperare. Astfel, în conformitate cu art. 4 din Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28.12.2006, autorităților publice locale de nivelul întâi și doi li s-au stabilit domenii proprii de activitate. [5]

Făcând o analiză a domeniilor de activitate ale autorităților administrației publice locale de nivelul I și II, putem constata că acestea au, practic, aceleași competențe, unele dintre ele au un caracter destul de confuz și contradictoriu.

Competențele autorităților de primul nivel de administrație au fost fixate pur formal, fără a se stabili de unde să ia acestea resurse financiare pentru a le îndeplini. Astfel, autoritățile publice locale au fost abilitate cu competențe pentru realizarea cărora nu dispun de patrimoniu, resursele financiare și/sau umane necesare sau de capacități adecvate.

Totodată, Legea nr. 436-XVI din 28.12.2006 prevede că autoritățile administrației publice centrale nu pot să stabilească ori să impună competențe autorităților publice locale fără o evaluare prealabilă a impactului financiar pe care aceste competențe l-ar putea genera, fără o consultare a autorităților locale de nivelul corespunzător și fără ca colectivitățile locale să fie asigurate cu mijloacele financiare necesare. [4]

În altă ordine de idei, conform art. 5 din Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435-XVI din 28.12.2006, autoritățile publice locale de nivelurile întâi și al doilea, precum și cele centrale pot coopera, în condițiile legii, pentru a asigura realizarea unor proiecte sau servicii publice care solicită eforturi comune ale acestor autorități. [5] Luând în considerație reglementările normei date, afirmăm că legiuitorul, din raționamente de a nu crea pe viitor unele situații confuze, nu a stipulat expres în care domenii autoritățile locale pot avea competențe partajate. Astfel, în condițiile legislației în vigoare, s-a mers pe ideea că domeniile în care se impune o colaborare a acestor subiecte de drept public să nu fie limitate, permițându-le o sferă largă de activitate.

Activitățile bazate pe cooperare se vor efectua în baza unor acorduri semnate între părți cu drepturi și obligații reciproce, în strictă conformitate cu resursele bugetare și cu res-

ponsabilit tile asumate de ele. De asemenea, actele de cooperare încheiate trebuie să con in  stabilirea clară a surselor de finanțare și a limitelor puterii de decizie pentru fiecare nivel de autoritate publică în parte, precum  i a termenelor de realizare a acestora.

Prin prisma celor relatate, considerăm că este foarte important ca, în condițiile de cooperare, să nu se permită unei colectivităţi teritoriale să- i exercite tutela asupra unei alte colectivităţi.  n acest proces, orice caracter ierarhic este necesar de exclus în relațiile dintre aceste subiecte.

Autorităţile locale, conform Legii nr. 435-XVI din 28.12.2006, exercită competențe delegate. Astfel, competențele care  in de autorităţile publice centrale pot fi delegate autorităţilor publice locale de nivelurile întâi  i al doilea, respect ndu-se criteriile de eficacitate  i de ra ionalitate economică. Însă, ca  i în cazul competențelor de cooperare, legiuitorul nu a stabilit în care domenii autorităţile locale pot avea competențe delegate. [5]

Concomitent, men ion m că se poate vorbi despre delegarea de competențe când se va efectua de Parlament, la propunerea Guvernului  i  nso it  obligatoriu de asigurarea resurselor financiare necesare  i suficiente realizării acestora. Delegarea de competențe este efectivă doar din momentul în care a avut loc transferul suficient al resurselor financiare  i materialelor necesare. Lu nd în considera ie reglementările date, se poate afirma că autorităţile administrației publice centrale nu pot stabili sau impune niciun fel de responsabilităţi autorităţilor administrației publice locale în procesul de descentralizare fără asigurarea mijloacelor financiare corespunzătoare pentru realizarea respectivelor responsabilităţi.

 n realitate, exercitarea competențelor delegate este defectuoasă, deoarece în majoritatea cazurilor se sesizează faptul că la implementarea acestor responsabilităţi, autorităţile APL se confruntă cu situația că nu dispun de mijloace financiare.  n alte situații, în actele normative în care sunt prevăzute competențele APL, nu este indicată sursa de finanțare necesară pentru realizarea acestora. Astfel, apar situații care au consecin e negative pentru autorităţile APL, deoarece împotriva lor se îndreaptă nemul mirea cetătenilor  i nu asupra

statului care este responsabil de neasigurarea mijloacelor financiare necesare.

Printre cauzele care conduc la exercitarea ineficientă a competențelor autorităţilor administrației publice locale putem menționa:

- deficien e în colectarea veniturilor fiscale locale  i în alocarea altor resurse posibile de mobilizat;

- sistemul de transferuri bugetare nu se efectuează în baza unor criterii obiective  i transparente, tot mai evident se observă ingerin a politicului în procesul dat;

- nivelul insuficient de pregătire a funcționarilor publici din cadrul APL;

- sistemul de servicii publice este în cea mai mare parte nereformat;

- sumele defalcate de la bugetul de stat pentru finanțarea unor servicii publice descentralizate se face pe baza costurilor istorice  i nu în funcție de numărul  i nevoile beneficiarilor.

Imperfec iunile legislației au generat adesea interpretări eronate  i chiar conflicte între autorităţile publice locale de diferite niveluri. Lipsa, în unele cazuri, a limitelor clare de delimitare a domeniilor de competen , conduce la faptul că uneori acestea sunt stabilite în mod arbitrar de autorităţile centrale sau raionale, neuniform  i în detrimentul autorităţilor locale.

Analiza cadrului legal care atribuie competențe autorităţilor publice locale permite de a constata că majoritatea actelor normative  i legislative relevante nu fac delimitare clară între autorităţile publice locale de diferite niveluri. [12; 34]

Legea privind administrația publică locală nu prevede careva competențe pentru autorităţile publice locale în foarte multe domenii, care sunt stabilite de un număr destul de impunător de acte normative. [4] în acest sens, foarte multe acte normative adoptate con in anumite atribuții, natura juridică a cărora nu este clară: sunt ele competențe proprii sau delegate ale APL. De acest fapt depinde modul de exercitare  i finanțare a lor.  n practică, aceste situații generează apariția multiplelor confuzii  i incertitudini privind organizarea, structura  i funcționarea administrației locale.

Pentru a asigura o autonomie reală a autorităţilor publice locale în Republica Moldova,

trebuie realizată o serie de acțiuni printre care putem numi următoarele:

- la stabilirea structurilor și statelor de personal, APL urmează să se conducă în mod prioritar de necesitățile specifice ale localităților corespunzătoare, domeniile proprii de competență stabilite în Legea descentralizării administrative și Legea privind administrația publică locală, precum și luând în considerație potențialul economic, social și financiar al colectivităților locale respective;

- asigurarea efectivă a dreptului autorităților administrației publice locale de a-și adopta organigramele și numărul de personal în mod individual și în corespundere cu volumul de competențe prevăzute de legislația în vigoare pentru APL prin fixarea ponderii maxime a cheltuielilor administrative în structura cheltuielilor publice locale (de exemplu, 10-17% din totalul cheltuielilor) sau stabilirea unor organigrame și state de personal flexibile, în limitele cărora APL să posede libertatea de a decide;

- revizuirea cadrului legal care stabilește competențe pentru autoritățile publice locale în vederea delimitării clare a competențelor autorităților administrației publice centrale și locale de nivelul I și II, deliberative sau executive în toate domeniile de activitate: educație, protecție socială, sănătate, administrarea patrimoniului local etc.;

- adoptarea unui nou sistem de finanțe publice locale racordat la standardele și practicile europene în domeniul asigurării autonomiei financiare reale a administrației locale;

- asigurarea unor bugete locale în care ponderea cheltuielilor orientate pentru exer-

citarea competențelor proprii ale APL să fie superioară celor necesare pentru realizarea atribuțiilor delegate;

- interzicerea prin lege a imixtiunii organelor de control administrativ, direcțiilor de finanțe, altor organe ale administrației publice centrale în problemele legate de stabilirea structurii și statelor de personal ale APL, în același timp, obligarea lor să acorde consultanță și asistență autorităților APL în procesul de adoptare a deciziilor, în vederea adaptării acestora la necesitățile colectivităților locale;

- dezvoltarea în continuare a autonomiei locale în Moldova este o parte importantă a transformării democratice a sistemului puterii publice locale, unul din elementele de bază ale transformărilor democratice, dar și o condiție importantă a dezvoltării economice și sociale a țării;

- reforma în acest domeniu de activitate a societății și statului transformă întregul sistem al relațiilor cu puterea și poate servi drept sursă solidă pentru schimbările democratice. Printre indicatorii formali ai nivelului de democratizare a sistemului politic, nivelul de dezvoltare al autonomiei locale ocupă unul dintre locurile-cheie.

Eficiența administrației publice locale este direct proporțională cu gradul de implicare a locuitorilor în procesul de soluționare a problemelor cu care se confruntă comunitatea. Interesul real al cetățenilor pentru gestionarea propriilor resurse într-o satisfacere a nevoilor locale constituie baza de dezvoltare a autonomiei locale.

BIBLIOGRAFIE

1. Carta Europeană „Exercițiul autonom al puterii locale”, Strasbourg, 1995.
2. Declarația universală cu privire la autonomia locală, adoptată la cel de-al 27-lea Congres Mondial al Uniunii Internaționale a Autorităților Locale, Rio de Janeiro, 1985.
3. Constituția Republicii Moldova, MOLDPRES, Chișinău, 2000.
4. Legea privind administrația publică locală nr. 436 din 28 decembrie 2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 32-35 din 09.03.2007.
5. Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435 din 28.12.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 29-31 din 02.03.2007.
6. Cadrul legal al administrației publice locale în Republica Moldova, Cartea albă. Situația autonomiei locale în Republica Moldova. Chișinău: Editura Cartier, 2000.
7. Furdui V. *Probleme și conflicte juridice actuale din domeniul APL*. Chișinău, 2004.

8. Manda C.  i Manda C. C. * tiin a administrației, curs universitar. Edi ia a 3-a, revăzută  i adăugită*. București: Editura Universul Juridic, 2008.
9. Orlov M., Belecciu  . *Drept administrativ*. Chișinău: Editura Epigraf, 2006.
10. Popa V. *Raport general privind situația autonomiei locale în Republica Moldova*. Chișinău: Editura I.D.I.S. „Viitorul”, 2004.
11. Popa V., Furdui V. *Raport general privind situația autonomiei locale în Republica Moldova*. Chișinău: Editura I.D.I.S. „Viitorul”, 2004.
12. Preda M. *Drept administrativ, partea special *. Bucure ti: Editura Lumina Lex, 2007.

Prezentat: 8 aprilie 2013.

E-mail: tcastrasan@mail.ru

Ordinea de investire în funcție ca factor determinant al statutului juridic al alesului local

Natalia SAITARLÎ,
doctorandă, lector superior universitar,
Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu” din Cahul

SUMMARY

Any reform of the public administration must have a theoretical foundation, based on on the in depth research of the existing realities. Namely from the study and the from correct determination the method of choice of the local persons depends its legal status and effective management of local government.

Prof. Virginia Verdinaș consideră că alegerea nu reprezintă o simplă modalitate de constituire a autorităților autonome. Ea influențează însăși natura acestor autorități, care nu este una statală, așa cum este cea a ministerelor, a Guvernului sau a celorlalte organe centrale de specialitate ale administrației publice. Natura juridică a consiliilor locale și a primarilor este aceea de autorități ale administrației publice locale, care au misiunea să realizeze autonomia locală în unitățile administrativ-teritoriale, adică să rezolve treburile publice din comune și din orașe. De aceea, puterea acestor organe derivă din puterea alegătorilor, nu din cea a statului. Caracterul autonom al acestor autorități publice nu poate fi interpretat în sensul că activitatea pe care ele o desfășoară este total independentă de activitatea statului. Limitele autonomiei locale, ca și competența acestor autorități, sunt prestabilite de legiuitor, adică de stat, astfel încât activitatea lor trebuie să se încadreze în ordinea juridică a statului, să fie recunoscută de acesta și prin intermediul lor – interesele publice ale colectivităților locale din unitățile administrativ-teritoriale trebuie să se armonizeze cu interesele generale ale întregii națiuni. [1, p. 435-436]

În opinia autorului **Sergiu Cornea**, alegerea reprezintă singura modalitate legitimă de instituire a pluralismului decizional, ca o consecință directă a raportului dintre forțele politice de la putere și din opoziție, în general dintre componentele sistemului partidist. Specificul alegerilor locale constă în redimen-

sionarea raportului de forțe la nivel național. De regulă, campania electorală se axează pe criterii mai degrabă nepolitice, ce țin de calitățile individuale ale liderilor și candidaților locali sau pe elemente particulare, locale ale strategiilor naționale ale diverselor formațiuni politice. Lupta electorală la nivel local este, în primul rând, o competiție între personalități și mai puțin o confruntare a doctrinelor politice. Evident, acest fapt nu anulează semnificația politică ca atare a scrutinului local, acesta integrându-se specific în sistemul electoral pluripartitist. [2, p. 6-7]

Constituirea structurilor orizontale de putere mult mai adecvate nevoilor nemijlocite ale cetățenilor are consecințe importante nu numai în viața politică propriu-zisă, ci și în revigorarea societății civile. Din această perspectivă, alegerile locale sunt eliberate de caracterul lor politic, de suficiența confruntării ideologice, fiind legate de interesele specifice grupurilor sociale, categoriilor socio-profesionale, comunităților urbane și rurale. În acest mod, oamenii se regăsesc mai bine reprezentați în structurile decizionale locale, iar autoritatea conducătorilor este întărită de competențele profesionale și calitățile lor morale și civice recunoscute prin votul popular. Deși alegerile locale nu reprezintă panaceul soluționării multiplelor probleme ale vieții comunitare, ele impulsionează și, în același timp, reclamă afirmarea societății ca factor esențial de potențare a raporturilor cu oricare dintre formele puterii, ca și depolitizarea acestora. Fenomenul se subsumează tendinței actuale

a democra iilor de a modera impactul structurilor verticale ale puterii asupra cetăţeanului  i de a amplifica rezonanţa socială a structurilor orizontale de putere.

 n continuare, vom analiza problema alegerii consiliilor locale  i a primarului din Republica Moldova prin prisma sistemului electoral din  ara noastră.  n literatura de specialitate acest subiect este analizat de mai mulţi autori.

Astfel,  n Republica Moldova, conform art. 119 din Codul Electoral, „primarii oraşelor (municipiilor), sectoarelor, satelor (comunelor)  i consilierii în consiliile raionale, orăşeneşti (municipale) de sector  i săteşti (comunale) se aleg prin vot universal, egal, direct, secret  i liber exprimat, pentru un mandat de 4 ani.” [3] La alegerea consiliilor locale se aplică sistemul reprezentării proporţionale, prin scrutin plurinomial. Primarul este ales pe baza sistemului majorităţii prin scrutin uninomial. [4, p. 97]

După cum afirmă **prof. Ioan Muraru**, modalitatea democratică de alegere a consiliilor locale pe baza sistemului reprezentării proporţionale este rezultatul unei selec ii valorice, în care se are în vedere starea socială, dimensiunile civiliza iei, cultura politică  i nivelul cetăţeanului mediu, tradi iile, experienţa statelor cu o constantă istorie democratică. [5, p. 138]

Autorul **Ion Creangă** consideră că, potrivit acestui sistem, alegerile reflectă raportul de forţe dintre partidele politice, adică se asigură reprezentarea diferitelor partide politice, care participă la competi ia electorală, corespunzător voturilor obținute de fiecare dintre aceste partide. [4, p. 97]

Prin urmare, în cadrul acestui sistem se formează circumscrip ii electorale pentru fiecare unitate administrativ-teritorială, alegătorii urm nd să desemneze prin voturile lor mai mulţi reprezentanţi grupaţi pe liste. Alegătorii sunt puşi în faţa mai multor liste de candidaţi înscrişi în buletinele de vot, urm nd să aleagă o singură listă, fără a o putea modifica sau completa. Astfel, în fiecare circumscripție electorală se discută at tea mandate, c te locuri sunt în consiliile locale respective.

Sistemul reprezentării proporţionale, în opinia autorului **Teodor C rnaş**, este unul echitabil  i reprezintă forţa politică după

cum a fost votat . Niciun segment politic nu poate deţine monopolul puterii, toate forţele care au o pondere minimă sunt reprezentate în consilii. Acest sistem asigură un c mp larg pentru competi ia electorală, în cuprinsul căruia candidații nu se confruntă direct cu persoana, fiind puse faţa în faţa ideile  i platformele lor politice.

Cu alte cuvinte, sistemul electoral al reprezentării proporţionale este cea mai democratică metodă de determinare a rezultatelor alegerilor, deoarece mandatele din fiecare circumscripție electorală se repartizează între partide în corespundere cu numărul de voturi acumulat de fiecare partid, asigur nd reprezentarea chiar pentru partidele relativ mici. [6, p. 351]

Astfel, conform art. 133, alin. (2) din Codul Electoral, atribuirea mandatelor de consilier partidelor, altor organizații social-politice, blocurilor electorale se efectuează prin împărţirea succesivă a numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare partid, altă organizație social-politică, bloc electoral la 1, 2, 3, 4... etc. p nă la cifra care corespunde numărului de mandate prevăzut pentru circumscrip ia electorală respectivă. Din rezultatele tuturor  mp r irilor  i din numărul de voturi valabil exprimate pentru candidații independenţi se iau în descreştere at tea numere, c te mandate urmează să fie distribuite în circumscrip ia electorală. De c te numere din acest  ir descreşc tor dispune partidul, altă organizație social-politică, blocul electoral, at tea mandate i se atribuie.

Totodată, în cadrul acestui sistem, consideră autorul Ion Creangă, libertatea de opțiune a alegătorului este anihilată, deoarece, pentru a putea alege un singur candidat, alegătorul este nevoit să voteze o listă din mai multe persoane, dintre care unele sunt necunoscute, iar altele nu-i inspiră încredere. Astfel, succesul în alegeri al unui partid depinde de felul în care au fost atribuite mandatele  i anume persoanelor, aflate în fruntea listelor de partid. [4, p. 97]

După părerea autorului **G. Bichicean**, sistemul de reprezentare proporţională comportă unele inconvenienţe majore. D nd şanse partidelor mici de a face să-i fie aleşi candidații, el le menţine artificial în viaţă atunci, c nd

aceste partide nu joacă niciun rol veritabil pe eșichierul politic. Ca urmare, un număr mare de partide pot diminua eficacitatea acțiunii politice, ce și se observă în prezent. În mai multe țări se aplică sistemul mixt, care permite juxtapunerea sistemului majoritar și reprezentarea proporțională în interiorul aceluiași mod de scrutin. Ele exprimă alegerea a două grupuri simultane, o alegere în circumscripțiile uninominale (vot pentru un candidat) și o circumscripție cu mai mulți aleși (vot pentru un partid), ceea ce corectează disproporțiile între numărul de voturi și cel al locurilor care decurge din votul în circumscripții uninominale. Acest sistem tinde să favorizeze marile partide, care este oferit învingătorului, la fel ca și sistemul majoritar, o primă electorală. Au chiar tendința de a favoriza bipartitismul și tind către o stabilitate guvernamentală, tind să favorizeze o relație personală între deputatul circumscripției și alegător. [7, p. 375-376]

Autorul **Alexandru Arseni** consideră că totuși dezavantajele pe care le prezintă acest sistem sunt îndeajuns de considerabile pentru a-l împiedica să devină un model infailibil: scrutinul reprezentării proporționale fiind inevitabil un scrutin de listă, alegătorul nu-și exprimă opțiunea pentru un anumit candidat, ci pentru un anumit partid, indiferent de calitățile personale ale celor înscriși pe lista acestuia; sufragiul nu marchează manifestarea „voinței naționale”, această „voință” exprimându-se într-un proces de mediere și coalizare a partidelor, indiferent de rezultatul alegerilor; mai mult însă, nimic nu împiedică partidele să modifice alianțele constituite, chiar pe timpul legislaturii, fără a se reveni la alegeri; este adevărat că scrutinul reprezentării proporționale favorizează multipartitismul și prin aceasta el multiplică situațiile opționale ale alegătorului, dar o accentuată proliferare a partidelor poate fi și un factor de dezorientare a electoratului și de necontrolată dispersie a acestuia, el încetând deci să mai aibă consistența unei forțe sociale redutabile; apoi, favorizând pluripartitismul, sistemul în discuție favorizează implicit partidele extremiste mici, dar cu ambiții mari. În concluzie, sistemul reprezentării proporționale poate fi „cheia potrivită”, dar ea nu este încă îndeajuns de bine „șlefuită.” [8, p. 379]

În opinia noastră, în prezent, sistemul pro-

porționalității prin scrutin pluripersonal aplicat în Republica Moldova în timpul alegerii consilierilor locali/raionali, la fel și rezultatele partidelor, și anume numărul de locuri obținut de fiecare partid în consiliul local/raional după alegeri, pierde importanța sa, luând în considerație că în timpul exercitării mandatului unii consilieri părăsesc partidul lor și se transferă în alt partid.

Ca exemplu pot servi următoarele situații. „Șapte consilieri raionali ai P.C.R.M. din or. Cahul, în frunte cu președintele raionului, Avram Micinschi, au anunțat în cadrul ședinței din 7 decembrie 2012, că părăsesc Partidul Comuniștilor și vor adera la Partidul Democrat: „Declarăm despre intenția noastră de a adera la fracțiunea Partidului Democrat din consiliul raional Cahul. Am făcut acest pas cu scopul de a garanta stabilitatea funcționării eficiente a consiliului raional. Suntem siguri că gestul nostru va fi urmat și de alți consilieri,” a declarat consilierul Spiridon Cara. În aceste condiții, comuniștilor le-au mai rămas 8 consilieri, în timp ce numărul democraților a ajuns la 13 persoane.” Sau: „Trei consilieri locali ai P.C.R.M. din Consiliul raional Râșcani s-au retras din partid și s-au alăturat socialiștilor. Totodată, consilierul liberal-democrat Vasile Guțu s-a retras din fracțiunea P.L.D.M. și a aderat la Partidul Popular din Moldova. Dintre cei 33 de membri ai Consiliului raional, nouă sunt din partea P.L.D.M., șapte – de la P.D., doi – de la P.L., unul de la P.S.D., iar P.C.R.M. a rămas cu 11 consilieri.” [9]

Reieșind din faptul că alegerile locale, prin însăși esența lor, au ca scop promovarea în funcțiile eligibile ale administrației publice locale a unor persoane demne, cunoscătoare a problemelor specifice localităților, în corespundere cu cerințele legitime ale locuitorilor. Rămâne importantă pregătirea viitorilor consilieri, conștientizarea sarcinilor, care vor sta în fața lor după obținerea mandatelor și înțelegerea faptului că fiecare dintre ei va deveni servitorul comunității și nu stăpânul acesteia din momentul investirii în funcție. Astfel, va putea îndreptăți încrederea electoratului, va demonstra competență profesională și maturitate politică. [10, p. 59] Chiar poate ar fi o soluție oportună alegerea consilierilor în mod uninominal, ceea ce va asigura, după părerea

noastră, un randament în situația actuală  i responsabilitatea fiecăruia dintre ei.

Dacă modalitatea de alegere a consiliilor locale/raionale, pe parcursul mai multor ani, nu s-a schimbat, atunci în ceea ce-l privește pe primar, modalitatea de alegere a acestuia pe parcursul anilor s-a modificat de câteva ori.  n opinia noastră, este important de a eviden ia motivul acestor modificări.

Astfel, în perioada sovietică primarul era ales prin vot indirect de către sovietele locale de deputa i la propunerea organelor de partid.  n perioada liberalizării societăţii (1990-1991)  n republică, în condițiile în care mai era în vigoare legislația sovietică, cu unele modificări u oare, în unele localităţii locuitorii comunelor, din proprie ini iativ , fără bază legală, au organizat alegeri directe ale primarului. Se crease o situație critică, alegerile trebuiau declarate nevalabile din lipsa cadrului legislativ respectiv, însă procesele democratice care se dezvoltau tot mai mult, după o perioadă îndelungată de stagnare, aveau un caracter ireversibil  i, evident, trebuiau susținute.  n această situație, Parlamentul, prin adoptarea Legii cu privire la bazele autoadministrării locale la 10 iulie 1991, art. 6 determină expres: primarul comunei (satului)  i al ora ului este ales în localitatea respectivă prin sufragiu universal, direct, secret. Din acest moment Republica Moldova începe să utilizeze sistemul alegerilor directe ale primarului de către colectivitatea respectivă. [11, p. 14]

La 7 decembrie 1994, Parlamentul Republicii Moldova prin Legea cu privire la alegerile locale nr. 308-XIII  i Legea privind administrația publică locală nr. 310-XIII, a introdus unele modificări referitor la modul de alegere a primarului:  n anumite condiții, el putea fi numit de Președintele republicii, dar mai t rziu s-a recunoscut neconstitu ionalitatea acestei prevederi prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 750 din 06.11.95.  n continuare, Legea nr. 310/1994 a fost abrogată prin Legea nr. 186-XIV din 06.11.1998, în care instituția primarului era definită ca autoritatea executivă aleasă prin vot universal, egal, direct, secret  i liber exprimat, excluz ndu-se posibilitatea numirii acestuia de către autorităţile statului.

Legislativul, prin Legea nr. 781/2001, a încercat să schimbe modalitatea de alegere

a primarului, stabilind că acesta se alege de consiliul local, deoarece alegerea directă a primarilor pe parcursul ultimilor 10 ani a scos la iveală un  ir de probleme, care se refereau la raporturile primarului cu consiliile locale.

De exemplu, una dintre probleme constă în aceea că, potrivit scrutinului majoritar, în calitate de primar este aleasă cea mai populară persoană  i în mai multe cazuri astfel de persoane sunt independente sau reprezintă forma iunile politice care nu sunt reprezentate masiv în consiliul local. Datorită acestui fapt, activitatea primarului, obiectivele  i programul său politic nu întotdeauna corespund cu programul politic al forma iunilor politice care deţin majoritatea în consiliu. Astfel de situații dau na tere unor conflicte între primar  i consiliu, care conduc la rivalitate între aceste autorităţi şi le antrenează în lupte inutile, în consecin   nteresele locale trec pe planul doi, având de suferit comunitatea. De exemplu, într-un  ir de localităţi s-au inițiat referendumuri locale pentru revocarea primarului. [4, p. 141]

Nec t nd la aceasta problemă, totuși un  ir de deputa i n-au fost de acord cu modificările operate cu privire la alegerea indirectă a primarului  i au solicitat Curții Constituționale să supună controlului constitu ionalitatea acestor prevederi ale legii. Cu această ocazie, Curtea Constituțională, prin Hotărârea nr. 13 din 14.03.2002, a declarat neconstitu ionalitatea no iunii de „primar” prevăzută de Legea nr. 781/2001, motiv nd prin aceea că legiuitorul a modificat esența acesteia, a instituit o modalitate diferită de alegere a primarului în raport cu celelalte autorităţi ale administrației publice locale  i, astfel, a încălcat dispozițiile art. 109, alin. (1) din Constituție. Cu altă ocazie, Curtea Constituțională,  n Hotărârea nr. 750 din 6.11.1995, a menționat că elementul caracteristic autorităților publice locale îl constituie modul de alegere, care se realizează prin scrutinul nominal pentru primar  i scrutinul pe liste pentru consiliul local.

Sunt discutabile hot r rile Curții Constituționale, care califică alegerea indirectă a primarilor ca fiind contrară Constituției. Cel puțin, Constituția stabilește, în art. 112, că modalitatea de alegere a consiliilor locale  i a primarilor se stabilește prin lege. Prin această prevedere constitu ional , legiuitorul consti-

tuant a investit Parlamentul cu un drept discreționar de a aprecia și a stabili modalitatea de alegere a primarilor. În susținerea acestei ipoteze, pot fi invocate constatările Curții conform cărora art. 72 din Constituție, care stabilește că organizarea administrației locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală, ca elemente ale politicii interne a statului, constituie atribuții de bază ale Parlamentului și se reglementează prin lege organică. Astfel de competențe sunt calificate ca atribuții suverane ale Parlamentului. Prin urmare, Curtea abrogă atribuțiile Parlamentului, interzicând determinarea modului de alegere a primarilor.

De menționat, de asemenea, că art. 38 din Constituție, la care se referă Curtea Constituțională, stabilește că voința poporului constituie baza puterii de stat, însă organele administrației publice locale nu fac parte din sistemul organelor puterii de stat, puterea autorităților administrației publice locale nu provine din puterea statului, ci din voința alegătorilor locali, pe care îi reprezintă și în numele cărora acționează. Astfel, prevederile acestui articol din Constituție nu pot fi interpretate stricto sensu, ca fiind aplicabile și pentru alegerea primarilor. [4, p. 144-145]

Luând în considerație poziția Curții Constituționale, un grup de deputați în Parlament a inițiat o modificare a Constituției prin care permite legislativului să stabilească prin lege alegerea indirectă a primarilor. Autorii proiectului au propus modificarea art. 112 din Constituție, argumentând-o prin necesitatea armonizării prevederilor constituționale la dispozițiile Cartei Europene a Autonomiei Locale care, în art. 3, prevede posibilitatea alegerii primarilor de către consiliile locale, deoarece numai acest mod de alegere va exclude orice conflict între consilii și primari, va contribui la soluționarea rapidă și în interesul colectivității locale a problemelor cu care aceasta se confruntă, va asigura realizarea eficientă a responsabilităților publice care revin autorităților locale. Alegerea primarilor de către consiliile locale nu aduce atingere principiului autonomiei locale, această modalitate fiind considerată democratică și conformă normelor internaționale, practică în majoritatea țărilor europene.

Cu ocazia emiterii avizului asupra revizurii Constituției, Curtea Constituțională relevă că dispozițiile proiectului de lege privind modificarea art. 112 din Constituție intră în contradicție cu însăși natura juridică și cu principiile de bază ale administrației publice locale și nu se respectă principiul unității materiei, care presupune existența unui raport intrinsec între toate elementele Constituției. Or, modificările propuse intră în contradicție cu art. 2, 38, 39, 54, 109 și 142 din Constituție. Cu referire la alegerea primarilor de către consiliile locale, Curtea reține următoarele: Carta Europeană a Autonomiei Locale prevede o astfel de posibilitate, stipulând că adunările sau consiliile sunt compuse din membri aleși prin vot liber, secret, egal, direct și universal, care pot „dispune de organele executive responsabile în fața lor.” Deși practica internațională cunoaște diferite modalități de alegere a primarilor sau a persoanelor investite cu funcții executive similare de către consilii sau adunări, cât și direct de către alegători. Practica atestă, de asemenea, numirea și eliberarea lor din funcție de către președintele țării ori într-un alt mod stabilit de acesta, cu aprobarea consiliului respectiv. Constituțiile unor state în general nu stipulează modalitatea de investire a primarilor sau a persoanelor cu funcții executive similare.

În concluzie, Curtea Constituțională a menționat, în Avizul nr. 2 din 11.07.2002, că modificările prin care se propune alegerea primarilor de către consiliile locale afectează drepturile fundamentale ale cetățenilor și depășesc limitele de revizuire a Constituției prevăzute de art. 142.

Nu toți judecătorii au fost de acord cu concluziile Curții, unul dintre ei considerând că alegerea primarilor de către consiliile locale nu contravine Constituției și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Potrivit art. 2 din Carta Europeană a Autonomiei Locale, principiul autonomiei locale trebuie să fie recunoscut în legislația internă și, pe cât e posibil, în Constituție. Constituția Republicii Moldova statuează, în art. 109-113, principiile de bază pe care se întemeiază administrația publică locală. Exercitarea acestor principii, în conformitate cu prevederile Cartei Europene a Autonomiei Locale, are menirea

de a contribui la optimizarea administrării treburilor publice locale. Alegerea primarilor de către colectivitățile locale prin vot direct nu contribuie la conlucrarea acestora cu consiliile locale, componența cărora deseori face parte din tabăra adversă. Ca urmare, între consiliile locale  i primari apar disensiuni  i diferende greu de depășit din cauza ambițiilor  i opțiunilor politice diametral opuse.

Actualmente, se menține o situație paradoxală. Primarii, reprezentând o anumită formațiune politică, s-au plasat în opoziție fața de consiliile locale, membrii cărora în majoritate fac parte din altă formațiune politică. Drept consecință, soluționarea problemelor colectivităților locale este dificilă.

Motivul situației date, după părerea noastră, constă anume în nedeterminarea clară a statutului juridic al primarului în Republica Moldova,  ncep nd cu definiția noțiunii de primar, modalitatea lui de alegere  i finalizând cu răspunderea juridică a acestuia. Susținem opinia prof. Sergiu Cobăneanu, că legiuitorul, la definirea noțiunii de primar, în art. 1 din Legea nr. 436-XIV, trebuia să țină cont de prevederile art. 6 din Constituția Republicii Moldova, [12, p. 7]  i anume: „ n Republica Moldova puterea legislativă, executivă  i judecătorească sunt separate  i colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.” [13] Prin urmare, noțiunea de primar trebuia să fie definită în felul următor: „Este autoritatea publică executivă a consiliului local.”

Modific nd noțiunea de primar, în continuare trebuie modificată  i procedura de alegere a lui, adică din alegerile directe în alegerile indirecte, ca  i modalitatea de alegere a președintelui raionului, care, fiind autoritatea executivă a consiliului raional, conform art. 49, alin. (1) din Legea cu privire la administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006, „se alege prin vot indirect, la propunerea a, cel puțin, o treime din consilierii aleși, cu votul majorității consilierilor aleși.” [14]

 n literatura de specialitate se confirmă că în cazul în care primarul, ca autoritate executivă, este ales de către alegător, procesul de operativitate a intervenției consiliului asupra activității executivului slăbește.  i invers, în cazul alegerii primarului de către consiliul lo-

cal, acest proces devine mai puternic. Astfel, activitatea primarului este absolut controlată din partea consiliului local: primarul n-are drept de veto; numirea în funcție  i eliberarea din funcția de conducere a funcționarilor publici din administrație se efectuează cu acordul consiliului local; limitele dreptului lui la conducerea administrației sunt limitate de deciziile consiliului.  ncetarea mandatului primarului înainte de termen se realizează de către consiliu la inițiativa proprie sau la inițiativa locuitorilor unității administrativ-teritoriale. Modelul respectiv al autonomiei locale în literatura de specialitate este denumit modelul „primarul slab – consiliul.” [15, p. 42]

 n acest caz, susținem opinia prof. Victor Popa, Igor Munteanu  i Victor Mocanu precum că consiliul local, fiind autoritate deliberativă, are nevoie de un organ executiv care să traducă în viață deciziile adoptate. Evident, consiliul are nevoie de un executiv mobil, operativ, alcătuit din funcționari cu înalte calități profesionale. După caz, consiliul trebuie să fie capabil să efectueze operativ remanierele de rigoare, inclusiv revocarea  i alegerea unui nou primar, pentru ca executivul să funcționeze efectiv  i să nu intre în conflict cu consiliul. [16, p. 42] Deoarece, nefind subordonat ierarhic, acesta nu poate fi sancționat disciplinar asemn tor cazului unui funcționar public. [17, p. 574] Toate aceste probleme, în opinia noastră, pot să dispară automat în cazul alegerii indirecte a primarului de către consiliu.  i invers, în cazul alegerii primarului de către consiliul local, acest proces devine mai puternic. [16, p. 194-195]

De asemenea, pornind de la cele analizate, susținem  i părerea unor autori, potrivit căreia prin acceptarea alegerilor primarilor de către consiliile locale, prevederile constituționale ar fi fost corelate cu cele ale Cartei Europene a Autonomiei Locale, care, în art. 3, prevede posibilitatea alegerii primarilor de către consilii,  i ar fi exclus disensiunile dintre consilii  i primari, ar fi contribuit la soluționarea mai operativă  i mai eficientă a problemelor colectivităților locale, ar fi ridicat atât responsabilitatea consiliilor locale, cât  i a primarilor aleși de ele, fapt ignorat de Curtea Constituțională. O astfel de modalitate de alegere a primarilor nu ar fi adus atingere principiilor de organi-

zare a administrației publice locale, dreptului de vot și dreptului de a fi ales, prevăzute de Constituție. [4, p. 142-144]

Reieșind din cele menționate, putem constata că pentru o instituție juridică nouă din legislația noastră, care vine să tempereze abuzul guvernanților, pentru ajustarea prevederilor legislative, pentru activitatea eficientă a autorităților publice locale este important de a clarifica cine sunt subiecții acestor autorități și ce statut au, adică de a clarifica prevederile

actelor normative ale Republicii Moldova care se referă la subiecții respectivi, în cazul nostru, avem în vedere definiția cu privire la noțiunea de primar, modalitatea de alegere a acestuia, modalitatea de alegere a conciliului local etc., cu scopul de a determina expres, în continuare, statutul juridic al fiecăruia. Deoarece o serie de probleme, apărute în practică, sunt determinate anume de divergențele și neclaritățile existente în interpretarea dispozițiilor legilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Verdinaș V. *Drept administrativ*. București: Editura Universul Juridic, 2012, 565 p.
2. Cornea S. *Procesul electoral local*. Cahul, 2007, 88 p.
3. Codul Electoral al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr. 1381-XV din 21.11.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 81 din 08.12.1997.
4. Creangă I. *Curs de drept administrativ*. Chișinău: Editura Epigraf, 2005.
5. Bobeico E. *Caracterul reprezentativ al autorităților administrației publice locale în Republica Moldova*. În: Materialele conferinței internaționale științifico-practice „Administrația publică: aspecte practico-științifice, probleme și perspective”, 30 ianuarie 2004. Chișinău: C.E.P. al U.S.M., 2004, 384 p.; p. 5-10, p. 138-141.
6. Cîrnaț T. *Drept constituțional*. Chișinău: Editura Print-Caro S.R.L., 2010, 513 p.
7. Bichicean G. *Considerații privind modurile de scrutin și influența lor asupra rezultatelor alegerilor*. În: „Culegere de lucrări științifice ale Institutului de Științe Administrative din România”, 2003, nr. 5, p. 368-376.
8. Arseni A. *Drept constituțional și instituții politice, vol. II*. Chișinău: Editura Print-Color, 1997, 387 p.
9. <<http://www.jurnal.md/ro/news/comuni-tii-au-pierdut-majoritatea-in-consiliul-raional-cahul-758299/>>; <http://www.publika.md/trei-consilieri-comunisti-din-rascani-au-plecat-la-socialisti-iar-un-pldm-ist-la-partidul-popular_1100771.html> (vizitat la 07 decembrie 2012).
10. Orlov M. *Unele reflecții asupra caracterului imperativ și obligatoriu al normelor de drept public*. În: Revista „Administrarea Publică”, 2012, nr. 2, p. 59-64.
11. Popa V. *Ghidul primarului*. Chișinău, 2001.
12. Cobăneanu S. *Administrația publică: aspecte practico-științifice, probleme și perspective*. Materialele conferinței internaționale științifico-practice, 30 ianuarie 2004, Chișinău: C.E.P. al U.S.M., 2004, 384 p.; p. 5-10.
13. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994.
14. Legea privind administrația publică locală nr. 186-XIV din 28.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 32-35/116 din 09.03.2007.
15. Burlacu N., Cojocar V., Ioniță V. *Основы государственного администрирования*. Chișinău, 2000, 207 p.
16. Popa V., Munteanu I., Mocanu V. *De la centralism spre descentralizare*. Chișinău: Editura Cartier, 1998, 219 p.
17. Popescu-Slăniceanu I. *Teoria funcției publice*. Brăila: Editura Evrika, 1999, 631 p.

Prezentat: 15 martie 2013.

E-mail: saitarli@gmail.com / saitarli@list.ru

Рекламные технологии формирования имиджа политического лидера

Валентина БАБИНА,
*аспирантка кафедры политических наук
Южно-Украинского национального педагогического университета
имени К. Д. Ушинского, г. Одесса, Украина*

SUMMARY

Communicative technologies of forming of leader's image are analyzed in the article, primary attention is spared the political advertising, which is the marketing form of political communication, directed on a dialog between a politician and electorate.

Key words: communicative technologies, image of leader, political advertising, to political communication, electorate.

Политологические исследования технологий формирования имиджа лидера составляют одну из наиболее актуальных и важных проблем современной политической теории и практики. В комплексе технологий формирования имиджа политического лидера одно из главных мест занимают коммуникативные технологии, среди которых, в свою очередь, доминирует политическая реклама.

Потребность современного общества в демократических лидерах возрастает в трансформационные периоды, когда обостряются латентные конфликты, проявляются идеологические, культурные и социальные противоречия и т. д.

К одному из таких конфликтогенных факторов в современных обществах, в частности в Украине, с полным основанием можно отнести региональные различия, которые со всей очевидностью проявляются в периоды избирательных кампаний и обуславливают специфику деятельности и функционирования политических лидеров.

Институт политического лидерства, как основной феномен в выборе вектора политического развития, выступает гарантом трансформационных преобразований на постсоветском пространстве, нуждаясь, безусловно, в поддержке населения, которая осуществляется на выборах. Победа в

избирательной кампании невозможна без качественного формирования имиджа политического лидера, задача которого – создать адекватную ожиданиям, времени и требованиям электората предвыборную программу и соответствующий имидж.

Проблемой политического лидерства среди российских и западных ученых занимались Г. Алмонд, Г. Ашин, В. Байбакова, Ж. Блондель, М. Вебер, О. Гаман-Голутвина, Г. Лассуел, У. Липпман, К. Плешаков, Р. Такер, Ф. Гринстайн, Дж. Херманн и др.

Среди украинских исследователей сущности и характеристик политического лидерства можно назвать таких авторов, как О. Бандурович, И. Бекешкина, Н. Головатый, Б. Кухта, Н. Михальченко, С. Наумкина, А. Пахарев, А. Пойченко, С. Чемекова и др.

В числе исследований рекламных технологий формирования имиджа политического лидера следует отметить работы таких украинских авторов, как В. Бебик, В. Бугрим, Д. Выдрин, В. Королько, Л. Климанская, Н. Томенко, Н. Хома, И. Шовкун, И. Шкурат, С. Юрченко, Д. Яковлев и др.

Бюрократизм и коррумпированность аппарата, серьезные ошибки самой власти привели общество в 90-е годы в пропасть социально-экономического кризиса и нравственной деградации, создав, если можно так выразиться, устойчиво

нестабильную социально-политическую ситуацию.

В отличие от недавнего прошлого, политическое лидерство в современных коммуникативных условиях взаимодействия общества и элиты можно назвать дистанционным, а имидж лидера – опосредованным специфической системой технологий, которые не только год от года усвершенствуются, но и становятся главным инструментом любого политического действия.

Трансформационные общества сталкиваются с серьезной проблемой тотального недоверия к институтам власти, к правящей элите как таковой, что может привести к разочарованию в демократических принципах как регуляторах жизни общества, к распространению так называемой культуры недоверия, что является прямым показателем неэффективности политической деятельности.

На XV Международном конгрессе ассоциации политических наук в 1997 году П. Штомпка предложил трехмерную модель доверия, включающую в себя «отраженную надежность», «основную доверчивость» и культуру выработанного доверия [Цит. по: 1]. Последнее предполагает адекватность представлений в массовом сознании имиджа политических деятелей их реальному имиджу. /К слову, М. Монтень в свое время высказался о том, что слава и покой никогда не соединяются вместе. Думается, что лучшего девиза для тех, кто занимается проблемами имиджа, не придумать/.

Формирование политического лидерства происходит в результате длительного и эффективного взаимодействия в треугольнике «политическая элита – лидер – общество», а одной из определяющих характеристик политического лидерства выступает зависимость типа лидерства от существующего типа политического режима и наоборот – тип режима формируется и напрямую зависит от деятельности политических лидеров. Стиль лидерства имеет большое значение для формирования имиджевых стратегий политика, как в общенациональном, так и в региональном измерении.

Политический лидер находится в эпицентре событий, а лидер регионального уровня еще и дистанционно ближе к гражданам, их повседневным проблемам. Как правило, жизненный путь такого лидера проходит в данном регионе, именно поэтому невозможно использовать рекламные технологии конструирования имиджа политика с «чистого листа».

В то же время, современное технологическое развитие позволяет создавать сети разветвленных политических коммуникаций. Прежде всего, это касается масс-медиа, без использования которых трудно представить процесс формирования имиджа политического лидера.

Граждане формируют представление о политическом лидере не только на основании непосредственных контактов, а в первую очередь – на основе символических представлений, опосредованных деятельностью масс-медиа. Именно поэтому имидж должен быть простым, доступным для восприятия массовой аудитории, опираться на уже сложившиеся в обществе стереотипы. соответствовать им, а при необходимости – и создавать новые, адекватные месту и времени данного политического пространства.

Стереотип помогает делать обобщения, включая механизм определенного упрощения общественных отношений, схематизации сложной и многофакторной реальности, позволяет быстро ориентироваться и определяться с выбором в непрерывно растущем потоке информации, которая усложняется и дифференцируется.

В процессе формирования политического имиджа, опираясь на стереотипы массового сознания, создается «прототип» имиджа – определенный образ, существующий в массовом сознании, с которым электорат и соотносит воспринимаемый имидж кандидатов. Кроме стереотипов и прототипов, важным фактором и предпосылкой формирования политического имиджа выступает мотивация граждан по поддержке и избранию кандидата.

В процессе использования рекламных технологий необходимо учитывать, что на политический выбор влияют мотивы, которые не относятся напрямую к пространству политического взаимодействия. Потому и от политических лидеров общество ожидает, кроме повышения эффективности управления, подтверждения и реализации собственных надежд, ожиданий, подтверждения своей значимости. Мотивация влияет на формирование образа политического субъекта, она приписывает имиджу определенное значение.

Кроме образа-значения выделяют образ-знания и образ-прогноз, которые вместе с прототипом политического имиджа составляют информационный каркас политического имиджа.

Таким образом, имидж политика формируется на пересечении существующих стереотипов и мотиваций избирателей. С другой стороны, избиратели выбирают лидера, поскольку по некоторым параметрам он должен отличаться от «обычного» гражданина.

Если рассматривать процесс формирования политического имиджа в контексте избирательных кампаний и выбора граждан, то очевидно, что на электоральный выбор влияют следующие факторы: состав избирательного округа (демографический состав, распределение населения между городом и селом и др.); уровень материальной обеспеченности большинства жителей, уровень безработицы и другие социально-экономические факторы.

В политическом имидже можно выделить три аспекта: портретный (базируется на таких качествах, как честность, образованность, человечность, обязательность, ум, энергичность, способность вести за собой, принципиальность, открытость); профессиональный (компетентность, деловитость, работоспособность); социальный (забота об удовлетворении потребностей жителей округа, «простых» людях). Соответственно, в структуре политического имиджа выделяются такие составляющие,

как персональные, социальные и символические характеристики лидера.

Среди источников рекламных технологий в политике следует отметить рыночную парадигму социальных и политических наук, которая заложила основу и принципы маркетинговых средств политического имиджмейкерства, а также «теорию обмена» (Дж. Хоманс), теорию рационального и публичного выбора. На современном этапе развития маркетингового подхода к политике считается, что избиратель часто не понимает истинной «стоимости товара» (личности лидера, кандидата в депутаты, политической партии), а потому рациональный выбор, основанный на полной и объективной политической информации, оказывается почти недостижимым идеалом.

Развитие маркетинговых средств формирования имиджа политического лидера приводит к развитости рынка услуг политической рекламы, и наоборот – бюрократизация политического взаимодействия создает условия для использования административных и номенклатурных рычагов влияния на выбор гражданина во время электоральных кампаний.

В рамках маркетингового подхода к формированию имиджа политического лидера определяющим является учет таких факторов организации демократического политического процесса, как общественное мнение и пространство масс-медиа. На постсоветском пространстве в условиях отсутствия демократических традиций, эффективных политических институтов, влиятельных масс-медиа и организаций гражданского общества, политическое лидерство играет одну из главных ролей в процессах политической, экономической и социальной трансформации общества.

Институт политического лидерства выступает системообразующим фактором политики как во время проведения избирательных кампаний, так и в ходе решения задач государственного управления, реализации государственной

политики. На смену романтическим представлениям о политическом лидере приходит лидер-прагматик, для которого главным является решение вполне конкретных задач политического и экономического развития рациональными методами. Опасность заключается в том, что при отсутствии действенного общественного контроля за властью в посткоммунистических странах происходит подмена интересов граждан эгоистическими мотивами сохранения властных полномочий.

Эффективное внедрение политических и коммуникативных технологий может быть обеспечено в условиях преодоления у представителей сферы государственного управления стереотипа о власти как инструменте исключительно принуждения и насилия. Результатом использования рекламных технологий и технологий формирования имиджа политического лидера является сформированный имидж политического субъекта. Имидж является коммуникативной единицей, а процесс его создания можно считать коммуникативным программированием.

Таким образом, успешный имидж является стратегической целью имиджмейкеров, достижение которой предполагает определенный процесс, включающий, во-первых, исследования идеального образа, во-вторых, анализ личности кандидата, в-третьих, создание соответствующего имиджа путем перевода требуемых характеристик в вербальную и визуальную форму, проведение массивной информационной кампании с целью популяризации созданного образа. Успешный имидж предусматривает поэтапное прохождение стадий формирования имиджа политического лидера: от проведения социологических исследований до проведения массивной информационной кампании с целью популяризации созданного образа.

В успешных избирательных кампаниях используют методы и ресурсы различных коммуникативных технологий, и можно утверждать, что современные имиджевые технологии выступают как интегральный

комплекс политических технологий. Политическая реклама является маркетинговой формой политической коммуникации, направленной на диалог между политиком и электоратом [См. подр.: 2].

Как показывает опыт последних общенациональных избирательных кампаний, в Украине не существует таких лидеров, уровень поддержки которых был хотя бы относительно одинаков в различных регионах страны, отражая в совокупности интересы всего общества. Практика свидетельствует о довольно четкой регионализации не только избирательного, но политического и государственного пространства.

Если президентские выборы в разрезе регионов показывают наиболее общие предпочтения избирателей тех или иных регионов страны, то украинские политические партии опираются на определенную территориальную электоральную базу, свидетельством чего выступают результаты парламентских выборов, включая последние 2012 года в Украине.

В переходных обществах, к которым по всем параметрам относится и Украина, региональное политическое лидерство получает смысл как фактор стабильности, интеграции интересов различных групп населения. Политические лидеры выступают в качестве инициаторов преобразований и являются ключевыми фигурами успешного проведения реформ на демократических началах.

Лидер формируется в публичной конкурентной борьбе, где решающими являются имидж и личные качества кандидата, а потому лишь при условии проведения реформы местного самоуправления, децентрализации, наличия выборности глав государственных областных администраций, возвращения мажоритарной системы выборов, произойдет слом тенденции централизации, начнется процесс формирования регионального политического лидерства демократическим путем.

В целом, следует отметить, что политическая наука требует новейших

исследований проблемы формирования демократизации избирательных кампаний имиджа политического лидерства, и регионального фактора в политической основанных на понимании возрастающей интеракции. роли коммуникативных технологий,

ЛИТЕРАТУРА

1. Владыкина И. К., Плисовских С. Н. Феномен доверия и политическая реклама / И. К. Владыкина, С. Н. Плисовских // Вестник Моск. ун-та. Серия 18. – 2000 – №1. – С. 146
2. Кормич А. І., Кормич Л. І. Специфіка виборчого процесу та особливості формування електорального простору сучасної України / А. І. Кормич, Л. І. Кормич // Актуальні проблеми політики: Зб. наук. праць. Вип. 48. – Одеса, 2013. – С. 23-30.

Prezentat: 30 martie 2013.

E-mail: svetlana.naumkina@gmail.com

Méthodes et procédés utilisés dans l'enseignement du français, langue étrangère

Claudia GONCEAR,
lector superior universitar,
master în relații internaționale,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMAR

Stabilirea metodelor de predare-învățare este numai o etapă a proiectării activității de învățare, urmată de punerea în practică a scenariului proiectat. Indiferent ce metode am stabilit, este important ca pe durata orelor să avem clar formulat scopul activității (știm ce vrem de la ora respectivă), să oferim studenților instrucțiuni și explicații clare referitoare la sarcinile de lucru (ne asigurăm că studenții înțeleg ce au de făcut) și să monitorizăm activitatea. Monitorizarea înseamnă observarea comportamentelor studenților și utilizarea întrebărilor pentru a verifica înțelegerea temei, pentru a observa dacă activitatea se derulează conform planificării și pentru a adecva activitatea în funcție de nevoile și de interesele studenților.

L'intérêt que nous portons à l'enseignement du français langue étrangère nous pousse à nous interroger sans cesse sur les processus et les mécanismes de l'apprentissage et de l'acquisition d'une langue étrangère ; ainsi que sur les moyens pratiques et pédagogiques qui peuvent être mis en place afin d'optimiser cet apprentissage. Cette notion ; l'apprentissage ; met en réalité bien plus en jeu qu'une simple pratique pédagogique : elle trouve ses fondements et ses théories dans les domaines de la psychologie cognitive du langage, de la mémoire, de la linguistique et de la méthodologie. C'est par une combinaison avisée de tous ces facteurs que l'apprentissage, puis l'acquisition d'une langue étrangère sont possibles. Dans le domaine de l'enseignement des langues étrangères, une méthode est, soit une démarche pédagogique, soit un ensemble pédagogique complet (complet et autonome par rapport au matériel d'appoint qui est complémentaire) fondé sur des principes ou des hypothèses relevant d'un champ interdisciplinaire faisant appel à des disciplines comme la linguistique, la psychologie, la sociologie, la pédagogie, à partir duquel on

présente un contenu à apprendre/ enseigner ainsi que des techniques et des exercices pour faciliter l'apprentissage/enseignement. On dira par exemple: «La méthode directe était très répandue en France au début de ce siècle.» Il s'agit ici d'une démarche pédagogique. Il faut donc envisager la méthode sous quatre aspects:

1. elle est fondée sur un ensemble de principes ou d'hypothèses;
2. elle répond au quoi apprendre/ enseigner;
3. elle dit, d'une façon plus ou moins explicite, comment enseigner;
4. elle constitue un tout qui devrait permettre à l'apprenant de maîtriser la langue selon son niveau d'apprentissage.

Tout en fournissant des critères d'identification relativement précis, cette définition permet de situer la méthode par rapport au matériel d'appoint et par rapport à la méthodologie. Le matériel d'appoint n'est pas autonome, ni complet; accompagnateur, il vient aider l'apprentissage/enseignement. La méthodologie, quant à elle, ne traite que de «l'ensemble des principes et des hypothèses qui sous-tend l'élaboration

des méthodes» (Galison, 1976); à ce titre, elle peut s'intégrer à la méthode tout en la débordant. C'est ainsi que la grammaire structurale a servi de point de départ méthodologique au développement des méthodes audio-visuelles au début des années soixante.

On a souvent donné, dans le passé, différentes significations, plus ou moins restrictives, au mot méthode en l'identifiant parfois à une façon de choisir la matière à enseigner, parfois à une pédagogie particulière ou à une habileté. On a alors vu des méthodes dites «thématiques», «par la lecture», «sélectives», etc. On tend aujourd'hui à remplacer le mot méthode, en tant que démarche pédagogique, par «approche». On reconnaît à cette dernière expression, empruntée à l'anglais, la souplesse, le respect des styles de chacun et des exigences de la situation un peu comme si, par définition, la méthode était monolithe, sans maniabilité aucune.

Les méthodes ont toujours suivi tant bien que mal, avec plusieurs années de retard, le cheminement de disciplines «maîtresses» telles que la linguistique, la psychologie, la sociologie et la pédagogie. Cette histoire, plusieurs l'ont racontée (Mackay, 1965; Coste, 1970). Il est difficile de mettre une date précise à ces démarches pédagogiques puisqu'elles ont été exploitées plus ou moins intensément, à des moments et en des lieux différents, sous des formes diverses. Disons tout au plus que l'approche dite traditionnelle, qu'on pratique encore aujourd'hui, pour le meilleur ou pour le pire, remonte au tout début de l'enseignement des langues étrangères (le latin, le grec). L'approche directe vient à la fin du 19e siècle; en 1902, elle est la seule méthode à être officiellement approuvée pour l'enseignement des langues étrangères en France. L'approche structurale, fondée sur le structuralisme en linguistique et sur le behaviorisme en psychologie, tire ses origines de la Deuxième Guerre mondiale et connaît une popularité sans précédent dans les années cinquante et soixante. L'approche communicative, quant à elle, est à la mode depuis cinq ans environ. Les méthodes, en tant qu'ensembles pédagogiques, n'ont pas toujours eu la même im-

portance. Elles n'existent pratiquement pas dans l'approche traditionnelle; on fait plutôt appel à des outils de travail comme le dictionnaire et le manuel de grammaire. Pour les tenants de l'approche directe, c'est le professeur qui constitue le pivot de l'action pédagogique. Les méthodes connaîtront en fait leur heure de gloire avec l'approche structurale. Croyant être en possession d'une méthodologie «scientifique» de l'enseignement des langues à un moment où de nouveaux besoins de communication se faisaient sentir, les concepteurs ont, dans les années cinquante et soixante, envahi le marché de méthodes. Bien qu'on puisse croire qu'elle est moins essentielle que l'apprenant et l'enseignant, c'est la méthode qui est au centre de la situation d'apprentissage/enseignement à cette époque, «prévoyant à l'avance pour le professeur et pour les étudiants les contenus (choix des éléments), la progression (ordre des éléments) et les procédés didactiques (organisation de la classe et nature des exercices)» (Debyser, 1973). L'enseignant et l'apprenant sont alors véritablement dépendants de la méthode. Cet état de fait ne devait pas durer très longtemps. Des travaux de recherche viendront contester les fondements théoriques des méthodes structurales. Leur pédagogie «scientifique» se heurtera à une nouvelle philosophie de l'éducation, à une pédagogie de la découverte et de la créativité centrée sur l'individu. La méthode, d'abord perçue comme le meilleur instrument d'apprentissage des langues secondes et étrangères en milieu scolaire, viendra encombrer, aux yeux de certains, l'itinéraire de l'apprenant en remettant à plus tard ou à jamais la prise de contact avec la réalité «authentique» de la langue. C'est donc l'apprenant qui sera au centre des préoccupations des fervents de l'approche communicative. Dix ans après l'article de Debyser, la question reste ouverte. Doit-on se débarrasser des méthodes? Ces ensembles pédagogiques ne peuvent-ils pas favoriser une nouvelle pédagogie centrée sur l'étudiant en tant qu'individu? Chose certaine, l'on ne peut blâmer les concepteurs. Ils ont en fait suivi les modes de pensée et les structures institutionnelles qui

ont fortement favorisé jusqu'à maintenant l'élément enseignement dans le couple apprentissage/ enseignement. Au moment où l'on tente de changer les rôles et de revaloriser l'apprentissage, ils sont appelés, comme les enseignants, à rajuster leur tir. Le renouvellement des approches n'a pas toujours été linéaire comme le laisse croire le tableau. D'autres découpages tels que celui de Driller (1971) qui oppose les empiristes aux rationalistes apporteraient un éclairage différent. Les ensembles pédagogiques dont on se sert font aussi souvent appel à plus d'une approche. En voulant tracer de grands traits, on déforme forcément un peu les faits.

Très peu de spécialistes ont travaillé à l'analyse et à l'évaluation des méthodes d'enseignement des langues étrangères. Bien qu'ils soient de conception très différente, les travaux (notons, entre autres: Mackay, 1965; Tucker, 1968; Laforge, 1972; Gagné, 1974; Germain, 1978) portent tous sur l'examen des méthodes avant leur utilisation en salle de classe. L'ouvrage de Laforge, par exemple, fondé sur les recherches de Mackay, tend à «démontrer tout d'abord qu'il est possible d'appliquer des critères objectifs d'analyse à différentes méthodes afin d'en déterminer le contenu... (et) de démontrer ensuite que le contenu peut être exprimé en données numériques ou quantitatives». Ces procédés analytiques, excluant toute forme d'évaluation, se veulent scientifiques. Dans un tout autre ordre d'idées, Gagné cherche à établir, d'une façon plus ou moins arbitraire, des critères susceptibles d'évaluer le respect des méthodes face à dix principes de la linguistique appliquée. A titre d'exemples, mentionnons les cinq premiers: 1) le but de l'enseignement devrait être de faire acquérir la maîtrise de la communication dans la langue enseignée; 2) la priorité devrait être accordée à la langue parlée; 3) il faut enseigner la langue en tant que « système des systèmes » ; 4) il faut faire une sélection objective des éléments à enseigner; 5) il faut utiliser des moyens et des techniques audio-visuelles. Ces principes, on s'en rend aisément compte, pourraient difficilement servir aujourd'hui de fondements à l'analyse d'ensembles pé-

dagogiques. Germain (1979) a déjà présenté un examen critique fouillé de quelques grilles d'analyse de méthodes. Il a également élaboré sa propre grille par laquelle, en comparant les données générales d'un milieu scolaire et celles d'une méthode, il entend pouvoir porter un jugement de valeur chiffré sur cette dernière. À mi-chemin entre le pur arbitraire et les données exclusivement numériques, la grille fait appel à l'expérimentation et aux connaissances de ceux qui l'appliquent. Trois analystes, trois grilles différentes, l'une d'orientation scientifique, l'autre à dominante didactique et une dernière de caractère pratique, témoignent de l'étendue et de la complexité du problème. D'autres travaux devront être entrepris et d'autres techniques devront être développées si l'on veut mieux comparer les méthodes entre elles et mieux évaluer leur qualité, leur importance et leur pertinence par rapport aux autres composantes de la situation d'apprentissage/enseignement.

1. Méthodes et procédés traditionnels

1.1. La méthode «grammaire-traduction»

Méthode spécifique à la didactique du français au XIXème siècle, basée uniquement sur la traduction et les analyses grammaticales. Elle ne crée pas des parleurs, parce qu'elle néglige complètement les compétences de communication orale.

1.2. La méthode naturelle ou directe

Cette méthode interdisait le recours à la langue maternelle dans le processus de l'enseignement du français. Elle prétendait faire apprendre une langue par la même voie naturelle que l'on constate à l'acquisition de la langue maternelle. Elle ignorait systématiquement la grammaire.

Dernièrement, les spécialistes ont adopté une méthode mixte, qui se base sur des considérations psychopédagogiques, acceptant l'analyse contrastive, la traduction et l'explication directe, lorsque la situation s'impose.

2. Méthodes et procédés modernes

Il y a quatre groupes de méthodes:

a) Méthodes informatives-participatives: l'exposé, la démonstration, la conversation, le dialogue linguistique et/ou littéraire du texte, l'approche du texte de civilisation;

b) Méthodes informatives-non-participatives: l'exposé, l'explication, le récit;

c) Méthodes formatives-participatives: l'apprentissage par l'action et par le jeu, par la recherche individuelle, par la découverte;

d) Méthodes formatives-non-participatives: l'exercice, l'enseignement programmé, l'algorithme.

La conversation

C'est la méthode la plus utilisée dans l'enseignement des langues modernes. C'est une méthode stimulative, qui peut être utilisée dans tous les moments d'une leçon et dans tous les types de leçons:

-   l'étape de vérification des connaissances lexicales ou grammaticales

-   l'étape de transition à la leçon nouvelles par des questions posées aux étudiants pour assurer la continuité entre les connaissances acquises et celles nouvelles;

-   l'étape de communication de nouvelles connaissances;

- dans l'explication du phénomène grammatical;

-   l'étape de fixation des connaissances nouvelles, lorsque le professeur peut demander aux étudiants de formuler des réponses originales.

La conversation a plusieurs fonctions:

- une fonction euristique, qui fait que les étudiants apprennent en découvrant eux-mêmes les phénomènes;

- une fonction d'explication, d'élucidation, de synthétisation et d'approfondissement des connaissances;

- une fonction de formation d'habitudes d'expression orale;

- une fonction d'évaluation et de contrôle.

Les conditions requises pour que la conversation soit efficace:

1) La question doit être adressée à tout le groupe. Le professeur doit accorder le temps nécessaire aux étudiants de formuler leurs réponses. On n'admet pas les réponses en ch eur.

2) Les questions formulées doivent être claires, précises et elles doivent avoir une seule réponse. Elles doivent être brèves, concrètes et surtout logiques, afin d'habituer les étudiants à raisonner et à enchaîner leurs idées d'une façon cohérente.

3) Il faut habituer les étudiants à comprendre et à utiliser les constructions interrogatives.

4) Le professeur doit écouter attentivement et patiemment les réponses des étudiants et corriger les éventuelles erreurs, à la fin et avec le concours de la groupe.

5) Le professeur doit éviter de répéter systématiquement les questions et même les réponses des étudiants, pour ne pas affaiblir leur attention et pour ne pas rompre les rythmes du dialogue.

L'exposé

C'est une méthode utilisée surtout pour systématiser un problème ou un groupe de problèmes, pour présenter un courant littéraire ou des aspects nécessaires à la compréhension des faits de civilisation.

L'exposé doit respecter certaines étapes:

1. la préparation des étudiants pour une participation active (le prof doit faire connaître le plan de l'exposé);

2. L'exposé ne doit pas être fait "d'un souffle" – il faut l'entrecouper de questions posées aux étudiants;

3. Le professeur doit vérifier si les conclusions sont accessibles aux étudiants.

L'exposé doit respecter les conditions suivantes:

- choisir bien les faits à exposer de manière qu'ils soient originaux et qu'ils intéressent les étudiants;

- il doit être clair, concis et accessible: fait à un degré moyen de compréhension;

- il doit avoir un caractère intuitif et  motif pour assurer la participation des étudiants;

- il doit être fait dans un langage élégant et expressif.

La démonstration

C'est une méthode utilisée pour faciliter aux étudiants la compréhension et l'élucidation des notions enseignées à l'aide des moyens intuitifs traditionnels (schémas, planches, tableaux) ou modernes (tableau de feutre, diapositives, films muets) de même que des documents authentiques (textes de civilisation, articles de presse, recettes de cuisine, chansons authentiques).

L'apprentissage par l'action

C'est une démarche qui repose sur une approche par le vécu. La méthode repose

sur les simulations, les jeux de rôle, les dramatisations et les procès littéraires. Ces jeux sont appelés psychodrames et sociodrames. Les étudiants ont naturellement très motivés pour ce type de situation.

Le débat

C'est une méthode qui porte sur un problème social ou psychologique, voire littéraire. C'est une activité de groupe, dirigée par le professeur, qui vise le développement du langage argumentatif.

Le jeu didactique

C'est une méthode utilisée pour renforcer des connaissances linguistiques: orthographe, orthophonie, grammaire, vocabulaire, développement de l'expression orale.

Les algorithmes

Il y a plusieurs catégories d'algorithmes:

- d'identification et de caractérisation;
- de manipulation de formes linguistiques;
- de composition;
- d'évaluation et de contrôle.

Ils sont utilisés surtout dans l'enseignement de la grammaire, qui s'appuie surtout sur des règles, des définitions, des schémas, etc.

La simulation

C'est une méthode employée dans la formation des futurs spécialistes, elle éveille des motivations profondes, crée l'autodiscipline. Par cette méthode on introduit les étudiants dans des situations comparables à celles auxquelles ils devront faire face au terme de leurs études, on les oblige à prendre des décisions et des initiatives en leur donnant aussi la possibilité d'agir et d'affirmer à la fois leurs connaissances et leur personnalité. En impliquant les étudiants, la simulation pédagogique a aussi une valeur éducative très importante.

Un exercice de simulation a quatre étapes distinctes:

1. Création de la situation.
2. Compréhension de la situation.
3. Introduction de la construction clé.
4. Fixation de la nouvelle construction par la dramatisation (le jeu de rôles).

Cette méthode a l'avantage qu'elle permet à l'étudiant de participer activement à une communication très proche de la réalité.

L'étude de cas

C'est une simulation à propos de laquelle les participants confrontent leurs réflexions et adoptent une décision finale.

L'étude de cas a trois étapes:

- une étape subjective (de réactions spontanées, d'opinions divergentes);
- une étape objective (le diagnostic de cas, la recherche des arguments pour et contre);
- une étape déductive (de généralisation).

La lecture

C'est une construction et une interprétation des signes du texte, ayant une double configuration: syntagmatique ou synthétique et paradigmatic ou analytique.

La lecture à rôles a plusieurs valences éducatives par la mise en situations communicatives.

Les techniques productives

Ce sont des transformations qui visent à développer l'expression écrite et orale des étudiants à partir d'un texte authentique, ou surtout de créer une compétence textuelle productive. Les plus connus exercices de ce genre sont:

- la reconstitution du texte;
- le compte-rendu de lecture;
- la réduction de texte;
- la production de texte;
- la restitution de texte.

Le texte littéraire peut être le sujet d'autres exercices de créativité:

- exercices de complètement de texte;
- exercices de variations de rôles et de variations des points de vue;
- le pastiche ou l'imitation de texte;
- le rétablissement de la ponctuation;
- exercices de variations thématiques (selon que l'accent est mis sur le personnage, le temps, le lieu ou l'action);
- exercice "Jouer avec les titres", etc.

Les jugements souvent contradictoires qu'on porte aujourd'hui sur les méthodes reflètent bien l'esprit d'éclatement qui existe en didactique des langues secondes. De meilleur instrument d'apprentissage qu'elle était, la méthode devient au mieux «un mal nécessaire». Le passage d'un plan théorique à un autre, d'un plan théorique à la réalité de la salle d'étude, de la conception d'une

méthode à sa réalisation, se fait toujours difficilement. Voilà sans doute quelques bonnes raisons de ne pas tenter d'évaluer les méthodes dans une sorte d'inventaire en retenant qu'une méthode est un ensemble pédagogique complet.

RÉFÉRENCES

1. COSTE, D. 1970. Le «renouvellement méthodologique dans l'enseignement du français langue étrangère: remarques sur les années 1955-1970.» Langue française, Larousse n° 8. p. 7-23.
2. DEBYSER, F. 1973. «La mort du manuel et le déclin de l'illusion méthodologique». Le français dans le monde. Hachette et Larousse. N° 100. p. 63-68.
3. GAGNÉ, G. 1974. «Essai d'établissement de critères d'évaluation de méthodes d'enseignement du français, langue étrangère à des débutants». G. Rondeau (éd.). Contributions canadiennes à la linguistique appliquée. Centre éducatif et culturel, p. 215-223-
4. GALISSON, R. et D. COSTE. 1976. Dictionnaire de didactique des langues. Hachette. 612 p.
5. GERMAIN, C. 1978. «Grille d'analyse et évaluation des méthodes d'enseignement des langues». Revue canadienne des langues vivantes. Vol 35, N° 1. p. 44-54.
6. GERMAIN, C. 1979. «Trois grilles d'analyse des méthodes d'enseignement des langues secondes: examen critique». G. Rondeau, G. Bibeau, G. Gagné, G. Taggart (éd.). Vingt-cinq ans de linguistique au Canada- Hommage à Jean-Paul Vinay. Centre éducatif et culturel, p. 475-492.
7. LAFORGE, L. 1972. La sélection en didactique analytique. Le C.I.R.B. et les Presses de l'Université Laval. XXIII, 515 p.
8. MACKEY, W.F. 1965. Language Teaching Analysis. Longman. 550 p. ; 1972. Principes de didactique analytique, nouvelle édition traduite et mise à jour par Lorne Laforgue. Didier. 713 p.
9. TUCKER, C.A. 1968. «Evaluating beginning textbooks ». The English Teaching Forum. N°VI. p. 8-15.

Prezentat: 9 ianuarie 2013.

E-mail: claudiagoncear@yahoo.fr

Преступления против правосудия, которые совершаются свидетелями, экспертами, переводчиками или по отношению к ним: определение понятия в уголовном праве

Наталья АЛЕКСЕЕВА,
*соискатель отдела проблем уголовного права,
криминологии и судоустройства
Института государства и права им. В. М. Корецкого, НАН Украины*

SUMMARY

Article is devoted to the problem of determination of concept group of crimes against justice – which commit by witnesses, experts, translators ore against them. This issue is very actually now, because justice is very important sphere of providing of execution of laws. On basis of research of determination of justice, object of crime and crimes against justice in all, author offers her own determination of concept of crimes against justice of indicated group. This research is very important for criminal law science.

Охрана порядка свершения правосудия является одной из основных и первоочередных заданий уголовного законодательства большинства стран. Ведь именно правосудие обеспечивает соблюдение действующего законодательства в государстве, тем самым поддерживая правопорядок в обществе.

Поэтому одним из основных заданий уголовного законодательства является охрана правосудия от противоправных посягательств, как со стороны служебных лиц, так и лиц, которые к ним не относятся, но в то же время являются участниками процесса. Ответственность за преступления против правосудия предусмотрена как в УК Украины, так и в УК Республики Молдова. Нормы, предусматривающие наказание за преступления против правосудия, определяют наказания за посягательства на нормальную деятельность не только судебной власти, но и органов, которые способствуют процессуальной деятельности по исполнению судом функции правосудия (органов прокуратуры, дознания), а также органов, которые исполняют вынесенные судами

приговоры, постановления и другие судебные решения [1, с. 145].

С точки зрения ученых, которую разделяем и мы, нормы, предусматривающие ответственность за преступления против правосудия, можно объединить в несколько групп на основе некоторых элементов состава преступления. Одна из таких групп может включать статьи, устанавливающие уголовную ответственность за преступления против правосудия, которые совершаются свидетелями, экспертами, переводчиками или по отношению к ним. В эту группу будут включены следующие преступления: заведомо неправдивое показание; отказ свидетеля от дачи показаний или отказ эксперта или переводчика от исполнения возложенных на него обязательств; воспрепятствование явке свидетеля, потерпевшего, эксперта, принуждение их к даче показаний или вывода, разглашение данных досудебного следствия или дознания.

Вообще, в целом, исследованию проблем, связанных с установлением уголовной ответственности за преступления против правосудия, которые совершаются

свидетелями, экспертами, переводчиками или по отношению к ним, в комплексе научных трудов посвящено не было. В том числе это касается и понятия указанных преступлений. Вопросам определения понятия преступлений против правосудия вообще, а также отдельных преступлений указанного вида занимались ученые, среди которых следует назвать таких, как: Н. И. Бажанов, И. С. Власов, Я. М. Кульберг, Н. А. Носкова, Е. А. Смирнов, Ш. С. Рашковская, С. И. Тихенко, И. М. Тяжкова, И. М. Черних и др. В современной уголовно-правовой науке этим преступлениям также посвящено немного исследований, хотя, стоит сказать, что сейчас в украинской науке есть определенное количество исследований указанных проблем таких ученых, как О. А. Кваша, А. Н. Костенко, А. В. Ландина, В. А. Навроцкий, М. В. Шепитько.

Как показывает анализ существующих трудов по данной проблематике, отдельного определения того, что есть преступления против правосудия, которые совершаются свидетелями, экспертами, переводчиками или по отношению к ним, в теории уголовного права нет. Есть только определение преступлений против правосудия в целом. Поэтому, на наш взгляд, стоит начать именно с определения того, что есть правосудие в уголовно-правовой теории. Именно это определение может быть положено в основу понятия преступлений против правосудия, которые совершаются свидетелями, экспертами, переводчиками или по отношению к ним.

Относительно понятия преступлений против правосудия, то точки зрения большинства ученых сходятся на том, что для определения этого понятия необходимо выяснить, что является объектом преступлений против правосудия и, собственно, правосудие в целом.

По поводу определения понятия правосудия в теории уголовного права, так и в справочно-энциклопедических

изданиях существует две точки зрения. Как указывает О. А. Кваша, одна из позиций состоит в том, что под правосудием понимается деятельность исключительно судов (узкое значение); согласно со второй позицией понятие правосудия охватывает не только деятельность судов, но и органов дознания, досудебного следствия, прокуратуры и органов, которые ведают исполнением наказаний (широкое значение) [2, с. 379]. В нормативно-правовых актах, в юридической литературе предлагается несколько определений понятия «правосудие», которые содержат аргументы как в пользу первой позиции, так и в пользу другой, на что и обращает внимание О. А. Кваша. В соответствии с определением правосудия, которое приводится в Юридической энциклопедии, это правоприменительная деятельность суда по рассмотрению и решению в предусмотренном законом процессуальном порядке отнесенных к его компетенции гражданских, хозяйственных, уголовных и административных дел с целью охраны прав и свобод человека и гражданина, прав и законных интересов юридических лиц и интересов государства [3, с. 47]. В соответствии с некоторыми другими нормативно-правовыми актами Украины, правосудие в Украине совершается исключительно судами (Конституция Украины, Закон Украины «О судоустройстве и статусе судей»).

По этому поводу верной является мысль О. А. Кваши, которая обращает внимание на то, что в своей деятельности судебные органы в процессе свершения правосудия тесно сотрудничают с отдельными правоохранительными органами. Поэтому законность и справедливость правосудия напрямую зависят от обеспечения деятельности органов следствия, прокуратуры, внутренних дел и т. д. [4, с. 380]. Точно так же и М. В. Шепитько в своем исследовании указывает, что понятие правосудия в современной уголовно-правовой теории следует понимать в «широком» толковании,

учитывая задания правосудия, которые закреплены на законодательном уровне [5, с. 20].

Определений понятия правосудия существует очень много, но большинство ученых все же склоняются к существованию этих двух точек зрения. Эти две теории по поводу определения понятия правосудия и вопроса об органах, которые его совершают, имеют как сильные аргументы, так и существенные недостатки. На это обращает внимание О. А. Кваша. Она соглашается с исследователями, которые разрабатывают концепцию двух значений понятия правосудия – процессуального и уголовно-правового [6, с. 14]. Мы согласны со следующим определением понятия правосудия: правосудие – это правоприменительная деятельность суда по рассмотрению и решению в предусмотренном законом процессуальном порядке гражданских, хозяйственных, уголовных и административных дел, а также конституционного судопроизводства, и деятельность правоохранительных органов, которые способствуют свершению судом правосудия и обеспечивают исполнение его решений, а именно: органов дознания, досудебного следствия, прокуратуры и органов, которые ведают исполнением судебных решений, приговоров и назначенных наказаний [7, с. 378].

Что касается определения объекта преступлений против правосудия, укажем, что теорий относительно определения объекта преступления в уголовно-правовой науке существует достаточно много. Не углубляясь в данную дискуссию, укажем, что мы будем придерживаться следующего определения объекта преступления: «Объект преступления – это охраняемый уголовным законом порядок отношений между людьми, которые возникают в обществе по поводу материальных и нематериальных предметов» [8, с. 104]. В соответствии с теорией определения объекта преступления, которой мы

придерживаемся в нашем исследовании, родовый объект преступлений против правосудия можно определить так: это охраняемый уголовным законом порядок общественных отношений в сфере свершения правосудия.

Таким образом, мы можем дать определение преступлений против правосудия. Укажем, что в теории уголовного права их существует немало – каждый из исследователей, кто занимался исследованием проблем, связанных с преступлениями против правосудия (И. С. Власов, Я. М. Кульберг, Н. А. Носкова, И. М. Тяжкова, Ш. С. Рашковская, М. Х. Хабибуллин и др.), предлагал свое определение данного понятия. Мы, определяя понятие преступлений против правосудия, будем отталкиваться от определения преступления, закрепленного в ст. 11 УК Украины, и считаем, что преступлениями против правосудия являются общественно опасные деяния, которые посягают на охраняемый уголовным законом порядок общественных отношений в сфере свершения правосудия, что заключается в правоприменительной деятельности суда по рассмотрению и решению в предусмотренном законом порядке гражданских, хозяйственных, уголовных и административных дел, а также конституционного судопроизводства, и деятельности правоохранительных органов, которые способствуют свершению судом правосудия и обеспечивают исполнение его решений, а именно: органов дознания, досудебного следствия, прокуратуры и органов, которые ведают исполнением судебных решений, приговоров и назначенных наказаний.

Многие из исследователей, которые занимались изучением вопросов, связанных с установлением уголовной ответственности за преступления против правосудия, высказывали свои мысли по поводу того, что указанные противоправные действия не являются однородными, их можно разбить на группы на основе определенных признаков.

По этому поводу ряд ученых считают необходимым выделять, наряду с родовым, еще и видовой объект преступлений против правосудия при разделении этих преступлений на группы по признакам объекта преступления. Хотя разделение преступлений против правосудия на группы совершается учеными не только по объекту, но и по субъекту преступления. Но такие попытки нельзя назвать удачными, постольку такая классификация является субъектной только на первом этапе, где авторы разделяют специальных субъектов на лиц, которые совершают эти преступления с использованием служебного положения, и таких, которые не наделены служебными полномочиями; на втором же этапе указывается, что лица могут совершить преступления с использованием служебных полномочий во время: свершения правосудия в суде лицами, которые принимают судебные решения во время судебного заседания, предварительного расследования по уголовному делу лицами, которые совершают досудебное производство, реализации судебных решений, принятых во время производства по делу лицами, обязанными обеспечить исполнение судебных актов. Данная классификация основана не только на субъективном, но и на объективном критериях [9, с. 27-28]. Поэтому деление преступлений на виды, как правило, совершается по признакам объекта.

Мы считаем, что наиболее точной является классификация преступлений против правосудия, предложенная Н. И. Бажановым, который считает, что правильным будет деление этих преступлений на четыре группы, используя в качестве критерия объект каждого из преступлений: 1) преступления против правосудия, посягающие на отношения, которые обеспечивают реализацию конституционных принципов деятельности органов расследования, прокуратуры и суда; 2) преступления против правосудия, посягающие на отношения, которые обеспечивают получение достоверных доказательств и

истинных выводов по делу; 3) преступления против правосудия, посягающие на отношения, которые обеспечивают своевременное пресечение и раскрытие преступлений; 4) преступления против правосудия, посягающие на отношения, которые обеспечивают исполнение приговора (решения) и назначенного к отбыванию наказания. Ко второй группе ученый относит такие преступления, как принуждение к даче показаний; заведомо неправдивый донос; заведомо неправдивое показание; злостное уклонение свидетеля, потерпевшего или эксперта, переводчика от явки или отказ от дачи показаний или заключения; принуждение свидетеля, потерпевшего или эксперта к отказу от дачи показаний или заключения, к даче неправдивых показаний или заключения путем угроз; подкуп этих лиц или угроза из мести за ранее данные показания или заключение. Исследователь не относит к этой группе преступлений такое деяние, как разглашение данных досудебного расследования, но мы считаем, что это преступление тоже препятствует истинности выводов по делу, причем больше, чем своевременному пресечению и раскрытию преступлений. Поэтому верным будет отнести это преступление именно ко второй группе преступлений против правосудия. Кроме того, мы считаем, что само название этой группы требует уточнения: указанные выше преступления посягают не на отношения, которые обеспечивают получение достоверных доказательств и истинных выводов по делу, а на порядок таких отношений в обществе.

Таким образом, мы можем определить видовой объект преступлений против правосудия, которые совершаются свидетелями, экспертами, переводчиками или по отношению к ним, учитывая определение родового объекта преступлений против правосудия: это порядок общественных отношений в сфере свершения правосудия, которые обеспечивают получение достоверных данных и истинных выводов по делу.

Это определение видового объекта опасных деяния, посягающие на указанных преступлений против право- охраняемый уголовным законом судия дает нам возможность дать порядок общественных отношений в определение преступлений против в сфере свершения правосудия, который правосудия, которые совершаются обеспечивает получение достоверных свидетелями, экспертами, переводчиками доказательств и истинных выводов по или по отношению к ним: это общественно делу.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Кримінальне право України. Особлива частина / М. І. Бажанов, В. В. Сташис, І. О. Зінченко та ін.; За ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Київ - Харків: Юрінком-Інтер – Право, 2001. – 486 с.
2. Кваша О. О. Поняття злочинів проти правосуддя // Правова держава. Випуск 16. – Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – С. 376-382.
3. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. – Т. 5. – С. 47.
4. Шепітько М. В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» // М. В. Шепітько. – Харків, 2011 – 246 с.
5. Агузаров Т. К. Преступніє посягательства на независимость и прикосновенность судей / Т. К. Агузаров. – М., 2004. – 136 с.
6. Кваша О. О. Поняття злочинів проти правосуддя / О. О. Кваша // Правова держава. Випуск 16. – Киев: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – С. 376-382.
7. Шепітько М. В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» // М. В. Шепітько. – Харьков, 2011 – 246 с.
8. Костенко О. М. Поняття об'єкта злочину: дискусію варто продовжити/ О. М. Костенко, А. В. Ландіна-Виговська // Право України. – 2008. - № 4. С. 101-106.
9. Шепітько М.В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» // М.В. Шепітько. – Харьков, 2011 – 246 с.

Prezentat: 17 ianuarie 2013.

E-mail: bajenaru@rambler.ru

Электронное правительство как средство повышения эффективного государственного обслуживания в контексте развития электронной демократии

Оксана РУДЕНКО,
соискатель кафедры социальных теорий
Национального университета
«Одесская юридическая Академия»

SUMMARY

The debatable questions of modern management, related to the electronic government, electronic citizen and on the whole with electronic democracy in the countries of XXI century are examined in the article.

Key words: electronic government, electronic citizen, electronic democracy, informative society, information technologies, effective management.

В настоящее время в исследованиях различных аспектов информационного общества выделяется такое важное направление, как развитие концепций электронной демократии, электронного правительства и электронного гражданина. Эти исследования обосновывают возможность использования гражданами информационных технологий не только для участия в управлении делами государства, но и в решении спектра социальных задач. Здесь же речь идет и о трансформации представительной демократии в стране под воздействием информационных технологий. Так, российские исследователи М. Н. Грачев и Л. М. Землянова подошли к рассмотрению электронного правительства как электронной инфраструктуры органов государственной власти, в основе которой лежит система интерактивного взаимодействия государства и населения (система обратной связи), и назвали его в качестве новой модели государственного управления. [1, с. 76; 2, с. 58] В контексте административной реформы электронное правительство рассматривают О. Грубин и Л. Сморгун, [3, с. 83; 4] определяя его функцию как оптимизацию и повышение эффективности взаимодействия струк-

турных подразделений государственной власти.

Главная цель таких преобразований – помочь государственным структурам скоординировать свои действия, решая общую задачу формирования единого информационного пространства и в то же время сочетая ее решение со своими полномочиями. Эти структуры должны способствовать диалогу между федеральной властью и местной властью, развитию «электронного правительства», объединяющего все три ветви власти. Таким образом, в современном мире постепенно формируется «электронное государство» и обосновывается концепция «электронной демократии», теоретические основы которой разрабатываются не одно десятилетие целым рядом известных ученых. Так, Й. Масуда сформулировал идею о формировании демократии участия на основе информационных технологий и этики совместного использования информации. Согласно его концепции, массовое производство информации и знаний усиливает роль регулятивной деятельности людей, в ходе которой устанавливаются и контролируются необходимые в общественном развитии

социальные связи, соединяющие воедино людей, вещи и символические объекты. При этом возрастает значение, как коммуникационной деятельности, так и социального управления. Если в индустриальном обществе наиболее прогрессивной формой правления была представительная демократия, то в информационном – демократия участия. [5, p. 10]

В условиях «электронного государства» общество получает не только широкий доступ к информации, но и возможность влиять на процесс принятия государственных решений, принимать в их подготовке интерактивное участие, что, в конечном счете, также повышает прозрачность работы государственного сектора. «Электронное государство» в целом, «электронное правительство» в частности, безусловно, в целом создают новые возможности для развития демократии.

Понятие «электронное правительство» в широком смысле включает в себя следующие социально-гуманитарные и технологические составляющие:

- систему новых взаимоотношений, прямых и обратных взаимосвязей между основными субъектами управления общественными процессами, осуществляемых с помощью современных информационно-коммуникационных средств в целях обеспечения конституционных прав и свобод граждан, улучшения качества предоставляемых правительством населению услуг и повышения эффективности государственного управления;

- функциональную государственную компьютерную систему с обеспечивающими ее соответствующими службами, предназначенную для выполнения правительством своих функций через различные виды электронного сервиса (интернет, мобильную связь, цифровое телевидение, центры обслуживания вызовов и др.) и для взаимодействия с населением, фирмами, общественными организациями, государственными учреждениями и иностранцами;

- внешнюю правительственную инфор-

мационную систему или так называемый правительственный сетевой портал или национальный интернетовский портал развития;

- внутреннюю правительственную информационную систему, включающую в себя системы электронного документооборота и учета (например, бухгалтерская система, система учета кадров и др.);

- государственную систему обеспечения комплексной информационной безопасности.

Применение электронных и информационных технологий в государственном управлении проходит ряд этапов. Выделяют пять основных этапов в этом процессе (согласно данным Отделения государственной экономики и управления ООН и Американского общества государственного управления).

Первый этап – *возникающее веб-присутствие* – связан с выходом правительственных агентств в электронные сетевые структуры. На этом этапе правительства имеют один или несколько сайтов, которые выполняют информационную роль. Эти сайты информируют граждан о составе правительства, его министрах, агентствах, чиновниках и т. д. Размещается также информация о телефонах, адресах, часах приема и т. д. На сайтах можно обнаружить и «обратную связь» в виде информирования о наиболее часто задаваемых вопросах.

Второй этап – *продвинутое веб-присутствие* – позволяет пользователям получать специализированную и постоянно обновляемую информацию через множество правительственных сайтов. Здесь есть возможность получать правительственные публикации, юридические документы, новостную информацию. Число правительственных агентств в сети увеличивается и возможна связь с каждым из них. Появляются информация об электронных адресах, поисковые системы, возможность послать комментарий или совет.

Третий этап – *интерактивное веб-присутствие* – характеризуется интенсификацией возможности вза-

имодействия между гражданами и правительственными структурами, поставляющими услуги населению. Национальный правительственный веб-сайт часто действует в виде портала, прямо связывающего пользователя с министерствами, департаментами и агентствами. Взаимодействие между гражданами и провайдерами услуг позволяет пользователям сети напрямую иметь доступ к информации, соответствующей их конкретным потребностям и интересам. Пользователь может получать специализированные данные, загружать различные формы и бланки или подписывать их через сеть, назначать встречи с чиновниками, участвовать в электронных собраниях. Здесь появляются сайты безопасности и пароли для пользователей.

Четвертый этап – *транзакционное веб-присутствие* – включает возможности для пользователя получать через сеть документы и осуществлять сделки. Граждане могут получать визы, паспорта, свидетельства о рождении и смерти, лицензии, разрешения и другие транзакционные услуги. Правительственный веб-сайт является порталом, содержащим прямой доступ граждан к правительственным подразделениям и услугам. Подобные порталы скорее ориентированы на нужды и приоритеты граждан, чем на правительственные функции и структуры. Граждане могут также платить налоги и осуществлять другие платы через сеть (за парковку, регистрацию автомобилей и т. д.). В это время начинает признаваться электронная подпись.

Пятый этап – *полностью интегрированное веб-присутствие* – выделяется тем, что позволяет правительству осуществлять все услуги и связи через правительственный портал, а пользователю сети позволяет немедленно получать любую услугу. Здесь границы между правительственными подразделениями очень подвижны, что позволяет говорить о новом качестве правительства и организации его

деятельности и функционирования чиновничества, подобно «виртуальному государству» и соответствующей «виртуальной бюрократии», «бюрократии системного уровня».

Анализируя складывающуюся практику, можно предположить, что в информационном обществе происходят качественные изменения во взаимоотношениях власти и гражданского общества, что ведет к перераспределению ролей участников управленческого процесса – государственных структур, населения, бизнеса. Расширяется социальная база управления. В дальнейшем это, возможно, приведет к изменению положения государства в общественном управлении.

Европейская комиссия, оценивая потенциал новой формы управления, определила электронное правительство как «использование информационных и телекоммуникационных технологий в государственных администрациях в совокупности с проведением организационных изменений и приобретением новых навыков, направленных на улучшение общественных служб и демократических процессов, а также усиление поддержки государственной политики». Электронное правительство является средством для повышения эффективного государственного обслуживания. «Оно упрощает проведение в жизнь государственной политики и помогает госсектору справляться с противоречивыми требованиями: с одной стороны – расширять объем услуг и повышать их качество, а с другой – увеличивать экономию ресурсов». [6, с. 143]

Электронная демократия является основой использования ИКТ в качестве технических средств, помогающих решать многие проблемы процедурного характера. Такого рода взаимоотношения и мероприятия повышают степень участия граждан, в том числе виртуальных городских собраний, открытых совещаний, сбора отзывов, опросов общественного мнения и форумов общин.

Электронное управление касается внутренних информационных систем, поддержки управленческо-административных функций государственных учреждений, в том числе управление данными и информацией, ведение электронных записей и потоки информации.

Сутью электронной формы правительства является объединение с помощью интернет-технологий всех министерств и ведомств в единый комплекс с высшей степенью интегрирования внутренних процессов (документооборот) и единым интерфейсом (окном взаимодействия) с гражданином (пользователем). Таким образом, гражданин получает возможность общаться не с пятью ведомствами по очереди, а с единым электронным посредником, представляющим их всех одновременно. Кроме этого обращение или запрос гражданина автоматически направляется в соответствующие инстанции и в большинстве случаев ответ (юридическая консультация, квитанция об оплате услуг, бюллетень для голосования, справка, налоговая декларация) приходит немедленно и без участия человека.

Важным преимуществом электронного правительства является возможность участия населения в обсуждении законопроектов и правительственных решений, что до сих пор было невозможным для большинства. При наличии же электронного правительства свои интересы смогут отстаивать не только лоббирующие группы, но и рядовые граждане. Так, например, при обсуждении какого-либо важного законопроекта или постановления правительства каждый человек сможет высказать свое мнение по обсуждаемому вопросу. Планируется, что специальная аналитическая система будет обрабатывать полученную информацию и выдавать результат, например, в виде графика. Если он покажет рост числа недовольных нововведением, вопрос будет снят с обсуждения.

Таким образом, основная цель электронного правительства – обеспечить граждан и организации

быстрым и качественным доступом к государственным услугам и сервисам, повысить эффективность функционирования государственных органов путем широкого применения современных информационно-коммуникационных технологий.

На основе изложенного можно выделить основные направления деятельности электронного правительства, описанные в научной литературе, – это электронная демократия, электронное управление, электронные услуги, электронная коммерция.

Думается, что этот перечень следует пополнить еще одним важным и необходимым как с теоретической, так и практической стороны направлением, которое, однако, в качестве такового, не выделяется в исследованиях электронного правительства. Это связи с общественностью.

Для достижения максимального уровня преимуществ, гражданам необходимо реализовать основополагающий принцип любого правового, социального, демократического государства, заключающийся в том, что правительство должно быть доступно каждому, в любом месте, в любое время. «Электронное правительство» должно обеспечить гражданам взаимодействие с государством и доступ к государственным услугам 24 часа в сутки, семь дней в неделю, независимо от географического расположения и времени года.

В настоящее время донесение информации до граждан носит, как правило, пассивный и нерегулярный характер и в основном ограничивается ее распространением через СМИ.

Электронные средства связи позволят рассмотреть широкий спектр альтернативных предложенным властями путей и методов решения проблемы и отобрать из них наиболее оптимальные, получить возможность постоянного контакта с теми гражданами, которые внесли конструктивные предложения. Интернет позволяет в режиме индивидуального диалога обсуждать пред-

ложенные решения и дорабатывать их.

Конвергенция мобильных коммуникационных и мобильных компьютерных технологий открывает новые перспективы перед политическими связями с общественностью. Использование

мобильных технологий в секторе государственного управления не только обеспечивает новые каналы связей с общественностью, но и делает более мобильной саму систему государственного управления.

ЛИТЕРАТУРА

1. Грачев М. Н. «Электронная демократия» и «электронное правительство»: к вопросу об определении понятий с учетом реалий становления информационного общества. Материалы IV Всероссийского конгресса политологов «Демократия, безопасность, эффективное управление: новые вызовы политической науке» – М., 2006. – С. 76-79.

2. Землянова Л. М. *Коммуникативистика и средства информации* / Л. М. Землянова. – М., 2009. – 416 с.

3. Грубин О. *Новые возможности гражданского участия в условиях информационного общества*. Материалы IV Всероссийского конгресса политологов «Демократия, безопасность, эффективное управление: новые вызовы политической науке» – М., 2006. – С. 83-86.

4. Сморгунов Л. В. *Электронное правительство в контексте современных политических реформ на Западе*. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <<http://conf.infosoc.ru/03-rGOVf14.html>>

5. Masuda Y. *The Information Society as Post-Industrial Society*. Washington: World Future Society, 1981. – 184 p.

6. Дрожжинов В. И. *Электронные правительства и повышение конкурентоспособности стран-членов ЕС* / В. И. Дрожжинов, А. А. Штрик // Технологии информационного общества – Интернет и современное общество: Труды УШ Всероссийской объединенной конференции (Санкт-Петербург, 8-11 ноября 2005 г.) – СПб., 2005. – С. 143-147.

Prezentat: 26 martie 2013.

E-mail: svetlana.naumkina@gmail.com

AVIZ

Continuă abonarea la ziarul **“Funcționarul public”** și la revista metodicostimțifică **“Administrarea Publică”** pentru anul 2013, editate de **Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova.**

Revista metodicostimțifică trimestrială ISSN 1813-8489 Categoria C

ADMINISTRAREA PUBLICĂ

1/2013

Nr. 7 (804) aprilie 2013 FONDAT ÎN ANUL 1994

FUNCȚIONARUL PUBLIC

ZIAR BILUNAR EDITAT DE CĂTRE ACADEMIA DE ADMINISTRARE PUBLICĂ DE PE LĂNGĂ PREȘEDINTELE REPUBLICII MOLDOVA
SUPPLEMENT LA REVISTA “ADMINISTRAREA PUBLICĂ”

Ambasadorul Turciei în vizită la Academia de Administrare Publică

Pe 4 aprilie, curent, la Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova, a avut loc o întâlnire a ES di Mehmet Selim KARTAL, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Turcia în Republica Moldova, cu profesori, masteranzii și audienții cursurilor de dezvoltare continuă ai instituției.

Întâlnirea a fost precedată de o întrevvedere în sala Setațula a Ambasaderului Turciei cu conducerea Academiei, rectorul Vasile MARINA, doctor habilitat, profesor universitar și cercetorul Oleg BALAN, doctor habilitat, profesor universitar.

În cuvântul de salut la întâlnirea cu colectivul Academiei, rectorul di Vasile Marina, a menționat că au devenit o frumoasă tradiție întâlnirile colectivelor Academiei cu ambasadorii altor țări acreditați în Republica Moldova. Astăzi ne-a onorat cu prezența sa Ambasadorul Turciei în țara noastră, Republica Moldova, are relații foarte bune cu Turcia în plan economic și politic. Turcia este o țară dezvoltată, care joacă un rol foarte important în bazinul Mării Negre, de la care noi avem multe de învățat, inclusiv în domeniul învățământului, a spus di Vasile Marina, oferind cuvântul înaltului oaspete.

În debutul discursului său, ES di Ambasador Mehmet Selim Kartal a subliniat că este foarte bucuros să se afle în vizita la Academia de Administrare Publică care joacă un rol decisiv în administrarea guvernamentală din Moldova, adăugând că intenționează să coopereze

în continuare a cooperării și interacțiunii dintre BSEC și UE. În timp ce BSEC oferă Uniunii Europene un cadru instituțional bine stabilit, Uniunea Europeană este de așteptat să acorde asistență BSEC-ului în realizarea proiectelor majore.

În contextul aniversării de 20 de ani a Organizației, pentru următorul deceniu a fost adoptată o nouă Agendă Economică a BSEC, pentru a oferi răspunsuri regionale la provocările globale.

Secretarul General al BSEC, di Victor Tircuș, celșleau al Republicii Moldova, fost ministru al educației și sportului al Republicii Moldova și Ambasador la Ankara, a fost ales în iunie anul trecut.

Ambasadorul a relatat în continuare că, din moment ce acum 50 de ani a fost semnat Acordul de Asociere cu Comunitatea Economică Europeană (CEE), Turcia a dezvoltat o relație multilaterală cu Uniunea Europeană. „Noi, în Europa, împărtășim aceeași preocupări de bază, a menționat Ambasadorul. Avem un viitor comun și neplămăm același drepturi. Ade-

rea la UE a fost întotdeauna o alegere strategică pentru guvernele succesive ale Turciei, scopul suprem fiind integrarea în Uniunea Europeană”.

Ambasadorul s-a referit, de asemenea, la relațiile Turciei cu Republica Moldova, răspunzând la mai multe întrebări ale celor prezenți: Turcia este unul dintre cei mai importanți parteneri comerciali ai Republicii Moldova, în anul 2012 și-a înregistrat pe locul 6 după valoarea volumului schimburilor comerciale și pe locul 9 în topul țărilor unde Republica Moldova efectuează exporturi. În Republica Moldova activează 232 de întreprinderi cu capital turcesc, care au dezvoltat un sir de proiecte investiționale de succes în domenii, precum industria alimentară, telefonia mobilă, medicina și industria hotelieră. Aceste relații sunt în continuă dezvoltare.

Rectorul Academiei, di Vasile Marina, a mulțumit înaltului oaspete pentru că a găsit timp și a înțeles să prezinte acest discurs foarte interesant, menționând că și Academia de Administrare Publică are planuri de a extinde cooperarea cu instituții similare din Turcia. Astfel, pentru anul 2013, sunt preconizate deplasări de servicii și studii în Turcia a 20 de profesori și masteranzii. În final, rectorul Academiei a înmănat ES di Ambasador Mehmet Selim Kartal imaginea Academiei de Administrare Publică fixată pe un suport, invitându-l să viziteze instituția oriând va găsi de cuvânt.

Cor., F. P.

Revista
„Administrarea Publică”
apare trimestrial.
Costul unui abonament:
3 luni - 41 lei 30 bani;
6 luni - 82 lei 60 bani;
1 an - 165 lei 20 bani.
Indice poștal - **76957.**

Ziarul
„Funcționarul public”
apare de 2 ori pe lună.
Costul unui abonament:
3 luni - 37 lei 80 bani;
6 luni - 75 lei 60 bani;
1 an - 151 lei 20 bani.
Indice poștal - **67919.**

Secția activitate editorială

Mihai MANEA - **șef secție**

Ion AXENTI - **secretar responsabil**

Sergiu PÎSLARU - **redactor, designer**

Vitalie NICA - **redactor**

Indice poștal: 76957

Adresa redacției:

MD-2070, mun. Chișinău, str. Ialoveni 100

Tel.: (0-22) 28-40-78, fax: (0-22) 28-48-71

E-mail: aap.editura@yahoo.com

Data la cules: 04.04.2013

Bun de tipar: 18.04.2013

Tipar executat la S. C. „Elan Poligraf” S. R. L.

Tiraj: **250 ex.** Hârtie offset.

Preț contractual.

ISSN 1813-8489